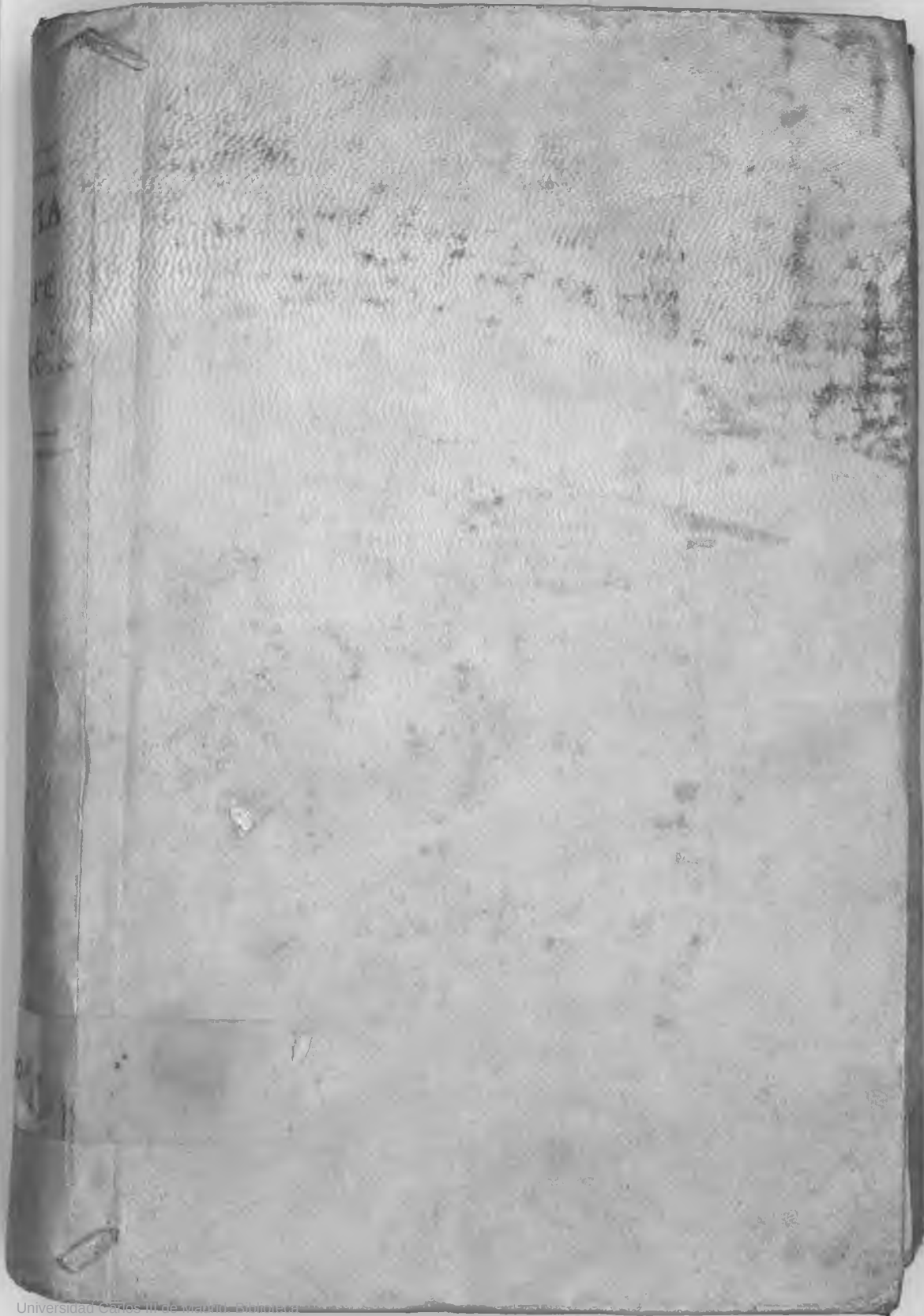
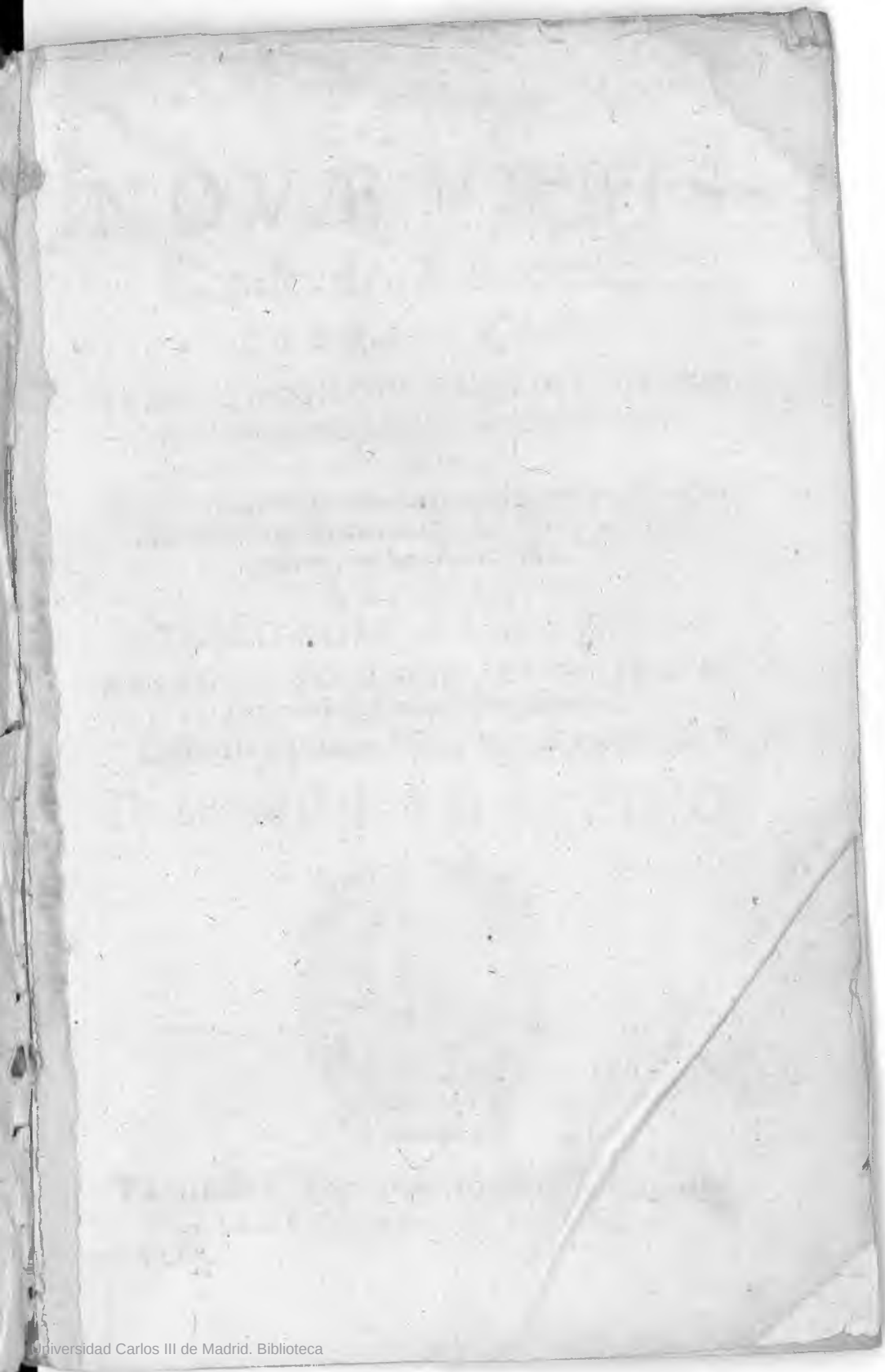

T. 145293
C. 1207126

DE IVRE NOVÆ VRBIS

Condendæ, & incolendæ

LIBRI TRES.

VARIA AD SINGVLAREM MATERIAM
ædificationis, & habitationis nouarum Urbium
pertinentia ;

*Necnon ad Ciuitatum iam conditarum, aliorumq; locorum incrementum
conferentia, complectentes, & ea quidem scitu digna, & pari
utilitate, & incunditate referta.*

A V T H O R E

VIRGINIO FORTIA I. C. VTINENSI.

ADIECTIS SVMMARIIS, ET VERBORVM,
Ac rerum insigniorum Indice vberrimo.

Ad Ampliſſimum Venetæ Reipub. Senatorem

D. DOMINICVM RVZINO.

VTINI, Ex Typographia Nicolai Schiratti. 1633.

SVPERIORVM PERMISSV.

R. 9719.

NOUVEAUX
DIVERS
Condiments, & incense

LIBRARY

VARIA AD SINGULAREM MATERIAM
religiosas et politicas auctoris Vindici
pennsylvanicae

1. The first part of the paper is devoted to a review of the literature on the topic. It starts with a general overview of the field, followed by a more detailed discussion of the specific issues at hand. The literature is organized chronologically, starting from the early works and moving towards more recent studies. The review highlights the contributions of various researchers and identifies the gaps in the current knowledge.

SHORTER

VIRGINIO FORTI A. C. VITINENSIS
A DICTO SUMMARIIS ET VERBORUM
Accusationibus et defensionibus

D. DOMINICAN RAZINO.

Amplissimo, atque integerrimo
Venetæ Reipublicæ Senatori
D. DOMINICO RVZINO,
Virginus Fortia l. C. Vtinenfis
Felicitatem præcatur.

ORDINA, quæ in Prouincia Fori
Iulij ex suprema Augusti Vene-
ti Senatus pietate, restaurari
iussa sunt, præclarèq; & insi-
gniter per te gesta, dum summa
cum authoritate ex ipsius Sena-
tus Decreto huic operi præfui-
sti, effecerunt, vt ego, licet Forensibus negotijs
addictus, à quibus difficulter otium secedendi im-
petro, proposuerim literis consignare, quæ à te
Viro Sapientissimo, consultissimè superindè dispo-
ni, & summa cum maturitate expediri cognoui;
quæque & iure, & consuetudine in similibus com-
muniter recepta fuerint dum Palma Vrbs muni-
tissima, Fori Iulij, ac totius Italiæ propugnaculum
superioribus annis in solo nudo, eodem Senatu in-
bente fuit erecta; rem mihi non facilem à princi-

a 2 pio,

pio, ex eo animaduerti, quod nostrates Iuriscón-
sulti nullibi ex professo de his egerint, nonnulla
tantum sparsim tradiderint, in quibus colligen-
dis, & suo loco accomodandis non parum labo-
ris fuit consumptum, quibus quoque inferenda
censui, quæ à probatissimis Politicis vario expe-
rimento firmata reperi; faciliorem autem viam
mihi aperuisse, & adiumenta præcipua submini-
strasse fateor ea, quæ prudenter, & sanctè statuisti
ad optimum populorum regimen, & florentem
locorum statum reddendum, dum superioris, &
inferioris Prouinciæ Oppida sic (me vidente, &
admirante) ordinasti; vt nil præterea desiderari
queat. Non incassum, te in hoc munere obeun-
do insudasse, Maiores Magistratus, quibus intima
Reipublicæ negotia expediri solent, alacri om-
nium consensu tibi in florenti ætate concessi, &
sapientissimè administrati testantur, quibus pa-
tet, summum intelligentiæ acumen, quod à natu-
ra accepisti, & longis vigilijs perfecisti, recondita,
& subtilia quæq; penetrare, & inextricabiles dif-
ficultates ad optatum finem perducere valuisse.
Accipe ergo, Vir Præstantissimè, munusculum hoc
qualecumq; sit, ex quo quantum non ego solum,
sed vniuersa Prouincia tibi priuatim, & publicè
debeat, posteritas hauriet. Vale diù felix.

GEORGII MAVROCENO
PATRITII VENETI.

D*um leges Urbis condenda FORTIA tradis*

Facunda aeternum construis arte decus.

Romulidas arces sileat statuisse Quirinus,

Nec tumidus fama nomen in astra ferat

Moenia nam Roma tandem ruitura locavit

Tu vero ingenio non peritura facis.

SERIES CAPITVLORVM

IN HISCE TRIBVS LIBRIS

CONTENTORVM.

PRIMI LIBRI.

D E Vrbis etymo & nomine, item de Ciuitate, Oppi- do, Terra, Colonia, Municipio, Patria, ac alijs. Caput Primum.	pagina 11
De origine Vrbium. Caput Secundum.	22
De authoritate condendi nouam Vrbem. Caput Ter- tium.	28
De tempore nouæ Vrbi condendæ opportuno. Caput Quartum.	40
De Principe in noua condenda Vrbe adiuuando. Ca- put Quintum.	50
De situ nouæ Vrbis eligendo. Caput Sextum.	67
De apparatu, seu principijs structuræ nouæ Vrbis necessa- rijs. Caput Septimum.	100
De ritu in noua Vrbe condenda recepto. Caput Octa- uum.	111
De natali nouæ Vrbis die. Caput Nonum.	118
De nomine nouæ Vrbi imponendo. Caput X.	125
De ambitu, siue magnitudine nouæ Vrbis. Caput XI.	133
De Muris, Pomærio, & Portis nouæ Vrbis. Cap. XII.	138

SECUNDI LIBRI.

D E Vijs, Vicis, & Suburbijs nouæ Vrbis. Caput Pri- mum.	148
De	

Index Capitum.

De Sacrosanctis Ecclesijs in noua Vrbe ædificandis. Ca-	I
put Secundum.	154
De Hospitalibus, & Confratrijs nouæ Urbis. Caput Ter-	II
tium.	162
De Foro Iudiciali, & rerum venalium nouæ Urbis. Ca-	III
put Quartum.	167
De Horreis publicis in noua Vrbe erigendis. Caput	IV
Quintum.	172
De carcere in noua Vrbe construendo. Caput Sextum.	V
pagina	186
De Archiuio publico nouæ Urbis. Caput Septimum.	VI
De Monte Pietatis in noua Vrbe erigendo, Caput Octa-	VII
uum.	193
De Horaria Turri, siue Horologio nouæ Urbis. Caput	VIII
Nontum.	196
De Gymnasijs publicis, & particularibus in noua Vrbe	
constituendis. Caput X.	201
De Aquæductibus, Fontibus, & Puteis nouæ Urbis. Ca-	
put XI.	205
De ædibus priuatis nouæ Urbis. Caput XII.	216

T E R T I I L I B R I.

D E dignitate Episcopali nouæ Urbis. Caput Primum.	
pagina	232
De residentia Principis in noua Vrbe, & eius largitioni-	
bus. Caput Secundum.	241
De Sacrosanctis Reliquijs in noua Vrbe collocandis. Ca-	
put Tertium.	246
De Colonijs in noua Vrbe deducendis. Caput Quar-	
tum.	253
De	

Index Capitum.

De coniugijs in noua Vrbe procurandis . Caput Quintum .	258
De personis in noua Vrbe recipiendis . Caput Sextum .	267
De Ciuilitate , & Immunitatibus concedendis Incolis nouæ Urbis . Caput Septimum .	285
De Nundinis, & Mercatis in noua Vrbe ordinandis . Caput Octauum .	307
De spectaculis, & ludis in noua Vrbe instituendis . Caput Nonum .	313
De Bibliothecis , & Arte impressoria in noua Vrbe introducendis . Caput X.	319
De munditia Urbis, & de locis semotis, & segregatis . Caput XI.	323
De ratione tuendæ , & conseruandæ nouæ Urbis . Caput XII. & vltimum .	332

INDEX RERVM, AC VERBORVM NOTABILIVM, QVÆ IN HOC TRACTATV CONTINENTVR Serie Alphabetica digestus.

A

- A** Chab Rex Iudæorum, cur à Domino fuerit punitus? numero 17. pagina 170
- A**ctio ubi est tempore, peritura proceditur tempore feriarum in honorem Dei. numero 34. 109
- A**ctus Principis regulantur iustitia Poli, & Fori. num. 3. 29
- A**ctus extrinsecus declarat animum agentis. num. 26. 226
- A**dministratores Ciuitatis quid agere, debeant occasione domus ruinosa, data impossibilitate refectionis in domino eiusdem domus? nu. 51. 230
- A**drianus Imperator canacula eius vilæ Academiam, & Tempè appellari voluit. num. 3. 126
- A**duenæ in Vrbe iam condita sunt benigne suscipiendi. num. 31. 279
- A**duocatus in Foro, & Doctor in Scholis capi non possunt, nisi in casibus exceptis. num. 26. 144
- A**edes Tit. Claud. Centimal. cur per augures iussæ sint demoliri? nu. 25. 226
- A**edes pro domicilio Principis illustriorem reddunt Ciuitatem. nu. 13. 245
- A**edificatio est de actibus sui natura permixtis. num. 4. 29
- A**edificatio Ecclesiæ nouæ permittitur in prauidicium Matricis ex causis necessarijs. num. 26. 162
- A**edificans ad sui defensionem non dicitur edificare ad emulationem alterius Principis. nu. 24. 34
- A**edificans Ecclesiam, an possit in fronte ponere eius insignia? nu. 25. 132
- A**edificans Capellam non tenetur ad illius dotationem. num. 11. 159
- A**edificans penes horrea publica tenetur dimittere spatium decem pedum liberi aeris. num. 4. 174
- A**edificans domum ad inusitatam altitudinem prohiberi potest. nu. 10. 220
- A**edificantes Ecclesiā tenentur eam conuenienter dotare. nu. 10. 159
- A**edificia priuatorum non debent coherere Palatio publico Urbis. nu. 9. 169
- A**edificia pro habitatione Magistratuum, quomodo sint disponenda? nu. 12. 169
- A**edificia contra decoram faciem Ciuitatis extructa, sunt diruenda. num. 16. pag. 169
- A**edificia domorum antiquitus ad qualem altitudinem concederentur? numero 11. 210
- A**edificare domum penes muros Ciuitatis, quare prohibeatur secundum Angelum? num. 20. 142
- A**educatio puerorum, quibus exercitijs sit dirigenda secundum Platonem. nu. 6. nu.

Index rerum,

- numero 13. 258 Alexander Seuerus corpora omnium a-
 Egyptij secundum Nili ripam templa-
 condebant. nu. 95. 95 tium in suo catu constituit. num. 12
 pag. 171
 Enochia prima Ciuitas amplissima, ha-
 bitatio Gigantum. nu. 9. 25 Alicarnassus per mille ducentos annos
 nullo motu terræ fuit damnificata. 25
 Aeris temperies incolis sub eo degenti-
 bus singularia dona confert. nume-
 ro 52. 85 num. 32. 79
 Aeris intemperies iustam præbet cau-
 sam non morandi in aliquo loco. nu-
 mero 59. 86 Aliena capi possunt conseruandorum
 hominum causa num. 30. 181
 Aeris intemperies reddit interesse affe-
 ctionis animaduersione dignum. nu-
 mero 67. 88 Alienigenæ an sint in noua Vrbe intro-
 ducendi? nu. 26. 271
 Æsculapium aerem cur antiqui dixe-
 runt? nu. 57. 86 Alphonfus, & fratres Antonini autho-
 res Academiæ Suentatorum laudan-
 tur. num. 11. 202
 Ætas apta ad prælium secundum legem
 Moysis erat ab anno 20. supra. nume-
 ro 11. 104 Alueus, & deriuatio aquæ sunt de iuri-
 gentium. nu. 3. 201
 Ætas militaris secundum legem ciuilem
 terminatur ab anno 18. vsque ad 70. 86 Alueus riuus decurrentis per Ciuitatem
 Vtini à quibus reparatur? nu. 12. 211
 nu. 12. 104 Amantitas loci in quibus consistat? nu-
 mero 41. 82
 Ætas 18. annorum appellatur plena pu-
 bertas. nu. 13. 104 Annona tenui existente, Horrea particu-
 laria possunt via militari aperiri. nu-
 mero 29. 182
 Agitur iniuriarum contra facientes mat-
 rinatas, nisi obstat consuetudo. nu-
 mero 19. 152 Annonæ ciuiles ex liberalitate Principis
 introductæ, non possunt obligari cre-
 ditoribus. num. 7. 244
 Agricola an sint in noua Vrbe recipien-
 di? distinguitur. nu. 25. 277 Antiqui quare templa Deorum magnifi-
 ca, & sumptuosa construerent? nu-
 mero 4. 156
 Albericus de Rosate fidelis conseruator
 antiquitatis. nu. 8. 25 Antiquitatis notitia animum delectat.
 num. 1. 112
 Alberti Bruni opinio rei jicitur. num. 23. 25 Antiquorum opinio de prima Vrbe, &
 eius authore. nu. 5. 23
 pag. 295 Antiquorum dictum de magnitudine
 Urbis. num. 14. 13
 Alexander Magnus Urbis Alexandria
 17. die, quo inchoata est, tecta absol-
 uit. num. 20. 49 Antonius Grimano Palmæ Urbis Prouin-
 for, riuum aquæ in ea deduxit valde
 necessarii m. num. 105. 99
 Alexander Magnus Dinocratis eius Ar-
 chitecti consilium de ædificanda Vr-
 be in quoddam monte cur improba-
 rit? nu. 16. 75 Apameæ Urbis Bithiniæ situs, cur laude-
 tur à Strabone? num. 24. 77
 Alexandri Imperatoris dictum de bene-
 uolentia subditorum. num. 32. 39 Apostasia à fide Dei, celestem eius iram
 prouocat ad Urbem destruendam.
 num. 1. 333
 Alexander Imperator, quibus vsibus pe-
 cunias perceptas ex lupanaribus de-
 putauerit? nu. 15. 328 Apostasia à fide sui Principis inducit de-
 structionem Urbis. nu. 4. 333
 Appellatione Prouinciæ, seu Patriæ non
 com-

Ac Verborum Notabilium .

comprehenditur Ciuitas Metropoli-	Aquæductus non potest naturaliter con-	
tana in materia penali. num. 11. 237	stitui ex puteo. nu. 30. 213	
Apulia est valde infestationi mulcarum	Aquæductus non deducitur ex lacu col-	
obnoxia. nu. 30. 79	lectio. nu. 31. 213	
Aqua perennis vocatur illa, quæ semper	Aquila, & Manfredonia in Regno Nea-	
fluit, aut raro deficit. num. 4. 207	politano, cur floreat Ciuium nume-	
Aqua utilior Vrbi dicitur illa, quæ indu-	ro, & nobilitate? nu. 28. 279	
citur per aquæductus. nu. 6. 207	Aristidis Oratoris dictum de Regione	
Aqua publici iuri si superabundat facile	Atheniensem. nu. 4. 72	
conceditur. nu. 14. 209	Aristotelis sensus de vijs Urbis, num. 3. 149	
Aquæ ea est necessitas, vt sine ipsa homi-	pag.	
nes viuere non possint. nu. 74. 89	Armannia in Prouincia Fori Iulij solui-	
Aquæ perennis signa quæ sint secundum	tur pro locis destinatis ad pabulum	
Ruellium Parisier sem? nu. 76. 90	publici armenti. nu. 27. 78	
Aquæ salubris signa, quomodo cognos-	Ars Typographica, cur necessaria nouæ	
cantur? nu. 80. 91	Urbis? nu. 10. 322	
Aquæ fluentes ad Aquilonem, vel Solis	Artes vocantur decus Urbium, num. 19. 276	
Occasum tardius transmittuntur, quàm	pag.	
fluentes ad Solis Ortum. nu. 81. 91	Artes quæstuosæ vetabantur introduci	
Aquæ perennis conceptaculum in Vrbe	in Urbibus Spartanorum. nu. 21. 276	
est eius pars præcipua. nu. 1. 206	Artes suppeditantes instrumenta luxu-	
Aquæ eductæ & puteis non sunt salubres,	riæ sunt extirpandæ ab Urbibus mu-	
sicuti quæ educuntur è fontanis. nu. 28. 113	nitis. nu. 24. 277	
Aquæ medicæ, seu balneares, salubritati	Artifices sunt potissima pars Ciuitatis.	
hominum auxiliantur. num. 41. 215	nu. 16. 275	
Aquæ balneares Montis falconî in Foro	Artifices cur à Sybaritis fuerint expulsi?	
Iulio, quibus ægitudinibus conse-	nu. 20. 276	
rant? nu. 42. 216	Artifices excusantur à muneribus perso-	
Aquarum deductio per aquæductus, &	nalibus, vt possint facilius eorum ar-	
riuos, Urbium salubritati valde con-	tes exercere. nu. 22. 277	
fert. nu. 32. 214	Arx Athenarum, cur nomine Urbis as-	
Aquæductus ex tubulis, vel costis late-	pellata? nu. 6. 14	
ribus sunt salubriores cæteris. num. 7. 208	Afcanius in condenda Vrbe Albalonge,	
pag.	quem ludum instituerit? nu. 1. 314	
Aquæductus Romanæ Urbis admirandæ	Astrologi, & Mathematici falluntur in	
magnitudinis secundum Procopium.	prælagendi fortuna Oppidi Floren-	
num 8. 208	tiolæ. nu. 15. 47	
Aquæductus publici iuris, quale spatium	Afylorum inuentum, quando primum	
requirant vacuum penes ripas? nu.	fuerit introductum? nu. 25. 295	
mero 11. 209	Afylorum immunitates fuerunt per Ti-	
Aquæductus iuris publici expensis om-	berium Imperatorem penitus abro-	
nium sunt reparandi. nu. 21. 210	gata. nu. 26. 295	
Aquæductus ad ornamentum Ciuitatis	Athenienses quotannis preces porrigere	
de publico sunt reparandi. nu. 24. 211	solebant pro salutaribus ventis. nu.	
	mero 58. 86	

b 2 Athe.

Index rerum,

- Athenienses** quid concefferint ad pro-
lem augendam exhausta viris Vrbe.
num.7. 261
- Atheniensium** consuetudo in destinando
puberes varijs artificijs. nu.14. 258
- Atrocior** est iniuria, quæ fit suo superio-
ri, quam iniuria, quæ fit alteri. nu.16. 240
- Attici** reprehensi tanquam negligere
occasionem soliti. nu.4. 41
- Auditorium** aliquando accipitur pro
schola. nu.5. 168
- Augustus** voluit, quod per solum Casa-
rem Reipublicæ salus tueretur. nu-
mero 12. 31
- Augustus Imperator** ad epistolas signa-
bat horas transmissionis. nu.17. 201
- Augustus Imperator** suo exemplo mouit
subditos ad ornandam Romanam Vr-
bem ædificijs. nu.9. 244
- Augustus** condita Vrbe Nicopoli, ludos
quinquennales quotannis celebrari
iussit. num.2. 315
- Auicennæ** consilium, ne aquæ exterarum
Regionum forensibus noceant. nume-
ro 82. 91
- Authoris** opinio circa originem primæ
Vrbis. nu.7. 24
- Authoris** opinio circa Coloniam in no-
ua Vrbe facile deducendam. num.11. 256
- Authoritas** superioris non præsumitur
interuenisse in actu gesto, nisi specifi-
cè probetur. nu.8. 165
- B**
- B**annitus potest occidi armis prohi-
bitis, scilicet Archobusijs. num.23. 143
- Banniti** ob delicta la uia debent recipi à
conditore nouæ Vrbis. nu.47. 284
- Bartolinus**. C. de apoch. publ. lib.10. de-
claratur. nu.30. 65
- Bernardi Polani**, & Hieronymi Venerio
Fori Iulij Præsidum vigilantia lauda-
tur in arcenda peste à dicta Provin-
cia. num.23. 331
- Bibliotheca** Veneta extracta à Bessario-
ne Cardinali libris Græcis, insignis in
Europa. num.7. 321
- Bibliothecæ** publicæ, cur Templis adiun-
ctæ fuerint per Romanos? nu.3. 320
- Bononiensis**, Patavini, & Ticinensis stu-
dij, authores qui fuerint? nu.8. 203
- Boues** albi iuncti aratro in Vrbe condi-
da, quid significant? nu.9. 114
- Boues** antiquitus cur essent Soli dicati?
num.13. 114
- Boues**, & agrorum instrumenta non pos-
sunt accipi pro pignore pro executio-
ne rei iudicatæ. nu.15. 115
- Burgorum** incolæ in Foro Iulio ex con-
suetudine faciunt martinatas viduis
ad secunda vota conuolantibus. nu.18
pag. 152
- C**
- C**ain, quo tempore imposuerit no-
men Ciuitati per eum conditæ?
num.10. 26
- Caius Claudius** Consul Oppidum Ne-
satij Istrorum per auersionem flumi-
nis expugnauit. nu.100. 92
- Caius Gracchus** legem tulit in Tribuna-
tu, ne quis ante annum 17. ad militiam
cogeretur. nu.16. 105
- Calci** coctilis bonitas, quomodo ani-
maduertitur secundum Cassiodorum?
num.20. 76
- Caligula** factum impium, vt populus fa-
me laboraret. nu.32. 183
- Campus Martius** Romæ, quibus visibus
antiquitus deseruiret? nu.16. 221
- Candidatus** cui erant plures liberi præ-
ferebatur in petitione Magistratum.
nu.18. 263
- Capitali** pena puniebantur, qui aliquid
in muris Vrbis Romæ ausi fuissent at-
tentare. nu.10. 141
- Ca-

Ac Verborum Notabilium.

Capitula pacis inter Principes habent vim legis inuiolabilis. nu. 28.	37	quæ plus, & minus augmenti recipiunt. nu. 9.	136
Carceres in Vrbe quomodo extrui debeant? nu. 2.	187	Christianæ Vrbes, & Oppida, cur teneantur eligere aliquem Sanctum in tutelarem? nu. 10.	251
Carceres præter fidam custodiam, nil atri habere debent. nu. 5.	188	Cibarium copia in Ciuitatibus de necessitate requiritur. nu. 1.	174
Carceres subterranei omnino prohibentur. nu. 6.	188	Ciceronis consilium, quando quis non habet pares copias ad conflegendum cum hoste. nu. 6.	141
Carcer debet taliter constitui, vt in eo carceratus viuere possit. nu. 8.	188	Citatio contra vniuersitatem vbi præsentari debeat secundum Baldum. numero 37.	146
Carceres non sunt ædificandi in loco nimis remoto ab hominum copia. numero 9.	188	Citatus pro tali hora ad delationem iuramenti, si fiat actus alia hora, non valet. nu. 11.	200
Carceres priuati prohibiti sunt à iure. num. 12.	189	Ciues Taruisini fortiter agunt in munienda Vrbe aduersus imminens hostis obsidionem. nu. 41.	110
Carcer mulierum separari debet à carcere virorum. nu. 14.	189	Ciues tenentur opportunis consilijs tueri Ciuitatem. nu. 17.	137
Carceres in Vrbe sunt Principis. nu. 15.	189	Ciues armati dicti sunt ab Agesilao muri Spartaniæ Vrbs. nu. 2.	139
Carceratis pauperibus danda sunt alimenta de publico, ne fame pereant. nu. 16.	189	Ciues non tenentur vilius frumenta vendere, quam annona exigit. nu. 33.	183
Cardami herba cur vicinus præpotens assimiletur? nu. 46.	82	Ciues an cogi possint emere frumenta, Horrei publici, ne temporis diuturnitate corrumpantur? nu. 39.	185
Cardinales dicuntur pars corporis Summi Pontificis. nu. 20.	61	Ciues nobiles, & diuites dicuntur nerui Ciuitatis. nu. 6.	270
Carolus V. habuit Ducatum Traiecti percessionem factam ab Episcopo. numero 27.	37	Ciues Ciuitatis, quibus modis efficiantur secundum Iurisconsultos? num. 8.	289
Cassander Antipatri Abderitis à Ranis, & Muribus expulsis, agrum dedit in finibus Macedoniæ. nu. 29.	79	Ciuis duarum Ciuitatum, an quis eodem contextu esse possit? nu. 10.	290
Cassiodori sententia de Horreis replendis. nu. 18.	179	Ciuis non potest gerere honores incompatibiles in duobus locis; sed in concursu prior est originis causa. numero 11.	291
Cassiodori descriptio de Horologio Hydraulicò. nu. 6.	198	Ciuitas dicitur Ciuium vritas. nu. 10.	15
Casus belli dicitur casus insolitus, qui prævideri non potest. nu. 34.	298	Ciuitas Viennæ Austriæ validissimis munita propugnaculis Germanorum Principum, & Ciuitatum opes, & auxilio. nu. 4.	53
Cauæ, & carceres subterranei cur apud antiquos introducti? nu. 10.	188	Ciuitas Pilarij varijs priuilegijs decoratur	
Causæ, ex quibus Ecclesiæ in noua Vrbe sunt ædificandæ, recensentur. nu. 9.	188		
Celeberrime perinde est, ad Calo cignum facere. nu. 24.	125		
Certa mensura non potest his præscribi,			

Index Rerum,

- ratur à Serenissimis Magnis Etruriæ Ducibus. nu.66. 87
- Ciuitas Vtini alluitur duobus riuis è flumine Turrus extractis. nu.104. 99
- Ciuitas pro vtilitate publica potest auferre bona subditorum. nu.28. 107
- Ciuitas magna qualis dicatur secundum Aristotelem? nu.7. 135
- Ciuitas nobilitatur ex dignitatibus Ciuium. nu.15. 137
- Ciuitas sine muris dicitur nuda, & imunita. num.4. 140
- Ciuitas damnata ad murorum destructionem perpetuò debet manere sine muris. num.14. 142
- Ciuitas sine Magistratibus consistere nequit. nu.1. 167
- Ciuitas, quæ defectum alimentorum patitur periculose inhabitatur. nu.2.174
- Ciuitas frequentissima efficitur ex causa publici studij secundum Decianum. num.3. 202
- Ciuitas Vtini cur vtatur tubulis ligneis, vel terreis in riuis ducendis ad fontes publicos? nu.10. 209
- Ciuitas dicitur, & consistit, licet Sede Episcopali careat. num.3. 234
- Ciuitas Aquileiæ, & Ciuitas Vtini sunt adæquatæ, & coniunctæ Decreto Superioris, vt Ciuis vnius sit Ciuis alterius. nu.9. 236
- Ciuitas Vtini habet iura condendi leges, & vectigalia imponendi suis Ciuibus. nu.12. 238
- Ciuitas, quæ priuatur dignitate Episcopali, retinet iura Ciuitatis quoad temporalia. nu.17. 240
- Ciuitas habens authoritatem condendi statuta, tenetur obtinere confirmationem à Principe, si tunc ibi resideat. nu.17. 246
- Ciuitas durans in nouis Ciuibus aduentitij dicitur eadem Ciuitas. nu.8. 256
- Ciuitas repleti debet hominibus præsertim nobilibus. nu.4. 270
- Ciuitas Vtini, cur fuerit reddita populo, fior secundum Candidum? nu.48. 284
- Ciuitas, quæ fundamentum iecit in vera Religione, nescit occalum pati. nu.mero 3. 333
- Ciuitati cuilibet in eius ortu assignatur bonus Angelus in præsidem, sicuti & homini. nu.15. 123
- Ciuitates, quæ continuant in peccatis non diu permanent. nu.11. 26
- Ciuitates subditæ debent sequi vestigia legum sui Principis. num.18. 124
- Ciuitatum distinctio secundum Bar. quæ sit? nu.3. 135
- Ciuitates, & Oppida in limitibus Prouinciæ, qualiter construì debeant? nu.5. 135
- Ciuitates rebelles vltra alias poenas, murorum destructione damnantur. nu.mero 13. 142
- Ciuitatum potissima fundamenta sunt leges. nu.13. 274
- Ciuitates, quò frequentiores hominibus sunt, eò nobiliores censentur. nu.2.287
- Ciuitates rebelles, quibus penis hodie afficiantur. nu.6. 334
- Clericus potest eijci cum licentia Pontificis, quando populus eum odit, & est periculum scandali. nu.17. 60
- Clerici tenentur ad ea omnia, quæ concernunt salutem, & securitatem Prouinciæ nu.23. 63
- Cloacæ Vrbis inuentæ sunt ad euitandum odorem soli pestilentem. num.3. pag. 325
- Cloacarum extructio iam inchoata, cur non possit impediri per noui operis nunciationem? nu.5. 325
- Cælum pestilens Vrbes magnas ad exiguitatem deducit. nu.1. 324
- Collatio beneficij duabus personis eodem die facta, suslinetur in persona, quæ alteram prauenerit per horam. numero 13. 200
- Collectæ iustissime possunt imponi pro con-

Ac Verborum Notabilium.

- constructione murorum. nu. 6. 53
 Collecta, quæ respicit vniuersum com-
 modum, omnes indifferenter afficit.
 num. 27. 65
 Collegia sodalitia Senatui Romano nū-
 quam placuerunt. nu. 11. 166
 Collegium Notariorum potest facere
 statutum in his, quæ pertinent ad offi-
 cium Notarij. nu. 5. 192
 Collegium Notariorum non potest sta-
 tuere de his, quæ respiciunt decisio-
 nem causarum. nu. 6. 192
 Coloniarum deductio faciliat frequen-
 tiam Urbis. nu. 1. 253
 Colonia antiquitus quid fuerint? nu-
 mero 2. 253
 Coloniarum deductio, ex quibus causis
 fieri consueverit? nu. 3. 254
 Colonia, quo tempore prius per Græcos
 fuerint deductæ. nu. 5. 255
 Colonia nouæ antiquitus non poterant
 deduci, nisi in loco totaliter destru-
 cto. nu. 6. 255
 Colonus non potest offerre instrumenta
 ruralia pro pignore. nu. 16. 115
 Concessa iurisdictione, autoritas con-
 cedentis censetur salua, & illasa. nu-
 mero 9. 31
 Concessio immunitatis ex causa inhabi-
 tandi nouâ Urbem, an possit per Prin-
 cipem reuocari? discutitur. v. 32. 297
 Concordia est verus ornatus, & species
 pulcherrima Urbis. nu. 10. 335
 Conditor nouæ Urbis debet opus aggre-
 di virenti ætate. nu. 16. 47
 Conditor nouæ Urbis, quid inspicere
 habeat antequam illius magnitudi-
 nem metiatur? nu. 11. 136
 Conditores nouarum Urbium antiqui-
 tus, cur ludos instituerint celebrandos
 in Urbibus ipsi? nu. 3. 315
 Confraternitates sunt viles Ciuitati-
 bus. nu. 9. 165
 Confraternitates quid sint secundum
 Aristotelem, & alios? nu. 10. 165
 Confugiens ad muros Urbis, an gaudere
 debeat immunitate concessa locis sa-
 cris? nu. 24. 143
 Confugientes ad statuas Imperatorum
 laci non poterant. nu. 28. 296
 Coniugij tactus inter marem, & fami-
 nam, qua ratione fuerit introductum.
 num. 1. 260
 Coniugia sunt potissima causa replendi
 liberis hominibus Ciuitates. nu. 2. 260
 Contentus Praefidis Provincia sufficit in
 refectione ordinaria Urbium. nu. 18. 32
 Constantinus Magnus Imperator, &
 Leo Quartus Pontifex in nouis concen-
 dis Urbibus, exterorum Principum
 ope adiui sunt. nu. 3. 52
 Constantino Imperatori Bizantijs Pe-
 maria designanti, quid acciderit? nu-
 mero 50. 84
 Constantinus Imperator religiosissimus,
 quæ decreuerit pro faciliandis Tem-
 plorum adificationibus? nu. 5. 157
 Constantinus Imperator quid egerit pro
 amplianda Vrbe Constantinopoli?
 num. 4. 242
 Constantinopolis suum sortitur nata-
 lem, die quo fuit perfecta. nu. 5. 120
 Constitutio etiam generalissima Ponti-
 ficis non comprehendit Cardinales,
 nisi de eis specialiter exprimatur. nu-
 mero 21. 61
 Constitutio Pij Quarti Summi Pontifi-
 cis super erectione Ciuitatis Piae, &
 gratia adificantibus concessa. nu. me-
 ro 37. 300
 Constructio nouæ Urbis ingentes requi-
 rit sumptus. nu. 1. 52
 Consuetudo collectandi, quando respi-
 cit bona, ligat, & forenses possesores.
 num. 25. 63
 Consuetudo in aliquo actu pari declara-
 tur ab alia consuetudine. nu. 34. 67
 Consuetudo Dom. Venetorum, cum ali-
 quid locant redemptoribus. num. 24. 106
 pag.

Con-

Index Rerum,

- Consuetudo antiquorum de mittendo munus die natali.** nu. 11. 121
Consuetudo in Vrbe Patavinā quid tribuat vicinis, contra transeuntes ad secunda vota? nu. 20. 153
Consuetudo antiquorum ad conferendam vbertatem Horrei publici. numero 23. 182
Consuetudo in Prouincia Fori Iulij circa expensas arauigerorum reficiendas qualis sit? nu. 44. 228
Consuetudine adificia sunt, quæ sibi continentur. nu. 2. 13
Continentis, Insulæ, & Cheroneus descriptio. num. 2. 72
Contractus Principis multa comprehendunt, quæ verbis non sunt expressa. nu. 29. 38
Contributio voluntaria Prouinciarum Venetæ ditionis in auxilium condenda Urbis Palmæ in Foro Iulio, qualis fuerit? nu. 10. 57
Conuentus Urbium Licæ, & Pamphiliæ, quomodo ferrent suffragia? numero 2. 134
Corinthiorum Urbem, cur beatam Poetæ appellauerint? nu. 2. 308
Cornelij Taciti verba de Senatusconsulto Romanorum super inundatione Tyberis. nu. 98. 96
Corpora Sanctorum alliciunt homines ad Urbem incolendam, & frequentandam. num. 1. 247
Corrumpens aquas publicas grauitur debet puniri. nu. 84. 92
Creatio Notariorum quomodo fieri debet in Prouincia Fori Iulij? nu. 3. 192
Creditor expendens in refectione domus, habet tacitam hypothecam in domo reparata. nu. 46. 229
Cremonenses, qua ratione eorum Urbem florentissimam effecerint secundum Tacitum? nu. 33. 226
Cudere monetam est de Regalibus, quæ soli Principi dicuntur reueruata. nu. 13. 238
Cui interdicitur Pomarium, & Ciuitas ipsa dicitur interdida. nu. 31. 147
Cura viarum antiquitus ad Censores pertinebat. nu. 7. 151
Curatio viarum magnæ existit æstimationis apud Romanos. nu. 8. 151
Curiales, cur prohibeantur descere Ciuitates, vt aliò se conferant. nu. 16. 137
Custos Arcis si nocte venienti Domino portas non apernit, non dicitur fidem violasse. nu. 44. 147

D

- D** Annus domus diruta ne incendiū vagaretur, est faciendum expensis vicinæ illius vici. nu. 42. 228
Danci sunt vitæ vñs, quibus vitæ conceditur. nu. 71. 88
David, & Salomon ante quam structuram Templi inciperent omnia necessaria præpararunt. nu. 3. 102
David Rex, vt Urbem Hierosolymam nobilitaret, Arcam Dei in eam deduxit. nu. 3. 249
Debitor suspectus de fuga potest capi etiam die feriata. nu. 35. 109
Debitor non potest domos obligare, vt non soluendo destruantur. nu. 28. 226
Debitor fugitiuus potest capi in domo propria. nu. 36. 109
Deductio aquæ ex locis publicis pro particulari commodo, quando concedatur? nu. 13. 209
Deductio aquæ ex riuo publico, debet fieri ex loco minoris præiudicij. numero 18. 210
Defectus annorum in petendis honoribus, quomodo per numerum filiorum suppleretur? nu. 20. 163
Deficiente lege, & consuetudine particulari Ciuitatis inferioris, recurritur ad legem, & consuetudinem dominantis. nu. 22. 124

Deio-

Ac Verborum Notabilium.

- Deiotarus Galatiae Rex arguitur à M. Crasso, quòd annosus nouam Urbem conderet? nu. 17. 47
- Delectus, & centus Romanorum militum auspabatur prius ab habentibus bonum nomen. nu. 11. 128
- Demolitio domorum ob delictum, quando sit facienda? nu. 33. 227
- Demolitio domorum ex causa penae, non potest fieri sine licentia Principis. nu. 36. 227
- Demolitio domorum conceditur ex causa praefixae necessitatis. nu. 40. 228
- Demosthenes fabrice murorum ab Atheniensibus praefectus, corona donatur: quia celerimè opus absoluerat. nu. 7. 103
- Deus ex malis aliorum multa elicit bona. nu. 13. 27
- Die natali illustrium virorum ludi natalitij edebantur. nu. 12. 122
- Dies natalis Romae cur Palilia vocantur? nu. 2. 119
- Dies à media nocte incipit, & sequentis noctis media parte finitur. nu. 9. 200
- Dignitas, & potestas Praefecti Annonae apud antiquos secundum Cassiodor. quae fuerit. nu. 13. 177
- Dignitas Episcopatus est quid separatū ab essentia Ciuitatis. nu. 14. 239
- Dignitas Episcopalis quomodo amittitur per Ciuitatem? nu. 15. 240
- Dignus immunitate iudicatur, qui plures filios patriae procreauit. nu. 26. 264
- Dion Prusensis Sophista, quid dixerit de proditoribus? nu. 7. 334
- Discordia ordinum, quae mala inducat secundum Liliū? nu. 11. 335
- Disputatio, an quaelibet Ciuitas possit natalitium diem suum celebrare? nu. 8. 121
- Disputare de potestate Principis in materia reseruata, est crimen sacrilegij committere? nu. 14. 313
- Diuersitas locorum non inducit ius separatum, nisi alia concurrant. nu. 16. 309
- Diui Ambrosij dictum de martyrio Sanctorum Petri, & Pauli Apostolorum in Vrbe Roma. nu. 15. 17
- Diuus Ioannes Apostolus, & Euangelista, an realiter fuerit vita functus? nu. 2. 248
- Doctores an sint pars Ciuitatis? explicatur contra Vacolij sensum. nu. 12. 273
- Domicilium Principis dicitur extare in Vrbe, in qua frequentius residet? nu. 18. 246
- Domicilium personae quomodo sit attendendum? nu. 14. 246
- Dominus Feudi non potest de aequitate prohibere subditis piscationem in flumine. nu. 90. 93
- Dominus domus ruinosa tenetur cauere de damno infecto. nu. 48. 229
- Dominus domus diruta, quando eam relinere compellatur? nu. 49. 229
- Domorum vsus vitae hominis est valde necessarius. nu. 1. 218
- Domorum inuentum est antiquissimum, & qua ratione introductum? nu. 2. 218
- Domus ruinosa non potest conuerui in hortum, nisi vicini consentiant. nu. 4. 219
- Domorum structura quomodo sit facienda secundum Aristotelem. nu. 6. 219
- Domorum forma tempore Vlpiani, qualis fuerit? nu. 7. 219
- Domorum situs ubi veniat collocandus secundum Vitruuium? nu. 9. 219
- Domus prominere non debet in Fortilitijs. nu. 13. 220
- Domus priuatorum penes Palatium publicum extrui non possunt. nu. 14. 221
- Domus a discare volens, quid animaduertere habeat? nu. 17. 222
- Domus pati possunt horrorem umbrarum. nu. 22. 224
- Domus non sunt extruenda in loco, per quem aedificanti inuidia paretur. nu. 23. 225

Index rerum,

- Domus debitoris non possunt ad instantiam creditoris discooperriri.** num. 27. 226
pag. 226
Domus destructio tendit in damnum, & decolorationem Urbis. nu. 30. 226
Domos diruere quando sit licitum? numero 31. 226
Domus violentis pacem destrui debet. num. 34. 227
Domus, quæ seruit pro receptaculo hæreticorum funditus euerri debet. numero 35. 227
Domus destructa ob delictum reedificari non potest. nu. 37. 228
Domus progenitorum euulsa affert luctum posteris. nu. 39. 228
Domus intermedix licet destruantur ad impediendum ignem, ne ultra progrediatur. nu. 41. 228
Domum non habentes in Vrbe, non debent gaudere Annonis ciuilibus. nu. 5. 243
Donatio in causam refectionis domus diruta non eget insinuatione. nu. 53. pag. 230
Ducens aquam ex riuo publico ad eius fundum sine licentia superioris, priatur fundo. nu. 15. 209
- B**
- Ecclesia, & Clerici an teneantur contribuere in causam nouæ Urbis condendæ?** nu. 12. 58
Ecclesiarum reparationi, quomodo per Episcopos succurri debeat? nu. 10. 161
Ecclesiæ matrices, & parochiales, quæ sint? nu. 24. 161
Ecclesiæ baptismales debent habere limites distinctos. nu. 25. 162
Ecclesiæ matricis proventus circa decimas, & oblationes debent congruè adiudicari nouæ parochiali, vt Curatus sustentetur. nu. 27. 162
Ecclesiæ Episcopales, vel Archiepiscopales non possunt erigi sine auctoritate Summi Pontificis. nu. 2. 234
Ecclesiastici non tenentur ad expensas, quæ sunt honoris causa. nu. 13. 59
Ecclesiastici an compelli possint per laicos ad soluendum ratam contributionis pro muris Urbis reficiendis? numero 14. 59
Ecclesiastici non tenentur contribuere ad nouam Urbem condendam pro distributionibus quotidianis. nu. 19. 60
Ecclesiastici dicuntur subesse Domino temporali pro Feudis laicis ab eisdem possessis. nu. 22. 62
Elementa quandoque mutant vices in odium Tirannorum, vel in fauorem bonorum Principum. nu. 11. 74
Emptor perfecta emptione non habet regressum contra venditorem, si eidem auferatur prædium pro Vrbe condenda. nu. 32. 108
Epaminondas reduxit Arcades è paruis Oppidis in vnam Ciuitatem. num. 8. pag. 136
Epaminondæ Græcorum Duci morti proximo, quid obiecerint amici? numero 5. 263
Ephæsijs maximis sunt persecuti honoribus Pixodarum pastorem inuentorem loci sacundi candidi marmoris. numero 22. 77
Epilogus super situ nouæ Urbis condendæ eligendo. nu. 108. 100
Episcopus vnius Ciuitatis respectu mali aeris potest Sedem transferre in aliam Ciuitatem. nu. 63. 87
Episcopi, & Archiepiscopi Romam ingressi suam deponunt auctoritatem. num. 39. 147
Episcopus in casu necessitatis potest Clericos compellere ad contributionem ædificandæ Ecclesiæ. nu. 18. 160
Episcopi, vel Iudicis secularis arbitrio determinatur tempus ad fabricam Ecclesiæ inchoatæ. nu. 23. 161

Epi-

Ac Verborum Notabilium .

Episcopus non potest licentiam concedere ludæis, vt ædificent nouam Sinagogam. nu. 36.	281	Fames dicitur ensis acutissimus. nu. 9.	44
Erectio studij generalis in Vrbe, cuius auctoritate fieri debeat? nu. 6.	202	Fames anni 1629. in Prouincia Fori Iulij vnde fuerit originata? nu. 19.	180
Erectio Episcopatus, quæ iura tribuat loco, vbi erigitur? nu. 4.	234	Filius, qui ex propria industria ali potest, non est alendus ex labore patris. numero 13.	181
Etrusci in ducendo sulcu nouæ Urbis, cur vomere aneo vterentur? nu. 5.	113	Filij naturales, qua ratione non faciant numerum ad immunitatis concessionem? nu. 28.	265
Euersio Romani Imperij, ex quibus causis euenerit secundum Procopium. ? num. 12.	262	Filij emancipati, vel Religionem ingressi faciunt numerum cum alijs filijs existentibus in potestate patris. num. 29.	265
Exemptio ob numerum 12. liberorum, an extendatur ad onera bellica? numero 32.	266	Filius mortuus in bello pro Principe gesto, reputatur ac si viuus esset pro immunitate petenda. nu. 30.	265
Exercitatoribus ludorum quantus honor antiquitus tribueretur? nu. 4.	315	Fistula plumbea cur improbentur à Virgilio, & Galeno? nu. 9.	208
Ex malo nomine semper oritur suspitio sinistra. nu. 4.	127	Flumina apud antiquos, cur loco Deorum fuerint venerata? nu. 94.	95
Expensæ factæ armigeris occasione hospitij præstiti in transitu, sunt per conuicinos resciciendæ. nu. 43.	228	Fluminum auersio per potentissimos exercitus tantum fieri solet. nu. 101.	97
Expensæ factæ in reparationem domus deducuntur ante creditum habentis anteriorem hypothecam. nu. 47.	229	Fœminæ antiquitus utebantur duobus, masculi autem tribus nominibus. numero 12.	114
Exteri quando sint præferendi indigenis? num. 19.	293	Fœminæ, quæ liberis procreandis operam dabant, maxime laudabantur per Romanos. nu. 13.	262
Exulibz nunquam fidenda sunt propugnacula Urbium. nu. 50.	284	Forenses tenentur contribuere ad Urbem condendam pro bonis sitis in dominio Principis illius Urbis conditoris. nu. 24.	63
F		Fori verbum pro Ciuitate vsurpatur. num. 27.	21
		Forum est frequentior Ciuitatis locus. num. 28.	211
Fabricæ Ecclesiæ attribuantur fructus Episcoporum absentium, si sint male percepti. nu. 19.	160	Forum causarum, quo in loco Urbis statui debeat? nu. 2.	163
Factum ex causa necessaria nunquam dicitur culpabile. nu. 39.	110	Forum Romanorum erat statuis virorum illustrium repletum. nu. 3.	168
Factum hominis, diu in eodem statu quod maneat, difficile est. nu. 21.	171	Forum iudiciale, & Auditorium causarum pro synonymis accipiuntur in iure. nu. 4.	168
Factum impium cuiusdam Ducis Mediolani, qui citari iussit mortuum ad sepulchrum. nu. 19.	222	Fori Area, & Platea sunt idem. num. 13.	169
Fama Principis iusti, ac benefici allicit homines ad incolendum eius Vrbes. num. 2.	242	pag. 2 Fo.	

Index rerum,

- Forum iudiciale, & Forum rerum venalium** sunt inter se connexa. nu. 19. 170
Forum rerum venalium vbi statui debet secundum Aristotelem? num. 20. pag. 171
Fouea loco carceris extructa per Folle- rium, improbatura Prospero Farina- cio. nu. 4. 187
Francisci Patritij de ordine viarum Vr- bis opinio. nu. 5. 150
Franciscus Sfortia Secundus Dux Me- diolani terram Vigleuani in Ciuita- tem erexit. nu. 7. 236
Francisci Petrarce de conseruanda, & augenda Vrbe, dictum singulare. nu- mero 14. 336
Eternitates Religioſæ quando permit- tantur? num. 13. 166
Eternitates, seu Confratriæ non ha- bent priuilegium immunitatis, vel Fori. nu. 14. 166
Fruges quomodo condantur varijs in- locis? nu. 7. 175
Fruges non purgatæ diutius conseruan- tur secundum Pererium. nu. 16. 178
Fruges, quæ natura loci, vel humore pos- sunt vitari, non sunt in horreis re- condendæ. nu. 17. 179
Fruentum anno 1629. in Foro Iulio, ad quale pretium ascenderit? nu. 26. 182
Fruentum in publico horreo reponen- dum, ex qua pecunia olim emeretur? num. 4. 194
Frustra de prole consulitur nisi rebus præsentibus prouideatur. nu. 10. 262
Fundatio Ecclesiæ quomodo inchoari habeat? nu. 12. 159
Furni extrui debent, & Pistorum nume- rus præparari, antequam aliud in no- ua Vrbe aggrediamur. nu. 6. 103
Gaza, & Ambracia expugnata per hostes, mediantibus cuniculis. numero 35. 89
Gentes Septentrionis extremi, quæ spe- cie horologii vtiuntur, secundum Cæsum? nu. 7. 199
Genus humanum in primordio originis vbi habitauerit, secundum Cicero- nem? nu. 1. 287
Germanicus Augustus pretium soluit pro fructibus locorum, quæ vallo com- prehendebat. nu. 30. 108
Gloria quæri non debet ex domo; sed ex hospitalitate domus. nu. 56. 231
Gloria, quibus modis per homines com- paretur? nu. 11. 245
Gordianus Imperator eius Triumphum insigniorem reddi censuit, si fieret die natali Vrbs. num. 3. 120
Gymnasia publica, quo in loco extrui debeant? nu. 3. 202

H

Habentes plures filios in Curia, vel Collegio primi rogabantur dicere sententiam. nu. 19. 263
Habitanter in suburbijs dicuntur habi- tatores Ciuitatis. nu. 25. 153
Habitanter in suburbijs dicuntur magis populares, quam alij Ciues. nu. 28. 154
Habitanter per maiorem partem anni in Vrbe, dicuntur satisfacere statuto cõ- cedenti Ciuitatem habitantibus per tot annos. nu. 17. 293
Habitatores Ciuitatis, qui dicantur pro- prie? nu. 16. 292
Habitatum dicitur pretiosa possessio. nu- mero 1. 242
Haloandri, & Cuiacij sensus reijcitur. nu. 2 & 3. 22
Henrici Palladij Vtinenſis opinio de Vrbe condita à Gallis in Territorio Aquileienſi. nu. 22. 33
Henrici Palladij, & Iosephi Salamorij scriptorum Vtinenſum laus. num. 12. pag. 204

He-

Ac Verborum Notabilium.

- Herodis Magni factum laudabile erga** subditos inopia laborantes. nu. 38. 185
- Hieronymi Maggii Iurifconful. Angla-** renfis opinio de fitu nouæ Urbis con-
dendæ eligendo, reiicitur. nu. 89. 93
- Hieronymi Priolo Principis Veneti lex** recitatur de Archiuio erigendo in Ci-
uitate Vtini. nu. 7. 192
- Hieronymus Ciutranus Fori Iulij Rector** publicum salutis hospitium in Ponta-
bia Venera crexit. nu. 24. 332
- Hipodamius Milefius, quot genera per-** sonarum necessaria Vrbi iudicauerit? nu. 2. 269
- Hippocratis, & Vitruuij opinio de fitu** Urbis falubri. nu. 54. 85
- Hircanus fuit primus author erigendi** hospitale pauperum. nu. 2. 163
- Homo nascitur lux Ciuitati in specie, &** Prouinciz in genere. nu. 24. 20
- Hora diei quando incipiat, & finiat?** nu. 8. 199
- Horæ sunt pars temporis ex momentis** pluribus conftituta. nu. 10. 200
- Horologiorum vfus, cur vitæ hominum** fit neceffarius? nu. 1. 179
- Horologiorum inuentor quis fuerit? nu-** mero 2. 179
- Horologium æreum non venit appella-** tione fuppelledtilis, fed tamquam in-
ftrumentum domus. nu. 3. 198
- Horologium Arithmeticum quale fit?** nu. 4. 198
- Horologium Mechanicum quando prius** in Europa fuerit vifum? nu. 5. 198
- Horreorum constructio, quo in loco Vr-** bis fieri debeat? nu. 3. 174
- Horrea in iure quomodo accipiuntur?** nu. 5. 175
- Horreum particulare, & Piftrinum inter** viles impensas connumerantur. nu-
mero 6. 175
- Horrea principaliter conftituuntur ne** pauperibus alimenta defint. nu. 41. 186
- Hospitalium cura pertinet ad Prælatos** follicitudinem de iure Canonico. nu. 4. 164
- Hospitale, an, & quando gaudeat priui-** legio Fori? nu. 6. 164
- Hospitale ab antiquo constructum non** præfuitur fundatum auctoritate
Epifcopi. nu. 7. 165

I

I Dem operatur belli metus, quod bel-

I lum ipfum. nu. 8. 43

Ignorantes iura non debent ex motu fui

arbitrij iudicare. nu. 14. 274

Ignorantia Iudicis plerumque est cala-

mitas innocentis. nu. 15. 274

Immunitas concessa fchol. ritibus, intelli-

gitur dummodo confiftant in ftudio. nu. 13. 204

Immunitates occasione ftudij funt loca-

les. nu. 14. 205

Immunitates concessæ incolis nouæ Vr-

bis, an extendantur ad onera bellica? nu. 33. 298

Imperator potest erigere Terram in Ci-

uitatem, licet in ea non extet Epifco-

pus. nu. 5. 235

Impositio collectæ facta per Principem,

præfuitur ex rationabili causa. nu-

mero 35. 299

In Ciuitatibus à mari circumdatis ex

confuetudine ædificantur domus pri-

uatorum fuper muris ipsius Urbis. nu. 21. 142

Incola Venetæ Urbis tenetur per 15. an-

nos habitare cum familia, fi vult Ci-

uitatem confequi. nu. 13. 291

Incola Urbis poffunt vti interdicto con-

tra proijcientes ftercora, vel coria in

vijs. nu. 2. 324

In condenda noua Vrbe non est certo-

rum dierum habenda ratio. nu. 14. 46

Infamis erat apud Romanos, qui eodem

tempore duas habuiffet vxores. nu-

mero 6. 261

In-

Index Rerum;

- Infans** statim, ac ortus erat, cur ab anti-
quis nudus in terra sterneretur? nu-
mero 13. 74
- In frugum copia** oportet prospicere fu-
tura inopia. nu. 15. 178
- Ingressus, & egressus à Ciuitate** per so-
las portas debet patere. nu. 34. 145
- Inhibito** circa ius nundinandi, cui de-
iure competat? nu. 9. 310
- In muris Urbis** non licet aliquid immit-
tere, vel coniungere sine Principis, vel
Prædis licentia. nu. 19. 142
- Innocentius VIII.** qua liberalitate vsus
erga Angelum Politianum ob tradu-
ctionem Herodiani Historici? num. 5.
pag. 321
- Inquilinus domus conductæ** recedere
potest ob timorem malorum spirituum
in domo obuersantium. nu. 20. 223
- In Regno Hispaniarum** non possunt Ci-
uitates, vel Castra condi sine Regio
assensu. nu. 15. 32
- Inscriptio nominis in publicis monu-
mentis** quanti fuerit assimata penes
antiquos? nu. 20. 131
- Inscriptio nominis proprii** potest cum
insignibus Principis poni per Præfi-
dem in operibus publicis. nu. 22. 132
- Insignia aliorum** abradi non est licitum.
nu. 24. 132
- Intellectus Bald. in l. opus, ff. de oper.
publ.** num. 25. 34
- Intellectus** facilitatur ex cognitione
originis rei tractanda. nu. 2. 112
- Interest Ciuitatis** ne aqua publica mi-
nuatur, vel deterior fiat. nu. 17. 210
- Inuitus** quis potest assumi ad docendum
ob publicam vtilitatem. nu. 4. 102
- Ioannes Cuthemburgus Theutonicus**
primus Artem impressoriam inuenit.
nu. 11. 323
- Iudæi** an sint recipiendi ad habitandum
Vrbem nouiter conditam? nu. 32. 280
- Iudæis** volentibus venire ad patriam
alienam, potest interdici ingressus
numero 33. 280
- Iudæi**, qua ratione fuerint expulsi ab Vr-
be Vtinenfi? nu. 34. 280
- Iudæi** pacifice viuentes non possunt
expelli à Principibus sine legitima
causa. nu. 35. 282
- Iudæi** habentes domicilium in aliqua
Vrbe, dicuntur de eodem Populo, li-
cet non de corpore spirituali. num. 37.
pag. 281
- Iudæi** tenentur contribuere ad imposi-
tiones impositas pro tuitione fidei
Christianæ. num. 38. 281
- Index originis, & domicilij** potest in-
quirere de delictis atrocioribus in
alieno territorio perpetratis. num. 46.
pag. 283
- Iulius Cæsar** natandi peritiam ex grauissi-
mis periculis euasit. nu. 93. 94
- Iulius Cæsar** pro supplendo populo bel-
lis Ciuilibus diminuto, quam legem
tulit in Senatu? nu. 8. 261
- Ius** Annone est de Regalibus, & soli Prin-
cipi reseruatum. nu. 10. 176
- Ius Ciuitatis** apud Romanos quomo-
do concederetur? nu. 7. 288
- Ius, & nomen Vniuersitatis** in vno tan-
tum homine potest recidere. nu. 9. 256
- Ius nundinandi**, quare amittatur spatio
decennij? nu. 10. 310
- Ius** quasitum ex actu consumato, Prin-
ceps sine iusta causa tollere non po-
test. nu. 15. 313
- Ius supremum** in qualibet concessione
retinetur per Principem. nu. 8. 31
- Iuste** quis excusatur, ne vadat ad locum
intemperie aeris affectum. nu. 60. 86

L

- L** Acus Lucrinus primus omnium lo-
cabatur emendus in publicis vesti-
galibus. nu. 10. 128
- Largitio Ciuitatis** est Vrbibus valde
proficua. nu. 12. 291

Ac Verborum Notabilium .

Laceres viliiores sunt, si ante biennium fuerint ducti. nu. 26.	107	Liberi populi possunt ad libitum ædificare Ciuitatem. nu. 6.	180
Laudatio sui ipsius quomodo permissa? num. 19.	49	Libri quando primum adulterino titulo scribi caperint? nu. 2.	320
Legatum de bonis existentibus in Patavij Ciuitate, quid differat à Legato de bonis existentibus in Ciuitate Patavij? nu. 8.	14	Licentia Excellentissimi Senatus Veneti requiritur, antequam Ecclesia de loco construantur in eius Statu. numero 28.	162
Legatum relictum Ciuibus, intelligitur relictum ipsi Ciuitati. nu. 11.	15	Lignea materies est diligenter conquirenda, vt abundè sufficiat ad Urbem condendam. nu. 19.	76
Legatum Ecclesiæ ædificandæ, quo temporis spatio implendum sit. nu. 21.	161	Loci subditi, iuri scripto Ciuitatis dominantis obtemperare tenentur. numero 21.	124
Legata alimentorum facta pueris vsque ad pubertatem durant in masculo vsque ad 18. in foemina vsque ad 14. ann. num. 14.	104	Loci nomen aliquando accipitur pro Prouincia, & pro ipsa Vrbe. nu. 25.	21
Legatus Papæ si offendatur postquam est ingressus portam Romæ, non dicitur committi crimen læsæ Maiestatis, limita numero 4. nu. 40.	147	Locus amarus nunquam deferitur per habitantes. nu. 37.	78
Leges ciuiles pro pacifico statu subditorum ligant Clericos, nisi aliud disponat ius Canonicum. nu. 15.	59	Locus eligendus ad condendam Urbem, debet statui in loco salubri corpori, & moribus inhabitantium. nu. 39.	81
Leges humanæ secundum varietatem temporum debent regulari. nu. 22.	172	Locus securus non dicitur vbi extat aeris intemperies. num. 65.	87
Lex Persarum de puniendis, vel absoluentis delinquentibus. nu. 15.	27	Locus Vrbi condendæ destinatus, debet temperari ad calorem, & frigus disponi. nu. 26.	99
Omnes dies. C. de fer. declaratur. numero 16.	123	Locus opportunus alendi populi, multitudinem allicit. nu. 12.	136
Legitimati per subsequens matrimonium, vel per rescriptum Principis, faciunt numerum cum alijs filijs legitimis. nu. 27.	265	Locus, in quo Ecclesia ædificatur, quando gaudeat in munitione? nu. 14.	159
Leonis Baptistæ Alberti opinio, de modo, & forma carceris. nu. 3.	187	Locus particularis Prouinciæ prohiberi potest emere, & congregare blasphemiam. nu. 36.	184
Leo Quartus Pontifex in condenda Vrbe Leonina quid egerit? nu. 21.	117	Locus vbi Princeps residet, summè dicitur nobilitari. nu. 12.	245
Leprosi in Gallia puteorum aquas corrumpentes magnum habitantibus nocumentum intulerunt. nu. 85.	92	Longobardi ecuanim ammentia collocarunt in Aquileiensibus salubris. nu. 26.	28
Leprosi non debent vagari per Urbem, sed in loco semoto pie custodiri. nu. 21.	330	Lugeri non debet, qui ad patriam delendam uerit. nu. 8.	335
Liberalitas singularis Ciuitatis vtilis in alendis pauperibus tempore famis.		Lupararia Urbis quo in loco sint facienda? nu. 10.	326

Ma-

Index Rerum, 372A

M

- M** Achinæ bellicæ nullo pacto priuatis conceduntur. nu. 3. 140
- Magnitudo ædificiorum inducit modum probandi magnanimitatem ædificantis. nu. 55. 230
- Maiores casus Epidemiæ, quam belli humani. nu. 10. 44
- Maiores annis 55. a munere personali excusatur. nu. 17. 105
- Maiores Urbis utilitas dicitur, quod interiorius ædificijs repleatur, quam extramuros. nu. 27. 154
- Male ordinata etiam quæ recte sunt disposita solent confundere. nu. 5. 103
- Malo, ac peccato alterius viti in bonum est licitum. nu. 14. 27
- Mansiones seruorum in villis, quomodo extruerentur secundum Columellam? nu. 11. 188
- Maritis habentibus plures filios, honestior locus dabatur in spectaculis ex decreto Augusti. nu. 17. 263
- Masculus, & foemina, quando dicantur ætatis perfectæ, ut possint testari. numero 16. 200
- Matheus Sanutus Episcopus Concordiæ ob malum aerem, sedem Episcopalem transfudit in Oppido Portusgruarij. nu. 64. 87
- Mathias Coruinus Rex Pannoniæ Bibliothecam comparauit instructissimam. nu. 6. 321
- Matrimonium est verum Urbis incrementum, & seminarium Reipublicæ. nu. 15. 263
- Mensores frumentarij habent ius excusationis. nu. 8. 176
- Mercatores sunt Ciuitati valde vtilis. nu. 23. 277
- Mercatus ex sola consuetudine institui possunt. nu. 6. 309
- Meretrices, & publica scorta in Vrbe Roma vbi antiquitus manere consueuerint? nu. 17. 327
- Meretrices apud Lacedæmonios, quibus vestibus vterentur? nu. 16. 329
- Miles in Castris pro crimine non excepto, vel in Castris commissio, capi non potest. nu. 25. 144
- Miles ignominiosè missus non potest vestiri in Vrbe vbi Princeps residet, vel vbi reperitur. nu. 16. 246
- Milites legendi sunt a tate adolecentes. nu. 10. 104
- Militiæ vacatio conceditur à DD. Veneratis ijs, qui soli sunt in domo. nu. 11. 262
- Minor si emat locum prauo aere affectum habet restitutionem in integrum. numero 68. 88
- Mintij fluminis à parte Benaco manantis aquæ sunt deterrimæ, & inficiunt loca per quæ decurrunt. nu. 78. 90
- Monachus Monasterium deserere, & ad latiorē Religionem transire potest ex causa mali aeris. nu. 61. 87
- Moniales Aquileiæ ob aeris intemperiem æstiuo tempore in Ciuitate Fori Iulij commorantur. nu. 62. 87
- Mons Pietatis fuit approbatus per Bullam Leonis X. nu. 2. 194
- Mons Pietatis quomodo erigatur? numero 3. 194
- Mons Pietatis non est locus Ecclesiasticus; sed laicus. nu. 9. 196
- Mons Pietatis reputatur tamquam Collegium pium laicorum. nu. 10. 196
- Montis Pietatis inuentor quis fuit? numero 1. 194
- Mortuorum corpora antiquitus prohibebantur condi in Ciuitatem. numero 19. 18
- Mulier, & famosi accusantes audiuntur occasione rei frumentariæ aliquid deferentes. nu. 12. 176
- Mulier inhonestè viuens, si imminet scandalum vicinis, expelli potest de domo locata. nu. 13. 328
- Mulieres quare prohiberentur afflicte ludis,

Ac Verborum Notabilium.

Iudis, & spectaculis? num. 5.	315	diri debent. nu. 38.	310
Multitudo hominum non potest habitare vbi victus non suppetit copia. numero 17.	76	Negotiatores sunt necessarij ad habitandum nouam Vrbem. nu. 1.	308
Mundus qua parte anni fuerit inchoatus? duplex affertur opinio. nu. 11.	44	Nemo est adeò malus, quin aliquid boni faciat. nu. 12.	26
Municipij nomen accipitur pro Ciuitate. nu. 18. & 20.	18	Nemo potest arctari ad emendum aliquid coactè. nu. 4.	185
Municipiorum Legati ladi non debent. num. 21.	19	Nepotes ex filio, an augeant numerum ad petendam immunitatem ob existentiam 12. liberorum. nu. 25.	264
Manus quid sit secundum Vlpianum. nu. 10.	121	Nero Imperator quid praeceperit obseruari in refectione Vrbis Romæ post incendium domorum, secundum Tacitum? nu. 4.	159
Muri Ciuitatis sunt salutare refugium tempore belli. nu. 5.	141	Nestorius haeticus Antiochenus per Theodosium Imperatorem fuit damnatus in Oasim. nu. 72.	88
Muri sunt Vrbium decus, & Ciuium tutela. nu. 7.	141	Nicolaus Contareno Fori Iulij Praefes author deducendi riuum ad fontes Vcini, laudatur. nu. 25.	211
Muri Vrbis, quare vocentur sancti? & num. 16. num. 8.	141	Nicolaus V. Pontifex quinque ducatorum millia promisit afferenti Euangelium Hebraicum Diui Matthai Apostoli. nu. 4.	321
Muri Vrbis restaurari possunt cum licentia Praefidis secundum Bar. nu. 18.	142	Nihil est illaudabile in via securitatis Prouinciar. nu. 17.	32
Muros Vrbis non licet reficere inconsulto Principe. nu. 17.	142	Nihil agendo homines, malè agere discunt. nu. 42.	282
Murum pecuniarum super sacro Monte Pietatis, quomodo exerceri debeat? num. 5.	195	Nil dicitur perfectum, quod ex omnibus suis partibus non constat. num. 1.	149
N		Nil homini dulcius est, quàm Patria. nu. 10.	256
Natalis Vrbis Romæ, quibus solemnitatibus per Romanos veteres celebraretur? nu. 1.	119	Nimia amantitas delitias inducit, & Ciuiibus officit. nu. 38.	81
Natales Vrbium Romæ, & Constantinopolis celebrandos esse iubet. l. omnes dies. C. de fer. nu. 4.	120	Ninus, & Semiramis in condendis eorum Vrbibus, subditorum opera vsi sunt. nu. 9.	55
Natalis Veneræ Vrbis fuit die 8. Kalend. Aprilis secundum Egnatium. nu. 7.	121	Nobiles, & probatæ personæ, vt plurimum habitant penes Palatium Principis. nu. 10.	169
Natales Coloniarum deductarum celebres erant apud Antiquos. nu. 17.	123	Nobiles qua prerogatiua propriè gaudeant? nu. 7.	279
Natalis nouæ Vrbis, quomodo debeat celebrari? nu. 23.	124	Nobiles ad Vrbem incolendam non sunt inniti compellendi, sed placide	d re-
Natio homines animosiores, & audentiores reddit. nu. 91.	94		
Natus in suburbij Ciuitatis eiusdem Ciuis habetur. nu. 3.	13		
Negotia militaria quacumque die expe-			

Index rerum,

- requirendi. num. 95. 271
 Nobiles, an & quando possint compelli
 habitare Ciuitatem? nu. 10. 272
 Nobilitas cur suppleat defectum ætatis?
 nu. 8. 271
 Nomen insigne est nouæ Vrbi imponen-
 dum. nu. 1. 126
 Nomen malum præsumitur acquisitum
 ab aliquo euentu. nu. 5. 127
 Nomen Papæ, cur fuerit immutatum se-
 cundum Card.? nu. 6. 127
 Nomen nouæ Vrbi varijs ex causis arbi-
 trio conditoris imponitur. nu. 17. 130
 Nomen nouæ Vrbi quo tempore sit im-
 ponendum? nu. 26. 133
 Nominis pulchri impositio inducit affe-
 ctionem erga nominatum. nu. 12. 129
 Notarij an gaudeant nobilitate? nu-
 mero 2. 191
 Notarij tenentur scire leges ne faciant
 instrumenta improbata. nu. 4. 192
 Notarij Vtinenfes tenentur reponere de-
 posita pecuniarum super Monte Pie-
 tatis. num. 8. 195
 Noua Vrbs nec hyeme algenti, nec æstu
 feruenti est inchoanda. nu. 12. 45
 Noui incolæ Ciuitatis Pisarum, & Terræ
 Liburni, quibus immunitatibus gau-
 deant? nu. 30. 297
 Noui incolæ an teneantur contribuere,
 ad solutionem debiti ante eorum in-
 colatum contracti? distinguitur. nu-
 mero 36. 299
 Numa in ordinando Urbem Romam, ar-
 tificum Collegia formauit, & distin-
 xit. nu. 17. 175
 Numerus filiorum quas exemptiones pa-
 tribus tribueret? nu. 21. 263
 Numerus quinque filiorum excusat à mu-
 neribus personalibus. nu. 23. 264
 Numerus 12. liberorum præstat immu-
 nitatem à muneribus patrimoniali-
 bus, & realibus. nu. 24. 264
 Nundinarum tempore, Comitia apud
 Romanos haberi non licebat. num. 3. 271
 pag. 308
 Nundinarum solemnium concessio ad
 solum Principem spectat. nu. 5. 309
 Nundina, & mercatus quid differant in-
 ter se? nu. 4. 309
 Nundinae solennes, an diebus festis lic-
 è fieri valeant? nu. 7. 309
 Nundinae solennes non possunt fieri ea-
 dem die in duobus Oppidis vicinis.
 num. 8. 310
 Nuntiatio noui operis non attenditur,
 quando mora est periculum allatura.
 num. 6. 310
 Obligatio illa dicitur anterior, qua
 præcedit alteram per horam. nu-
 mero 12. 200
 Occasio in quocumque negocio præci-
 puum habet momentum. nu. 1. 41
 Octavianus Imperator Forum angustius
 fecit, ne domos vicinorum læderet.
 nu. 31. 108
 Omnes tenentur contribuere ad emen-
 dum frumentum in publico Horreo
 reponendum. nu. 14. 178
 Opera Ruralium sunt corporalia officia,
 & personales præstationes, & obse-
 quia. num. 33. 67
 Operarij pro condenda Vrbe, qua ætate
 sint legendi? nu. 8. 104
 Operarij in Prouincia Fori Iulij signan-
 tur ab anno 16. vsque ad 60. nu. 18. 105
 Operarij dum sunt in expeditione, mili-
 tum priuilegijs potiuntur. nu. 20. 105
 Operariorum, & militum in ætatis di-
 stinctione eadem est conditio. num. 9.
 pag. 104
 Operari an liceat diebus sacris, & solem-
 nibus pro Vrbe condenda? nu. 33. 109
 Operari non licet die festo extra causam
 ingruentis necessitatis, etiam in Vrbe
 condenda. nu. 42. 110
 Oppidum ab ope dictum est, & id quod
 Vrbs,

Ac Verborum Notabilium .

V rbs, & Ciuitas significat. nu. 12. 17	ros tenentur intra certum diem publi-
O pportunitas quid sit secundum Pitha- 41	cè profiteri liberos natos. nu. 11. 114
goricos ? nu. 2.	P atria idem quod Ciuitas importat. nu-
O pportunitas neglecta & in publicis, 41	mero 12. 10
& in priuatis rebus ingens affert ma- 41	P atria sua vnique videtur dulcis. nu-
lum. nu. 3.	mero 29. 179
O riginarij habitatores Ciuitatis tenen- 41	P atria originaria existimatur præstan-
tur præstare Domino iuramentum af- 73	tior alia nouiter acquisita. nu. 30. 179
securationis. nu. 8.	P auperes inualidi ex publica largitate,
O rosij dictum de paruo numero Ciuium 135	debent subueniri. nu. 1. 163
in magna Ciuitate. nu. 6.	P auperes dicuntur potissima pars Ciui-
	tatis. nu. 5. 164
P auperes validi in quos vsus sint com- 181	pellendi tempore grauioris annonæ ?
nu. 21. 181	P auperes, qui proprio labore viuere,
P alatia specialiter dicuntur ædes publi- 293	possunt non debent eleemosynam ac-
cæ Rectorum Vrbis. nu. 7. 168	cipere. nu. 22. 181
P alatia deputata pro Iustitia exercenda 169	P auperes alienigenæ tempore grauioris
in Vrbibus, sunt Principis. nu. 8. 169	annonæ ex Hispania expelluntur. nu-
P alatium, siue Regia Principis vnde no- 169	mero 25. 182
men deduxerit secundum Dionem, ? 169	P aulanæ opinio circa Templorum si-
num. 11. 169	tum refertur. nu. 8. 158
P alladij monitum de loco eligendo vbi 99	P ax, & quies res omnes humanas felici-
sit vicinus fluuius ? nu. 103. 99	ter adaugent. nu. 6. 42
P alma Vrbis in Prouincia Fori Iulij cur à 137	P ecoris nomen generale complectitur
Venetis condita ? num. 26. pag. 35. & 131	omnes quadrupedes gregatim pascen-
num. 30. 38	tes. nu. 25. 77
P alma Vrbis in Prouincia Fori Iulij, cur 137	P ecuniæ apud antiquos deponerantur
sic fuerit appellata ? nu. 18. 137	in sacris ædibus apud ædium. nu-
P alma in certaminibus antiquis signum 131	mero 6. 195
erat victoriæ. nu. 19. 131	P ecuniæ donatæ ad refectionem domo-
P alma Vrbis condita à Venetis in Foro 214	rum non possunt in alios vsus conuer-
Iulio salubrior redditæ ex rino in eam 214	ti. nu. 54. 239
deducto. nu. 33. 214	P ensionarius pro rata pensionis debet
P almæ Vrbis figura, quemodo in numis- 235	concurrere cum laicis ad necessariam
mate fuerit expressa ? & nu. 25. & 26. 235	fortificationem Ciuitatis. nu. 18. 60
num. 24. 118	P ersonæ banntorum an sint viles ad po-
P apa, vel Imperator scribens alicui Ca- 235	pulationem Vrbis ? nu. 43. 283
stro sub nomine Ciuitatis, statim lo- 235	P ersonæ exulum quando sint ab Vrbe,
cus ille efficitur Ciuitas. nu. 6. 235	expellendæ ? nu. 44. 283
P apiræ Ciuitas, cur noua Roma fuerit 250	P hrine meretrix, cur voluerit rescire
appellata ? nu. 8. 250	muros Thebaram proprio sumptu ?
P arentes Patritij sanguinis inter Vene- 250	Eu. 21. 132
ris	P isistratus priuato sumptu libros libera-
	d 2 lium

Index Rerum, V 5A

lium artium omnibus legendos pro-	perpetua. nu. 38.	228
posuit. nu. 1.	Pomarium dicitur pars Urbis. num. 27.	144
Pius V. Summus Pontifex, & Sanctus	pagina	144
Ludouicus Gallorum Rex quid sta-	Pomarium neque arari, neque habitari	144
nerint circa meretrices? nu. 19.	fas erat apud Romanos. nu. 28.	144
Plantatio arborum apud aqueductus	Pomario non licebat addere, nisi ab eis,	
quando sit licita? nu. 12.	qui Romanum Imperium hostilibus	
Platea vnde dicta? nu. 14.	agris locupletassent. nu. 29.	144
Platea dicuntur pars Ciuitatis. num. 15.	Pomarij descriptio secundum Varro-	
pag.	nem, & Liniun. nu. 30.	144
Plato Atticus Moses fuit appellatus. nu.	Pontifex ubi moram trahit, ibi est tota	
mero 19.	Ecclesia. nu. 14.	245
Plato cur censuerit vagabundos fore ex-	Portatur onus iniunctum lauius, quod	
pellendos ab Urbibus? nu. 41.	portatur a pluribus. nu. 31.	66
Platonis opinio de imponendo nomine	Porta Ciuitatis dicitur præcipua eius	
noua Urbis. nu. 14.	pars. nu. 36.	146
Platonis opinio de magnitudine Ciui-	Porta Urbis sunt sancta. nu. 32.	145
tatis. nu. 4.	Porta Urbis habitari non possunt sine,	
Platonis, & Aristotelis diuersa sententia	permissu Principis. nu. 33.	145
circa muros Urbis. nu. 1.	Porta Urbis non sunt aperienda ante	
Platonis, & Aristotelis opinio de situ	Solis Ortum. nu. 42.	147
Templorum eligendo. nu. 7.	Portion non soluentis ob exemptionem a	
Platonis opinio de mendicantibus a Ci-	Principe obtentam, an accrescat por-	
uitate expellendis. nu. 24.	tionem impendenda per reliquos? nu-	
Platonis, & Aristotelis opinio de perso-	mero 28.	65
nis necessarijs ad Urbem incolendam.	Possit illud dicimus, quod de iure, & ho-	
num. 3.	nestate possumus. nu. 11.	57
Plinius Iun. & Sueton. quid scripserint	Possessores fundorum coherentium al-	
de umbris mortuorum? nu. 21.	ueo aqua, tenentur ad eius curatio-	
Pluralitas matrimonij est signum incon-	nem. nu. 23.	221
tinentia. nu. 21.	Post murorum ædificationem primum	
Plutarchi sensus an Porta sint sancta?	opus adificij adscribitur sacris adi-	
refellitur. nu. 35.	bus. nu. 1.	155
Pœna capitis infligitur ædificatibus Ca-	Præcipua humani boni pars est aer. nu-	
strum in territorio limitropho, irre-	mero 51.	84
quisito Principe. nu. 19.	Præfectus Augustalis, & Dux Thebaidos	
Pœna extraordinaria imponitur attin-	poterant per annum tantum mittere	
genti muros alterius Ciuitatis, quam	reos in Gypsum, vel Oasim. nu. 70.	88
Romæ. nu. 11.	Præfectus ædificationi Urbis quid præ-	
Pœna nemini tribuit immunitatem.	parare habeat, antequam adificium	
nu. 54.	incipiat? nu. 4.	103
Pœna raptus non habet locum in rapien-	Præfectus Urbis debet seditionum cau-	
te puellam in lupanari repertam. nu-	sas dirimere, & partes ad concordiam	
mero 18.	deducere. nu. 12.	335
Pœna imposita ob delictum, debent esse	Præfecti Arcium, & Fortiliorum dili-	
	gen-	

Ac Verborum Notabilium.

- Situs** Urbis idoneus principaliter est Spectacula, & ludi Urbis suspendi de-
considerandus. nu. 1. 72
beut vbi sit suspitio belli. nu. 8. 318
- Situs** Urbis condendæ, quo loco sit eli- Spiritus Sanctus custodit loca, & habi-
gendus? nu. 5. 73
tantes vbi adsunt Reliquiæ Sancto-
Situs Urbis, qui potest facile tentari cu- rum. nu. 11. 252
niculis, & machinis hostium, est eui-
randus. nu. 34. 80
Sp. Seruilij, & Auli Virginij prouiso,
Situs obnoxius inundationibus flumi- cum Roma prameretur caritate An-
num est euitandus à conditore nouæ nonæ. nu. 31. 183
Urbis. nu. 96. 95
Status securitas soli Principi reseruata
dicitur. nu. 11. 31
- Situs** Bibliothecæ in noua Vrbe qualiter Status, & conditio Urbis non mutatur
eligendus? nu. 8. 322
adiectione nouorum Colonorum. nu. 7. 255
- Situs** ædificij pro hospitio publico Sani- Status Principis magis crescit, quò plu-
tatis qualiter sit disponendus? nume- res viri nobiles eius obsequio aggre-
ro 22. 331
gantur. nu. 4. 287
- Sixtus** Quartus Summus Pontifex quid Statutum requirens ædificari domum in
fanciuerit circa ædificia construenda Ciuitate, an adimpleatur per ædifi-
ad decorem Urbis? nu. 18. 170
cantem in suburbijs? nu. 26. 153
- Sixtus** Quintus, & alij Pontifices inun- Statutum, quod non possint emibla-
dationi Tyberis prouiderunt, vt Ro- ni, nisi vsque ad certam quantitatem, est
ma raro detrimentum sentiat. nu. 99. 97
validum, ne inducatur caristia. nume-
Sixtus Quintus Summus Pontifex, quid ro 34. 183
conceuerit Vrbi Vtinenfi super depo-
sitis fiendis super Monte Pietatis? nu- Statutum, quod Sacre Reliquiæ non
mero 7. 195
ostendantur, non valet ob publicam
Sixtus Quintus Asylos, siue franchisias vtilitatem. nu. 12. 252
Cardinalium sustulit. nu. 27. 296
Statutum de emendatione damni per vi-
Socius expendens in reficienda domo cios non capientes malefactorem,
communi, quomodo sibi prouidere, disponit tantum de habilibus. nume-
habeat? nu. 50. 230
ro 15. 292
- Solon** prohibuit Boues mactari in sacri- Statutum, quod Ciues teneantur habi-
ficijs. nu. 14. 114
rare Ciuitatem, dicitur factum pro
Solonis consilium pro replenda incolis communi bono, & vtilitate. nu. 22. 294
Athenarum Vrbe. nu. 18. 275
Solenis prouiso in Vrbe Athenarum ad Sterquilinium fieri prohibetur in parie-
euitanda adulteria, qualis fuerit? nu- te communi, si vicinus ex fatore in-
mero 12. 327
commodetur. nu. 8. 326
- Species** Urbium quatuorplex sit secundum Studium publicum in Grypsualda Po-
Modestinum I.C. nu. 1. 134
meraniæ expensis, & instantia parti-
Spectacula, & ludi de iure Ciuili, & Ca- cularis Ciuis introducit. nu. 9. 203
nonico permitti, quales dicantur? Studium generale in Monte Pessulano à
num. 6. 316
quibusdam eius Urbis Ciuius in-
Spectacula, & ludi publici Ciuitatis, tol- choatur. nu. 10. 203
li non possunt sine legitima causa. Subditi, & eorum bona debent defendi
num. 7. 317
a Principe. nu. 10. 31
- Subditi tenentur adiungere Principem

Index Rerum,

- nouam Vrbem condentem. nu. 5. 53
 Subditi fideles Principi in necessitatibus
 tenentur eidem omnia præstare. nu-
 mero 5. 270
 Subditis, & indigenis in distributione
 munerum, magis fauendum est, quam
 exteris. nu. 18. 293
 Suburbia sunt ad instar vici Urbani Ci-
 uitatis, & eodem iure vtuntur. nume-
 ro 23. 153
 Sulcus pro ambitu nouæ Urbis, cur reli-
 giosè circumduceretur per antiquos?
 nu. 4. 112
 T
 Tabularij, Scribæ, & Actuarij sunt
 synonyma in iure. nu. 1. 191
 Tales sunt aquæ, quales sunt terræ per
 quas fluunt. nu. 77. 90
 Talis quis esse præsumitur, in quali habi-
 tu reperitur. nu. 17. 329
 Tantum damni ex malo vicino, quantum
 commodi ex bono, homines conse-
 quuntur. nu. 49. 83
 Taurus, & Vacca aratro iungebantur per
 antiquos in condenda noua Vrbe.
 nu. 7. 113
 Tempus quando est de substantia requi-
 rit expressionem hora. nu. 15. 200
 Tempus immemoriale requiritur ad præ-
 scribendum ius aquæ ducendæ ex riuo
 publico. nu. 19. 210
 Tenebræ aptiores dicuntur ad delin-
 quendum. nu. 43. 147
 Terra idem significat quod Ciuitas, &
 Oppidum. nu. 16. 18
 Terra, & aer sunt magis familiaria ho-
 mini, quam cætera elementa. nu. 12. 74
 Terra idonea ad ædificandam Vrbem,
 quomodo considerari debet? nu. 14. 75
 Terræ appellatione intelligitur id, quod
 est intra muros. nu. 17. 18
 Terræ situs ubi Vrbis est condenda, debet
 pascua herbida habere adiacentia.
 numero 13. 77
 Terramotus anni 1617. 30. Iulij plura
 Oppida in Apulia euerit. nu. 33. 80
 Terrea substantia ab aqua per coctio-
 nem, & sublimationem secernitur.
 num. 79. 30
 Territorium possessionum limite defi-
 gnabatur antiquitus. nu. 6. 113
 Themistocles dum prædium venderet,
 proclamari iussit bonum habere vici-
 num. num. 48. 83
 Theodoricus Italiæ Rex, quid liberali-
 tatis in Romanos Ciues contulerit?
 nu. 6. 243
 Tiberius Imperator latum clauum ade-
 mit Senatori, qui ex Vrbe in hortos
 demigrarat, vt vilius donum condu-
 ceret. nu. 18. 137
 Tiranni violenta dominatione subditos
 premunt. nu. 18. 222
 Titulus nominis proprii poni potest in
 opere alterius nondum perfecto, ma-
 nentibus prioribus titulis. nu. 23. 132
 Transcendentes muros Ciuitatis pro oc-
 cidendo bannito, quomodo punian-
 tur? nu. 22. 143
 Transcendenti muros, vt à Curia euadat,
 extraordinaria pœna infligitur. nu-
 mero 12. 141
 Tyriorum Vrbs Siriæ primaria, ob cre-
 bras terra motus, à cultoribus aliquan-
 do derelicta. nu. 31. 79
 V
 Vacatio militiæ dabatur ijs, qui in
 Vrbe sufficiens prolis causa mo-
 rabantur. nu. 9. 262
 Vagabundi, & discoli non sunt in noua
 Vrbe admittendi. nu. 39. 282
 Vagabundi qua pœna afficiantur in Del-
 phinatu, & in statu Veneto? nu. 40. 282
 Valerius Publicola, cur domum suam di-
 ruere voluerit? nu. 24. 126
 Validum est argumētum à derominatione
 ad designandū rei qualitatē. nu. 7. 127
 Val-

Ac Verborum Notabilium

Vassalli tenentur iuare dominum emen- tem ter: am aliquam. nu. 7.	34	Vicinus malus dicitur spina à Diuo Ber- nardo. nu. 43.	82
Vassalli, & Domini Castrorū, an tenean- tur concurrere cum alijs in subsidio Principi erogando? nu. 16.	63	Vicinus proximior viæ, casu, vel impetu flumibz amissz, tenetur eam per fur- dum suum concedere. nu. 12.	152
Vbertas terræ non indigenas tantū deni- cet, sed & aduenas inuitat. nu. 15.	75	Vicius fauore Religionis cogitur ven- dere rem suam, si Ecclesiæ ædificatio id de necessitate exigat. nu. 15.	159
Vbi maius versatur discrimen, ibi cau- tius est agendum. nu. 44.	82	Vicinus, qui compellitur dare rem suam, vt ibi ædificetur Ecclesia, debet refici de pretio rei ademptæ. nu. 16.	160
Veneta Respublica est templum iustitiæ, & æquitatis. nu. 31.	39	Vicinus non potest altius ædificare do- mum, ex qua Monachi, vel Moniales videri possint, limita, vt ibi nu. 32.	227
Veneta Respub. præcipuam habet curam siluarum, & nemorum pro construen- dis Nauigijs. nu. 21.	76	Vicinus proximior quis propriè intelli- gatur? num. 14.	292
Veneta Vrbs noua Roma appellatur à Fulgosio. nu. 6.	121	Vicinus potest prohiberi ea agere, quibz aeris salubritas corrumpatur. nu. 7.	325
Veneta Vrbs fundamentum capit à sa- cra æde. nu. 6.	157	Vicus dicitur à via vtrinq; ædificijs sa- pta. nu. 14.	152
Veneti nō admittūt spurios in eorū cōfi- lio, et si postea sint legitimati. ex. 114	114	Vici urbani sunt pars Urbis. nu. 15.	152
Venetorum Vrbs detestatur vsuras, plus- quam omnes alie Ciuitates. nu. 35.	184	Vici pagani qui sint? nu. 22.	153
Venientes ad habitandū in noua Ciuita- te: Palma sunt exempti à quacumq;ue grauedine, & datio. nu. 31.	197	Vicis urbanis legari potest sicut Ciuita- tibus. nu. 16.	152
Vera Ciuitas introducitur per statu- tum, sicut per originem. nu. 9.	290	Vicorum vniuersitas est approbata, sicut vniuersitas totius Ciuitatis. nu. 17.	152
Veritas benè quaeritur interrogando, & respondendo. nu. 5.	202	Villa potest vni Fabro venienti ad habi- tandum in ea dare immunitatem à col- lectis. nu. 29.	296
Veteres summa diligentia cauebant, ne die natali aliquid imprudenter loque- rentur. nu. 13.	123	Villa nomen more Gallico pro Ciuitate intelligitur, vel Oppido muris cincto populoso. nu. 29.	21
Vetustas in ductu aquæ sufficit, licet ius aliter non probetur. nu. 20.	210	Viri nobiles ad latus Principis affidere debent. nu. 10.	245
Via à strata in quo differat. nu. 10.	151	Viri eloquentes sunt maximè necessarij Ciuitatibus. nu. 11.	273
Via in noua Vrbe qualiter sint disponen- da? nu. 2.	149	Virtus terminari ad quem fit æquiparatio, transfunditur in terminum æquipara- tum. nu. 10.	237
Via Consulares. siue Regales, quæ de ne- cessitate requirant? nu. 11.	151	Visitatio carceratorum frequentari de- bet. nu. 17.	189
Via publicæ non possunt alienari, nec ex cōsēsu Ciuitatis, limita vt ibi. 15.	152	Vitruuij authoritas defenditur contra Mercurialem. nu. 9.	322
Viarum nouæ Urbis Palma in Prouincia Fori Iulij, forma & dispositio. n. 6.	150	Viuere sub Veneta Republica summa li- bertas est. nu. 33.	40
Viarum partes præcipue quales esse de- bent? nu. 9.	151		

Vrbs

Index rerum, ac verborum notabilium.

Vrbs dicitur ab vruo parte atrii. n. 1. 12	Vrbes inferiores Metropolitanæ Vrbi9
Vrbs nomine per excellentiam Roma intelligitur. nu. 4. 13	mores intueri debent. nu. 20. 124
rbis appellatione Metropolis Prouincia significatur. nu. 5. 13	Vrbs Athenarum cur sic fuerit nominata secundum Coras. ? nu. 15. 129
Vrbs, & Ciuitas sunt vnũ, & idẽ. nu. 7. 14	Vrbs, quę requisita habere debeat secundum Pausaniam ? nu. 10. 136
Vrbs proprię ædificia intra muros denotat, Ciuitas autem Ciuium congregationem. nu. 9. 14	Vrbs floret quando iniusti dant pœnas. nu. 1. 187
Vrbes de iure gentium ceperunt condi. nu. 1. & 4. 23. & 24	Vrbes quandoq; ex lōgissima possessione ius studiij generalis aquirunt ? n. 7. 202
Vrbes, & Oppida non possunt in suo solo ædificari ad amulationem alterius. nu. 23. 34	Vrbi, si egeat aquis, quomodo provideatur secundum Aristotelem ? nu. 5. 207
Vrbs noua inchoanda est tempore pacis, & quietis. nu. 5. 42	Vrbes eò nobiliores sunt, quo ædificia ampliora continent. nu. 3. 218
Vrbs belli tempore condi cæpta à Fedèrico Secundo Imperatore Parmensium eruptione destruitur. nu. 7. 43	Vrbs Vtini in Prouincia Fori Iulij, cur inter nobiliores Italię Vrbes annumeretur, licet Episcopatu careat ? n. 8. 236
Vrbs Veneta verno tempore, & Martio mense fuit condita. nu. 13. 45	Vrbs Hierusalem fuit per Coloniam deductionẽ reddita frequentior. nu. 2. 254
Vrbiũ interitus, ex quib. procedat. n. 7. 73	Vrbes non possunt habitari, nec frequentari sine hominum cætũ. nu. 1. 269
Vrbs condita in loco cõi terrę, & maris, facilius sibi auxilium parat. nu. 18. 76	Vrbes, quæ ex Oppidulis circumiacentibus formantur, diutissimẽ consistunt. nu. 27. 279
Vrbs aliquot diuersis in locis fuerunt desertæ ab animalibus incolis perniciosis. nu. 28. 78	Vrbium vtilitas requirit, vt Ciuium numerus augeatur. nu. 3. 287
Vrbs condi debet, vbi vicini populi quietẽ viuunt. nu. 42. 82	Vrbes, quæ non habent cloacas pati solent morbos pestilentes. nu. 9. 326
Vrbes, & Regionēs sitæ in medio potentĩũ, solẽt esse materia bellorũ. n. 45. 82	Vrbs Phocensium, cur solo æquata fuerint per populos finitimos ? nu. 2. 333
Vrbs situs si in Solis Ortũ, vel Septentrionẽ vergat, salubrior cõsetur. nu. 53. 85	Vrbs Ammonitarum cur fuerint à Davide destructæ ? nu. 5. 334
Vrbs debet habere aquarum affluentiam naturalem. nu. 73. 89	Vsus, & modus carcerandi apud antiquos qualis fuerit ? nu. 18. 190
Vrbs an condi debeat in situ fluminis eam alluentis ? nu. 88. 92	Vsus aquę Fortilitiorum, quomodo concedi debeat ? nu. 40. 215
Vrbs si est nimio calore obnoxia, vel moderato destituta, facile fiet deserta. nu. 107. 100	Vtilius est ampliari Imperium Principis, adiectione hominum, quam pecuniarum copia. nu. 22. 263
Vrbium fortuna habet proprium tempus, sicuti, & status hominis secundum Plutarcum. nu. 14. 123	Vtinum licet in campestri planitie situm nullam pati potest cuniculorum iacturam. nu. 36. 82
Vrbs dominantis consuetudo ab alijs Ciuitatib. est custodienda. nu. 19. 124	

INDICIS FINIS.

Benignè

I

Benignè fac Domine in bona volun-
tate tua , vt ædificentur muri
Vrbis tuæ.

P R Æ F A T I O.

*Reclara, & sanè laudanda de hu-
mano genere benè merendi ratio mihi
videtur illa, qua præstanti olim con-
silio viri, præcipua eorum studia,
& curas in nouis condendis Vrbibus
feliciter collocarunt. Harum etenim
præsidio sæpti homines, tum ad re-
ctam secure, pacateq; degendi normam, tum ad cultio-
rem, ac politio rem viuendi vsum, mirifice sunt tradu-
cti: sicut è diuerso pleriq; populi, & gentes Vrbibus, &
Oppidis carentes, feritatem quandam, & agrestem im-
manitatem induerunt, prout inter alios prisca aui Scy-
thæ, quibus non Vrbes, non Oppida, sed nec domus vlla,
nisi vaga, & volubiles fuerunt; Vnde legimus, illos ad cò
ab omni plane humanitatis sensu fuisse abhorrentes, vt
carnibus hominum vesci, hospites immolare, & interfe-
ctorum capita, cute nudata, pro patera vti consueue-
rint. Illud etiam exemplo vere dolendo confirmarunt su-
perioribus seculis infausta regionum aliquot, & insula-*

A rum

rum olim insignium euenta, in quibus cum florentissime
 Vrbes, & clari nominis Oppida, & loca hostili manu
 fuissent capta, & solo aquata, homines eorum, patrijs,
 & auitis laribus spoliati, passim per agros disiecti, & pa-
 lantes, sensim à priori vitæ civilis instituto, & moribus,
 descuerunt; adeò ut ferinam hauserint naturam; & non
 solum ab urbano hominum victu fuerint abalienati; sed
 vix ex hominibus nati viderentur. Quapropter Iure
 optimo scriptum reliquit Aristot. Politic. lib. 2. inuento-
 rem Ciuitatis maximorum fuisse causam bonorum, cui
 ad stipulatus est Cice. in Somnio Scipionis, inquiens, nihil
 esse illi principi Deo, qui omnem hunc mundum regit,
 quod quidem in terris fiat acceptius, quàm concilia, cæ-
 tusq; hominum iure sociati, quæ Ciuitates appellantur.
 Proinde summi Principes, & potentissimæ nationes nul-
 lam maiorem gloriam putauerunt, quàm aut fundare
 nouas Ciuitates, vel ab alijs conditas, in nomen suum sub
 quadam amplificatione transferre; teste Veget. de re mi-
 litari libro 4. in Prologo ad Valentinianum Imperato-
 rem; & Aristides clarissimus olim Atheniensium Ora-
 tor in Palynodia de Smyrna instaurata, inquit, optimos
 Reges, ac omnium Ciuitatum Dominos, gloriam ex eo
 consecutos, si pulcherrimam fundarent Urbem; Hinc
 quoq; asserre laudem liberos parentibus Vrbes conditori-
 bus, asseruit Quintil. lib. 3. quem citat Bude. in l. ius ciui-
 le, in fine, ff. de iustit. & iur. Nec abs re prisca gens tanti,
 & tam

Et tam singularis accepti beneficij memor, amplissimis Urbium conditores honoribus est prosequuta, ex eisque alios, vel ad Regia Maiestatis culmen euexit, ut refert idem Aristoteles Politic. lib. 5. vel alios, ut tunc ferebat seculi illius inumbrata religio, in Deorum suorum numerum retulit, Macrobius in interpret. Somnij Scipionis lib. 1. prout Athenienses Cecropem Urbis sue conditorem, Mauri Iubam, Germani Tuisconem, Macedones Gабirum, Thraces Zamolxin, Aegyptij, Theutum, & alij alios complures, quos imitati etiam Romani Romulum suum in Concilio Caelestium collocarunt, Lactantius de falsa religio. lib. 1. & aliqua concinit Horatius epist. lib. 2. epist. 1. ad Augustum in princ. Idque praeter alias, hac de causa veteres obseruasse ferunt, ut Ciuitates ab authoribus Caelo adscriptis, conditae, earum primordia augustiora redderent, ut de Vrbe Roma effatus est Titus Livius in praefat. lib. 1. Propterea Maximus Ilioneus volens Didonem specioso, ac sublimi laudis titulo exornare, sic eam est allocutus apud Virgilium Aeneid. lib. 1.

O Regina, nouam cui condere Iuppiter Urbem
Iustitiaque dedit gentes frænare superbas.

Et quamdiu Carthago inuicta fuit, Dido ipsa pro Dea culta est. Iustinus Historic. lib. 21. cui etiam concinne videtur applaudere Q. Curtius de reb. gest. Alex. Magni lib. 4. dum scripsit Alexandro ipso Tyrum Urbem obsidente, Carthaginensium Legatos ad celebrandum anni-

uersarium sacrum more patrio, Tyrum venisse. Quippè Tyrij Carthaginem condiderunt, & semper parentum loco culti, quod est referendum ad Didonem ipsam Tyriorum Reginam, ut passim notum est. Caterum, ut è vetustatis umbra in veram prodeamus lucem, conspiciendum est, Constantinum, qui primus Romanorum Cesarum Magni cognomentum tulit, nocturnæ quietis tempore oraculo planè Diuino fuisse admonitum, ut Constantinopolim Urbem conderet. Niceph. Ecclesiast. Histor. lib. 8. cap. 4. Imò patet, eum, ut potè immortali Deo acceptissimum, celestis oris Diui Augustini præconio fuisse commendatum, vel hoc vno potissimum nomine, quòd Urbem illam à semetipso nuncupatam condiderit, & eam quidem sacrosancta Iesu Christi fide insignitam, ut memorat idem Diuus Augustinus de Ciuitat. Dei lib. 1. cap. 21. De prosperitatibus, quas Constantino Imperatori Christiano Deus contulit. hisce pientissimis verbis postea ab illius successoribus, proh dolor, ad impietatem detortis: Constantinum Imperatorem bonus Deus, non supplicantem Dæmonibus, sed ipsum Deum verum colentem, tantis terrenis impleuit muneribus quanta optare nullus auderet: cui etiam concedere Ciuitatem, Romano Imperio sociam, velut ipsius Romæ filiam, sed sine aliquo Dæmonum templo, simulacroq; concessit. Hæc D. August. cui quoque assentit Paul. Orosi. Histor. lib. 7. & ijs confert auctoritas Ec-
cle-

cleſiaſtic. cap. 40. in hac verba , Aedificatio Ciuitatis confirmabit nomen, hoc eſt conditoris , vt declarat ibidem Nicol. de Lyra: & locum ipſum ad hoc etiam adducit Diuus Thomas de Regimin. Princip. lib. 2. cap. 1. in principio . Hinc Caſſane. in Catalog. gloriæ Mundi Parte quinta, Conſideratio 25. inquit, Regem, ſeu Principem conſequi gloriā, & laudem in conſtruendo Ciuitatem, & poſt alia ibi ſcripta per eum, ſubijcit, Chriſtianiſſimum olim Franciſcum huius nominis primum Galliarum Regem ob oppidum ab eo conſtructum in Normania, quod Franciſiam à ſuo nomine voluit appellari, magnam eſſe gloriā conſecutum .

Nec forte quiſpiam nomini conditorum Urbium, ac fama eorum detrahat, eò quòd varijs ſeculis innumeri doctrina, innocentia, continentia, & vitæ ſanctitate Viri, omnibus vitæ curis repudiatis, atque Urbibus, & Oppidis relictis, in deſertos agros, aut montes, & vaſtas ſolitudines, conceſſerint, & ibi piæ animorum meditationi vacantes, ac ieiunijs, & ſacris precibus, addicti fuerint, adeò, vt poſtea, corpore ſoluti, ad ſuperne, ac æternæ Ciuitatis Dei domicilium, euolarint: Nam (ſaluis ſuper memoratis diuino tot Sanctorum Patrum ſpiritu deſtitutis) nemo, niſi impius, audeat hac inſciari: atque piè etiam fatendum eſt, in numeros ſanctiſſimos Viros tranſactis ſeculis, ac noſtra, & Patrum, Auarumq; noſtrorum memoria in ampliſſimis Urbibus, &
Op-

Oppidis se se ab omni vitiorum labe puros, atq; integros seruasse, & omni mente in assidua Diuinarum rerum meditatione totam ætatem egisse, eosq; vitæ continenter exacta laude, humanarum rerum contemptu, animiq; demissione, & doctrina, ita inclaruisse; ut mox supremum diem functi ad Cælestem utiq; Patriam fuerint feliciter euocati, illosq; perinde Vrbes, & Oppida sanctissimè fundasse, & nobilitasse, ac alijs Viri sacrosancti, specus, latebras, & secessus eorum gloriôsè illustrarunt. Et, ut alios omittam, sese offert Leo Quartus Summus Pontifex, qui pio Fidelium auxilio adiutus, nouam Ciuitatem erexit, & sexennij spacio absoluit, & post obitum in Sanctorum Catalogo adscriptus festum celebrandum in vniuersali Ecclesia sub die 17. Iulij elargitus est, ut extat apud Baron in Annalibus, & Martyrologio sub eadem die. Quod imitati sunt quoque plures ex successoribus sanctissimi nominis, qui plura Oppida vel à fundamentis edificarunt, vel iacentia inter rudera ad primæuam felicitatem erexerunt. Proinde non procul ab hisce temporibus noua, & admodum salutaris de hominibus benemerendi propensio, & voluntas eluxit in excelsa Veneta Republica, quæ augusto immortalis Veneti Senatus Consilio decreuit anno 1593. die auspicata 8. Octobris nouam Palmæ Urbem in hac Fori Iulij Prouincia ab ipsis fundamentis, & nudo in solo excitare, prout hæcenus, Dijs, hominibusq; plaudentibus, gloriôsè

riose processisse videtur; ut Vrbs ista Patrij nostri soli, Italiae, ac Christianae Fidei, firmissimum aduersus gentes immanitate barbaras, & truculentas, Christiani nominis hostes foret propugnaculum. Pari etiam pietate factum est, ut, cum Oppidum Portus Gruarij ex Nobilibus Prouinciæ, veteribus ornamentis, ac pristinis opibus amissis, in dies collaberetur, eiusdem S. C. Decreto anno 1621. delegata plenaria authoritate Dominico Ruzino Prouinciæ tunc Præsidi, rebusq; per eum matura dispositione ordinatis, stagnantium aquarum impedimenti summotis, & paludibus exsiccatis, in eam spem omnium habitantium animos erexit; ut omnia sibi ad illius Oppidi amplitudinem feliciter cessura iure sponderint, quo factum est, ut subsequenter annis, & Oppidum Montisfalconi eiusdem Prouinciæ siue ex præcedentis belli iniuria, siue aeris intemperie penè desertum, ut vix essent Incolæ, qui in eo domicilium retinerent, data fuit ex eodem S. C. authoritas Ioanni Mauroceno Præsidi, ut Oppidum ipsum accolis replendum, & aeris purioris afflatu illustrandum, & redintegrandum curaret, prout summa diligentia ceptum est, & perfici speratur: Nec silentio prætermittenda sunt decreta de aluco navigabili deducendo usq; ad mediterranea Prouinciæ, ut Vrbes, & Oppida eiusdem ex mutua rerum venalium comportatione, & mercium Septentrionalium, facili, & commoda vectura, & maiorem utilitatem, &

am-

amplitudinem consequantur: quod opus intermissum ab anno 1488. hucusque summa Prouincia felicitate, renouare vidit etas nostra. Quamobrem ego huius Veneta pietatis, & magnanimitatis specie allectus rem fortasse nouam, nec tamen inutilem, nec iniucundam me facturum putauī, si aliqua DE IVRE NOVÆ VRBIS CONDENDÆ, ET INCOLENDÆ litteris consignarem, quæ potissimum hausta forent, ex purissimo, tum Diuina, tum humana iuris prudentiæ fonte, necnon ex probatissimis aliorum Authorum scriptis, quæ ego quandoque à seuerioribus studijs feriatas, summo cum animi oblectamento delibauī. Quocirca profiteor, mei non esse instituti materiam illam adificandæ Urbis hic pertractare, quæ militarium procerum, atque hominum architecturæ laude præstantium est genuina, quæq; in eorum libris, ac monumentis extat luculenter expressa: Ideò eiuscæ lectionis auidos ad eorum opera iam diu Orbi nota, libens reijcio: nec enim me latet, vnumquemque decere artis suæ authorem, atque disceptatorem esse, ita monente Valer. Max. lib. 10. Titulo suæ quemq; artis optimum &c. Hinc Q. Sceuola ille Augur, cum de Iure prædicatorio, non autem prætorio, vt aliqui volunt, consuleretur, nonnumquam Consultores suos ad Furium, & Casselium prædiatores reijciebat. Cicer. in Orat. pro Cornelio Balbo, relatus ab elegantissimo Iuriconsulto Ioanne Coras. in §. fuit eodem tempore, num. 7.

ff. de

ff. de orig. Iur. Quin & Plato Philosophia decus, conductores sacrae arae de modo, & forma edificiij secum conferre volentes sermonem, ad Euclidem Architectum ire iussit, cedens scientiae illius, & professioni, ut refert Socyn. Sen. inter consilia Curtij Senio. conf. 20. in principio. Verum parcent mihi manes Vitruuij, Leonis Baptistae Alberti Florentini, Sebastiani Serlij, Hieronymi Maggij, Andreae Palladij, & aliorum clarorum Virorum, si ego, non improbandus Iuris transfuga, interdum ad eorum castra diuertam, & quae ipsi scita, memoratu digna, & multo experimento firmata in Sole plerunq; didicerunt, velut umbratilis miles intra hosce alueolos recondam. Superest modo, quoniam nonnulli forsitan magis liuoris, quam amoris solent esse liberales, quo fit, ut satius sit Harpocrati, ut in adagio fertur, quam Mercurio litare; quoscunq; homines graui supercilio nitentes perhumaniter monere, ut legem hanc, quam in sacrosanctis scriptis suis ratam esse voluit Diuus Augustin. de Trinit. lib. 1. tanquam legem, pia imitatione dignam, benigne excipiant: Quisquis haec audit, legitve, vbi pariter certus est, pergat mecum, vbi errorem suum cognoscit, redeat ad me, vbi errorem reuocet me. Haec Diuus ille. Quod si quispiam sacrum id monitum temere respuet, ego illius spicula retundam Clypeo alterius verendi moniti ex Diuo Hieronymo desumpti in Prolog. Paralipom. & in Prolog. super Esdr.

B hisce

hifce verbis, Sæpè rodentes in publico detrahunt, quod in angulis libenter legunt. Cui dicto inhaeret etiam Fely. in Præfatio. lib. 1. Decretal. circa fin. & Ol. drad. conf. 84. in fin. & adstipulatur illud prisci Venusini Vatis, epist. prima

Scire velis, mea cur ingratus opuscula lector

Laudet, ametq; domi, præmat extra limen iniquus
Tametsi mihi semper in optatis fuit, ac erit, meorum scriptorum habere Arbitros sincerae veritatis vindices. Secundum Diuum Ambros. epist. 63. lib. 8. editio. Roma. sic scribentem, vnumquenq; fallunt sua scripta, & auctorem prætereunt, atque vt filij etiam deformes delectant, sic etiam scriptorem, indecores sermones sui palpant. Iamiam igitur propitio Deo Opt. Max. ac Iesu Christo auspice, propius ad Urbem nostram accedamus, si enim scribas, non sapit mihi, nisi legero ibi Iesum, teste Diuo Bernardo super Cantica Canticorum sermo 15. Tom. 1.

DE

DE VRBIS ET YMO

ET NOMINE,

ITEM DE CIVITATE, OPPIDO, TERRA,
Colonia, Municipio, Patria, ac alijs.

CAPVT PRIMVM.

SUMMARIVM.

1	<i>Vrbs dicitur ab Vrno parte aratri.</i>	13	<i>idem quod Vrbs, & Ciuitas significat.</i>
2	<i>Continentia adificia sunt, quæ sibi continentur.</i>	14	<i>Roma vetusto seculo, nomine Oppidi appellabatur.</i>
3	<i>Natus in suburbij Ciuitatis, eiusdem Ciuis habetur.</i>	15	<i>Senatus dabatur hostium Legatis extra Urbem, in æde Bellonæ.</i>
4	<i>Vrbs nomine per excellentiam, Roma intelligitur.</i>	16	<i>Diui Ambrosij dictum de Martyrio SS. Petri, & Pauli Apostolorum in Vrbe Romæ.</i>
5	<i>Vrbs appellatione, Metropolis Prouinciæ significatur.</i>	17	<i>Terra idem significat, quod Ciuitas, & Oppidum.</i>
6	<i>Arx Athenarum, cur nomine Vrbs appellata?</i>	18	<i>Terræ appellatione intelligitur id, quod est intramuros.</i>
7	<i>Vrbs, & Ciuitas sunt unum, & idem.</i>	19	<i>Municipij nomen, accipitur pro Ciuitate, & num. 20.</i>
8	<i>Legatum de bonis existentibus in Patavij Ciuitate, quid differat à Legato de bonis existentibus in Ciuitate Patavij.</i>	20	<i>Mortuorum corpora antiquitus prohibebantur condi intra Ciuitatem.</i>
9	<i>Vrbs propriè adificia intramuros denotat, Ciuitas autem Ciuium congregationem.</i>	21	<i>Municipiorum Legati ladi non debent.</i>
10	<i>Ciuitas dicitur, Ciuium unitas.</i>	22	<i>Patria idem, quod Ciuitas importat.</i>
11	<i>Legatum relictum Ciuibus, ntel- ligitur relictum ipsi Ciuitati.</i>	23	<i>Prouincia est Patria Communis, & Ciuitas Patria singularis.</i>
12	<i>Oppidum ab ope dictum est, &</i>	24	<i>Homo nascitur suæ Ciuitati in specie, & Prouincia in genere.</i>
		25	<i>Loci nomen, aliquando accipitur</i>

B 2 pro

12 De Iure nouæ Urbis condendæ &c.

pro Prouincia, & pro ipsa Vr-
benum. 26.

27 *Fori Verbum pro Ciuitate vsur-*
patur.

28 *Forum est frequentior Ciuitatis*
locus.

29 *Villa nomen more Gallico pro Ci-*
uitate intelligitur, vel Oppido
muris cincto populofo.

Olent plerique gra-
uissimi rerum scri-
ptores, & potissi-
mum Iure Consulti
in eorum libris au-
spicandis, verborum principia
prius, quàm res ipsas tractan-
das interpretari, nimirum ea,
præter alias moti ratione, quod
veluti rerum omnium parens
natura, incipit ab elementis, sic
quoque ars ipsa, naturæ ordine
admonita, & eam imitari cu-
piens, debet ab ipsis rei tractan-
dæ initijs, exordiri. Ideò, & ego
eorundem Iuris Consultorum
inhærendo vestigijs, antequam
nouæ Urbis condendæ mate-
riam aggrediar, Urbis ipsius
etymum, & sic vnde suum de-
rinarit nomen, breuiter per-
stringam; Qua in rescindendum
est, id Urbis verbum, non ab
orbe, sed circulo, secundum
quem, Vrbes olim rotundas
condi consueuisse nonnulli per-
hibent, † sed ab vrno parte ara-

tri fluxisse, prout respondit
Pompon. I. C. in l. pupilius, §.
Vrbs, ff. de verborum significat.
hiscæ verbis. *Vrbs ab Vrno ap-*
pellata est, vrnuare est aratro desi-
nire, vt Varus ait, Vrium appel-
lari curuaturam aratri, quod in
Vrbe condenda solet adhiberi. Hæc
Pompon. ibi, & Luc. de Pen.
in l. 2. in verbo Urbem, C. de
condit. in public. horre. lib. 10.
& in l. si quis consortium in-
princ. C. de Fabricens. lib. 11.
Alciat. in d. §. Vrbs, Coras. in
l. j. in princip. ff. de origin. iur.
Petr. Rebuff. in d. §. Vrbs, vbi
plura, & idem Rebuff. in J. Vr-
bis, quæ est l. 2. ff. eo. tit. Hinc
Virg. lib. 5. *Æneid.* sic cecinit

Interea Æneas Urbem designat ara-
tro;

Et Ouid. Fastor. lib. 4.

Apta dies legitur, qua mania signet
aratro;

Et de aratro condendis Vrbi-
bus adhibito vide Cal. Rho-
dig. lectio. Antiq. lib. 26. cap. 5.
Quinetiam in euertendis Vrbi-
bus aratrum induci solebat. Quod
Horat. Ode j. innuit cum ait

Imprimeretq; muris hostile aratrum
Exercitus insolens.

Et Cic. Philip. 2. *Vt vexillum vi-*
deres, & aratrum circumduceres,
cuius quidem vomere portam Ca-
pua penè perstrinxisti, &c. Urbis
autem nomen, seu appella-
tio,

tio, muris, Roma autem continentibus ædificijs finiebatur, quod latius pateret per tex. in d. l. Urbis, & de Roma illud idem confirmant plures leges, hoc est l. ædificia Romæ, l. Collegarum, l. mille passus, l. qui in continentibus Urbis, & l. pen. ff. eo. tit. † Continentia porro ædificia vocantur attigua, & quæ sibi continuantur, qualia ferme solent esse suburbana, vt declarat Cæl. Calcagni. in doctissimis Commentarijs ad eundem tit. ff. de verbor. signif. super d. l. Urbis in fin. Alconium secutus, inter varia eiusdem Calcagni. opera. & Rebuff. in d. l. qui in continentibus, in princ. vbi continentia Urbis, vocat suburbia. & ideo † natus in suburbij Romæ, Romanus intelligitur, sicut natus in suburbij Parisiensibus potest dici Parisiensis. Bald. in cap. fin. de offic. Iudic. relatus ab ipso Rebuff. in d. l. qui in continentibus cuius decem notatu dignos effectus ibi recenset, & latius materiam continentium, seu suburbiorum prosequitur Menoch. de Arbitr. Iudic. lib. 2. centur. 2. casu 155. † Urbis itidem nomine per quandam antonomasiam ipsa Roma intelligitur à glos. in §. sed ins quidem. Inst. de Iur. nat. gent. &

ciu. & in cap. significasti, in verbo Vrbs de penitent. & remissio. & Bart. in l. 2. num. 2. ff. de verbor. signif. & Coras. in l. j. in verbo Urbis, ff. de orig. Iur. Urbis quoque æternæ nomine, Romam, intellexerunt expressè Impp. Valentinian. Theodos. & Arcad. in l. j. C. de suar. & susceptor. Vini lib. 11. & illud idem tenuit Alciat. in l. vt Alphenus, ff. de verbor. signif. vbi id probat autoritate Aufonij Galli Poetæ, & pluries Consulis Romani, vt habetur in varijs legibus Codic. Aufonio ipso consule, conditis; cui etiã applaudit autoritas Amiani Marcellini, Urbem Æternam, Romam vocantis Histor. lib. 14. Insuper † nomine Urbis metropolim significari indicat tex. notab. in l. dies cautioni, §. pen. ibi, si tam vicinum Vrbi municipium, ff. de damn. infec. quem tex. sic expendit summæ olim eruditionis I. C. Cuiac. in suis obseruatio. lib. 16. cap. 6. Nec puto hic silendum, quòd Urbis præcipuo nomine, mos fuit Atheniensem, nuncupare summam partem Urbis Athenarum propter vetustam illius habitationem, vt scribit Thucid. in Histor. Peloponess. lib. 2. oratio. Pericles. & illi assentit Pausan. in Attic. siue lib. 1. in-

quiens,

14 De Iure nouæ Vrbis condendæ &c.

6 quiens, † Arcem Athenarum 8 est, si quis dixerit † lego bonæ
 Vrbis nomine fuisse appellatam. existentia in Ciuitate Patauij,
 7 Cæterum † & Ciuitatis no- vel dixerit lego bona in Patauij
 men est Vrbi germanum, ac Ciuitate existentia, præmitten-
 persimile, in tantum; vt Ciui- do nomen proprium ipsius Ci-
 tas perinde, ac Vrbs illa dica- uitatis; nam priore casu, bo-
 tur, quæ muris cingitur, l. nam na, quæ sunt extra muros Ciui-
 quod liquidæ, §. penult. ff. de tatis, non cedunt Legato, se-
 pæn. legat. & ibi glos. & Bart. in cundum Bart. in d. l. 2. eo quia
 d. l. 2. ff. de verborum signific. Ciuitas muris cingitur, ac fini-
 Socyn. in l. Ciuibus, ff. de rebus tur: posteriore autem casu Le-
 dubijs, Alexander in l. j. §. fin gato cedunt etiam ea, quæ sunt
 autem de oper. nou. nunciat. in suburbij, & sic extra muros
 cap. ciuitas, de sentent. excomm- Ciuitatis, de qua sanè subtili
 mun. in 6. & ibi Bald. & glos. in quæstione, & illius veritate est
 cap. statutum, in verbo Ciuita- adeundus ibid. Card. Mant. &
 tib. de rescrip. in 6. & Felyn. in latè Rebuff. in d. l. Vrbis appel-
 cap. Rodolphus de rescrip. & latione vers. glos. in secunda
 DD. in clement. j. in verbo, ma- parte, vbi ponit eius opinio-
 tricem, de senten. excommun. nem ibi videndam, & expen-
 & Card. Paris. conf. 27. num. 12. dendam. Illud verò sciendum
 & 35. vol. 4. Tametsi à Iuris no- est, quòd, licet duo isthæc no-
 stri prudentibus disceptetur, an mina Vrbis, & Ciuitatis con-
 Ciuitatis nomen restringatur fundi, quandoq; soleant, &
 ad muros, vel extra muros, vt idem significant l. singulorum,
 putà ad suburbia, & Comita- C. de ædific. priuat. §. pen. & ibi
 tum, vt per Abbat. in cap. fin. Bart. & in l. sed reprobari, §. fin.
 de præben. & in d. cap. Rodul- col. 2. ff. de excusat. tutor. &
 phus, & amplè id edisserit Cagnol. in l. j. num. 7. ff. de orig.
 Card. Mant. in Tract. de con- Iur. vbi ait, esse obuia omnibus
 iect. vltim. voluntat. lib. 9. tit. 3. id genus exempla: Attamen,
 num. 15. & 16. vbi ponit distin- inspecto proprio, & genuino
 ctionem animaduersione di- sensu, nomina isthæc Vrbis,
 gnâ, & antea etiam animadu- & Ciuitatis inter se in hoc dif-
 uersam à Bart. in l. 2. ff. de ver- ferunt; Nam † Vrbs ædificia
 bor. signific. & an sit vera dif- ipsa intra muros extantia de-
 ferentia ibi per eum posita, hoc notat, Ciuitas autem homi-
 num,

num, eorundemq; Ciuum cæ-
 tum, seu congregationem, de-
 signat. Bart. & DD. in l. Ciui-
 tas, ff. si cert. pet. & in d. §. Vrbs,
 & glos. in d. cap. statutum, in
 verbo Ciuitatibus; & post alios
 Menoch. in Tractat. de præ-
 sumpt. lib. 4. Præsumpt. 111.
 num. 15. & 16. Parte Prima.,
 vbi adducit Isidor. lib. 5. Ety-
 molog. & Cicero. in supradicto
 10 Somnio Scipionis. Ideo † Ci-
 uitas dicta fuit Ciuum vnitas
 à Publico Cornelio Scipione,
 & gl. in d. cap. si Ciuitas. Vn-
 11 de † Legatum relictum Ciu-
 bus, intelligitur relictum ipsi
 Ciuitati, l. Ciuibus, ff. de reb.
 dub. l. Ciuitatib. ff. de legat. 1.
 & l. municipib. ff. de conditio.
 & demonstr. Quia tota Ciuitas
 ab ipsis Ciuibus representatur,
 d. cap. Ciuitas, & communem
 sententiam refert, ac sequitur
 Alciat. in d. l. Urbis Respons. 1.
 num. 4. & Rube. Alexandri. in
 cons. 158. num. 8. & per tot. &
 Menoch. de præsumpt. 111.
 Vbi declarat, quando Legatum
 factum Ciuibus, præsumatur
 ipsimet Ciuitati factum. Vr-
 bis item, & Ciuitatis differen-
 tiam eleganter expendit Cice-
 ro in oratio. pro Sextio, sic locu-
 tus: Cum conuenticula hominum,
 quas postea Ciuitates nominaue-
 runt, tum domicilia coniuncta,

quas Vrbes dicimus. Item idem
 Cicero de Repub. Urbem à Ci-
 uitate ita distinxit: quam cum
 locis, manuq; sapsissent eius-
 modi coniunctionem tectorum,
 Oppidum, vel Urbem ap pella-
 runt, delubris distinctam, spa-
 tijsq; communibus; omnis er-
 go Populus, qui est talis cætus
 multitudinis, qualem exposui,
 Ciuitas est. An autem Ciuitas
 sit, quæ non habet Episcopum,
 ego alibi plenius hoc demon-
 strabo. Item an, & quando Ci-
 uitas destructa, & postea in-
 staurata dicatur noua Ciuitas.
 Vide latè Matthæ. de Afflic. in
 tit. de capit. Corrad. cap. 1. §. &
 iterum, si Clericus num. 46. &
 seq. & Clarissimus inter recen-
 tiores Iurisc. Sfortia Oddus in
 tract. de restitut. in integrum.
 quæst. 98. artic. 2. num. 25. cum
 seq. vsque ad finem.

Oppidi quoque nomen est
 Urbis, & Ciuitatis affine, idem-
 que ferè arguens, & simul con-
 fundi solent; quod quidem.
 12 † Oppidum ab ope dictum est,
 quod eius rei causa mœnia sint
 constituta. tex. est in d. l. pu-
 pillus, §. Oppidum, vbi Alciat.
 & Rebuff. varij Oppidi etyn on
 referunt, ff. de verbor. signific.
 Quod autem Oppidum idem,
 quod Vrbs, & Ciuitas signifi-
 cet, passim hoc in Iure proba-
 tur,

16 De Iure nouæ Urbis condendæ &c.

tur, & præsertim in l. 2. §. quæ omnia, ff. de veter. iur. enucle. Quo in loco vocatur Berytus Ciuitas splendidissima, & ideò metropolitano nomine decorata, l. vnica, C. de metrop. Beryt. lib. 11. & ibi DD. & in specie Luc. de Pen. & alibi ipsa Ciuitas Berytus dicitur Oppidum pulcherrimum in §. illud in proem. ff. pro quo etiam facit tex. in l. si quis consortium, C. de Fabricens. lib. 11. & l. nemo Iudicum. vbi Luc. de Pen. C. de spectac. lib. 10. & ad idem confert tex. in l. an in totum, in verbo, in Ciuitatem, & mox versic. Præses, probatis his, quæ in Oppido frequenter in eodem genere controuerfiarum, seruata sunt, causa cognita, statuet C. de ædific. priuat. Item Plaut. in Persa: Eleusipolin Persæ capere Urbem in Arabia plenam bonarum rerum, atque antiquum Oppidum. Plin. itidem in Nat. Histor. lib. 36. cap. 14. Ægyptias Thebas Urbem alioqui totius planè Orbis amplissimam, atque vastissimam, & præter alia, centum portis celebrem, nuncupauit Oppidum, & illius Ciues Oppidanos, Quinetiam Athenas Urbem cunctis olim belli, pacisq; artibus longè clarissimam, quam alij Græciæ nutricem, alij Græciæ oculum,

alij culmen, firmamentumq; alij demum Græciæ Græciam dixerunt: teste Cæli. Rhodig. lection. Antiq. lib. 18. cap. 25. Athenas, inquam, ipsas Cicero non semel appellauit Oppidum, & præsertim lib. 3. epist. ad Attic. epist. 7. & Plaut. in Persa.

Satin Athenæ tibi visæ, fortunatæ, atq; opiparæ

Persa Virgo, Urbis speciem vidi, hominum mores prospexi parum &c.

Sagarist. Quid id, quod vidisti, ut munitum muro tibi visum est Oppidum.

Persa. Si incolæ bene morati

Pulchrè munitum arbitror &c.

Et idem Plaut. in Rudente. Vbi inducit quendam nomine Grippum hominem alioqui humilè in hæc verba se se efferentem

Oppidum magnum communito ei

Ego Urbis Gripi induam nomen,

Monimentum mea fama, &

Factis, ibiq; Regnum magnum Institutam &c.

Complures autem clari nominis Ciuitates Europæ sub nomine Oppidi, & earum Ciues Oppidanos ex professo enumerat Iulius Barbaranus Vicentinus Vir de re litteraria eximiè meritus in sua Officina lib. 1. tit. 3. exercitus Romani quali forma, num. 3. versic. Ciues dici proinde Romani.

Sed

Sed mirum cuiuspiam fortasse
 13 videbitur , si dixerim † Ro-
 mam ipsam vetusto olim sæculo
 sub nomine Oppidi fuisse quan-
 doq; nuncupatam, quod tamen
 eo in loco non videtur innotu-
 se eidem Barbarano , porro tes-
 tem huiusce rei habeo T. Liu.
 Decad. 5 . lib. 2. qui his disertis
 verbis Romam vocauit Oppi-
 dum . *Per idem tempus Legati*
ab Rege Perseo venerunt , eos in
Oppidum intromitti non placuit ,
cum iam bellum Regi eorum , &
Macedonibus , & Senatus decre-
set , & populus iussisset , in ad-
Bellonæ introducti , ita verba fece-
runt . Hæc Liuij : cuius sanè
 loci memoria excitatus hoc vnū
 scitu dignum adijcio , Senatum
 scilicet Romanum varijs olim
 in templis Deorum suorum
 congregari consueuisse , vt ve-
 neratione quoque loci , Senato-
 res à prauis cogitationibus ad-
 ducerentur ; prout refert Ioan.
 Sarius Zamoscius Magnus olim
 Poloniæ Regni Cancellarius in
 suis libris de Senatu Romano
 14 lib. 2. præcipue autem † in
 æde Bellonæ , quæ erat extra
 Urbem , Senatus dari solebat
 hostium Legatis , vt idem
 etiam Liuius lib. 30. de Cartha-
 ginenſium Legatis sic memi-
 nit . *Quibus vetitis in Urbem in-*
gredi , hospitium in Villa publica ,

Senatus ad eadem Bellonæ datus est :
 Hæc Liui. cui etiam ad stipula-
 tur Martialis lib. 10. epigram.
 sic scribens :

Vos cum seueri fugit Oppidum Martis
 Sed quidquid Liui. & Martial.
 scripserint de Roma , dico so-
 lum Urbis æternæ loquar , de
 quo supra , vtriq; eorum iduer-
 satur : & præter alia innuera
 tantæ Urbis en omi , vnam
 alterumve ex prisco æuo testi-
 monium sufficiet , hoc est Ouid.
 Fast. lib. 2 . ita canentis

Gentibus est alijs tellus data limite
 certo ,

Romane spatium est Urbis , & Orbis
 idem .

Item idemmet Martial. epi-
 gram. lib. 12. in commendatio-
 nem Imperatoris Traiani

Terrarum Dea , gentiumq; Roma ,

Cui par est nihil , & nihil secundum .

Item iauat hoc pium ex Diuo
 Ambrosio haustum oraculum ,
 & inde relatum in cap. Beati

Petrus , & Paulus 2. quæst. j. mo-
 dō proferre : dum ibi de mar-
 tyrio inuictō duorum illorum
 Iesu Christi Apostolorum au-
 rea , & pientissima hæc verba

15 habentur , † & in hoc loco idem
 (hoc est Petrus , & Paulus) ta-
 lem martyrium pertulerant in Ur-
 be Romæ , quæ Principatum , &
 caput obtinet nationum , scilicet ,
 vt ubi erat caput superstitionis ,

C illic

18 De Iure nouæ Urbis condendæ &c.

illic caput quiesceret sanctitatis, & ubi Gentilium Principes habitabant, illic Ecclesiarum Principes morerentur.

16 Terræ ꝑ pariter nomen eodem ferè, quo Ciuitates, & Oppidi nomen iure censerì videtur: ita enim Terra pro Ciuitate dicitur. in cap. cum in partibus de verbor. signif. & in cap. sanè de offic. deleg. & in libris Feudorum sub titulo de Pace tenen. sic intelligitur. Item Oppidum vocauit Terram muratam Ias. in l. si hæres, §. vicis in fin. ff. de leg. 1. vbi affert Archidia. notabiliter ponentem in cap. in qualibet 23. quæstio. vlt. sed in libro meo non inueni Archid. vllam de Terræ muratæ verbo mentionem facientem, sed ante Ias. Oppidum Terra murata appellatur à Bal. in l. j. §. siue autem, ff. de oper. nou. nunciat. & in l. Præses, C. quæ

17 sit longa consuet. ꝑ Terræ autem appellatio, intelligitur, quatenus est intra muros, vt per glos. in l. quicumq; C. de fund. Limitrop. lib. 11. vel saltem ad summum intra continentia ædificia iuxta l. 2. & ibi Bar. & alij, ff. de verbor. signif. & ita in pulchro casu consultus ex facto respondit Hyp. Riminal. in consil. 19. num. 21. vol. 1. pro Illustrissimo Domino Aloysio ex

Marchionibus de Gonzaga, super quo casu etiam respondit Socin. Iun. in cons. 160. vol. 2.

Terræ itidem nomen dupliciter à nostris Iuris prudentibus accipi solet, hoc est pro ipsa Terra, vel Oppido, Item pro vniuersitate, & habitantibus in ea, vel in eo, prout multorum auctoritate respondit Menoch. cons. 905. nu. 2. & 3. vol. 10.

Colonia quoque cum Vrbe, Ciuitate, & Oppido congruere videtur, nam Berytus supra, vocata Ciuitas splendidissima, & Oppidum pulcherrimum, & tanquam Vrbs Metropolis honore insignita, alibi etiam laudatur vti Colonia Augusti beneficijs gratiosa, l. j. §. 1. ff. de censib. & propterea Iuris Italici honore dignata, l. Iuris, ff. eod. Hinc, & Colonia Capitolia sua habebant, prout fuit Pompeijs Campaniæ Colonia; sed quia alibi Deo auspice, & opportuniori loco materiam Colonia- rum fusius discutiam sub capite, De Colonia in noua Vrbe deducendis, lib. 2. Ideò paucis hisce ad præsens ero contentus.

18 Municipij ꝑ item nomen pro Ciuitate plerumq; extat vsurpatum, prout in specie probat tex. in l. mortuorum, C. de Relig. & sumpt. fune. in hæc ver-

19 ba: Mortuorum ꝑ reliquias, ne san-

sanctum municipiorum ius polluat
tur , intra Ciuitatem condi iam
pridem vetitum est : Et plures ex
 summis Italiae Ciuitatibus sub
 nomine municipiorum auctori-
 tate Taciti , & Plin. refert idem
 Barbaran. in præcitato loco .
 Idcirco in Municipijs muros
 quoque sanctos esse respondit :
 Cassius I. C. secundum Sabinum
 I. C. in l. sanctum , §. fin.
 ff. de rer. diuis. & l. sacra , §. ult.
 ff. eod. & Corne. cons. 76. nu. 8.
 vol. 3. quibus assentiunt scripta
 per Coras. in miscellan. Iur. Ci-
 uil. lib. 3. cap. 6. num. 2. 3. & 4.
 20 vbi affirmat , † municipia ho-
 die dici Vrbes quascunque &
 Oppida , siue in Italia , siue in
 Prouincijs , & ideo Ius municipa-
 le , & legem municipalem , pro
 Iure , & legibus Ciuitatis nuncupari ,
 & ibi subdit eum , qui
 Romæ Senator esset , in Municipijs
 Decurionem fuisse , & sub-
 inde Senatorem municipalem ,
 prout scribit Sigon. de antiq.
 Iure Italiae lib. 2. cap. 8. de Re-
 pub. Municipio. quo in loco , &
 cap. 6. de Municip. & cap. 7. de
 Iure municip. & cap. 9. de mun-
 cip. ante Bellum Italic. institut.
 omnium exactè , & diligentissimè
 enucleat materiam municipiorum .
 Haud tamen prætermittam hic ,
 quod & supra deduxi , nomen municipij vti

quid distinctum ab Vrbe , nempe
 Prouinciæ Metropoli , fuisse
 aliquando receptum ab Vlpian.
 I. C. in l. dies cautioni , §. penult.
 ff. de damn. infec. prout annotatum
 fuit à Cuiac. in obseruat. lib. 16. cap. 6.
 Municipem quoque Vr-
 bis nominatim nuncupauit Aurel. Prudenti.
 Vates insignis , & Pindarus Christianus
 appellatus Hymno 2. Diuo Laurentio
 Hispano Archileuitæ sacro hisce versibus :

Illic innenarrabili

Allectus Vrbi municeps

Eterne in arce Curie

Gestas coronam Ciuicam .

Municipia verò inde dicta inquit
 Aul. Gelli. Noct. Attica. lib. 16. cap. 13. quod cum omni-
 no suis iuribus , & legibus viue-
 rent , munera cum Populo Romano
 habebant communia , idest tanquam
 Romani reputabantur , teste Blondo
 de Roma Triumphante lib. 3. & Petr. Crinit.
 de honesta disciplina lib. 7. cap. 6.
 quos secutus est Petrus Rebus. in l. municeps ,
 ff. de verbor. signif. vbi plura per eum de
 municipijs , & iuribus , & Magistratibus
 municipalibus , & eorum officijs , &
 in fine subiicit , 21 quod † municipiorum
 Legati lædi non debent , & si in legatione
 fuerint læsi , eis succurritur ex Principum
 Marci , &

C 2 Com-

Commodi constitutione, ad quod confert tex. in l. legatis, ff. ex quib. cau. maior. Qui verò sint municipes, tum propriè, tum abusiue explicat I. C. in l. j. & ibi Bart. & DD. ff. ad municipal. & A. Gelli. & Crinit. in præcitatis locis: & quæ sit differentia inter Colonias, & municipia; recenset Alciat. in d. l. municipes, & Coraf. in d. §. in municipijs num. 3. & idem Gell. ante eos d. cap. 16. Item, quod sit discrimen inter Ciuem, & municipem, id luculentissimè declarat D. Decian. in amplissimo cons. 44. num. 66. 67. & 68. vol. 4.

22 Insuper iuuat adijcere, quòd & † Patria idem, quod Ciuitas, solet importare, vt est tex. in l. si in Patria, vbi Bart. C. de incol. lib. 10. & idem Bart. in l. vxorem, §. legauerat, ff. de legat. 3. & habetur in l. vnica in fin. C. si curial. relie. Ciuit. rus habitamalue. & Bart. in l. 2. ff. de verbor. signif. & in l. si quis nu. 2. Code nat. lib. vbi se se remittit ad plenè, & distinctè per eum scripta in d. l. 2. quæ est l. Urbis appellatio, & plura remissiuè adducit Alex. in l. j. §. siue autem, ff. de oper. nou. nunciat. & las. in l. is qui pro emptore, num. 304. ff. de vsucap. & Petr. Rebus. in d. l. Urbis appel. ver-

fic. sexto temperatur &c. Patriæ autem etymus, siue nomen, est vocabulo à Patre deducto, pronunciatum tamen fœmina terminatione, vt ex vtroque parente mixtum esset, prout argutè enunciat Petrus Plaza Hispanus in epito. Delict. lib. 1. cap. 22. num. 27. Atqui non est inficiandum, quod duplex non sit

23 Patriæ nomen: † Altera enim est Patria communis, vt tota Prouincia, altera est Patria singularis, vt Ciuitas propria, Bart. in d. l. j. num. 5. ff. ad municipal. vbi plura ad id iura congerit, & quod Patria accipiatur pro Prouincia, id monet tex. in l. qui habebat, ff. de legat. 3. & not. DD. in l. vnica, C. de metropol. Beryt. lib. 12. & Bald. in Auth. sed omnino, C. ne vx. pro mari. & Alciat. in d. l. Urbis, §. Romæ, num. 3. Idq; conspicuo patefacit exemplo, nomen ipsum celebris Patriæ nostræ Fori Iulij, cuius est à multis sæculis citra amplissimum caput florentissima, ac splendidissima Ciuitas Vtini. Illud etiam quo ad geminam Patriam hic adnectam, quòd † homo nascitur 24 Ciuitati suæ in specie, sed Prouinciæ suæ nascitur in genere. teste Bald. in Authent. sed omnino num. 13. C. ne vx. pro marit. Quamobrem majori, & ar-

giori

etiori obsequij vinculo, quis Ciuitati, quam Prouinciæ suæ, dicitur obstrictus, prout in indiuiduo pro ipsamet Ciuitate, Vtini, sequens Bald. in d. Auth. sed omnino, ita in pulchro casu respondit idem Dominus Decian. conf. 118. vol. 3.

25 Loci ꝑ quoque nomen, licet sit generale cum quandoque (præter alios sensus passim apud veteres scriptores cuilibet legenti obuios) accipi soleat pro Prouincia, l. fin. propè princip. Versic. Domicilium habet in vno loco; idest in vna Prouincia; C. de præscript. long. temp. & refert Spec. de arbitr. §. sequitur nu. 67. Versic. imò locus, parte prima, nominatim, & in 26 specie capi consuevit ꝑ ipsa Vrbe, & Ciuitate, vt elicitur ex tex. in l. si cum dies, siue l. si quid tamen, ff. de arbitr. & idem Spec. in d. §. sequitur, Versic. Item quæritur strictè num. 66. & Roma. in singulari. 139. & alibi sparsim.

Supereft modò, vt vnum, ac alterum, veluti corollarium materiæ Urbis nostræ non spernendum superaddam, primum, quod nempe à bonis Auctoribus ꝑ Fori verbum pro Ciuitate usurpatum fertur, eo quia 27 Forum ꝑ est frequentior Ciuitatis locus, prout animaduertit

Coras. in l. j. in verbo Foro, ff. de origin. iur. vbi expressim. nominat aliquot Ciuitates à Foro deductas, hoc est Forum Iulium, quo nomine Ciuitas Vtini antiquitus dicta fuit; Item Forum Liuij, & Forum Cornelij Nobiles Æmilie Vrbes, quæ in re est videndus Carol. Sigon. de antiq. Iur. Italiæ, lib. 1. cap. 15. de Foris, & Conciliab. vbi accuratissimè id enucleauit. Alterum verè corollarium est, 29 quod ꝑ villæ nomen more Gallico pro Ciuitate intelligitur, vel Oppido muris cincto populo: sicuti, & Iure Pontificio aliquando, vt in cap. venerabili 23. de censib. lib. 3. Decretal. & in cap. ad audientiam 1. de ædific. Eccles. & refert Pet. Gregor. Tholosa. in syntag. Iur. vniuersi lib. 17. cap. 3. nu. 12. Vbi etiam subdit, alios videri, villam muratam dicere, in qua sit mercatus, & nundinæ, quod certè dictum, inquit ibi num. 8. non esse verum absolute.

Haftenus hæc scripsi, cum, vt rem non ingratam afferem, & cuipiam forte subobscuram, redderem clariorem, tum vt me ipsum clypeo iustæ defensionis præmunirem aduersus liuidos obtricatorum aculeos, si quandoque contigerit in hoc opere de Iure NOVÆ VR-

22 De Iure nouæ Vrbis condendæ &c.

VRBIS condendæ, & incō-
lendæ inſcripto, alijs etiam ex
memoratis nominibus promi-
ſcūē vti. Nunc vero Vrbium
originem ſcrutemur.

De origine Vrbium.

Caput Secundum.

S V M M A R I V M.

- 1 *Vrbes de Iure gentium ceperunt
condi. & num. 4.*
- 2 *Haloandri, & Cuiacij ſenſus reij-
citur, & num. 3.*
- 5 *Antiquorum opinio de prima
Vrbe, & eius authore.*
- 6 *Romulus Amafeus Vtinenſis
Pauſaniæ interpres laudatur.*
- 7 *Authoris opinio circa originem
primæ Vrbis.*
- 8 *Albericus de Roſate fidelis con-
ſeruator antiquitatis.*
- 9 *Enochia prima Ciuitas amplifi-
ſima, habitatio Gigantum.*
- 10 *Cain, quo tempore impoſuerit no-
men Ciuitati per eum conditæ?*
- 11 *Ciuitates, quæ continuant in pec-
catis, non diu permanent.*
- 12 *Nemo eſt adeo malus, quin aliquid
boni faciat.*
- 13 *Deus ex malis aliorum, multa
elicit bona.*
- 14 *Malo, ſac peccato alterius vti in
bonum, eſt licitum.*

15 *Lex Perſarum de puniendis, vel
abſoluendis delinquentibus.*

Q Voniam initijs rei cuius-
cunque cognitis, cætera,
quæ indagantur magis elucida-
ri ſolent ſecundum ſententiam
Gaij, & Pomponij in l. j. & 2.
ff. de orig. Iur. non enim perfe-
ctè nouit artem, qui non nouit
principia artis, vt inquit Bald.
in l. j. in 2. leſtura, ff. de iuſtit. &
iur. Ideò erit, & hoc inſtitutæ
rei conſequens, vt de Vrbium
origine aliqua perſtringam;
Nec ſuperuacanea erit hæc in-
ueſtigatio, imò pia, & ſaluta-
ris, cum probata Vrbium ori-
gine, facillimè diluatur error
nonnullorum priſci æui Philo-
ſophorum, & Caldeorum penè
omnium temerè opinantium,
mundum fuiſſe æternum, & id-
circo nullum fuiſſe ædificanda-
rum Ciuitatum exordium. Ita-
que ſciendum eſt ſecundum ve-
terum Iuris prudentum noſtro-
rum normam, † primæuas Vr-
bes de Iure gentium ceptas fuiſ-
ſe condi; vt probat tex. in l. ex
hoc Iure, ff. de iuſt. & iur. ſic re-
ſpondens: Ex hoc Iure gentium
introducſta bella, diſcretæ gentes,
regna condita, dominia diſtincta,
agris termini poſiti, ædificia colla-
ta: † Verum Coraſ. in d. l. ex hoc
Iure in verſic. ædificia colloca-
ta,

ta, num. 10. & 11. damnat Haloand. qui perperam emendauit locum illius versic. reponendo collocata, cum Coras. sentiat Verbum, collata, esse reponendum, cuius sensui etiam adstipulatur Marcus Mantua in sua Paraphrasi ad tit. ff. de iust. & iur. d. Lex hoc Iure gentium, & verè hic intellectus Coras. & Mantuæ magis est verus, ac germanus, quam sit sensus Haloand. alioqui clari nominis Germani, † in cuius errorem videtur impegisse etiam Iacob. Cuiac. I. C. alioqui celebris obseruat. lib. 11. cap. 15. in fine; quia designat adificia collata, idest domos simul coniunctas, quas Vrbes dicimus; quod mirè congruit cum oratio. Marci Tullij pro Sextio in proximo cap. memorata: † Et quod de iure gentium condi ceperint Vrbes: voluit Imol. in cap. cum ab Ecclesiarum col. 2. de offic. ordin. & post eum acutissimi ingenij I. C. Raynaldus Corsus in suis indagatio. Iuris lib. 3. indagatio. 3. num. 5. & Vaconi. à Vacuna in Declaratio. Iur. lib. 1. declar. 9. num. 1. Quibus consentit autoritas Diui Isidori ethymolog. lib. 5. quem refert, ac sequitur Decian. in Tractat. crimin. Tom. 2. lib. 2. cap. 8. de Iure gentium num. 1. & eun-

dem D. Isidor. citat Iacob. Reuard. I. C. in varijs, siue de Iuris ambiguitatibus, lib. 4. cap. 1. nu. 11. † Nunc verò est disquirendum, quæ fuerit prima Vrbs condita, tametsi res isthæc ob vetustatis caliginem adeò visa sit multis obscura, vt certam veritatis lucè primo intuitu eruerè sit difficile: Si quidem varij ex antiquis authoribus varia in rem hanc scripsere. Aliqui enim tradiderunt, primum omnium Cecropem condidisse Oppidū, idq; à se Cecropiam nominasse, quæ deinde Arx fuit Athenis. Plin. de Natur. Histor. lib. 7. cap. 16. Quæ quis inuenerit in vita. Solin. autem in Polihistor. cap. 36. dixit, Ioppe Oppidum in Idumea fuisse antiquissimum orbe toto, vtpotè ante inundationem Terrarum conditum, & apud eum antiquitatis monumenta adhuc videri. Caterum Pausan. in Arcadic. siue lib. 8. posuit, quod Urbium certè omnium, quas, vel continens Terra, vel Insulæ sustinent, vetustissima fuerit Lycosura, *Hanc primam omnium Sol aspexit, & ad huius exemplum ceteri homines condere ceperunt Vrbes.* Hæc Paus. cuius fidem visus est sequi, tacito tamen illius nomine, Leonic. Thomæ. de varia. Hist. lib. 2. cap. 8. sed parcat mihi

Pau-

Pausan. author alioquî grauis, quem ego plurimi facio, vel hoc vno nomine, quod illius opera Græcè scripta latio donauerit
 6 Vir ꝑ eloquentissimus Romulus Amasæus noster Vtinen. nam ego puto Pausan. ab ipsis Arcadibus commentum id de Lycosura audisse, ostentationi illi non absimile, qua ijdemmet Arcades se se iactarunt ante Lunam fuisse genitas: vt ex Ouid. lib. 2. Fastor. scripsit Coras. in l. j. §. deinde, nu. 26. ff. de origin. Iur. & de eis ita cecinit Statius,

Astris, Lunaq; priores Arcades.

Ægyptij autem omnium antiquitatum gloriam, ementitis annalibus, ad se trahunt, & Diospolim, quæ sunt Thebæ Ægyptiæ tempore omnes antecedere assenerant. Thebæ, inquam, quæ Vrbs in Ægypto à Busiride Rege fertur condita, ambitu 140. stadiorum, Herodot. & Plin. supra relatus: & centrum portis insignis, alijsq; publicis, & priuatis ædificijs celebris, totaq; pensilis, adeo vt Reges, vel maximos exercitus solerent educere, nullo Oppidanorum id sciente, imò in Vrbe illa Thebarum habitasse olim septingenta millia ætate militari assenerat Cornel. Tacit. Annal. lib. 2. Hinc Diospo-

lin ipsam, Iouis Oppidum esse dixerunt; Atqui Polidor. Virgil. Romæ alias ab omni priuina labe repurgatus sub Gregor. XIII. sacrosanctæ memoriæ Pontifice in suis libris de Inuentor. rer. lib. 3. cap. 9. post aliqua ex iam dictis relata, inquit, ea omnia postea fuisse inuenta, cum Cain Adæ filius, Authore Iosepho lib. 1. antiquitat. primus omnium mortaliū Ciuitatem condiderit, eamq; ab Enoch filio suo Enochiam vocarit; miror tamen, Polidor. authorem sanè Lynceum, & multæ lectionis, hanc eius de Cain primo Enochiæ Urbis structore opinionem sola autoritate illa probasse, & sic fonte ipso vetustioris, & diuinę authoritatis, ac irrefragabilis veritatis omisso, riuulum, aliqui Historico candore aspersum, fuisse consecratum; Etenim in sacre Gen. cap. 4. ita testatum extat: *Cognouit autem Cain uxorem suam, quæ concepit, & peperit Enoch, & edificauit Ciuitatem, & vocauit nomen eius ex nomine filij sui Enoch.* Ego ꝑ itaque, explosis aliorum assertionibus, nouissimam hanc opinionem, vtpotè diuinæ veritatis oraculo subnixam pie, & libentissimo, vt par est, animo amplector; nam & hæc senten-

8 tia recensetur distinctio. 6. cap. ult. quam etiam secutus est ibi Præpos. num. 2. & ante eum Io. And. in cap. si Ciuitas, num. 2. de sent. excom. in 6. ac Alberic. de Rosate in suo Dictionar. Inris, in littera C. † qui sanè Albericus, vti fidelis conseruator antiquitatis, nominatim laudatur a Ia. in l. si ita Legatum, nu. 5. ff. de legat. 1. & vberiori calamo scripsit Diuus August. de Ciuit. Dei lib. 15. cap. 8. & post omnes alios eandem sententiam amplexando, exornauit Benedict. Perer. pari pietatis, ac doctrinæ laude insignis in suis commentar. in Genes. lib. 7. cap. 4. versic. & ædificauit Ciuitatem &c. tomo 1. quo in loco etiam auctoritate Berof. lib. de temporib. (si liber ille, est Berofi) prodit, Enochiam † Ciuitatem esse cõditam circa Libanum montem, qui est ad Orientem comparatione Regionis Damascenæ, fuisseq; amplissimam Vrbem, & habitationem Gigantum. His addit Berof. suo etiam tempore, illius Ciuitatis dirutæ cerni à monte Libano maxima, & ingentis molis fundamenta, & vulgo ab incolis illius regionis nominari Ciuitatem Cain, atq; id se à mercatoribus, & peregrinis, qui in Libano, & Damasco versati erant, accepisse. Sed li-

bet nodum dissoluere, quo fortasse aliquis parum piæ mentis existens, & ad argutam, immò impiam malitiam eruditus, illum sacræ Genes. locum nitetur inuoluere, ac impugnare, vti rem, primo intuitu, vix credibilem continens, dum ibi dicitur ædificatam ab vno homine Ciuitatem in primæuis illius humani generis cunabulis, eoque tempore, quo viri quatuor, seu magis tres, postquam frater fratrem interemit, fuisse videntur in terra, idest Adam primus omnium parens, & ipse Cain, & eius filius Enoch, de quibus fit mentio eodem cap. 4. Genes. licet Diuus Ioan. Chrysostom. Os aureum in homil. 1. super Euang. Diui Matth. cap. 1. affirmet Cain, & Abel habuisse geminas sorores, & quidem vxores, alteram nomine Rifam, alteram Edodam, quas tunc licet, & sine labe peccati potuisse in vxores habere, tenet Diuus ille. Cæterum obicem illum in Ciuitatem à Cain conditam mirè tollit idem Diuus Augustinus præcitato lib. 15. cap. 8. Quæ ratio fuerit, vt Cain inter principia generis humani conderet Ciuitatem: & eiusdem Diui Augustini sententiæ in hæret Diuus Eucherius Episcopus Lugdunensis, cuius præclara

D en-

encomia habentur in sacro Mar-
tyrolog. Roman. & ibi latè
D. Cardin. Baron. sub die 16.
Nonenbris is, inquam, D. Eu-
cher. in suis commentar. in Ge-
nes. lib. 1. dum vterq; scribit,
quod etiam si Enoch fuisset pri-
mus filius Cain, de quo ambo
illi sacri Patres differunt, non
idèò putandum foret secūdum
eos tunc à genitore conditæ Ci-
uitati nomen eius fuisse imposi-
tum, quando in lucem fuit ædi-
tus: quia nec ab vno constitui
poterat Ciuitas, † sed cum il-
lius hominis familia tam nu-
merosum receperit incremen-
tum, vt haberet populum, &
cum vita hominum in longam
sæculorum seriem propagare-
tur, potuit Cain proculdubio
non vnā tantum, sed plures
etiam condere Ciuitates, &
subinde, nomen filij Enoch,
constitutæ imponere Ciuitati;
Hæc, & plura alia scitu digna
habentur apud eosdem Diuos
August. & Eucher. & post eos
apud ipsum Perer. in præcitato
loco; Nec propterea quemquam
subeat indignatio, quod tali au-
thore sit nouæ Vrbis inuenta
structura, hoc est Cain fratris
sui innocentis homicida; nam
mei non est propositi laudare
Ciuitatem à Cain conditam:
nam & idem Præposit. in d. cap.

non est, §. ius verò num. 2. in-
quit, quod Cain, quia peccator
erat, non diu permanfit, quod
moraliter dicere possumus, se-
cundum d. Præposit. † quod
prouenit in pluribus Ciuitati-
bus, quæ à peccatoribus inha-
bitantur: Hoc tamen vnum hic
adnectam, quod † nemo est
adeò malus, atque improbus,
quin interdum boni quippiam
faciat, prout transumptiuè ex
ipso Diuo Ioan. Chrysoft. legi-
tur in cap. quid ergo turbamur,
post princ. de pœnitent. dist. 3.
vbi ad litteram ita locutus est:
*Quia non potest vel malus in om-
nibus malus esse, sed habet aliqua
bona; neque bonus in omnibus bo-
nus esse, sed habet aliqua peccata.*
Hinc videmus, bona, & mala
nasci in eadem terra; vt pulchrè
cecinit Ouid.

*Terra salutiferas herbas, eademq;
nocentes*

*Nutrit, & vrtica proxima sæpe ro-
sa est.*

His quoq; applaudit illud Mar-
tial. lib. 7. Epigram.

Quo possit fieri modo, secure.

*Vt vir pessimus omnium Charinus
Vnam rem bene fecerit, requiris.*

Dicam, sed citò, quid Nerone peius?

Quid Thermis melius Neronianis?

Et Plin. in Panegyric. ad Traia-
num inquit, quod laudabilia
multa, etiam mali faciunt, vt
de

de his meminit Tiraq. de legib. connub. l. 11. Glos. 1. parte 11. num. 3. & de Iure Primigen. 17. quæst. 4. opinion. nu. 3. quibus item confert luculentus M. Tullij locus Rhetor. lib. vlt. hisce verbis: *Stultitia est, aut à benè inuentis alicuius recedere, si quo in vitio eius offenderemus, aut ad vitia quæq; eius accedere, cuius aliquo benè præcepto duceremur.*

13 Hinc † Deus Opt. Max. ex malis aliorum multa elicit bona; & D. Thom. 2.2. quæst. 78. in-

14 quit, quòd † malo, ac peccato alterius vti in bonum est licitum; Nam & Deus vtitur peccatoribus in bonum, dum ex eorum malis elicit bona. Proinde legimus in facta vetusta pagina apud Esai. cap. 45. nomen Cyri Persarum Regis diu ante eius excessum, & reedificationem Ciuitatis Hierusalem, de ipsius Cyri licentia conficiendam ab eodem Esai. eod. cap. 45. hisce disertis verbis fuisse vaticinatam. *Hæc dicit Dominus Christo meo Cyro, cuius apprehendi dexteram, vt subijciam ante faciem eius gentes, & dorsa Regum vertam, ipse adificabit Ciuitatem meam.* Cuius diuinum præfagium, postea sortitum est effectum, vt habetur apud Esdram lib. 1. cap. 1. & ibi piè exponit D. Dionys. Carthusian. artic. 1.

sed ad hanc rem non incongruè aptari posse videtur lex quædam Persarum ab insigni viro M. Antonio Mureto C. R. relata, & secundum eum dignissima, quæ cognoscatur ab omnibus, variar. lection. lib. 8. & vlt. cap. vltimo, vbi † refert, apud Persas ita fuisse constitutum, vt, cum quis in Iudicio argueretur, aliquid fecisse contra leges, etiam si liquidò constaret eum culpæ affinem esse; non tamen statim condemnaretur, sed prius inquireretur diligentissimè in omnem illius vitam, inireturq; ratio, plura ne turpiter, & flagitiosè, an benè, laudabiliterq; gessisset, tùm si vincebatur turpium numerus condemnabatur: sin præponderabantur honestis turpia, absoluebatur. Qui verò innumeros Urbium, & locorum conditores, & eorum, ac Urbium, & locorum nomina dignoscere concupierit. adeat Pausan. in lib. 10. Regionum veteris Græciæ, necnon Dinum Isidor. de etymolog. lib. 11. cap. 1. & Rauis. Textor. in sua officina tom. 2. tit. Conditores diuerforum locorum, & alios complures, ad quorum scripta libens legentes remitto.

De authoritate condendi
nouam Urbem.

Caput Tertium.

S Y M M A R I V M.

- 1 Princeps duplici fulget potestate ordinaria, & absoluta.
- 2 Princeps secundum leges viuere, & operari proficitur.
- 3 Actus Principis regulantur Iustitia Poli, & Fori.
- 4 Aedificatio est de actibus sui natura permissis.
- 5 Priuatorum fundi, iniussu Principis non poterant cingi muro.
- 6 Liberi Populi possunt ad libitum aedificare Ciuitatem.
- 7 Regalia non possunt rationabiliter per priuatos possideri.
- 8 Ius supremum in qualibet concessione retinetur per Principem.
- 9 Concessa Iurisdictione, auctoritas concedentis censetur salua, & illasa.
- 10 Subditi, & eorum bona, debent defendi à Principe.
- 11 Status securitas soli Principi reseruata dicitur.
- 12 Augustus voluit, quod per solum Casarem Reipublica salus tueretur.
- 13 Princeps non recognoscens superiorem, habet in suo Territorio plenitudinem potestatis, sicut Imperator in suo.
- 14 Princeps potest iuridice diruere Castrum subditi aedificatum absque eius licentia.
- 15 In Regno Hispaniarum non possunt Ciuitates, vel Castra condere sine Regio assensu.
- 16 Rex Franciæ mandauit demoliri Fortilitia Prouinciarum, exceptis limitrophis.
- 17 Nihil est illandabile in via securitatis Prouinciæ.
- 18 Consensus Presidis Prouinciæ sufficit in refectione ordinaria Urbium.
- 19 Pœna capitis infligitur, aedificantibus Castrum in Territorio limitropho, irrequisito Principe.
- 20 Princeps potest auferre Castrum aedificantis sine eius consensu.
- 21 Romanorum iudicium circa aedificantes Urbem in alieno Territorio.
- 22 Henrici Pallady Vtinen. opinio de Urbe condita à Gallis in Territorio Aquileiensi.
- 23 Vrbes, & Oppida non possunt in suo solo aedificari ad emulationem alterius.
- 24 Aedificans ad sui defensionem non dicitur aedificare ad emulationem alterius Principis.
- 25 Intellectus Bald. in l. opus, ff. de operib. pub.
- 26 Palma Urbis in Prouincia Fori Iulij, curâ Venetis condita, & num. 30.
- 27 Carolus V. habuit Ducatum Tra-

Traiecti per cessionem factam ab Episcopo .

28 *Capitula pacis inter Principes habent vim legis inuiolabilis .*

29 *Contractus Principis multa comprehendunt , quæ verbis non sunt expressa .*

31 *Veneta Respublica est Templum Iustitiæ , & æquitatis .*

32 *Alexandri Imperatoris dictum de beneuolentia subditorum .*

33 *Viuerè sub Veneta Republica sunt maxima libertas est .*

Licet satis compertum sit , & passim etiam à summis iuris nostri prudentibus , proditum extet , quòd ꝑ in Principe exēse dignitatis apice fulgente , duplex insit potestas , altera ordinaria , altera absoluta , prout dixit Angel. in l. Princeps , ff. de legib. Curt. sen. in cons. 20. num. 5. Card. Paris. in cons. 1. num. 29. vol. 1. & Capiz. decis. 166. num. 12. & alijs sparsim , & præcipuè grauissimi nostri æui scriptores , nihilominus super hanc materiam condendi nouam Urbem , eam tantum mihi libet legem præscribere , enucleandæ , quæ de iure , & consuetudine mihi visa sunt legitimè recepta , & proinde versari in ordinaria potestate Principis nouam Urbem condere volentis secundum legis præscriptum ,

quandoquidem , & ꝑ Princeps secundum leges viuere , & operari profitetur in l. digna vox , C. de legibus ; & ꝑ omnes suos actus regulari iustitia poli , & fori , vt dicunt Bald. & Ias. in l. j. ff. de Constit. Princip.

Sciendum ergo , quòd , vt supra tetigi in præcedenti Capitulo , Ciuitatum origo à Iure gentium processit , vt notatur in d. l. ex hoc Iure , ff. de iust. & iur. & propterea Iuris Interpretes autoritate illius textus affirmarunt , quòd ꝑ ædificatio sit de actib. sui natura permissis , & per consequens cuilibet licitum sit ædificare in suo solo quicquid vult , siue Ciuitates , siue Castra , & Fortilitia , vt post Bart. ibi num. 7. Ias. num. 6. Rainer. Bart. & Alberic. in l. opus nouum , ff. de oper. publ. & Salic. in l. per Prouincias , C. de ædif. priuat. dixere Mantua in sua Paraphrasi ad tit. ff. de iust. & iur. in d. l. ex hoc iure , & Petr. Duē. in Reg. vtr. Iur. Reg. 32. in princ. quæ conclusio etiam suaderi videtur autoritate veteris sacræ paginæ Neam. in cap. 4. & 6. vbi scriptum extat , quod Sanaballat , & cæteri inimici dolentes de ædificatione muri Hierusalem , nisi sunt , vt possent resistere , & terrere Neemiam varijs modis , vt cessaret

ab

ab opere, sed non potuerunt, unde Neëm. non cessauit ab opere, donec murus fuit totaliter constitutus.

Veruntamen, si Iuris Ciuilis normam sectemur, eo secus antiquitus cautum esse comperimus: nam † nec proprios, priuatosve fundos muro cingere cuiuspiam fas erat iniussu Principis, vt patet ex rescripto Imp. Honor. & Theodos. in d. l. per Prouincias, C. de ædif. priuat. vbi in hæc verba rescripserunt: *Per Prouincias Mesopotamiam, Osdroenam, Euphratensem, Syriam secundam, Phœnicem, Libanensem, Ciliciam secundam, utramq; Armeniam, utramque Capadociam, Pontum Polemoniacum, atq; Hellexopontum, vbi magis hoc desiderantur, ceterasq; Prouincias, cunctis volentibus permittatur murali ambitu proprios fundos, seu dominiq; loca constituta vallare.* Et ibi gloss. ad quod confert etiam tex. in l. ne splendidissima Urbes, & l. omnes 1. & 2. & l. si qui Iudices, & l. Turres, C. de oper. publ.

Sed quamuis Iure Ciuili nulli populo licitum esset Urbem condere, nisi ex Principis auctoritate, id propterea in his gentibus non procedit, quæ liberae sunt, & vacantia occupant; illæ enim Iure gentium

reguntur d. lex hoc Iure, & ibi Doct. quo Iure Romani Imp. non præcellant, vt scribit Alciat. in l. pupillus, §. Urbes, num. 4. ff. de verb. signif. vbi de materia Urbium aliquot scitu digna scribit; & ante eum idem dixerat Luc. de Pen. in l. j. ff. de diuer. præd. urb. & Rustic. lib. 11. num. 4. vbi in specie scribit, quod † liberi populi, qui possunt condere leges, & conditas abrogare, poterunt ædificare, & licentiam impartiri, vt noua Ciuitas ædificetur: & idem etiam videtur voluisse Bar. in l. Urbis de verb. signif.

Caterum Matth. de Afflict. super Constit. Regn. in Rubr. 29. de nou. ædif. num. 5. visus est extendere auctoritatem cõdendi Urbes, & Castra, non solum in Principe supremo, & populo non recognoscente superiorem; verum etiam in Baronibus subditis; dum legem Federici Secundi Imperatoris, qua cautum fuerat, vt in Regno Neapolitano in locis de Demanio D. Regis, non liceret priuatis personis erigere Turres, etiã si fierent ad defensionem, interpretatur, non extendi ad prædictos Barones respectu eorum territorij, supponendo ipse Afflict. quod in prædicto eorum territorio poterunt Castra ædificare

ficare sine licentia Regis, excepto si fierent in territorio limitropho, vel ad emulationem alterius, & sic rationem prohibitionis vult locum habere in territorio immediate subiecto Regi, & non in alijs. Verum, quicquid senserit Afflic. de iure, & consuetudine speciali illius Regni, contrarium communiter videtur receptum: collidere enim Ciuitatem, vel Castra est de prerogatiuis, & Regalibus, & quæ nullus priuatus potest rationabiliter possidere, vt dicit Luc. de Pen. in liquicunque, num. 2. C. de fund. limit. lib. 11. & quæ soli Principi supremo reservantur respectu absoluti dominij, quod habet in territorio sibi subiecto, vt probat Restaur. in Tract. de Imperatore, quæst. 110. nu. 134. in fi.

7 & tale ius supremum in qualibet concessione retentum dicitur penes Principem, vt not. Bald. in tit. de nou. Cod. compon. in prin. & in prohem. feud. col. 8. versic. expedita; Vnde, abdicata Iurisdictione à Principe, & translata Baronibus, nunquam suprema remouetur, vt post Couarr. cap. 4. Practic. quæst. concludit Poller. super Constit. Regn. in Rubric. de iust. & iur. num. 10. & in concessionibus Iurisdictionis sem-

per authoritas superioris concedentis censetur salua, & illaesa; quoniam in eo semper residet suprema potestas inseparabilis, vt firmat Bald. in l. qui se patris, C. vnde liberi: Sicut ergo & subditi, & eorum bona debent à Principe habere protectionem, & securitatem, & illa esse contenti, cum ad hoc Princeps teneatur secundum Sanctum Thomam 2. 2. quæst. 63. & tradit Sigismund. Loffred. in conf. feud. inter conf. Alber. Brum. conf. 4. num. 3. cum & teneatur subditum tueri ab opprimentibus, & vim, atque iniuriam ab eo arcere, vt per Isern. in cap. 1. §. item qui dominum in tit. quasuit prima cau. ben. amitten. ita & ea omnia, quæ concernunt salutem, & status securitatem Principi reservata dicuntur secundum sententiam Pauli I. C. in l. 3. ff. de off. Præf. Vigil. vbi dixit, quod & Diuus Augustus salutem Reipublicæ tueri nulli magis credidit, conuenire, nec alium ei rei sufficere, quàm Cæsarem. Quod quidem Augusti dictum adaptatur, & tribuitur omnibus illis Principibus, qui non recognoscunt superiorem; talem enim ipsi, & tantam potestatem habent in suo territorio, qualem Imperator in suo, vt post Bart.

- Bart. in l. infamem, ff. de public. Iud. voluit Ioan. Eera. in tract. de Priuileg. Reg. Franc. priuileg. 13. & propterea absolute dicit Cardin. Alex. in cap. Ius gentium, versic. extra glos. ibi item limita. distinct. 1. quod
- 14 † si aliquis subditus Castrum, vel Ciuitatem absque supremi Principis licentia condiderit, poterit iuridicè dirui per Principem, & solo æquari, & sequitur Boer. decif. 320. num. 4. & idem etiam sensit Rebuff. ind. l. Urbis, in versic. item, de verb. signific. vbi contra opinionem Bart. Capol. & Alciat. tenuit, quod sine permisso supremi Principis, nulli est licitum muris Ciuitatem, vel vicum munit
- 15 re, vel muris augere, & ita etiam seruari in Regno Hispaniarum affirmat idem Duenn. in prædicta reg. 32. in fin. Proinde refert Sansouin. in suo. de illustribus Italiae familijs libro in familia Rubea in fin. quod in Castro Sancti Secundi, vallato muro, & aggeribus, absque Ducis Parmæ, & Placentiæ permisso, iussu fuit propugnacula dirui, & aggeres solo æquari.
- 16 Et si annis proximè elapsis Christianissimus Galliarum Rex, vt quieti subditorum illius amplissimi Regni prouideretur, ædicto cauit, vt omnia Castra
- munita, & fortilitia Prouinciarum demolirentur, exceptis limitrophis, seu de fronteria,
- 17 † nihil enim est illaudabile in via securitatis, & salutis Prouinciæ, vt re & dixit Bald. in cons. 188. lib. 3.
- Excipiendus tamen videtur casus refectionis Castrorum, & Urbium, quæ probarentur, per elapsam habitata; nam citra insolitas munitiones in eis de nouo faciendas, quæ absolute resident in Principis arbitrio, & assensu, non prohibetur refectionis, & conseruatio incolis earum, vel Dominis recognoscen-
tibus superiorem ad libitum; titulus enim vetustę possessionis pro lege permissua habetur l. 2. ff. de acq. plu. arcen. & ponunt Bart. & DD. in l. 2. C. de fun. limit. lib. 11. & in specie Luc. de Pen. in d. l. hac prouidentissima, num. 11. C. de quib. mun. vel præstat. vbi in hoc, di-
- 18 cit, † sufficere solius Præsidis consensum per l. intra, & homines, C. de oper. public.
- Conclusio autem prohibitiua, de qua supra egi, multò fortius extendi debet in ijs, qui in territorio limitropho, irrequisito Principe, Castrum, vel fortilitiū erigant: † imminet enim eis pœna capitis, si id egerint iux. tex. in d. l. quacunque, C. de

C. de fund. limit. lib. 11. & Bar. in l. fin. ff. de Coll. illic. & notat præclare Boer. in d. decis. 320. num. 18. & seq. Quinimò † si ædificatum fuerit sine licentia Principis, poterit eia Principe auferri, vt inquit D. Ioan. Neuizan. inter cons. Alber. Brun. cons. 12. num. 57. cum alijs per eum allegatis.

Cæterum & illi omnes, qui in alieno agro Urbem, Oppidumve sine Principis permisso 22 condere velint, prohibentur; licet territorium sit inhabitatū, & pro derelicto: Vltra enim Iura supra allata, placet in hoc Reipublicæ Romanæ iudicium asserre, & quid Linius ad verbum scripserit recitare. † *Spurio Posthumio* (inquit Linius lib. 9. Decad. 4.) *Q. Martio* Consf. Galli transgressi in Venetiam, sine populatione, aut bello, haud procul inde, vbi nunc Aquileia est, locum Oppido condendo caperunt; triennio post *Q. Fabio Licinio M. Claudio Marcello* Consf. cum ædificarent, *L. Iulio Prætori* Galliæ mandatum, vt id prohiberet quoad exequi id sine bello posset, si armis prohibendi essent, Consules certiores faceret; ex his placere, alterum aduersus Gallos educere legiones; *Marcello* Consuli aduentanti cum Legionibus, Galli se dediderunt, 12. millia armatorum erant, arma

omnibus adempta, id Legatis eorum in Senatu querentibus, responsum, nec illos recte fecisse, cum in Italiam venerint, Oppidumq; in alieno agro, nullius Romani Magistratus, qui Prouinciæ præfesset permisso ædificare conati sint; neque Senatui placere deditos spoliari; *Aquileia*, vt *Colonia* deduceretur Decretum; ita refert etiam *Sigon. de Antiq. Iur. Ital. lib. 1. cap. 25.* & nouissimè etiam † *Henricus Palladius* Conciuius noster Vtinenfis, & rerum Foro iuliensium accuratissimus scriptor, locum illum *Linij*, in quo Galli infederant, & Oppidum condiderant nobis planè declarauit 2. rerum *Foroiul. lib. & ineuitabilibus* argumentis firmavit, quod extitit, vbi est *Ciuitas Vtini* *Fori Iulij* Metropolis, vt non immeritò de antiquissima origine, & nobilitate *Ciuitas ipsa* gloriatur.

Ex præmissis ergò desumitur vera, & solida conclusio, quod in suo solo cuiuslibet Principi supremo, vel populo non recognoscenti vllum superiorem, licitum est ædificare Vrbes, Oppida, Fortilitia, & Castra, quam etiam conclusionem pluribus prosecuti sunt, & firmarunt *Boer. d. decis. 320. num. 4. Menoch. in tract. de Arbitr. Iud. lib. 2. cas. 156.* & post alios vbe-

E riori

riori calamo And. Gaill. Cæsareæ Maiestatis olim Rodulphi Secundi Imperatoris à Consilijs, Practic. Obseruat. lib. 2. obseruat. 69.

Non possum tamen, nec debeo dissiteri, quod præmissa conclusio, aliquo etiam temperamento Iuris admixto, est expendenda, vt scilicet † nouæ Vrbes, & Oppida Iure construi possunt in suo solo, dum tamen structura hæc non tendat ad æmulationem, & inuidiam alterius vicini Principis, vt pulchrè limitat prædictam conclusionem Ias. in d. l. ex hoc Iur. num. 7. Bald. in consil. 188. dicitur, quod opus. lib. 2. Curt. Iun. consil. 8. in fin. post Angel. & 23 Castr. & in specie Padilla celebris I. C. & alijs præses noui Orbis in l. altius, C. de seruitut. & aq. & idem And. Gaill. d. obseruat. 69. quibus in locis DD. supra relati afferunt exempla, nonnulla indicantia, quæ ædificia noua sint ad alienam æmulationem, & inuidiam constructa, vt ibi pereos.

Cæterum Iuris quoque est 24 exploratissimi, quod † non dicitur quis ad æmulationem edificare, qui ædificat ad sui, & bonorum suorum tutelam, & defensionem, quemadmodum in Principe, & Rege, qui Castra,

& Oppida in confinibus suarum Regionum ædificant, non enim ad alterius Principis æmulationem, ædificare dicuntur, ita in terminis consuluit Bald. in consil. 195. laudare vos, & commendare. col. 1. num. 1. vol. 2. quem sequitur Menoch. d. casu 156. in fin. & certè dictum consil. Bald. est notatu dignum; nam in eo inter alia asseueranter affirmat, quòd Rex Franciæ facit Castra in finib. sui territorij ad æmulationem Regis Angliæ, & è contra idem faciunt omnes Domini Mundi, quia cum distinctæ sint Iurisdictiones, & territoria, vnusquisque potest in suo territorio præmunire, & 25 castrametari: † Nec obstat (inquit ibi Bald.) *Tex. in d. l. opus, ff. de operib. pub. quia lex illa loquitur secundum antiqua tempora, secundum quæ, Iurisdictio erat Populi Romani, & Imperatoris, hic autem territoria, sunt diuisa, & Iurisdictiones separate, ita quod vnus Dominus in alterum nil potest*: hæc Bald. dict. consil. 195. cui etiam firmiter inhæret Boer. d. decis. 320. & rem hanc extra omnem hæsitandi ansam constituit, & confirmat sequens ibidem Bal. memoratus And. Gaill. d. obseruat. 69. in fin. cuius verba libet hic mihi ad litteram refer-

re.

re . Porro quando territoria , & iurisdictiones sunt diuersæ , & separata , tunc quilibet potest in suis finibus aduersus vicinum præmunire , aggeres excitare , Castra ad defensionem , & resistendum edificare , quia tali casu nihil ad emulationem , sed ad necessariam defensionem opus fieri censendum . Quod est intelligendum de Principibus Imperium non recognoscentibus , idq; quotidiana experientia cum vicinis potentatibus cõpertum habemus , ita præclare limitatur d. l. opus nouum , ff. de oper. pub. per not. per Bald. conf. 195 . per totum vol. 2 . incip. Laudare vos . hæc ibi Gaill.

Verumtamen , quia plerumque malo quoddam nonarum Urbium conditarum fato , aut aliqua humana causa contigit , vt licet naturaliter omnia noua delectare soleant , Vrbes ipsæ , & earum conditores aliquando non potuerint mortalium euitare spicula ; vnde scitè cecinit Ouid. in Hæc. epist. sub persona Didonis Æneæ ita scribentis ,
*Vrbem constitui lateq; patentia fixi ,
Mœnia finitimis inuidiosa locis .*

Iccirco locus hic me admonet , vt aliqua de Iure ædificandæ Urbis Palmæ superioribus annis per DD. Venetos in hac Fori Iulij Prouincia particulariter recenseam , cum & munus mihi

collatum , vt super finibus Prouinciæ tuendis assistam , id ex postulare videatur .

26 Sciendum igitur , quod , vt ex Historicis Sabellico , Candido , & alijs , qui res Foroiulensium sunt prosecuti apparet , & pluribus etiam manuscriptis , & fragmentis , quæ apud nos extant , colligitur , eiectis Berengarijs , Foro Iulij Prouincia sub ditione absoluta Aquileiensium Patriarcharum deuenit , in qua Regalia omnia , quæ spectant ad supremum Dominium pluribus sæculis exercendo Titulum longissimæ possessionis Decreto Corradi Primi Imperatoris anno 1035 . roborarunt , ita ut sponte , & vtrò bellum inferre vicinis Principibus , illata repellere , fœderis pacta inire , propriam monetam cudere consueuerint , & sic ea omnia , quæ alij Principes absoluti in suo territorio obtinent , ipsos tunc in hac Prouincia obtinuisse constat , sub quibus Foroiulensium res , varijs contentionibus , & intestinis bellis , quæ quandoq; fœdè Prouinciam lacerarunt , diu fluctuasse legimus , donec annus 1413 . subsecutus est , quo tempore Ludouicus Tecchius Patriarcha belli auidus , & Sigismundi Vngarorum Regis potentia fræctus , sine vlla iusta , vel

legitima causa in Venetos mouit, atque per septennium pluribus datis, & acceptis cladibus, tandem omni Prouincia eiectus, quæ anno 1420. die 6. Iunij ex voluntaria populorum delitione, & Iure ex iustis armis, aduersus bellum iniuste illatam quæsito, Venetæ Reipublicæ nomen dedit, & constantissimè retinuit; Vnde postea, anno 1445. medio iustissimæ, & legitimæ transactionis cum Ludouico tunc Patriarcha solemniter initæ, ius Reipublicæ quæsitum, fuit solido robore communitum, & deinde sacrosancto Pontificio Indicio, & autoritate anno 1451. inconcusse firmatum; quibus omnibus postmodum etiam accessit cumulus alterius tituli, iure belli partus post memorandum illud omnibus sæculis fœdus inter summos Europæ Principes clam percussum, in excidium Venetæ Reipublicæ, licet euentudemum irritum, vnde pace secuta, eademmet Respublica Patriam ipsam quietè, & tranquillè hætenus possedit, & possidet, & immortalis semper auspice Deo possidebit. Quapropter de legitimo Iure, & iustissimo titulo possessionis nil planè vltèrius quærendum est, nisi quis velit nodum, vt aiunt,

in scirpo quærere, vel noua sibi confingere commenta, per memorata enim pacta, fœdera, & paces inuiolabili iureiurando secutas, & tot alia à grauissimis Historicis, & scriptoribus cuilibet legenti passim obuia, luculenter prodita, atque testata, res est de indubitato; siquidem capitula inita Vormatiæ anno 1521. & pacta Venetæ pacis, cuius semper ipsa Respublica fuit flagrantissima Ius Reipublicæ mirifice confirmant, super quibus Carol. Ruin. sui sæculi I. C. celeberrimus ex factis Consultus in cons. 96. nu. 4. vol. 1. hæc verba ibi per me lecta, & perpenſa ad litteram refert. *Quod præfatus Illustrissimus Dux, & Excelsum Dominium Venetum continnet, ac continuare debeat pacifice, quietè, & secure possidere omnes Ciuitates, Terras, Castra, loca, Oppida, & Villas cum suis districtibus, Territorijs, & omnibus locis, fluminibus, lacubus, & aquis suis, ac omnibus alijs quibuscunque rationibus, Iurisdictionibus, & pertinentijs dictis locis, & terris spectantibus, quas, & quæ in præsentiarum tenet, & possidet; hæc ibi Ruin. qui Iure optimo verba ex ore paciscentium emanata, recensuit, ex quo Respublica pluribus legitimis titulis, & cum amplif-*

plissimo, absoluto, & independenti Dominio Patriam ipsam possidebat, tam respectu primæ originis acquisitionis, quàm ex post, mediante legitima transactione secuta inter habentes omnimodam potestatem paciscendi, & transigendi, prout dixere in similibus idem Ruin. in conf. 40. col. j. & in conf. 99. num. 1. lib. 1. Socin. Iun. conf. 65. lib. 4. & Menoch. qui eos refert in conf. 1. num. 160. & recentioribus temporibus inualluisse constat ex casu simili successiuo in acquisitione Ducatus Traiecti in Belgio facta per Cæsaream Maiestatem Caroli V.

27 † mediante cessione sibi facta de dominio temporali illius Ducatus per Episcopum, intestinis bellis tunc implicitum, quæ cessione, & transactio fuit pariter decreto Pontificio communita, vt extat apud Ludouic. Guicciard. in descriptio. Belgij in Ciuitate Traiecti; quod cum ita sit, per nouissimum pactum appositum in capitulis pacis prædictæ de anno 1521. omnia præmissa inuiolabiliter seruanda esse, communiter exclamant Doct. quandoquidem rescripserit Imperator Alexander in l. pacta nouissima, C. de pactis, & l. C. in l. j. §. fin. ff. de st. pul. seruor. quod pacta nouissim.

seruari oportere tam iuris, quàm ipsius rei æquitas postulat, & Ias. in d. l. pacta, materiam hanc pactorum vberimè exornat num. 3. vbi nominatim inquit, quod in contractibus non est necesse apponere illa verba; *Cassantes, & irritantes omnem alium contractum præcedentem*; quia id tacitè intelligitur, & ibi Ias. adducit tex. quem Bald. ad hoc reputat singularem in cap. 1. de pactis, vbi in Concilio African. dixerunt vninerſi, **PAX SERVETVR, ET PACTA CVSTODIANTVR.** & propterea dixit etiam Bart. in l. Cæsar. ff. de publican. post Cynum in l. penult. C. de donat. 28 inter virum, & vxor. quod † capitula pacis inter Principes facta, habent vim legis inuiolabilis: & Bart. sequitur Decian. in Respon. 18. num. 227. lib. 1. Cõgruit enim Principi id quod scriptum est; *quæ processerunt de labijs meis non faciam irrita*, quia fides eius, & verbum, debet esse immobile, sicut lapis angularis, & sicut polus in Cælo, prout ita scitè respondit Bald. in conf. 327. pridie. num. 4. vol. 1. & eum refert, & sequitur Deci. in conf. 609. viso puncto. num. 18. quod quidem multo magis vendicat sibi locum in pactis, & contractibus à Principe initis,

pax-

præsertim pro bono pacis, qui intelliguntur esse bonæ fidei,
 29 adeo vt ¶ multa comprehendi possint, quæ verbis non sint expressa, vt tradit Cardin. Mantica. de tacit. & ambig. conuent. lib. 27. & ult. pacis, induciarum, & fæderum tit. 5. in princ. & alibi.

Nec refert si quispiam alius forsitan Regionis ignarus, in-
 30 surgat, asserens ¶ Urbem Palmæ non potuisse condi in situ, & loco confine populis finitimis, cum in Iure sit receptum, quod nec in suo, proprioq; solo, licet cuipiam Urbem, Oppidumve, aut fortilitium construere, tanquam ad æmulationem, & iniuriam alienæ vicinæ Ciuitatis, aut Principis; siquidem non inficior regulariter veram esse præmissam Iuris conclusionem, prout etiam supra firmavi, attamen palam nego eam obijci posse in casu conditæ Urbis Palmæ, quæ ad nullius æmulationem, aut iniuriam, fuit condita, sed ad tutelam, & defensionem ipsius Prouinciæ Fori Iulij, ac Imperij Veneti, in ò Italia, & Christianæ Fidei, vt notorium est; qua enim ratione Aquileia Vrbs olim florentissima Adriatico sinui proxima, fuit à Romanis condita, & incumben- tibus opposita Barbaris, teste Strabo. Geograph.

lib. 5. vtique Palma decimo ab ipsa Vrbe Aquileiæ lapide dis- iuncta, à Serenissima Veneta Republica extructa fuit aduersus omnes tunc imminentes Barbarorum excursiones, hostilem- que impetum; nec enim quempiam latere puto, qui in Historica palestra non omnino sit peregrinus, aut hospes, Prouinciam hanc Fori Iulij fuisse retroactis sæculis, Barbararum gentium in Italiam aduentantium, portam planè patentem, teste Sabell. de vetust. Aquil. & Egnat. in vita Othonis Primi Imperatoris, & alijs non obscuræ fidei authoribus; Quinimo Theodoricum Italiæ Regem ad reprimendas exterarum gentium accessiones, Verucam, vbi nunc iacet in agro Montisfalconi munitissimam arcem super excelso montis vertice condidisse, vt elicitur ex scriptis Cas- siodori. Et anno 1342. Clusiæ Arx infra Modium, & Pontabiam sita à Reuerendissimo tunc, & sanctæ memoriæ Patriarcha Bertrando fuit opposita, vt obsisteret finitimis populis, quatenus Forum Iulium inuadere attentarent per viam prædictam, prout verba incisa super ostio ferreo iuxta viam publicam testantur; Quapropter ad æmulationem quis non dici-

tur

tur ædificare , qui ad sui , & bonorum suorum tutelam , & defensionem ædificat , vt supra latè comprobauit ex Bald. Menoch. Gaill. & Padilla : sed potius , vt sibi proffit , vt est etiam glos. not. in l. fluminum , ff. de dam. infe&. quam ibi sequuntur omnes , & ibi communem affirmat Claud. ab Aqu. col. 4. & Ioan. Oros. Hispan. num. 37. & in d. l. ex hoc Iur. ff. de iust. & iur. tantum autem abest , vt vlla æmulationis labes inuri potuerit DD. nostris Venetis obno-
 uam in Patria Fori Iulij Urbem , iamdiu ingenti impensa conditam , & in situ , ac solo ipsorum DD. quorum sanè situm , nobilia duo Castra , & agri eorum , ac duodecim ferè pagi , seu Villæ Imperio Veneto subiectæ , attingunt , ac ferè ambiunt , vt notorium est rei permanentis , vt imò necessariam fuisse illius Urbis positionem , vnusquisque , qui regionis illius tractum , respexit , diiudicet ; præterquam enim quod de inuictissima Rep. Veneta tranquillæ pacis semper studiosissima capi non potest vlla , nisi laudanda , & pia con-
 31 iectura , cum † sapientissimi eiusdè Reipublicæ Patres apud omnes etiam externas gentes reputentur sanctissimum iustitiæ , & æquitatis templum , vt

verè scriptum reliquit præclarissimi nominis I. C. And. Sicul. in cons. 60. col. 4. vol. 1. & in cons. 117. col. 1. vol. 2. & quod eorum curia fulgeat iudicij sanctitate , & claritate dixit Bald. in cons. 410. in causa , & questione num. 2. vol. 2. & sequitur Cardin. Mantica. de coniect. vlt. volunt. lib. 11. tit. 2. nu. 18. iusta , & rationabilis causa illius condendæ Urbis , deprehenditur , quia extant , & de præsentī in Patria ista lacrimanda vestigia impietatis , & inhumanitatis , qua seuissimi hostes Turcæ grassati sunt per excursiones repetitè factas præcedenti sæculo tam cis , quam ultra Tulmenti m. , de quibus Sabellicus , & alij authores plenè prodiderunt , vt iusto periculo commoiti , quibus fidelium subditorum securitas cordi est , extensis tunc latè finibus Othomanici Imperij , voluerint iuxta Reipublicæ Romanæ consilium obijcere propugnaculum tutissimum aduersus onnes huiusmodi inuasiones , vt rectè de Veneta Reipublica idem dici possit , quòd alias dixit Paul. I. C. de Alexandro Imperatore in l. Imperator in fin. ff. de appellat. f. † Quod tantum illis curæ est eorum , qui reguntur libertas , quantum & illorum beneuolentia , & obedientia ;

Vn-

33 Vnde, & nos Prouinciales, qui-
bus ¶ viuere sub Veneta Repu-
blica summa libertas est, vt di-
cit etiam Angel. in l. j. in fin. ff.
de seru. vrb. in. prædior. quia
hoc adducit dictum Senecæ, si
bene gratum animum testari
volumus, necesse est, vt Princi-
pem clementissimum, publicum
benefactorem, & verum Patriæ
Patrem fateamur, quod enim
fortunis nostris in pace frua-
mur, quod vxores, filios, fami-
liamq; citra omnem periculi
suspicionem de immaniissimi ho-
stis incursionibus, alere possi-
mus, vni profectò Venetæ pieta-
ti, acceptū ferimus, adeo quod
vnanimiter Deum Opt. Max.
obsecrare teneamur, vt tanto
benefactori, pacatum semper
Imperium præstet, equè, & diu-
turnum.

Demum, vt grauiorem le-
sionem felici præfagio deli-
niam, iuuat pro complemento
adnectere carmen Fabij Fortiæ
I. C. agnati nostri de Palma Vr-
be sic canentis

*Palma parens Patriæ, poterit pro-
sternere pugnas,*

*Præsidio protecta Patrum, præcla-
raq; Palmis*

*Pectora perfringet Populi prædura
prophani.*

*Parsaq; perpetuam pariet post præ-
lia pacem.*

De tempore nouæ Vrbi
condendæ opportuno.

Caput Quartum.

S V M M A R I V M.

- 1 *Occasio in quocunq; negotio præ-
cipuum habet momentum.*
- 2 *Opportunitas quid sit secundum
Pithagoricos.*
- 3 *Opportunitas neglecta, & in pu-
blicis, & in priuatis rebus, in-
gens affert malum.*
- 4 *Artici reprehensi, tamquam ne-
gligere occasiones soliti.*
- 5 *Vrbs noua, inchoanda est tempo-
re pacis, & quietis.*
- 6 *Pax, & quies res omnes huma-
nas feliciter adaugent.*
- 7 *Vrbs belli tempore condi-
ta a Federico Secundo Imperatore,
Parmensium eruptione destrui-
tur.*
- 8 *Idem operatur belli metus, quod
bellum ipsum.*
- 9 *Fames dicitur ensis acutissimus.*
- 10 *Maiores casus epidemie, quam
belli humani.*
- 11 *Mundus qua parte anni fuerit in-
choatus? duplex affertur opinio.*
- 12 *Noua Vrbs nec hyeme argenti,
nec aestu feruenti est inchoanda.*
- 13 *Vrbs Veneta Verno tempore, &
Martio mense fuit condita.*
- 14 *In condenda noua Vrbe, non est
certorum dierum habenda ratio.*

Astro-

- 13 Astrologi & Mathematici falluntur in præfagienda Fortuna Op-
pidi Florentiæ.
16 Conditor noua Vrbs debet opus
aggredi iuuentute.
17 Deiotarus Galatæ Rex arguitur
à M. Crasso, quod annosus no-
uam Vrbem condideret.
18 Romulus anno duodeuiginti sue
ætatis cepit condere Vrbem Ro-
mam.
19 Laudatio sui ipsius, quomodo per-
missa.
20 Alexander Magnus Vrbs Ale-
xandriæ 17. die, quo inchoata
est, tecta absoluit.
21 Sardanapalus, Vrbes Anchia-
lum, & Tarsum uno die condi-
dit. & num. 22.

Opportunè hic mihi fit ob-
uiam animaduersionis tem-
poris, quo noua Vrbs debeat
auspicari, siquidem † occasio
in quocunq; aggrediendo, con-
ficiendoq; negotio præcipuum
solet habere momentum, &
nihil tam utiliter fit, quàm
quod opportunè: & occasio est
rerum omnium optima magi-
stra: † Pythagorici verò pri-
mam causam, à qua in omnes
bonum dimanaret, opportuni-
tatem dixerunt, teste Cel. Rho-
dig. lectio. antiq. lib. 10. cap. 20.
in princip. Nec sine causa ve-
teres visi sunt, occasionem iu-

re quodam diuinitatis donas-
se, Quintilian. lib. 3. ac aram
ei dicasse apud Eliacos, vt pro-
dit Pausan. in Eliac. lib. 5. † Op-
portunitas enim non obseruata
in rebus tum publicis, tum pri-
uatis, ingens affert malum; deo
bonæ quoque & honestæ res,
si fiant intempestiue non pro-
bantur, Suid. in Historic. litte-
ra E. & rectè apud antiquos, oc-
casionis imago multis in locis
depicta visebatur, quo magis,
vel ipso admonerentur aspectu
homines, ne ipsam facili præ-
teruolantem sinerent frustra
elabi; & illius elegans extat de-
scriptio expressa ab Ausonio
Gallo celebri olim Poeta, &
Consule Romano. in suis epi-
grammat. Nec abs re fortè in
summis Atticorum laudibus
aliqui hoc præcipuè vnum exci-
piunt, quod † ipsi Attici, vt tar-
di, & negligere occasiones soliti
essent, idem Suid. in Historic.
littera A. Non tamen inficior,
id occasionis nomen etiam in
malum sensum esse aliquando
detortum, vtpotè indicans cau-
sam iniustam, prout inquit Car-
din. in Clement. causam col. 1.
de election. & clement. 2. §. 2.
de sepultur. cui fanet tex. in
cap. 1. in verbo, causam de stat.
reg. lib. 6. Hinc nonnulli occa-
sionem ipsam affectant, velut in

F Apo-

Apologo Æsopi, scitè fertur de Lupo aquæ turbationem quarrente, sicuti habetur in Auth. de defensor. Ciuit. in princip. & ibi glos. & refert Alber. in Diction. in verbo, occasio. de qua plura scripsit Cagnol. in l. capiendâ occasio, ff. de reg. iur. Vbi secundum M. Tulli. in lib. Reth. dicit; *Quod occasio est pars temporis in se habens alicuius rei idoneam faciendi opportunitatem.* Itaq; ego genuinum, ac benignum iustæ, ac legitimæ occasionis sensum amplectendo; in re nostra, de qua agitur, dico, accenseo, quod in tam arduo, & graui nouæ Urbis condendæ opere, summa erit cum prudentia expendenda ratio idonei, opportuniq; temporis, cum ex eo certè magna sit Authori suo dignitas, ac utilitas accessura, quod secus contringer non sine rectè sentientium hominum accusatione, si tempestiui temporis fuerit neglecta ratio; & diuina inquit pagina Ecclesiastes cap. 3. *Quod tempus est edificandi*, hoc est opportunitas, prout declaratur ibi cap. 8. Proinde & sapientissimi Viri existimant in noua Vrbe ædificanda pacati temporis, ac tranquillæ quietis occasionem esse à conditore suo capiendam, melius enim est in incundo pacis otio,

cum libera, & viuida, ac bene disposita sunt hominum membra, tantæ moli manum adinuere, quam belli necessitate ingruente, opus id aggredi, ita in terminis ædificationis munium publicorum, docuit Luc. de Pen. in l. hac prouidentissima lege. col. 2. quæst. 2. C. de quibus muneribus, vel præstatio. nemi. liceat se excusa. lib. 10. ubi ad id authores citat Casiodor. 3. variatum epist. 48. & Diuum Gregorium in Registro. lib. 6. cap. 4. & eundem Luc. de Pen. secutus est Remig. de Gonnis clari in Regno Nauarræ nominis. Iureconf. in tract. de Charitatio. Subsid. quæst. 2. num. 121. hinc Aristides summus Atheniens. Orator in Oration. Rhodiaca tom. 2. deplorans Rhodum per terramotum fere deletam, Rhodios ad illam instaurandam varijs rationibus, & argumentis luculentissimis, & hoc præcipuo vno hortatus est, quod Rhodij ipsi tunc forent in multa pace, atque alta quiete, & quæ res omnes humanas feliciter adauget; sed ad hanc rem auiat afferre exemplum ex sacra veteri pagina, scitu quidem, ac memoratu dignum 2. Paralip. 14. de Asa Rege in hæc verba, *Ædificauit Vrbes munitas in Iuda, quia quie-*

tus

tus erat, & nulla temporibus eius
bella surrexerant, pacem domino
largiente; dixit autem Iudæ, ædi-
ficemus Ciuitates istas, & valle-
mus muris, & roboremus Turri-
bus, Portis, & seris, donec à bellis
quieta sunt omnia, eo quod quasie-
rimus Deum Patrum nostrorum,
& dederit nobis pacem per gyrum;
ædificauerunt igitur, & nullum in
extruendo impedimentum fuit. hæc
Paralip. ibi. hinc & Poetæ tra-
dunt Thebanorum Urbem ad
Liram, atque Citharam fuisse
extructam, concordiam, &
quietæ ædificantis, denotantes.
Porro, si quis belli tempore no-
uam extruere Urbem conten-
det, multa, & quidem grauiâ
patietur incommoda, & peri-
cula, vt innuit Virgil. Æneid.
lib. 1. circa princip. de Ænea sic
scribens,

*Multa quoque & bello passus, dum
conderet Urbem.*

vel inceptum destituere coge-
tur, vt in L. Tarquinio Prisco,
qui Urbem Romam muro lapi-
deo circumdare parans, fuit à
bello Sabino auocatus, Liui.
Histor. lib. 1. & Carol. Sigon. de
antiq. Iure Italiæ lib. 1. cap. 18.
de Agro Sabino, & fœderibus
Sabinorum, & id affirmat, Li-
uium referens, Coras. in l. si
quis, num. 5. ff. de rer. diuisio.

7 † Illud idem memorando, licet

parum laudando exemplo do-
cuit antea ætis sæculis Federicus
Secundus Imp. qui cum Italiam
ingenti cum exercitu appulisset,
Parmamq; Urbem ob por-
tas sibi clausas diu obsedisset,
nouamq; & amplam Urbem
obsessæ proximam extruxisset,
tandem auro, bellinero, desti-
tutus fuit, inuicti Parmensium
ex Vrbe erumpentium virtute,
ac ferro victus, & in fugam ver-
sus; eiusq; noua Vrbs ante euer-
sa, quam planè consisteret, pro-
ut disertè testatur Paul. Æ. nil
de reb. gest. Francor. lib. 7. tran-
quillæ igitur pacis tempore no-
ua Vrbs est auspicanda, sicut eo
etiam tempore Vrbes iam con-
ditæ, ac Oppida communiri de-
bent foueis, & aggeribus, prout
rei militaris periti instruunt;
Sic etiam Sylla, ne milites otio
torpescerent, nunc illos ex alueo
Cephisum fluuium auertere,
nunc ingentes cauare fossas iu-
bebat, vt ponit Plutarc. in
eius vita. Conclusio autem de
tam præclari operis incepto,
belli tempore euitando, exten-
ditur ad id etiam tempus, in
quo subest suspitio, aut timor
belli; nam † idem operatur bel-
li metus quod bellum ipsum;
Anchar. consil. 88. Præmissa.
num. 2. vbi affert carmen illud
Senec. in Traged.

F 2 Peior

Pēiore est bello, timor ipse belli.

& Ias. Dec. & alij DD. in l. cum te proponas, C. de transact. & Barbat. in annotationibus ad Bald. in §. Vassalli, in verbo, quod paci, De pace Constantiæ in vsib. Feudorum, & Grat. cons. 73. num. 28. & seq. vol. 2. & alij DD. alibi, & præsertim Cagnol. in l. vani timoris, ff. de reg. iur.

Illud quoque idem dici verè potest de tempore penuriæ, seu famis populos Principi nouam Urbem condere volenti subiectos, acriter concutientis: † famem etenim dicitur ensis acutissimus secundum Bald. in l. pactum in fin. C. de collationi. & plura de ea scribunt Histor. & Poetæ, ac alij passim; Ideò malè poterit corpus imbecillum, ac inedia præsum, tantæ molis pondus sustinere, & minus subditi egentes eorum Principi opem afferre, prout eosteneri sequenti Capitulo pluribus ostendam.

Pari item, imò maiori ratione, nec tempore pestilenti nouæ Urbis opus est inchoandum, nam † maiorem esse casum epidemici, quàm belli humani dixit Bald. in l. cum notissimi, §. imò, col. fin. C. de præscript. 30. anno. & Corne. cons. 128. videtur primo aspectu col. 2.

vol. 2. & vtrunque secutus est Rip. in tract. de Peste in proem. num. 9. vbi etiam autoritate Bart. Alex. Castr. & aliorum scribit valere argumentum de bello ad pestem, & prout ibi; Quamobrem bellum, fames, & peltis inuicem sororizant, ita habetur 1. Paralip. cap. 21. quæ omnia, & singula flagella à cunctis Christi fidelibus, omnipotens superna clementia, semper auertat.

Sed appositè hic querendum est, qua parte anni noua Urbs debeat inchoari? Qua in re primo fortè posset intuitu dici, quod pars suo congruere debeat vniuerso, & ideo structura nouæ Urbis, exemplo Orbis à summo, ac præpotenti illius opifice Deo conditi, foret molienda; Atqui † circa tempus mundi conditi, duæ receperunt opiniones, quarum vna est, quod Mundus fuit creatus Verano tempore, altera quod Autumnali; prior autem sententia probatur autoritate plurium antiquorum, & grauissimorum Doctorum, videlicet Diuorum Hieronymi. Ambrosii. Basil. Bedæ, Isidor. necnon Rabani, Magistri Histor. Io. de Sacrobusto, & aliorum, quos congestit subtilis Ioan. Lucidus natione Gallus in suo opusculo de emendatio.

datio. temp. lib. 1. cap. 3. de
temporum, & ætatum sæculi di-
stinctione; ubi post discussam
vtrò, citroq; opinionem, prio-
ri tanquam efficacius probatæ,
visus est idem Lucid. inharere,
cui etiam sententiæ consentit
Diuus Bonaventura in exposi-
tione, seu enarratione in Sac-
Sanct. Euang. Diui Lucæ cap. 1.
ibi videndus: cui quoque opi-
nionem olim arrisit Ouid. Meta-
morph. lib. 1. ita canens:

*Non alios prima crescentis origine
mundi,*

*Illuxisse dies, aliumve habuisse te-
norem*

*Crediderim, Ver illud erat, Ver
magnus agebat*

Orbis, &c.

Et Manil. Astronomic. primo;
*Vt sit idem Mundi primum, quod
continet arcem*

*Aurato Princeps aries invellere,
fulgens.*

Huic itidem sententiæ adstipu-
latus Cæli. Rhodig. antiq. lect.
lib. 1. cap. 9. & post omnes su-
pra relatos scriptores nouissimè
eandem opinionem tenuit do-
ctissimus Perer. super Genes.
lib. 1. cap. 1. versic. 11. tom. 1.

Altera verò dissentiens sen-
tentia se habet, mundum esse
Autumni tempore conditum,
quod & Hebrei serè omnes pu-
tarunt teste Nicol. de Lyra,

Tostato, Iosepho, Diuo Dionys.
Carthusian. Ioan. Pico, & alijs
ab eodem Perer. relatis; Ego
autem neutri opinioni aduer-
sans, pie censeo in casu quæstio-
nis nostræ, tempus extruendæ
Vrbis fore arbitrium pruden-
tissimo conditori suo, adhibito
tamen temperamento animad-
uerso à Diuo Ambrosio. Examer.
lib. 1. cap. 1. circa creationem
12 Mundi, vt scilicet † futuris no-
uæ Vrbis conditor arduum id
opus non aggrediatur hye-
me argenti, aut æstu feruenti;
neque enim (vt ibidem inquit
Diuus ille) possent tenera rerum
exordia, aut asperioris laborem
tolerare frigoris, aut torrentis
æstus iniuriam sustinere; hinc
complura se se offerunt exem-
pla Vrbium clarissimarum tum
Verno, tum Autumnali tem-
pore conditarum, ex quibus (vt
alia omittam) Roma ipsa fuit
à Romulo condita Verno tem-
pore, hoc est Aprili mense, teste
Plutarco in vita Romuli, & in-
fra vberius demonstrabo; &
eodem Aprili mense sacra Vrbis
Hierosolyma à Neemia Arta-
xerxis Persarum Regis pincer-
na fuit instaurata, prout decla-
rat D. Dionys. Carthusian. in
sua enarratione in lib. 2. Esdræ
13 cap. 2. artic. 2. † Incluya item,
& admiranda Vrbis Veneta
fuit

fuit Verno tempore, & Martio mense condita, ita dignæ fidei affirmantibus scriptoribus, inter quos Sabellic. Rer. Veneta. Decad. 1. lib. 1. & Egnat. exemplor. lib. 1. in princ. de Diui Iacobi æde in fi. & alij.

Autumni verò tempore Urbes aliæ ortus suos feliciter sunt nactæ, ex quibus (vt alias reticeam) inuicta Vrbs P A L M Æ in Prouincia hac Fori Iulij auspiciibus superis, condi capta est anno 1593. die 8. Octobris, quæ fuit post auspiciatissimam, & cunctis sæculis memorabilem diem septimam eiusdem mensis, anni verò 1571. victoriæ navalis à gloriosissima Veneta, & fæderata classe obtentæ, aduersus potentissimam, & formidandam Ottomanam classem. Veruntamen ex iam dictis, alia non inelegans, & silentio non inuoluenda suboritur quæ-
 14 stio, † an scilicet in noua auspicianda Vrberatio sit certæ diei habenda? Qua in re vna cum eodem pientissimo Perer. in suis commentar. super Genes. lib. 2. cap. 3. num. 87. tom. 1. constanter sentio, eorum esse improbandam opinionem, qui putant certam fore eligendam diem, causa nouæ condendæ Urbis, quasi ad vim astrorum pertinentem, & vt ex eorum obser-

uatione possit ipsius Urbis casus, euentusq; prospici, ac prænuntiari; quam sanè sententiam à Pererio improbatam visus est expresset tenuisse Ptolom. in suo libro centum sententiarum 36. senten. sic inquires, *In condendis Urbibus Stellis fixis, quæ conferre habcant, vt re;* & Iouian. Pontan. multiplicis vir eruditionis in commentar. dicti libri Ptolomæ. eadem sententia 36. eandem Ptolomæ. opinionem latè fouit, ac exornauit; hinc quidam L. Tarutius Firmanus, ex die natali Urbis Romæ sibi blanditus est prælagire ipsius Urbis fatum; prout narrat Cic. de diuinationo. lib. 2. & Plutarc. in vita Romuli, vbi subdit Urbis fortunam cum conditore suo esse communem, & sic originem ad astrorum ortus esse referendam; quod & sensisse videtur Censorin. de die natali asserens, *eam futuram magnam Ciuitatem, quæ Genesim cum fundatore suo communem habuerit;* sicuti Urbi Romæ accidit, & Romulo, vt refert Volater. in Philologia lib. 27. cap. de Urbium ædificatione in fin. Inde Caius Sempronius prodidit Romam Urbem x j. kalend. Maiæ inter secundam, & tertiam horam fuisse conditam Sole in Tauro, Luna in Libra, Saturno, Ve-

Venere, Marte, Mercurio in Scorpione, Ioue autem in Piscibus, Olympiade 7. quem etiam secutus est Lucas Gauric. & ante eum in eundem fere sensum, 17. Planetas Romæ Urbis nascentis Præsides recensuit Propert. lib. 4. eleg. j. de Urbe Roma. licet exemplo notabili, videatur, quam irritè laborent isti astro-
rum obseruatores; † in extru-
ctione enim Oppidi Florentiæ anno 1332. per Florentinos conditi, vt enarrat Ioan. Villani Histor. lib. 10. cap. 213. obseruatis, vt ipsi opinabantur congruis qualitatibus astrorum ad magnitudinem, & felicitatem Oppidi conferentibus dum sibi blanditi fuissent, illud breui tempore augeri, & ampliari, exitus docuit, quam vana, & ridicula præsagirent, cum Oppidum paulo post fuerit dirutum, & à 300. annis citra nullum incrementum notabile ad hæc vsque tempora adeptum.

Superest modo, vt postquam 18. variam temporū seriem respectu nouæ Urbis condendæ hætenus enucleauimus, nunc etiam aliqua ad illius conditorem spectantia subnectamus; itaque † illud vnum nouæ Urbis conditori est insinuandum, vt. s. tanta molis opus aggrediatur virenti, non autem in senium vergenti

ætate; ne contingat vetus illud adagium monens, duodecima hora, id est in senectute non esse ædificandum, illius forte auribus insusurrari, quod † M. Crassus cum exercitu aduersus Parthos per Galatiam ducens obiecisse fertur Deiotaro Regiam annosā, nouam Urbem edificanti, Cali. Rhodigin. antiq. lectio. lib. 12. cap. 9. hac enim M. Crassi paræmia moneri videtur nouæ Urbis conditor, vt si viuus frui velit capti operis gloria, illud ætate florenti, non autem ingrauescenti aggredi debeat, alioqui facile contingeret eum iam annis confectum non adulta, sed posthuma relicta prole, & subindè imperfecta Urbe decedere; vnde quemadmodum, vt inquit Bald. in prohem. Decretal. triste est diuiti decedere absque hærede, ita, tristissimum conditori nouæ Urbis erit, derelinquere opus inchoatum, & nondum perfectum; proinde † constat Romulum prima Romæ Urbis fundamenta iecisse duodeniginti annos natum, teste Solino in Polyhistor. cap. 2. de consecratione Urbis. & Alexandrum Magnum, qui 33. vitæ anno, mense vno impleto excessit, (vt inquit Iustin. Histor. lib. 12.) Oppida supra septuaginta inter

Bar-

Barbaras gentes condidisse, Plutarc. de fortuna, & vita Alexandri lib. 1. & præsertim amplissimam, ac toto Orbe celeberrimam, & adhuc florentissimam Alexandria Urbem suo ex nomine dictam: & Bucephaleam Urbem penes Hydaspem fluium in memoriam Bucephali equi à scriptoribus decantati sibi impensè chari ibidem extincti, Solin. in Polyhistor. cap. 46. de Cappadocia. Iust. in. Histor. eod. lib. 12. & Plutarc. in vita Alexandri; necnon Persham Urbem aliam ex nomine Canis à se enutriti, quo plurimum oblectabatur, amissi, ita vocatam idem Plutarc. ibidem.

Sic quoque Dido Regina viriditate, ac forma præstans, prout elicitur ex varijs Virgil. locis, & potissimum Æneid. lib. 4. hisce verbis Annæ sororis Didonem alloquentis,

*Solanè perpetua merens carpere
iuuenta?*

Dido inquam, sic moribunda loquitur,

*Urbem præclaram statui, mea mœnia
vidi.*

Item Sil. Italic. lib. 8.

*Æneæ coniux, Veneris nurus, volta
maritum*

*Vidi constructas nostræ Carthagini
nis arces.*

Quo sanè fandi modo semetipsam visa est solari, dum Carthaginis Urbis olim clarissimæ, atque omnium post in terris Imperij Romani æmulæ, opportuno viuidæ eius iuuentæ tempore feliciter auspicatæ, & iam iam gloriôsè absolutæ, frueretur aspectu ante supremam læti sibi impendentis, horam; Qua in remihi decora videtur fuisse laudatio illa, non autem indecens iactantia, prout placet nonnullis neotericis Virgiliani illius loci interpretibus, qui fingentes laudare Poetam, vti decoris sexus obseruantem, & Didonem ipsam, callido commentolaudis, vtrumque carpunt; dum eam appellant iactantiam in muliere decoram, in viro autem non.

Atqui ego teneo illam fuisse veram laudationem, & citrà ostentationem muliere Regina, perinde ac Rege, & Principe viro verè dignam, si spectemus Urbem illam amplissimam ab ipsa muliere Regina conditam, cuius mœnia viginti tria passuum millia in circuitu habuisse asseuerat Lin. lib. 8. & Appian. in Libicis; Item si legamus Homerum summum Poetarum sic loquentem, Ipse ego Troianam, vallabam mœnibus Urbem

Tam

Tam latis, pulchrisque, ut inexpugnabilis esset.

quem Homeri locum citat Pausan. in Achaic. siue lib. 7. Quin etiam Ouid. in epist. Didonis 20 Aeneæ scripta eam ampliori se se encomio extollentem sic inducit.

Vrbem constitui lateq; patentia fixi, Mœnia finitimis inuidiosa locis.

Vt autem quilibet piæ, ac Christianæ mentis sciat tutam decoræ laudationis suipsius normam citra omnem inanis instantiæ notam, licet hic asserere locum scitu, & imitatione dignum ex Diuo Ambrosio lib. de offici. à Gratiano relatum. 11.

q. 3. si quis autem vero; hisce 19 verbis. † *Veritatis ea regula est, ut nihil facias commendandi tui causâ, quo minor alius fiat, neque si quid boni operis habeas, id ad deformationem alterius, & vituperationem exerceas.* hæc Diuus ille.

Sed ut è diuerticulo in viam reuertar, tacitus hic non præteribo, quod iam relata opinio de Principe annis graui nouam Urbem extruente, hac semper 22 adiecta moderatione est amplectenda, ut non vendicet sibi locum in præpotenti Principe Imperij amplitudine, subiectorum numero grandi, & fide, obsequioq; præstantium, & auri

pondere præmunito; nam is, siue fuerit viridis, siue aridi cui, proculdubio breui temporis interuallò Urbem incipiet, atque perficiet, prout † exemplum suggerit Alexander ipse Magnus, qui memoratam Urbem Alexandriam tanta celeritate conficit, ut decimo septimo die, q. 10 munimenta illius excitata erant, recta quoq; le Urbis fuerint absoluta, prout inquit

Q Curtius de reb. gest. Alex. Mag. lib. 7. imò † Anchialia Vrbis vno die à Sardanapalo Asiriorum Rege fuit condita. Suid. in Historic. littera A. quæ sanè Vrbis tempore ipsius Alexandri Magni videbatur ex circuitu, & fundamentis, quod olim ampla, & pollens fuerat: ut ait Arrian. Nicom. in Histor. Alexand. lib. 2. & quæ post adeo coaluit, ut summi Imp. & præcipuè Dioclet. & Maximia. in ea sedem quandoq; habuerint, & ibi leges condiderint. de quibus habetur in l. à cohæred., C. ad l. Falcid. & in l. si prædium, C. de prædi. & alijs mino. Item † Tarsus Ciliciæ Vrbis ab eodem Sardanapalo Rege vno die fuit condita, idem Suid. in Histor. littera T. & hæc Vrbis fuit olim Ciliciæ maxima, vbi Iulius Cæsar comitia habuit, Aul. Hirti. in bello Alexand. & nobilissima

G ibi-

ibidem Academia floruit, adeo
 ut Athenas, & Alexandriam
 superaret, Strabo. lib. 14. Geo-
 graph. sed & nostro sæculo est
 non obscura; ferunt enim se-
 dem Præfecti Turcarum esse,
 Adanæ, vbi totius Regionis de-
 git Sattapa, finitimam; quin-
 imò vel hoc vno nomine Vrbs
 illa Tarfi est laudanda, quòd
 D. Paul. Apostol. admirandam
 diuinarum, & humanarum re-
 rum scientiam in ea percepit,
 insigni illo Gamaliele vsus præ-
 ceptore. D. Luc. Actor. cap. 22.
 Haud tamen quispiam putet
 Sardanapalum illum mollem,
 & effeminatum geminas Vrbes
 illas vno, & altero die ædifi-
 casse, prout visum est Athenæ.
 lib. 12. in hoc vna cum eius in-
 terprete hallucinante; nam
 Sardanapalos fuisse duos, tra-
 didit Callistenes Persicarum re-
 rum, lib. 2. vnum strenuum, &
 fortem, duarum illarum Vr-
 bium conditorem, cui etiam
 simulacrum fuit appositum in
 sepulchro extructo in dicta Vr-
 be Anchialia, vt ibi narrat Ar-
 rian. mollem vero alte-
 rum, & effeminatum.

idem Suid. Littera

S. & ideo per-

petuo

silentio obruen-
 dum.

De Principe in noua con-
 denda Vrbe adiuuando.

Caput Quintum.

S V M M A R I V M.

- 1 Constructio nouæ Urbis ingentes
 requirit sumptus.
- 2 Romulus in condenda Vrbe Ro-
 ma, fuit adiutus legionibus La-
 tini cui sui.
- 3 Constantinus Magnus Imperator,
 & Leo Quartus Pontif. in nouis
 condendis Urbibus, exterorum
 Principum ope adiuti sunt.
- 4 Ciuitas Vienna Austria, validis-
 simis munita propugnaculis,
 Germanorum Principum, &
 Ciuitatum, ope, & auxilio.
- 5 Subditi tenentur adiuuare Prin-
 cipem nouam Urbem conden-
 tem.
- 6 Collecta iustissime possunt imponi
 pro constructione murorum.
- 7 Vassalli tenentur iuuare Domi-
 num eminentem terram aliquam.
- 8 Prelati possunt exigere charita-
 tium subsidium a subditis pro
 emptione muniti Oppidi, ad ex-
 pellendos hostes.
- 9 Ninus, & Semiramis in conden-
 dis eorum Urbibus, subditorum
 opera vsi sunt.
- 10 Contributio voluntaria, Prouin-
 ciarum Veneta ditionis in au-
 xilium condendæ Urbis Palmae

in

- in Foro Iulio, qualis fuerit?*
- 11 *Posse illud dicimus, quod de iure, & honestate possumus.*
- 12 *Ecclesiæ, & Clerici, an teneantur contribuere in causam nonę Urbis condendæ?*
- 13 *Ecclesiastici non tenentur ad expensas, quæ fiunt honoris causa.*
- 14 *Ecclesiastici an compelli possint per laicos ad soluendum ratam contributionis pro muris Urbis reficiendis?*
- 15 *Leges ciuiles pro pacifico statu subditorum, ligant Clericos, nisi aliud disponat Ius Canonicum.*
- 16 *Princeps secularis, cui rationaliter est suspectus Clericus, non tenetur illum admittere ad regendam Ecclesiam in eius statu.*
- 17 *Clericus potest eijci cum licentia Pontificis, quando Populus eum odit, & est periculum scandali.*
- 18 *Pensionarius pro rata pensionis, debet concurrere cum laicis ad necessariam fortificationem Ciuitatis.*
- 19 *Ecclesiastici non tenentur contribuere ad nouam Urbem condendam, pro distributionibus quotidianis.*
- 20 *Cardinales dicuntur pars corporis Summi Pontificis.*
- 21 *Constitutio etiam generalissima, Pontif. non comprehendit Cardinales, nisi de eis specialiter exprimitur.*
- 22 *Ecclesiastici dicuntur subesse Do-*
- mino temporali, pro feudis laicis ab eisdem possessis.*
- 23 *Clerici tenentur ad ea omnia, quæ concernunt salutem, & securitatem Prouinciæ.*
- 24 *Forenses tenentur contribuere ad Urbem condendam pro bonis sitis in Dominio Principis, illius Urbis conditoris.*
- 25 *Consuetudo collectandi, quando respicit bona, ligat, & forenses possessores.*
- 26 *Vassalli, & Dominis Castrorum, an teneantur concurrere cum alijs in subsidio Principi erogando?*
- 27 *Collectas, quæ respicit vniuersorum commodum, omnes indifferenter afficit.*
- 28 *Portio non soluentis, ob exemptionem à Principe obtentam, an accrescat portioni impendenda per reliquos?*
- 29 *Principis concessio, particularibus facta, non debet in aliorum iniuriam redundare.*
- 30 *Bart. in l. 2. C. de apoch. pub. lib. 10. declaratur.*
- 31 *Portatur onus iniunctum leuius, quod portatur à pluribus.*
- 32 *Rurales an teneantur in operibus sibi indictis, concurrere per as, & libram, siue per capita perscnarum?*
- 33 *Opera Ruralium, si sint corporalia officia, & personales prastationes, & obsequia.*

- 34 *Consuetudo in aliquo actu pari, declaratur ab alia consuetudine.*
 35 *Rurales Prouinciæ Fori Iulij per uolum personaliter indictum concurrunt ad operarum præstationem.*

REm verè arduam, & perdifficilem, licet nobilissimam, aggreditur ille, qui nouam † Urbem condere intendit, siquidem tantę molis structura, vel multis est obuia periculis, vel immensis est obnoxia sumptibus, ad eò vt cernical, & suppodium priscorum Regum Persarum, hoc est ingens vis auri, 3 vix sufficiat; propterea legimus plures conditores insigniorum Orbis Urbium varijs sæculis, vel in nonis extruendis Urbibus, vel veteribus iam dirutis instaurandis, vel fortè angustis amplificandis, alijsve munientis, tum externa, tum interna ope, & opera fuisse adiutos; Ex 2 quibus † Romulus Urbem Romanam condidit adiutus legionibus Latini aui sui, cum aliter firmare Urbem nouam, tam vicinis Veientibus, alijsq; Ethruscis, ac Sabinis, cum inbelli, ac pastoralis manu vix potuerit, vt testis est C. Vell. Paterc. Histor. Rom. lib. 1. vbi id prius ab alijs, ita fuisse proditum affirmat.

Aristides quoque Athenien-

sis Orator in dicta Oratione Rhodiaca, qua deplorata Rhodo terræmotu concussa, Rhodios ad illam instaurandum hortatur, inter alia, quibus vtitur, argumenta sic inquit. *Vobis multos Græcorum licebit assumere, qui velint collationem in stipem conferant, ac partim beneficia, quæ quondam sunt à vobis consecuti, referant, partim sorti incertæ in vobis consulant, partim etiam hoc ipsum honestatis, & magnificentiæ præbeant inditum, dum vobis in rem præsentem opitulantur.* hæc ibi Aristides.

Constantinus † verò cognomento Magnus Imperator in condenda Vrbe Constantinopoli vsus est opera 40. millium Gothorum, ei ab ipsis Gothis cum Imperatore fœderatis, oblatorum, vt refert Iornandes lib. singulari de origin. rebusq; Goth.

Leoni item Quarto Pontifici sanctissimo, ac inter Diuos relato nouam construenti Ciuitatem, & Basilicam Dni Petri manibus ambienti, ne sic, vt antea fuerat, Saracenorum pateret incurfibus, Lotharius piissimus Imperator, & Christianissimi fratres Reges Francorum, non modicas argenti libras in causam tam ingentis, & salutaris operis prius a Leone

Tertio

Tertio auspiciati, feliciter absol-
tendi, sunt liberaliter elargiti,
vt scribit Cardinal. Baron. An-
nal. Ecclesiast. in Leone Papa
Quarto anno 2. in princ. to. 10.

4 Similiter inuictissimo Carolo
Quinto Imperatori Cæsari sem-
per Augusto inclitam Ciuita-
tem † Viennæ Austriæ anno
1545. maximis, ac validissimis
ingenti sumptu excitatis pro-
pugnaculis, muniti; summi
Germaniæ Principes, proceres,
& Ciuitates certatim auxilia
contulerunt, ex quibus fuere
Serenissimus tunc Rex Roma-
norum Ferdinandus, Mauritius 5
Dux Saxonæ, Vilhelmus Dux
Bauariæ, ex Imperialibus verò
Ciuitatibus, Augusta Vindeli-
corum, Norimberga, Argentor-
atum, Vlma, Colonia Agrip-
pina, Vrbs Treuironum, Col-
maria, Selestadium, & aliæ; sed
inter omnes Vrbes maximè eni-
tuit splendor S. P. Q. Viennen-
sis, cuius solo sumptu suscita-
tum fuit munitissimum propu-
gnaculum; vt testatur Volfang.
Laz. Rer. Viennens. lib. 3. in fi.

Ceterum si ex iam relatis, &
tot alijs innumeris exemplis
consultò ommissis, pia tamen,
& laudanda imitatione dignis,
palam constat, Principes Orbis
eminentissimos, populos prepo-
nentes, ac Ciuitates amplissimas 6

vltrò, & nullius impulsu condi-
toribus nouarum Vrbinum, aut
aliarum iam conditarum in-
stauratoribus, seu amplificato-
ribus, auxilia maxima præsti-
tisse, quanto magis Ciuitates,
Oppida, Municipia, aliæq; loca
subiecta Principi nouæ Urbis
conditori, & pro salute, ac tute-
la eorum diu, noctuq; excuban-
ti, subditi ipsi, aliq; quorum
interest, promptu, alacriq; ani-
mo, atque vltroneo obsequio,
suppetias ferre debebunt.

Qua in re vera, & extra om-
nem hæsitacionis aleam in Iure
nostro extat sententia, † quod
subiecti omnes tenentur adiu-
uare eorum Principem nouam
Vrbem condentem, prout ita
expresè statuit Leo Imperator
in l. 3. C. de quib. muner. vel
præstat. nem. lic. se excusar. lib.
10. vbi hisce verbis rescripsit:
*In murorum constructione omnes
teneri, omni excusatione cessante,
nullaq; persona, vel dignitate pe-
nitus excepta, & in quibuscunque
locis. & ibid. Luc. de Pen. co. l.*
pen. circa princ. in verbo mu-
rorum, dicit, constitutionem il-
lam Leonis Cæsaris intelligi,
tam respectu murorum nouiter
construendorum, quam vete-
rum reparandorum; hinc pro
murorum constructione facien-
da, † collectas imponi posse, &

can.

causam hanc imponendi collectas, esse iustissimam, respondit in terminis Alex. in consil. 70. vol. 2. vbi pluribus id apertissime comprobatur: & in eisdem terminis consuluit Cardin. Paris. in consil. 25. nu. 71. vsque ad nu. 96. vol. 1. vbi dicit, id procedere etiam si talis resectio murorum, & constructio esset magna, & noua, & ibi adducit Pet. de Vbal. in tract. de collect. nu. 39. & plenè prosequuntur DD. repetentes in l. placet, C. de excusat. muner. lib. 10. col. 8. vers. item quia, & vers. seq. & col. 22. vers. nunc limitetis, asserentes hanc esse communem opinionem.

Præterea isthæc à Iure receptissima conclusio conualidari potest alijs non aspernandis rationibus, quia proditum est à Clarissimi nominis Iureconsultis, quod vassalli, & subditi omnes tenentur iuuare eorum Dominum ementem terram aliquam, & ad id conferre proportionabiliter, inter quos extat Roffred. Beneuentan. in tit. de Sacram. vassall. & Hostiens. in 8 summ. vt Eccles. Benef. §. 1. vers. sed quam. Specul. in tit. de feud. §. quoniam, col. pen. Anto. de Butr. & Imol. in cap. conquærente, de off. ordin. Cassane. in consuet. Burgund. & Ioan.

Raynaudi celebris Feudista in suo comprehenso. Feuda. §. Firmiter etiam statuimus num. 46. & de hac materia plura scribit Marin. Frecc. de subfeud. Barron. lib. 2. num. 24. & præter iam adductos, & alios DD. id tenentes, illud idem ex facto interrogatus à Ioanne XII. Summo Pontifice respondit Oldrad. in consil. 104. circa propositam, quo in loco dum Pontifex petiisset sibi charitativum subsidium impendi, & per subditos moderatam collationem fieri pro emptione Castri de Variaco in partibus Galliæ, idè Oldrad. consuluit subditos ad id teneri, varijs adductis rationibus, & potissimum ratione publicæ vtilitatis in emptione dicti loci versantis, tum scilicet ex grauis, & duri, & potentis vicini elongatione, tum quia facilius poterat hostibus resisti, & ex alijs ibidem ab Oldrado perpenſis rationibus; idipsam etiã nouissime tenuit Menoch. de arbitr. iud. lib. 2. centur. 2. casu 178. num. 8. vbi tradit † Prælatum rectè exigere posse à sibi subditis charitativum subsidium ad emendum Castrum, vel Oppidum munitissimum ad expellendos, vel procul arcendos hostes, vbi in specie id probat autoritate Oldrad.

drad. Frecc. ac Boer. Si ergo subditi Principis vrgeri possunt ad collectam pro emendis Castris, quanto magis adstringi poterunt pro adiumento nouæ Urbis condendæ, in qua maior, & necessitas, & exigentia præsumitur, cum in solo Principe status securitas, & protectio resideat, vt dictum fuit superius.

Accedit etiam, quod vlu antiquissimo, & continuato ad hæc vsque tempora id extitit consuetum fieri, prout ex aliquibus præceteris exemplis elicitur. Siquidem Assiriorum Rex † Ninus Niniuem Urbem ex suo nomine nuncupatam, & ambientem spatium, quod per solum triduum poterat dimetiri, condi iussit ab incolis ex maiori parte Assirijs, & nobilibus, tum coactis, tum ab alijs nationibus voluntarijs, teste Diodor. Sicul. Antiq. Hist. lib. 3. Item Semiramis ipsius defuncti vxor, & illius emula effecta, Babylonem Urbem immensæ magnitudinis extrui voluit super Euphratis flauio, adhibitis ad id opus perficiendum tribus supra decem centenis millibus hominum eius Regno subiectis, in quo illud planè mirum, ac ferè incredibile fertur, quod Urbem ipsam stadiorum 360. in circuitu, & muris præaltis, &

adeo latis, vt 6. plaustra simul currerent super eis, absoluit, ac perfecit intra vnus dumtaxat anni spatium, Diod. eod. lib. 3. Summum quoq; studium, & animi ardorem exhibuisse eorum Reginæ Didoni Tyrios in condenda Carthagine, mire exprimitur per Virgil. lib. 1. Æneid. hisce verbis;

*Miratur molem Aeneas magnalia
quondam*

*Miratur portas, strepitumque, &
strata viarum.*

*Instant ardentes Tyrij, pars ducere
muros,*

*Moliriq; arcem, & manibus sub-
uoluere saxa,*

*Pars aptare locum testis, & conclu-
dere sulco*

*Iura, Magistratusq; legunt, san-
ctumq; Senatum*

*Hic portus alij effodiunt, hic alta
Theatris*

*Fundamenta locant alij, immanesq;
columnas*

*Ruribus excidunt, scenis decora al-
ta futuris.*

Ex sacra etiam pagina, pluribus in locis deducitur, quod subditi Regum, conferebant auxilia pro muris, & Ciuitatibus ædificandis, & potissimum Nehem. lib. 2. vbi desiderans Nehemias ædificare in Hierusalem murum, dixit Optimatibus, & Magistratibus, surgamus,

mus, & ædificemus, & confortata sunt manus eorum in bono; imò Nehem. ipse mox audiens clamorem populi, propter grauamina, quæ patiebatur à diuitibus increpauit ipsos Magistratus, & Optimates; vt habetur Nehem. 5.

Idipsum per Theodoricum Gothorum Regem statutū fuisse desumitur ex epistola eiusdem, directā vniuersis Gothis, & Romanis, de qua habetur penes Aurel. Cassiodor. variar. lib. 1. & cuius iussionis verba scitu digna, libet hic referre; *Digna est constructio Ciuitatis, in qua se cōmendet cura Regalis, quia laus est temporum, reparatio Urbium vetustarum, in quibus, & ornatus pacis acquiritur, & bellorum necessitas præcauetur, ideoq; presenti iussione profutura sancimus, vt si quis cuiuslibet generis saxa in agris suis iacentia, muris habuerit profutura, libens animo, sine aliqua dilatione concedat, qui tunc verius possidebit, cum hæc Ciuitatis suæ utilitati indulserit; quid enim gratius? quam videre crescere publicum decus ubi omnium utilitas in generali concluditur? & licet præstentur vilia, ad authores suos magna sunt commoditate redditura; datur enim plerumque, quod maiori utilitate recipitur, & frequenter homo lucra*

sua complectitur, cum necessario pro temporis qualitate largitur. hæc ibi.

Cæterum collatio, & auxilium huiusmodi per subditos erogari solitum fuisse etiam Romanis Pontificibus elicitur ex dictis Cardinal. Baron. loco supra citato, vbi, cum Leo Quartus Summus Pontifex esset valde sollicitus, quomodo posset fabrica murorum Ciuitatis per eum condita capta, citò consumari, omnibus fidelibus per ipsum congregatis, visum est, vt de singulis Ciuitatibus, mansiq; vniuersis publicis, & monasterijs per vices suas, homines generaliter venire faceret ad auxilium in construenda dicta Vrbe, prout etiam fuit executum, vnde Ciuitas ipsa, quæ secundo ipsius Pontificis anno habuit exordium, sexto demum fuit totaliter absoluta. Inualuit quoque recentioribus temporibus eadem rationabilis consuetudo, cum & DD. Veneti in hac Fori Iulij Prouincia anno 1593. aggredierentur magnanimum opus condendi Urbem à fundamentis, in qua cum immensæ quantitatis sumptus erogandos fore videretur, Ciuitates, & loca subdita in Prouincijs mediterraneis, vt eorum fidem, & obsequium erga Rem-

Rempubicam demonstrarent, spontè, & alacri animo ꝑdonaria cōtulerunt in opus ipsum, quæ ad 150. millia aureorum summam ascenderunt, & in Prouincia ista maximè apparuit studium Ciuitatis Vtini, quæ sola per Oratores suos ad hoc electos, obtulit summam aureorum 36. millium, prout etiã statuto tempore persoluit, & alij etiam feudatarij Prouinciæ tam Ecclesiastici, quàm Laici, & Communitates proportionabiliter secundum vires cuiuscunq; egregiam opem præstiterunt, constituto ad hoc Parlamento generali Prouinciæ die 6. Februarij eiusdem anni; nec minus defuit Ruralibus ipsis alacritas in subeundis muneribus personalibus omnibus Villis Prouinciæ exemptis, & non exemptis indiētis in illam causam condendæ Urbis, vt publicè etiam per Præsidentem ex Decreto amplissimi Senatus, omnes Prouinciæ ordines fuerint collaudati.

Ex præmissis ergo constat, quod tam de Iure scripto, quàm de consuetudine, subditi fideles erga eorum Principem, tenentur eidem subsidium exhibere ad condendam Urbem, modò, quia respectu diuersitatis personarum, quæ habent

concurrere ad contributionem in nouis ædificandis Urbibus, ius diuersum constituitur, ideo opportunè disquirendum est, an Ecclesiæ, & Clerici, aliæq; personæ Religiosæ teneantur iuuare Principem Urbem condentem? Quippe enim illud in omnibus humanis actibus posse monemur, quod iuste, & rationabiliter possumus, l. vulgo, ff. de stat. hom. & l. si cum dies, §. compromitto, ff. de arbi.

In præsentī controuersia duplici, & ancipiti quandoq; opinionum conflictu, certatum extat inter Iuris tam Ciuilibis, tum Pontificij Prudentes; siquidem vna est opinio, quod Clerici, & eorum, & Ecclesiæ bona, sint exempta ab onere contributionis ad extruccionem, seu refectionem murorum Ciuitatis per Glo. in l. ad extruccionem in Glo. pen. C. de sacr. sanct. Eccles. & licet aliqui ibi eam reproben, tamen secundum Glof. illam latè consuluit Panormit. in cons. 3. casus super quo, lib. 1. & fusius in cap. non minus, col. 7. & seq. de immun. Eccles. & facit tex. in l. maximarum, C. de excusat. muner. vbi dicitur, quod munus faciendi muri, est munus sordidum, ad quæ munera, nec Ecclesia, nec Clerici tenentur, l. placet,

H C. de

C. de sacr. sanct. Eccles. & hanc sententiam sequutus est Petr. antiq. doct. in d. l. placet.

Altera verò opinio verior, & receptior est, quod scilicet Clerici, † & Ecclesiæ teneantur ad prædictam contributionem murorum Urbis, & sic in causam necessitatis, & publicæ utilitatis, Tex. sunt notabiles in l. restaurationi. C. de diuer. præd. urban. lib. 11. & in l. absit, C. de privileg. Dom. August. cod. lib. 11. & Bart. in Rub. C. de superind. lib. 10. quem sequitur Petr. de Anchar. in dict. cap. non minus; muri enim Ciuitatis sunt omnium tutela, vt firmat Bald. in cons. 312. si de Iure, vol. 3. idè equum est, vt contribuunt omnes in dictam causam, & hoc etiam latissimè, & doctissimè disputat, & concludit Luc. de Pen. in l. cum ad felicissimam per totum, C. de quibus muner. vel præstat. nem. lic. qui innatur auctoritate sacræ veteris paginæ Neam. 1. cap. 3. in princ. vbi habetur; *Surrexit Elisaph sacerdos magnus, & fratres eius, & adificauerunt portam Gregis &c.* Et l. fdræ cap. 3. *Sursum autem ad portam equorum adificauerunt Sacerdotes vniquisque contra domum suam,* refert idem Luc. in l. hac pro- uidentissima, q. 8. C. eod. tit. vbi

monet, quod in distributione partium adificandorum murorum publicorum, maximè attendi debet, vt si fieri potest, assignetur vnique locus contra domum suam. hinc etiam Guid. Pap. decis. 7. & 78. tenuit, quod Clerici teneantur ad expensas constructionis murorum Ciuitatis, & subdit, quod de anno 1454. Delphinus Franciæ in bello cum Duce Sabaudiæ compulit Prælatos Ecclesiarum sibi subiectarum ad contribuendum cum subditis laicis ad refectionem murorum, & ad fortificationem Ciuitatum ipsius Dom. Delphini, & hanc opinionem ex recentioribus comprobauit Decian. in cons. 14. nu. 20. cum seq. vol. 1. qui plures ita tenentes adducit, & ea potissimum ratione mouetur, quia communis est utilitas etiam ipsorum Clericorum; idè exemptio ab oneribus nō extenditur ad onus refectionis, & fortificationis, & ad alia belli onera, ad quæ non obstantibus privilegijs quis tenetur Bald. cons. 312. si de iure communi vol. 3. Crauet. in l. j. ff. de leg. 1. & sequitur Plot. No- uarien. in specie de onere fortificationis in cons. 51. num. 12.

Præmissa vero Iuris conclusio, quod Clerici, & Ecclesiæ teneantur ad refectionem mu-

10 **rum** procedit, quando muri
ex necessitate sunt reficiendi;
13 † secus autem si ad ornatum,
& pompam muri ipsi strueren-
tur, vt voluit Bald. in d. l. ad in-
structiones, num. 3. C. de sacr.
sanct. Eccles. & ibi Franc. Areti.
qui dicit hanc fuisse sententiam
Iacob. Butrig. & sequacium, &
idem Bald. in tit. de pac. Const.
in vers. munitio Ciuitatis, &
Corne. conf. 72. num. 14. vsque
14 ad fi. vol. 4. † Sed hic opportu-
nè quæritur, quomodo Clerici
ad supradictam refectionem
murorum compelli possint? qua
in re Bald. in conf. 246. antiqua
vol. 3. Respondit quod ipsi Cle-
rici ad id sunt compellendi per
Episcopum, quia Ecclesiæ in-
columitati, & publicæ provide-
tur vtilitati; maxime quando
talis resectio fit in loco pericu-
loso, propter quam refectionem
potest Episcopus loci ponere
indulgentiam omnibus, & sin-
gulis ad expensam illam confe-
rentibus, vt not. Abb. Sicul. in
C. quod autem de pœnit. & re-
miss. & Glo. & Abb. in cap. non
minus, de imm. Eccles. Verum
Decia. in d. Resp. 14. nu. 22. re-
fert ex Ancha. quod Clerici pos-
sunt ad expensas occasione dictæ
contributionis fiendas, compelli
a laicis etiã sine consensu Epi-
scopi, vel Sum. Pontif. & id pro-

bat autoritate ipsius Ancha. &
aliorum Canonistar. in d. cap.
non minus. & quoniam tex. in
d. cap. non minus, & in cap. ad-
uersus eo. tit. videtur probare,
quod requiratur autoritas su-
prioris, idem Decia. respondē-
do dictis Iurib. inquit, quod iu-
ra illa procedunt, quando Cleri-
ci cogentur ad contributionē
expensarum concernentium ne-
cessitatem, & vtilitatem laico-
rū tantum, secus autem vbi con-
cernerent Clericorum commo-
dum, & ibi assignat rationem,
quia vbi cōmodum, ibi onus, &
affirmat hoc esse æquissimū, cui
addo Boer. in tract. de custod.
clau. portar. Vrb. num. 48. vbi
dicit, quod per magnum Rega-
le Consilium fuit latum Arre-
stum contra personas Ecclesia-
sticas Villæ Diuionensis, ad
hoc, vt contribuere tenerentur
pro reparatione murorum præ-
dictæ Villæ; Clerici enim licet
sint sub Iurisdictione Ecclesia-
stica, sunt tamen subiecti Do-
minio temporali, quo ad prote-
ctionem secundum Bald. in l.
plerique, ff. de in ius vocan. &
Bart. in l. cunctos populos, C. de
summ. Trinit. & fid. Cathol. &
eos subditos appellat Anchar.
in conf. 60. quæstio est parum
15 dubia. hinc inferitur, † quod
omnes leges Ciuiles inductæ ob

publicam vtilitatem, & pacificum viuentium statum, seruanda sunt etiam in foro Ecclesiastico, vt comprehendant etiam Clericos, nisi contrarium sit à Iure Canonico dispositum, quia omnes debent adiuuare legem pro publica vtilitate conferiptam, arg. cap. non inferenda.

21. q. 3. & propterea Princeps
16 ¶ secularis, cui est suspectus Clericus, licet ei sit à Papa concessa Ecclesia, potest illum non admittere, sed eijcere secundum Abb. in cap. 1. col. fin. ver. item potest in fi. de elect. & ibi dicit, quod non tenetur admittere Prælatum, de quo non posset confidere, ne forte panderet aduersario secreta Prouincia; & idem Abb. in cap. cum terra, col. 2. de elect. Innoc. in cap. super his, col. pen. de accus. & dicit Abb. in d. cap. 1.

17 quod ¶ Clericus potest eijci, quando populus eum odit, & est periculum scandali, & sequitur Roma. sing. 296. & Felin. in cap. 2. vers. 10. de præscript. sed dicit Bald. in cap. 1. §. si Clericus de pac. tenen. quod in isto secundo casu, debet fieri cum licentia Papæ, & hoc mihi magis placet.

Præterea conclusio supra firmata, de Clericis à urorum refectioni & buxijs, vtique pro-

cedis etiam in pensionarijs, 18 nam & hi pro rata pensionis tenentur contribuere cum laicis ad necessariam reparationem murorum Ciuitatis, & ad illorum necessariam fortificationem, ita in terminis voluit Gig. in tract. de pensio. quest. 80. & in suis respon. familiar. respons. 8. num. 7. vbi tenet pensionarium teneri pro rata pensionis contribuere ad reparationem Ecclesiæ, & murorum Ciuitatis, nisi pensio esset reseruata libera, & exempta à quibuscunque oneribus, tam ordinarijs, quam extraordinarijs, & cum alijs clausulis, quæ in similibus litteris apponi consueuerunt.

19 Sed hic ¶ quaritur, an prædicta Iuris conclusio, locum sibi vendicat in personis Ecclesiasticis, ratione distributionum quotidianarum? qua in re ego teneo, quod non; id enim Bonifac. VIII. in Extranag. communium, cap. vnico, incip. Declarationes, aperte sensit in negotio decimæ per ipsum Pontif. impositæ pro prosecutione guerræ, & negotij Regni Siciliæ contra hostes, vbi distinctè, & sigillatim declarat de Ecclesijs, & personis Ecclesiasticis per totam Italiam, & cætera loca constitutis, circa materiam soluenda-

darum Decimarum, & ibi Pont. in verb. & quia, ita ad litteram ait, *Et quia non occurrit nobis, quin quotidiane distributiones prouentus Ecclesiastici, sint de distributionibus, quæ dantur in Horis* 20 *Canonici præsentibus, debere solui Decimam declaramus*; esset enim dispositioni Iuris contrarium, & à pietate alienum, subtrahere personis Deo dicatis, eos prouentus, qui ratione nudi ministerij, laboris, & præsentiae in diuinis celebrandis, distribui solent, & ita in terminis reperio etiam sancitum fuisse à Sanctis Pontif. Sixto Quarto de anno 1479. 17. Aprilis, vt liquet ex litteris eiusdem Pontif. directis Serenissimo olim Ioanni Mocenico Duci Venet. cui in subsidium tutandæ Prouinciæ Fori Iulij, & condendæ, seu munientæ Gradiscæ, & aliorum locorum, Pontif. ille gratiosè decimas concesserat in Prouincia Aquileiensi, prout & fuit executum, vt patet ex Ducalibus 21 anni 1480. 10. Iulij in Cancellaria Prætoria Vtini registratis.

Congruit quoque, vt quærat, an conclusio prædicta habeat locum etiam in Cardinalibus respectu beneficiorum, & reddituum, quæ possidere possent in Prouincia, vbi talis contributio fieri debet, super quo

puncto Bart. Bellencin. in tract. de charit. subsid. quæst. 66. per totum, visus est sentire, quod non sint exempti à charitatiuo subsidio iustè, & rationabiliter postulato, Quamuis ¶ enim personæ Cardinalium sint ob eminentem dignitatem priuilegiatæ, adeò vt tanquam inuiscerati, & pars corporis Papæ nō iurent fidelitatem cum alijs Episcopis Romano Pontifici, vt dixit signanter Hostien. in cap. antiqua de priuileg. tamen ratione beneficiorum, quæ obtinent, alio nō docto, subiacere debent illis in quorum Diocæsis ob-
tinent beneficia, sicut de exemptis dicit tex. in C. cum capellæ, & in C. ex ore, de priuileg. iccirco etiam de Patriarcha habente, commendam in Diocæsi Episcopi idem determinarunt Anton. de But. & Ioan. de Imol. in cap. ad supplicationem de Renunt. & suadere videtur etiam glo. ordinaria in cap. 1. 3. quæst.

In contrarium facit, ¶ quia Cardinales Sanctæ Romanæ Ecclesiæ, præcipuè in reuocatorijs priuilegiorum aliàs concessorum quantumcunq; generalissima constitutio Papæ non comprehendit, nisi de his fuerit facta mentio specialis secundum doct. Ioan. Monach. in cap. 1. in princip. quem ibi sequuntur Ioan.

Ioan. And. & alij post eum, de scismat. in 6. & Andr. Barbat. in tract. de præstan. Card. par. j. quæst. 12. nu. 9. vbi dixit, quòd consuevit Papa in sua constitutione quando vult comprehendere Cardinales, facere mentionem expressam de illis Ven. Patribus d. cap. 1. de scismat. in 6. & super hoc indiuiduo Consultus respondit Roman. in conf. 498. vbi censuit, quod Reuerendissimus Cardinalis Sancti Petri, administrator Ecclesiæ Anulensis, non teneretur ad contributionem charitatiui subsidij impositi per Papam Regnis Castellæ, & Legionis, vt conuerteretur contra infideles qui tunc Regna ipsa grauiter infestabant, quia persona Cardinalis in prædicta concessione, licet 22 generali, non poterat comprehendendi, ex iuribus plenè per ipsum Roman. adductis, & Roman. sequutus fuit ex recentioribus Remig. de Gonn. in tract. de charitat. subsid. quæst. 33. & hac ratione motus forsan Reuerendissimus Cardinalis Mauroceno Abbas Modij in hac Prouincia, medio eius legitimi procuratoris, protestatus fuit in dicto Parlamento secuto anno 1594. occasione contributionis ad Palam Urbem, quòd non intendebat concurrere cum

alijs Prælati ad subsidium, ex quo vti Cardinalis erat exemptus à tali onere, licet quidem aliud posset dici, quia Abbatia prædicta Modij, prout & aliæ præcipuæ huius Patriæ habent annexam Iurisdictionem feudalem in pluribus pagis subiectis Abbatibus, vnde tenentur Reipublicæ Venetæ in belli euentum certum numerum equitum leuis armaturæ cum ceteris ordinibus Prouinciæ exhibere, prout inuiolabiliter executum vidimus in bello superioribus annis in Prouincia gesto, tam per Reuerendissimum Cardinalem Aldobrandinum Abbatem Rosacensem, quàm per alios Ecclesiastici ordinis ratione feudorum ad id obligatos: ipsi 22 enim Ecclesiastici dicuntur subesse Domino temporali, respectu feudorum, quæ tenent ab eo, vt supra dixi, & probatur in cap. nimis extra de iur. iur. & cap. petitio. & cap. veritatis de maiorit. & obed. vnde, & conueniuntur coràm ipso Domino temporali pro spectantibus ad feudum, cap. ceterum de iud. & plenè per Abb. in cap. 2. de reb. Eccle. alien. vel non, nu. 2. in fi. & propterea recipientes talia feuda, dicuntur ea recipere cum omnibus qualitatibus, & oneribus, quæ ipsis feudis inhærent,

unde impositiones indictæ feudatarijs Ecclesiasticis per consuetudinem Prouinciæ Fori Iulij non possunt per eos denegari, vt expresse concludit And. de Ifern. in vsib. feud. lib. 3. de capitulis Corrad. §. item si Clericus num. 4. cum seqq. vbi in
 23 specie dicit ꝛ eos teneri ad ea, quæ concernunt custodiam, & securitatem Prouinciæ, & ideo videmus, quod Ecclesiastici omnes possidentes feuda in Prouincia, nulla habita ratione dignitatis personarum, concurrunt ad soluendas impositiones, quæ ordinariè, vel extraordinariè indicuntur in Parlamento, quando maior pars concurrat in voto.
 24 Quid ꝛ autem de forensibus, & non subditis, an teneantur concurrere ad contributionem pro bonis possessis in Dominio Principis nouam Urbem condentis, vel fortificantis? Guid. Pap. quæst. 7. tangit hanc quæstionem, & concludit absolutè, quod habentes prædia in aliquo Territorio, ibi debent contribuere pro fortificatione Castri, vel villæ, licet ibi non habeant domicilium, & alleg. tex. in l. 2. C. de mun. patr. lib. 10. & glos. in l. fin. in ver. ab omnibus, C. eo. & ita seruari etiam per stylum Curia Parlamenti Delphi-

natus, etiam quo ad Ecclesiasticos asseuerat, & idem sensit Salic. in l. neminem, C. de sacrosanct. Eccles. & Alex. in consil. 68. col. 4. vol. 4. & hanc consuetudinem vigere per Italiam, communiter affirmat Gabr. conclus. de iur. immun. conclus. 2. num. 8. inò hoc idem voluit Card. Paris. in consil. 25. lib. 1. vbi subtilissimè hunc punctum discussit, quod eum contributio ad reparationem murorum, vel constructionem Ciuitatis, sit munus mixtum, equè tenentur forenses respectu terrarum, quæ possident in territorio Principis, sicut quilibet alius possessor, quia ꝛ consuetudo collectandi quando viget circa res subiectas in aliquo loco, ligat & ipsos forenses pro bonis possessis, vt dicit Bart. in l. j. in ver. quarto quæro, C. de sum. Trin. & fid. Cath. proindè regulatur talis impositio, vt secundum quantitatem bonorum possessorum siue per forenses, siue subditos, ratetur, ad instar ordinarij subsidij, quod annuatim Principi exhibetur, & hoc iure vtinur in Patria ista.

Sed alia insurgit quæstio ad hanc materiam, ꝛ an. s. vassalli, & Domini Castrorum teneantur contribuere in causam condendæ Urbis, & idem Nicol.

Boer.

Boer. in d. tra&. de custod. clau. port. Vrb. num. 47. excitat hanc quæstionem in terminis refectionis murorum, vbi ex pluribus per ipsum congestis, & perpenſis rationibus videtur tenere, quod Barones, & alij Domini, non ſint obligati ad id, niſi habeant domicilium in illo Caſtro, vel villa, ſine in eorum mandamento, & allegat in ſpecie tex. in l. omnes Prouinciarum Rectores, C. de oper. publi. & id confirmat ex Petr. Iacob. in tit. de reſect. muror. col. 2. & 4. verſ. quæſtio modò quæritur, & in quæſt. ſeq. quæ opinio confirmari videtur ex dictis per Alciat. in conſ. 80. num. 6. vſque ad finem, vbi dicit, quod vaſſalli, & Domini Caſtrorum non tenentur cum vicinis, & ſubditis eorum concurrere ad ſubeundum onus ratę impositę ex cauſa publicę vtilitatis, eo quia habent aliud onus annexum ratione feudi, vnde non debent duplici onere prægrauari.

Verum in hac Prouincia Fori Iulij ſeruatur, quod quando agitur de reſciendis muris Urbis, quæ ſit caput Prouincię, & in qua Rectores eiufdem ordinarię reſident, tenentur Feudatarij, & Rurales vnā cum Camera Fiſci Principis, & Vrbe illa pro rata contribuere ad reſe-

ctionem neceſſariam murorum, prout cautum extat geminato Senatuſconſulto Veneto de anno 1488. & 1630. & executum vidimus hiſce proximis elapſis annis in reſectione murorū Urbis Vtini, in qua DD. Locumtenentes Prouincię reſident, & ad hoc quoq; conferre videtur deciſio, quam ponit idem Luc. de Pen. in l. fin. C. de fund. limit. col. 3. & 4. vbi quærit, an Nobiles, & Feudatarij, qui aliās ſunt immunes à collectis debeant contribuere cum alijs incolis, & ſubditis Principis in caſu, quo pro redimenda incurſione hoſtium, ac Barbarorum in Prouinciā, fieret tranſactio cum ipſis hoſtibus, & cum eis tranſigens, non ferro, ſed auro vexationem, & incurſionem redimens, non modica pecunię ſumma inter incolas dictę Prouincię vniuerſaliter, & inter ſingulos proportionabiliter exſoluenda, facta collatione, vt deſcriptio currat pro viribus ſingulorum, & ibidem ipſe Author tenet, quod Feudatarij tenentur concurrere pro eorum portione, & ratio eſt ſecundum eum, quia hæc collecta reſpicit directō, & principaliter vniuerſorum prouincialium commodum, & ideo nullus cenſetur exemptus: intelligit tamen ibidem

27 dem † Luc. quod non habeat locum eius dictum in illis , qui personaliter adessent in exercitu Principis , quia satis illis est corporaliter præstare auxilium pro tutanda Prouincia , vt à pecuniaria contributione eximantur.

Sed occurrit hic aliud dubium , quod vidi sæpè in facto contingere ; nam Serenissimus Princeps noster imponit Prouinciæ taxam pro militaribus stipendijs , siue ex alia publica causa , fit distributio proportionabiliter , vt iuxta vires facultatis omnes contribuant , accidit , vt aliqua vniuersitas , seu aliquis particularis preces porrigat Principi , vt eidem remittat , & ipsum eximat à tali onere , & exaudiatur ; Nunquid por-

28 tio † eorum , qui receperunt immunitatem accrescat portioni impendendæ per reliquos Prouinciales ? Specul. in tit. de censib. §. 2. versic. quid si vniuersitas , inclinare videtur , vt talis remissio ipsi tantum concedenti præiudicet , adeo quòd ex summa totius debiti detrahatur illa portio respectu immunitatis concessæ , & reliquum per alios Prouinciales solvatur , id ipsum velle videtur Ioan. And. in cap. peruenit , extra de immun. Eccles. & patet in Canone in cap.

2. extra de Eccl. ædif. vbi dicitur , id , quod Ecclesijs ob pietatem

29 Principes † indulerunt , non debet in aliorum iniuriam redundare , & notabile est dictum Theodorigi Regis penes ipsum Cassiodor. variar. lib. 2. vbi defensoribus , & Curialibus Tridentinæ Ciuitatis conquærentibus de exemptione facta in eorum præiudicium , respondit : *Municipentiam nostram nulli volumus extarre damnosam , ne quod alteri tribuitur , alterius dispendijs applicetur , & ideo præsentis autoritate cognoscite pro sorte , quam Butiliano presbytero nostra largitate contulimus , nullam habere soluere Fiscalis calculi functionem , sed in ea præstatione quanti se solidi comprehendunt , de Tertiæ illationibus , vobis moueritis esse releuandos ; neq; inferri à quoquam volumus , quod alteri nostra humanitate remisimus , ne (quod dictu nephastum est) benemeriti munus , innocentis contingat esse dispendium .*

30 Et licet † Bart. in l. 2. C. de apoch. publ. lib. 10. videatur sentire quod portio non soluentis , in casu quo onus vniuersitati simpliciter imponitur , debeatur per reliquos , ratione obligationis indiuiduæ , quæ residet in vniuersitate obligata ad taxam per l. proponebatur de iud. attamen Bart. loquitur in

casu defectus ob impossibilitatem debitoris, non autem in casu remissionis factæ à Principe, & ita expressius se declarat in l. 4. §. actor, ff. de re iud. imò in hoc indiuiduo aduersus Bart. tenuit Luc. de Pen. in l. actores, C. de exact. trib. lib. 10. num. 2. & 3. qui dixit, quod hæc opinio sapit maiorem æquitatem, & veritatem; aliorum enim remissio non debet fieri alijs tribulatio, & concessio Principis debet fundari super æquitate, vt cui tribuitur competens subsidium conferat, & cui auferatur damna grauiam non infligat iuxta dispositionem tex. in cap. bonæ rei. 12. quæst. 2. & propterea circa præmissa inspicienda esset summa portionis exēptæ, quæ si esset considerabilis, tunc omnino releuandi essent ceteri
 31 obligati; ꝑ portatur enim leuius quod portatur à pluribus, vt dicit Imperator in l. fin. C. de mun. pat. lib. 10.

Et quoniam in casu condendæ nouæ Urbis Princeps adiunari solet etiam ab ipsis rusticis, præsertim in excuatione fouearum, vel si aggeres excitentur, idè operepretium erit discutere illam quæstionem, quam alias pluries vidi in iudicio de
 32 ductum, an ipsi ꝑ Rustici teneantur subire onus iniunctum

per capita personarum, seu per æs, & libram, & sic pro mensura patrimonij, & bonorum in qua quæst. Bart. in l. per Bithiniam, num. 2. C. de imm. nem. conceden. lib. 10. expresse videtur decidere, quod villa, cui iniunctum fuit onus excauandi foueam, vel faciendi murum, & steccatum tali Castro, tenetur id peragere pro modo patrimonij, non autem per capita, & eius opinionem sequi visus est Ange. de Perus. in terminis reparationis murorum Ciuitatis in tit. de collectis in princ. nu. 2. pro quo adducit ibi Bald. in l. etiam, C. de exec. rei iud. vbi dicit, quod collecta imponenda est per æs, & libram, non solum si imponatur causa soluendi æs alienum iam contractum, sed etiam si imponeretur pro vtilitate publica, vt ibi per eum.

Ceterum, quando casus occurrir, vidi obseruari, quod Rurales non tenerentur ad ea opera, nisi per capita, & personas, pluribus adductis rationibus, & præcipue quia arguendo à nomine ipso præstationis indictæ in illam causam, quod argumentum à Iure receptum esse plenè ostendam in cap. de Nou. Urb. imponen. Atqui ea, quæ per Rurales fiunt circa Urbem condendam, opera, vulgò,
 & pal-

& passim appellantur, etiam in
 ædictis publicis, vt notorium
 33 est, operæ autem ꝑ significant
 corporalia officia, & personales
 præstationes, & obsequia, vt
 probatur in l. cum patronus, ff.
 de oper. libert. & toto illo tit.
 vbi dicitur quòd operæ semper
 personales intelliguntur, & ita
 concludit Decian. in cons. 25.
 num. 92. & 93. vol. 1. & proba-
 tur etiam ex dictis Boer. in de-
 cif. 2 12. num. 7. in med. vbi te-
 net, quòd operæ indictæ pro cu-
 stodia Castri sunt personales,
 igitur personaliter præstari de-
 bent, non autem iuxta vires pa-
 trimonij.

Accedit, quod ex consuetu-
 dine, quæ in similibus spectan-
 da est, vt inquit Luc. de Pen. in
 l. quisquis, C. in quib. cau. co-
 lon. lib. 11. confirmatur hæc
 sententia, vidimus enim in bel-
 lo superioribus annis in Prouin-
 cia Fori Iulij gesto, quod villæ
 Ruralium per rotulum persona-
 liter indictum eorum habitato-
 ribus, concurrebant ad subeun-
 da munera in aggeribus exci-
 tandis, & alijs operibus perso-
 nalibus, quæ in dies per Duces
 exercitus designabantur, eo-
 dem ergo modo etiam in alijs
 operibus publicis vti debent ex
 paritate rationis; sicuti enim
 statutum recipit interpretatio-

nem à iure communi, vt per
 DD. in l. omnes populi, ff. de
 iust. & iur. & per Angel. in con-
 34 sil. 356. in fin. ita ꝑ consuetudo
 in aliquo actu pari, debet inter-
 pretari, & declarari ab alia con-
 suetudine, vt firmat idem De-
 cian. in cons. 41. nu. 105. vol. 2.
 & secundum hanc partem vidi
 iudicari in Pretorio Vtini, adeo
 quod amplius non reuocetur in
 35 dubium, quando ꝑ vniuersitas
 alicuius villæ tenetur ad huius-
 modi præstationem ex ædicto
 Principis, & per hæc remaneat
 hoc Caput Quintum absolu-
 tum.

De situ Nouæ Vrbis eli- gendo. Caput Sextum.

S V M M A R I V M.

- 1 Situs Vrbis idoneus, principali-
 ter est considerandus.
- 2 Continentis, Insulae, & Cherrho-
 nesus, descriptio.
- 3 Regionis situs ex quibus soleat
 commendari.
- 4 Aristidis Oratoris dictum de Re-
 gione Atheniensium.
- 5 Situs Vrbis condenda, quo loco
 sit eligendus?
- 6 Sanitas humanorum bonorum
 pulcherrimum est.

68 De Iure nouæ Urbis condendæ &c.

- 7 *Vrbium interitus, ex quibus procedat.*
- 8 *Originarij habitatores Ciuitatis tenentur præstare Domino iuramentum assurationis.*
- 9 *Principes tenentur providere subditis, ut salubriter, & secure degere possint in locis suæ ditionis.*
- 10 *Princeps bonus nil differt à bono Patre.*
- 11 *Elementa quandoq; mutant vi-ces in odium Tyrannorum, vel in fauorem bonorum Principum.*
- 12 *Terra, & aer sunt magis familiaria homini, quam cætera elementa.*
- 13 *Infans, statim ac ortus erat, cur ab antiquis nudus in terra sterneretur?*
- 14 *Terra idonea ad edificandam Urbem, quomodo considerari debet?*
- 15 *Vbertas terræ non indigenas tantum detinet, sed & aduenas inuitat.*
- 16 *Alexander Magnus, Lincocratis eius Architecti consilium de edificanda Urbe in quodam monte, cur improbat?*
- 17 *Multitudo hominum non potest habitare ubi victus non suppetit copia.*
- 18 *Urbs condita in loco communi terræ, & maris, facilius sibi auxilium parat.*
- 19 *Ligna materies est diligenter conquirenda, ut abunde sufficiat ad Urbem condendam.*
- 20 *Calcis coctilis bonitas, quomodo animaduertitur secundum Cassiodorum?*
- 21 *Veneta Respublica præcipuam habet curam siluarum, & nemorum pro construendis nauibus.*
- 22 *Ephesij, maximis sunt profecti honoribus Pixodarum pastorem inuentorem loci secundi candidi marmoris.*
- 23 *Terre situs ubi Urbs est condenda, debet pascua herbida habere adiacentia.*
- 24 *Apamea Urbis Bithiniæ situs, cur laudetur à Strabone?*
- 25 *Pecoris nomen generale completur omnes quadrupedes gregatim pascentes.*
- 26 *Longobardi equarum armenta collocarunt in Aquileiensibus saltibus.*
- 27 *Armania in Prouincia Fori Iulij soluitur pro locis destinatis ad pabulum publici armenti.*
- 28 *Urbes aliquot diuersis in locis fuerunt desertæ ab animalibus incolis perniciosus.*
- 29 *Cassander Antipatri Abderitis à Ranis, & Muribus expulsis, agrum dedit in finibus Macedoniae.*
- 30 *Apulia est valde infestationi mularum obnoxia.*
- 31 *Tyriorum Urbs Siria primaria, ob crebros terramotus, à cultoribus*

- ribus aliquando derelicta.
- 32 Alicarnassus per mille ducentos annos nullo motu terræ fuit & damnificata.
- 33 Terræmotus anni 1627. 30. Iulij, plura Oppida in Apulia euertit.
- 34 Situs Urbis, qui potest facile tentari cuniculis, & machinis hostium est euitandus.
- 35 Gaza, & Ambracia expugnata per hostes, mediantibus cuniculis.
- 36 Vitium licet in campestri planitie situm nullam pati potest cuniculorum iacturam.
- 37 Locus amemus nunquam deseritur per habitantes.
- 38 Nimia amanitas delitias inducit, & ciuibus officit.
- 39 Locus eligendus ad condendam Urbem debet statui in loco salubri corpori, & moribus inhabitantium.
- 40 Reges Persarum, quibus in locis degere per annum consueuerint?
- 41 Amanitas loci in quibus consistat?
- 42 Urbs condi debet, ubi vicini populi quiete viuunt.
- 43 Vicinus malus dicitur spina à Dino Bernardo.
- 44 Vbi maius versatur discrimen, ibi cautius est agendum.
- 45 Urbes, & Regiones sitæ in medio potentium, solent esse materia bellorum.
- 46 Cardami herba cur vicinus præpotens assimiletur?
- 47 Res indicatur minoris pretij ratione mali vicini.
- 48 Themistocles dum prædium venderet, proclamari iussit bonum habere vicinum.
- 49 Tantum damni ex malo vicino, quantum commodi ex bono homines consequuntur.
- 50 Constantino Imperatori Byzantijs pomeria designanti, quid acciderit?
- 51 Præcipua humani boni pars est aer.
- 52 Aeris temperies incolis sub eo degentibus, singularia bona confert.
- 53 Urbis situs si in Solis ortum, vel Septentrionem vergat, salubrior censetur.
- 54 Hippocratis, & Vitruuij opinio de situ Urbis salubri.
- 55 Salubritas loci quomodo arguitur secundum Diuum Thomam de Aquino?
- 56 Quales sunt homines intus plerumque ex cute indicatur.
- 57 Esculapium aerem, cur antiqui dixerint?
- 58 Athenienses quotannis preces porrigere solebant pro salutari-bus ventis.
- 59 Aeris intemperies iustam præbet causam non morandi in aliquo loco.
- 60 Iussit quis excusatur, ne vadat ad locum

- locum intemperie aeris affectū.
- 61 Monachus Monasterium deferere, & ad latiore Religionem trāsire potest ex causa mali aeris.
- 62 Moniales Aquileia ob aeris intemperiem, æstiuo tempore in Ciuitate Fori Iulij commorantur.
- 63 Episcopus vnius Ciuitatis respectu mali aeris potest sedem trāsferre in aliam Ciuitatem.
- 64 Matthæus Sanutus Episcopus Cōcordia ob malum aerem Sedem Episcopalem transtulit in Oppido Portusgruarij.
- 65 Locus securus non dicitur ubi extat aeris intemperies.
- 66 Ciuitas Pisarum varijs priuilegijs decoratur à Serenissimis Magnis Etruria Ducibus.
- 67 Aeris intemperies reddit interesse affectionis animaduersione dignum.
- 68 Minor si emat locum prauo aere affectum, habet restitutionem in integrum.
- 69 Rex Aragonum, Deportatis assignabat insulas mali aeris, ut citius morerentur.
- 70 Præfectus Augustalis, & Dux Thebaidos poterant per annum, tantum mittere reos in Gypsum, vel Oasim.
- 71 Dandi sunt vitæ usus, quibus vita conceditur.
- 72 Nestorius hereticus Antiochenus per Theodosium Imperatorem fuit damnatus in Oasim.
- 73 Vrbs debet habere aquarum affluentiam naturalem.
- 74 Aqua ea est necessitas, ut sine ipsa homines viuere non possint.
- 75 Reip. interest optimas, & salubres habere aquas in Ciuitatib.
- 76 Aqua perennis signa, quæ sint secundum Ruellium Parisiensem?
- 77 Tales sunt aquæ, quales sunt terra per quas fluunt.
- 78 Mintij fluminis à parte Benaco manantis, aquæ sunt deterrimæ, & inficiunt loca per quæ decurrunt.
- 79 Terreæ substantia ab aqua per coctionem, & sublimationem discernitur.
- 80 Aqua salubris signa, quomodo cognoscantur?
- 81 Aquæ fluentes ad Aquilonem, vel Solis occasum, tardius transmittuntur, quam fluentes ad Solis ortum.
- 82 Auicenna consilium, ne aquæ exterarum Regionum forensibus noceant.
- 83 Romanorum diligentia in scrutanda qualitate aquarum, ubi Oppidum erant condituri.
- 84 Corruptens aquas publicas grauius debet puniri.
- 85 Leprosi in Gallia puteorum aquas corruptentes magnum habitantibus nocumentum intulerunt.

Sfe-

- 86 Sfetigradi Oppidum munitissimū
Turcis deditur , corruptis aquis
putei Arcis per iniectum Canis
mortui .
- 87 Rumpentes aggeres fluminum pu-
blicorum pena capitali puniun-
tur .
- 88 Vrbs an condi debeat in situ flu-
minis eam alluentis ?
- 89 Hieronymi Maggij Iuriconsult-
Anglarensis opinio de situ nouæ
Vrbis condendæ eligendo , rej-
citur .
- 90 Dominus feudi non potest de equi-
tate prohibere subditis piscatio-
nem in flumine .
- 91 Natiatio homines animosiores , &
audentiores reddit .
- 92 Romani Campum Martium Ti-
beri propinquum elegerunt , vt
armati , & natantes exerceren-
tur .
- 93 Iulius Cæsar natandî peritia ex
grauissimis periculis euasit .
- 94 Flumina apud antiquos , cur loco
Deorum fuerint venerata ?
- 95 Egyptij secundum Nilî ripam
templa condebant .
- 96 Situs obnoxius inundationibus
fluminum , est euitandus à con-
ditore nouæ Vrbis .
- 97 Singularia exemplan non sunt tra-
henda ad consequentiam .
- 98 Cornelij Taciti verbas de Senatus-
consulto Romanorum super inun-
datione Tyberis .
- 99 Sixtus V. & alij Pontifices ,
inundationi Tyberis provide-
runt , vt Roma raro detrimen-
tum sentiat .
- 100 C. Claudius Consul Oppidum Ne-
satij Istrorum per auersionem
fluminis expugnavit .
- 101 Fluminum auersio per potentiissi-
mos exercitus tantum fieri so-
let .
- 102 Præfidiarij Bredæ sistere non po-
tuerunt cursum fluminis præ-
terlabentis Vrbem , vt hostiles
stationes inundarentur .
- 103 Palladij monitum de loco eligen-
do , vbi sit vicinus fluxus .
- 104 Cinitas Vtini alluitur duobus ri-
uis è flumine Turrus extractis .
- 105 Antonius Grimano Palma Vr-
bis Prouisor , riuum aquæ in ea
deduxit valde necessarium .
- 106 Locus Vrbi condendæ destinatus
debet temperatè ad calorem , &
frigus disponi .
- 107 Vrbs si est nimio calori obnoxia ,
vel moderato destituta faciliè
fiet deserta .
- 108 Epilogus super situ nouæ Vrbis
condendæ eligendo .

INter omnia , quæ præcipuâ ,
& quidem exactam in nouæ
Vrbis structura exquirunt inda-
ginem , prudentissimi Vrbium
conditores , atque alij complu-
res iudicio , & rerum scientia
præcellentes viri censuerunt ,
principem tenere locum , situs ,

ac

1 ac loci ipsius Vrbi † condendæ idonei eligendi, animaduersionem; qua in re prius est sciendum, quod triplex est Vrbium in extructione positio, siue situs

2 qualitas, quarum vna est † Continens, alia Insula, & tertia; Cherrhonesus dicitur, Iulio Pol luce teste in suo Dictionario in gratiam Imperatoris Commodi edito, lib. 9. cap. 4. in fine. Continens verò significat terram à mari nusquam diuisam, idest continuam, & sine intervallo: Insula autem est, quæ maris medio separatur à continenti, de qua plura scripsit Bar. in suo tract. de Insula, & alij summi iuris nostri vertices alibi: Cherrhonesus dicitur terra in modum Insulæ mari cineta, vno tantum, eoq; angusto spatio continenti adiuncta; Ego autem de Vrbe in continenti condenda scribere institui, quâ- 4 uis multa ex ijs, quæ à me erunt conscribenda, poterunt opportunè aliqua saltem ex parte aptari alijs Vrbibus, vel in Insula, vel Cherrhoneso condendis, atque incolendis, vel etiam iam conditis; nam & ea plerumque fuit rerum humanarum vicissitudo, vt Insulæ plures esse desierint, & Continenti sint adiunctæ; prout memorat Plin. Natur. Histor. lib. 2. cap. 91. Præ-

missis igitur sic prælibatis ego vnum confidero quod veteres Sapientes plurimum æstimarunt, nempe vt solertissimus nouæ Vrbis conditor, antequam illi extruendæ manum admoueat, peracuto iudicio perpendat † regionem in qua noua Vrbs erigenda; Porro regio laudari, ac commendari solet pluribus sanè nominibus, hoc est à vetustate, & primæuis cultoribus, à Principibus, ab amplitudine, situ, amenitate, celi clementia, salubritate, feracitate, à fluminibus, fontibus, lacubus, balneis, mari, montibus, collibus, & alijs, quæ sciens omitto, & de ijs Lectorem reijcio ad scripta per Cornel. Valer. non contemnendi nominis Authorem in suis Tabul. Rhetor. sub capite de demonstratione rerum; Cæterum Aristides insignis Orator Atheniensis † inter alia complura regionem Athenarum celebrat. Orat. to. 1. scilicet ab opportunitate ipsius regionis inquiring, eam nec vtique planam, nec vndiq; montosam, sed ad vtrunque vsum aptè variatam, eamq; perfectam esse indicat, Orbisq; totius imaginem in se continentem; & Aristotel. Politic. lib. 7. & ibi Diuinus eius interpres Thom. de Aquino asseuerat, regionem oportere

re

re esse feracem rerum omnium 7
ex quibus humana natura enu-
triri, ac conseruari consuevit :
sed quia latissimus esset cam-
pus percurrendi laudes Regio-
nis paucis hisce contentus ac-
quiescam, & ad nouam Vrbem
propius accedam; itaq; summo
studio pensandum est, vt veluti
rerum omnium parens natura
hanc humani corporis compa-
ginem ex quatuor inuicem con-
sistentibus elementis mira-
quadam concinitate effinxit ,
atque formauit, quibus corpus
ipsum ali, coalescere, ac conser-
uari posset ; sic & nouæ Urbis
5 condendæ debeat eligi † situs, 8
ac locus, cui natura ipsa con-
cordi, & benigno omnium ele-
mentorum afflatu feliciter ar-
rideat, vt Vrbs ædificanda, &
futuri eius Ciues, & Incolæ ab
eorum concentu vitali alimen-
tum, incrementum, ac conser-
uationem recipere valeāt : nam
6 sanitas † humanorum bonorum
pulcherrimum est, quatuor fa-
cultatum corporis, calidi, fri-
gidi, humidi, & sicci conue-
nientia; Ita Suid. in Histor. lit-
tera Y. alioqui certum est Vr-
bem, vel vnus ex ipsis quatuor
elementis adiumento destitu-
tam, vel aliquo ex eis descito à
natiuo statu, diu consistere mi-
nimè posse; Hinc Iginus mul-

tas malè positas † Vrbes miserè
interijisse, vel terræ sterilitate,
aliove eius vitio, vel aeris incle-
mentia, vel aquarum confluxu
nimio, aut defectu, vel demum
ignis, idest caloris excessu, aut
defectu, prout animaduertit vir
celebris Nicol. Biesi. Celsæus
olim Medicus in lib. 3. de Re-
public. relatus à Simanca Hi-
spano in suis libris de Repub.
lib. 1. cap. 3. Nec abs re nouæ Vr-
bis conditor debet prius accu-
ratè explorare bonam ipsorum
elementorum substantiam, &
qualitates, quæ circumstant;
nam iure receptum extat homi-
nes subiectos † originarios, &
habitantes in Ciuitate, Terra,
vel Oppido, in quibusquis ha-
beat dominium, teneri ad præ-
standum Domino iuramentum,
quod vocant assecurationis, vt
tradunt DD. omnes in cap. 1.
qualit. vassall. iura. debe. fidelit.
& eorum autoritate, ac Bald.
Bertran. Ruin. Afflict. Capiz.
Grammat. Rubei Alexand. &
Iacobini de Sancto Georg. re-
spondit Rolan. à Valle in cons.
52. num. 3. vol. 3. quo in loco
hanc vnā præter alteram di-
cti iuramenti reddit rationem,
quia ipsi originarij, vel habi-
tantes recipiunt substantiam
elementorum in terra Domini,
& de eiuscemodi iuramento

K plura

- plura scripsit Menoch. in conf. 943. num. 15. vsque ad num. 25. vol. 10. & alibi idem Menoch. & alij DD. vnde vicissim curare debet † Princeps subiectis ipsis fidelibus eam elementorum substantiam, quæ Ciuibus, & Incolis viuendam salutem, ac securitatem spondeat, vt subditi ipsi longæui, & hilares possint reipsa dicti iurisiurandi religionem feliciter implere pro diuturna securitate, & incolumitate eorum Principis: siquidem Xenoph. in Pædia Cyri lib. 8. in princ. scitè scripsit, *bonum*
- 10 *Principem † nihil differre à bono Patre*: nam, & Parentes filijs prouident, vt bona his nunquā sint defutura; memores tamen sint subditi, quod si Principis Imperium violauerint, elementa ipsa ministerio Principis contra eos insurgent: Quid autem per elementorum substantiam à Principe optimo subiectis eas fidelibus suppeditandam, ego intelligam, infra vberius enucleabo; nec enim me latet elementa ipsa, prout cuncta alia à solo Deo Opt. Max. eorum, ac rerum omnium opifice, & conditore, diuinoq; illius nutu pendere, tametsi admirando, atque cælesti eius permissu, ac iudicio piè credendum sit con-
- 11 *tingere, quòd elementa † ipsa*

eorum mutant vices quandoq; odio teterrimi dominatus cuiuspiam Tyranni, ac scelestorum eius flagitiorum, prout plura non obscura à probatis authoribus relata exempla testantur: sicut è diuerso elementa ipsa mutata vice clementer fauere solent optimo, & Christiano Principi, prout inter alia conspicua exempla illud vnum extat de Theodosio Magno Imperatore contra tyrannum Eugenium in prælio pugnante, de quo ita cecinit Claudia.

————— *Tibi militat æther,
Et coniurati veniunt ad classica
venti.*

- Sed percurrendo sigillatim materiam propositam elementorum in noua Vrbe condenda non obiter expendendam, quia ex quatuor elementis vnde animantia quæque originem trahunt, duo sunt, ex quibus, & in quibus potissimum viuit homo,
- 12 † terra scilicet, & aer, quæ duo sunt magis familiaria, & quasi domicilia hominis, ideo libet prius aspicari à terra ipsa, quia homo natus prius in terram cadit, quod ex veterum more proditum videtur, quia vbi ortus
- 13 esset nudus † infans, confestim humi sternebant, opemq; Deam alioqui Telluris nomine appellatam, huic officio priuatim des-
- fili-

ſinatam inuocabant , vt na-
ſcenti opem, & auxilium ferret,
proutex Varrone , Feſto, Ma-
crob. Seruio, & Diuo Auguſti-
no refert Tiraq. in tract. in l. ſi
vnquam in verſ. ſuſceperit libe-
ros, num. 124. C. de reuocan.
donatio. vbi multa alia more
ſuo congerit, ex quibus libet
hic etiam adneſtere Papini.
lib. 1. Syluarum in epithalamio
Stellæ, & Violentillæ ita ca-
nentem

Tellure cadentem

Excepi, foui q; ſinu.

Et idem lib. 5. & in Epicedio in
filium,

Tellure cadentem

*Excepi, & vinctum genitali carmi-
ne foui.*

Et idem Papin. lib. 2. Syluarum
in Genethliaco Lucani:

*Natum protinus, atque humum per
ipſam*

Primomurmure dulce vagientem

Blando Calliope ſinu recepit.

14 Terra ꝑ igitur nouæ Vrbi ex-
truendæ idonea eſt conſideran-
da, nudanè ſit, & aquis carens,
aut ſyluoſa, & aquoſa, & an-
concana ſit, & æſtuoſa, vel alta,
& frigida, & alia in indiuiduo
circa ſitum Urbis recenſet Hyp-
poc. lib. de aere, aquis, & locis
cap. 1. & ibi locupletiffimus eius
interpres, ad cuius ſcripta le-
gente in remitto: Præterea di-

ſpici debet, an ſoli fertilitate ſit
prædita, vel ſterilitate affecta,
vt per Nicol. Bieſi. de Republ.

15 lib. 3. Vbertas ꝑ enim terræ non
indigenas modo detinet, ſed
etiam aduenas inuitat. Q. Curt.
de reb. geſt. Alex. Magn. lib. 8.
ſicut è diuerſo ſterilitas, & infe-
cunditas terræ indigenas, &
aduenas auertit: Hinc Deus
Opt. Max. Numeri cap. 13. lo-
cutus eſt ad Moyſen dicens:
*Mitte viros, qui conſiderent ter-
ram Chanaan, quam daturus ſum
ſilijs Iſrael, ſingulos de ſingulis Tri-
bus ex Principibus &c. Miſit
ergo eos Moyſes ad conſiderandam
terram Chanaan &c. & præter
alia eis iniunxit, vt conſidera-
ret an ipſa terra bona, an mala
eſſet, & mox an humus pinguis,
an ſterilis, nemoroſa, an abſque
arboribus &c. & prædictis con-
fert exemplum Alex. Magni re-
latum à Diuo Thoma de Aquino
de Regim. Princip. lib. 2.*

16 cap. 3. vbi inquit, quod ꝑ cum
Dinocrates Architectus alioqui
peritiſſimus Alexandro Mace-
doni demonſtraſſet in quodam
monte Ciuitatem egregiæ for-
mæ conſtrui poſſe, interrogaffe
fertur Magnus ille Rex, ſi eſſent
agri, qui Ciuitati poſſent fru-
mentorum copiam miniſtrare,
quod cum deficere inueniret,
reſpondit vituperandum eſſe, ſi

K 2 quis

quis in tali loco Ciuitatem extrueret, non enim expedit multitudinem ꝛ hominum habitare, vbi victus non suppetit copia. Illud quoque ex mente Aristot. Politic. lib. 7. pensandum est, quod Urbis situs opportunè & ad terram, & ad mare iacere debeat, tum quia oportet ad auxilia ferenda, communem esse locorum omnium vnde quaq; aptitudinem, tum propter importationem fructuum; nam opus est Ciuitatem sustentari ex fructibus proprię Regionis, vel etiam alterius, quod fieri non potest, nisi deferantur ad ipsam Urbem; facilius autem deferentur, si Vrbs condita fuerit ꝛ communis terræ, & maris. Præterea ad lignorum materiã, & si quid aliud opificium simile Regio in se habeat facilem inuentionem, animaduertendum demonstrat ibidem Aristoteles, & Diuus Thomas; & lignorum copiam in specie in noua Vrbe condenda præter alia requirit D. Iacobus Comes Purliliarum in singulari eius libro de re militari. Ideò lignea ꝛ materies est diligenter conquirenda, vt ad Urbem extruendam abundè sufficiat: Qua in re situs erit eligendus, qui proxima habeat loca Regionis, nempe nemora, & syluas varijs, & præcipuè in-

gentibus, procerisq; arboribus confertas, quæ succisæ possint peraccommodè in Urbem ipsam inuehi, quæque suggerant copiam lignorum ad fornaces coquendas, & probè conficiendam coctilem ꝛ calcem, quæ si sit niuibis concolor, & spongijs leuior, erit instrumentum maximum fabricarum, vt latè admonet Cassiodor. variar. lib. 7. in formula de præposito calcis, ibi videndus. Siquidem summa fuit apud priscos Romanos cura nemorum, & sylvarum, quibus Præfectos eligebant ex ordine ipso Consulari, vt elicitur ex carmine illo Virgilij;

Sic animus syluas, syluæ sint Consule dignæ.

quod luculenter explicat contra aliorum sententiã doctissimus author Petrus Crinit. de honesta disciplina, lib. 4. cap. 5. quo in loco mentionem facit obseruantia Serenissimæ ꝛ Venetæ Reipublicæ, quæ Præfectis præcipuam hanc sylvarum, ac nemorum curam demandare solet, vt quotannis fata illa, & arbores ex publico decreto excindantur, vt copiosa materies construendis nauigijs suggeratur, vt habetur ibidem per Crinit.

Insuper est dispiciendum, an ipsum terrę solum sit appositum ad

ad calcis, arenę, lapidumq; om-
nis generis facultatem, copiam-
que prębendam, vel propiora
ei loca sint inuestiganda, quę
solidis lapidicinis sint prędita
vnde saxorum vis eximi, & ho-
nesto compendio ad nouam
Vrbem comportari valeat: Et
enim vetustis quoque sæculis
plurimi maiore multo æstima-
tione dignati sunt ea loca, quę
materiam haberent proximam
rei nouiter ædificandę; Propte-
22 rea Ephesij † Ciues summis pla-
nè honoribus sunt profecuti Pa-
storem quendam nomine Pixo-
darum, qui fuit author detegen-
di vicini loci candido marmore
fecundi, gratia construendi ce-
leberrimum illud phanum Dia-
næ Ephesię sacrum, idq; sin-
dispendio, aut labore conue-
hendi repertum marmor ex Pa-
ro, Heracleavē, aut Tarso Vrbi-
bus: Proinde Ephesij ipsi ob
faustum eiusce loci inuenti nun-
tium, mutato Pixodari nomine
cum Euangelum nuncuparunt;
Imò Magistratus statis anni
mensibus lege tenebatur ad eū-
dem locum inuentum profici-
sci, & ibi iuxta illius æui super-
stitutionem sacra facere, & si non
fecisset, pœna multabatur teste
Vitruu. de Architectura lib. 10.
cap. 7. De inuentione lapidici-
næ, quā templum Dianæ Ephe-

się constructum est, & ipsiusmet
Pixodari Historiam periuecu-
dam profecutus est idem Pett.
Crinit. de honesta disciplina.
23 lib. 2. cap. 8. Item † terrę situs
est eligendus in quo pascua her-
bida sint adiacentia, tum pro
glebis inde fodiendis, & in no-
uam Vrbem importandis pro
vallis, & propugnaculis terreis
in ea extruendis, tum causa pa-
buli animantibus vtilis, ac per-
necessarij diu noctuq; exhiben-
di; Hinc Eurynome à spatiofis
pascuis dicta est, hoc est Lati-
24 nis, latipascua; Ideo & † Apa-
mea Vrbs Bithyniæ laudata est
à Strabo. Geograph. lib. 16. hoc
præcipuo nomine, quod prata
haberet amplissima pascendis
bobus, equisq; idonea; quod
etiam significat l. 2. C. de pascu.
public. vel priuat. lib. 11. quę
prohibet ab animalibus mili-
tum prata priuatorum Antio-
chenorum deuastari, ita tamen,
vt sine læsione prouincialium
prouideant Curiales, quo pacto
animalium militarium pastui
consulatur: olim enim diuitiæ
potissimum in pecoribus erant,
25 vt notum est: nam pecoris † no-
men est generale, & complecti-
tur omnes quadrupedes gre-
gatim pascetes, l. legatis, §. pe-
cudibus, ff. de leg. 3. & instit. ad
l. Aquil. in princ. cum alijs con-

cordantibus per Capol. adductis in tract. de seruitut. rusticor. prædior. cap. 9. De seruitute iuris pascendi, quoin loco scribit, quæ dicantur pascua, & quotuplex sit pascuum, & latè materiam pascuorum enucleat; Hinc & in Prouincia Fori Iulij loca præcipua in quibus equarum armenta collocata pri-
 26 mum à Longobardis † perhibentur, Aquileienses, siue Foroiulienſes saltus fuisse testatur elegantissimus scriptor Bernardus Saccus Patrit. Papien. in sua Histor. de Italic. rer. variet. siue Ticinen. Histor. lib. 8. cap. 14. Vnde & modo in pago Fraelatici, & adiacentibus soluitur Ar-
 27 mannia † pro locis antiquitus electis ad pabulum publici armenti.

Modò autem respectu nouæ Urbis condendæ scrutandum est, an situs terræ eligendus sit obnoxius animantibus ex terra ipsa enascentibus, eique, & accolis circumiacentibus admodum perniciosus, ac infestis; nam constat palàm plures Vr-
 28 bes † varijs ex causis, & vel hac præsertim vna animantium incolis noxiorum fuisse destitutas, derelictas, atque deletas, vt tradit Plin. de Natur. Histor. lib. 8. cap. 29. vbi autoritate M. Varronis affirmat fuisse in

Hispania suffossam à cuniculis Oppidum, à Talpis in Theſſalia, à Ranis Ciuitatem in Gallia desertam, à Locustis in Africa, ex Gyaro Cycladum insula incolas à Muribus fugatos; Item Cosæ Urbis Italiæ murium quotidie erumpentium multitudine obruta est: Amyclas quoque à Serpentibus deletas, & circa Cynamulgos Æthiopas latè desertam esse regionem à Scorpionibus, & Solpugis, & gentem deletam; & à Scolopendris abactos Atheretes; hæc Plin. quæ nuper annotauit etiam eruditissimus ex recentioribus Iureconsultis Camillus Borrellus Oliuetanus consil. seu contro-
 uers. 1. num. 187. 188. 189. vbi plures alias Vrbes, & loca enumerat animantium, ac bestiolarum excidijs, solo æquata; & plura congeſſit Iul. Barbara. variæ doctrinæ Author in sua Officina in Annotatio. in versic. Populi natiua sede pulsi; vbi Authores ad id citat M. Tulli. Iustin. Plin. Appia. Herodot. Pausan. Ioseph. Merul. Cori. Blondum, & alios, de quibus ibi habetur. Item Strabo scriptum reliquit apud Baleares insulas, domos, & arbores fuisse subertas cuniculis subterraneis, incolasq; eam obrem fuisse coactos implorare opem Romanorum.

Item

Item Pieri. Valeria. multiplicis
lectionis laude vir insignis in
suis Hierogl. lib. 29. Rana. si-
ue &c. in verbo Rusticitas in fi-
ne; testatur Ranas, & Mures
olim Abderitarum regionem,
incolis inde expulsis desolasse,
in quorum ingentem multitu-
dinem, quæ cladem illam fugie-

29 bat † Cassander Antipatri cum
incidisset, eos in socios recepit,
agrumq; illis in Macedoniæ fi-
nibus assignauit. Nec silendum

30 est † Apulia, quæ præter sicca-
tis malum, innumerabilium mu-
scarum infestationi est obno-
xia, quod etiam testatus est Vir-
gil. Georgic. lib. 3.

*Est lucus silarim circa, ilicibusq;
virentem*

*Plurimus Alburnum volitans, cui
nomen Asillo.*

à qua re manasse popolare pro-
uerbium fertur; Quisquis In-
ferni penas subire tentat, Æsta-
tem in Apulia, Hybernum cir-
ca Aquilam agat.

Præterea non est respuenda
alia etiam ratio, an scilicet so-
lum, in quo noua Vrbs est con-
denda, motui terræ sit facile ob-
noxium; nam inficiari nemo po-
test innumeras Vrbes in motu
terræ, ac illius hiatu fuisse fun-
ditas attritas, & absorptas: vn-
de incolæ earum superstites, no-
ua, & externa domicilia armis

31 sibi met quærere coacti sunt, † vt
de Tyro Vrbe celebri crebris
olim motibus terræ quassata, &
à cultoribus derelicta prodidit
Q. Curtius de reb. gest. Alex.
Magni lib. 4. quæ quidem Tyri
Ciuitas & claritate, & magni-
tudine ante omnes Vrbes Sy-
riæ, Phenicesq; memorabilis
extitit, vt idem Q. Curtius eod.
lib. 4. refert; & vt alia exempla
antiquioris æui fileam, se se il-
lud adhuc sanè memorandum
exemplum Asiæ offert, in qua
motus terræ xij. Vrbes simul
perdidit; tametsi in celebri illa
altercatione inter xj. ex prima-
rijs ipsius Asiæ Urbibus de sui
gloria, & vetustate certantibus
apud Senatum Romanum, sci-
licet de nouo Templo erigen-
do, & dicando Tyberio Cæsari

32 Asiæ Urbibus † Alicarnassij as-
seuerarunt, mille & ducentos
per annos nullo motu terræ mu-
tauisse sedes suas, viuoq; in sa-
xo fundamenta Templi posita
fuisse, vt testis est Cornel. Tacit.
Annal. lib. 4. cuius locus est sci-
tu dignissimus: Verum quia in
Orbe nihil vt immobile esset
natura concepit, ipsa Alicar-
nassiorum Vrbs per tot sæcula
immunis à motibus terræ, de-
mum alium motum non effugit,
quoniam Alexander Magnus

Ali-

Alicarnassum Urbem permunitam obsedit, eamq; non sine labore expugnatam solo æquauit, idem Q. Curtius lib. 2. & quod diximus supra, euitandum fore situm terræmotibus obnoxium, perspicuo, & lacrimabili admonemur † exemplo nouissimi terræmotus in Apulia secuti die 30. Iulij 1627. per quem aliquot Vrbes, & Oppida funditus interierunt, & multa mortalium millia miserandum in modum fuere consumpta.

Nec etiam silentio est inuoluendum aliud monitum, lynceo oculo, & iudicio perpendendum; nempe, † an situs terræ eligendus subdolis hostium machinis, aut cuniculis facile tentari possit; nam experimento ipso tam antiquis, quam posterioribus sæculis probatum est, multas Vrbes, & Oppida, ac loca hisce occultis substructionibus esse diruta: Huc pertinet (vt alia omittam) exemplum Alexandri Magni, qui quidem † in Gazæ Urbis expugnatione, astinato locorum situ, agi cuniculos iussit facili, ac leui humo acceptante occultum opus, quippe multam arenam vicinum mare euomit, nec saxa, cotes, quæ interpellarent specus, obflare dignouit, idem Q. Curtius lib. 4. sed adhuc

mihi in mentem venit insignis cuniculus, quo M. Fuluius Consul Romanus post Ambraciam Urbem olim Regiam Pyrrhi Epirotarum Regis diu frustra expugnatam, tandem cepit, prout recenset T. Liuius lib. 38. Quamuis rei militaris periti duces, & viri acumine iudicij vere singulari, contrarijs cuniculis clandestinas cuniculorum, hostilium insidias, plerumque irritas fecerint, & varijs modis eorum structuras persenserint, ac eluserint, de quibus accurate inter alios scriptores meminit Paul. Ioui. Histor. lib. 28. ibi videndus, dum Viennæ Urbis Austriæ toto Orbe clarissimæ obsidionem anno 1529. mense Septembri ingenti, ac formidabili exercitu à potentissimo Solymano Othomano inaniter tetatam cultissimo stylo æternæ memoriæ commendauit; Hinc inter præcipua fundamenta, quibus apud amplissimum Venetum Senatum aliàs vsque de anno 1590. actum fuit de munienda Vrbe Vtinenfi, hoc in primis fuit perperitissimos Architectonicæ animaduersum, † quod situs illius positio, licet in campestri planitie, attamen quia fossa Urbis circumcirca videbatur excisa in viuo lapide, nullam pati poterat subterraneorum

neorum cuniculorum iacturam,
& propterea notabilem eiusdem
Vrbis situm inexpugnabilem
reddi posse videbatur . Et quia
supra de Urbibus, & Insulis à
cuniculis animantibus subrutis,
ac deletis memini, à quibus for-
te haustum est inuentum cuni-
culorum militarium, libet hic
afferre Martialem lib. 13. suo-
rum distichorum sic canentem,
& scitè monentem,

*Gaudet in effossis habitare cuniculus
antris,*

*Monstravit tacitas hostibus ille
vias:*

Illud quoque non aspernen-
dum est hic adijciendum, nem-
pe quod † locus novæ Urbis cõ-
dendæ sit eligendus, qui amē-
nitate habitationis oblectet;
nec enim deseritur locus amē-
nus, imò ad eum confluit habi-
tantium multitudo, vt admonet
Diuus Thom. de Aqu. de Re-
gim. Princ. lib. 2. cap. 4. & Ca-
gnol. itidem de vita, & Regimi-
ne boni Princip. nu. 65. vbi plu-
ra de amēnitate congeffit, quæ
tamen adhibito temperamento
expendit, subdens amēnitatem
moderate esse vtendam, † quia
nimia amēnitas ad delicias alli-
cit homines, & ideò Ciuitati, &
Ciuibus plurimum officit, prout
ibidem Cagnol. damna ex ea
scatentia refert; † nec enim cor-

pori tantum, sed etiam moribus
salubrem locum eligendum fo-
re, docet Seneca epist. 51. in-
quiens, vim Annibalis Pæni hy-
berna soluiffe, & indomitum il-
lius niuibus, atque Alpibus cor-
pus eneruasse fomenta Campa-
niæ: Hinc Cassiodor. variar.
epist. lib. 1. r. epist. scripta Gau-
dioſo Cancellario in fine scri-
bit, quod omnia amēna delica-
ta sunt ad labores, & facile onus
afflictionis sentiunt, qui vt sua-
uibas delitijs cõſueuerunt: pro-
pterea molles supra quàm dici
possit, & extrema notatos luxu-
ria priscos Persarum Reges fuiſ-
se ferunt, qui vt annua tempe-
statum deuitarent incommoda
varios Regionum situs, & ter-
rarū tractus mutare solitierant:
† Hyeme namq; ob mitiorem
Cæli plagam Susis degebant,
erat enim is Regionis tractus,
præter alia commoda, inter pau-
cos amēnissimus, Susamq; Per-
sarum lingua ob pulchritudi-
nem lilium signare volebant;
In æstiuis autem caloribus Ec-
batana petebant montosis sita
locis, & algidis, perflatibusq;
exposita frigidis: Autumnum
verò omnem in Perſepoli trans-
mittebant; reliquumq; post-
modum anni spatium Babylo-
ne morabantur, vt aſſeuerat
Leonic. Thomæ. grauis author

L de

82 De Iure nouæ Urbis condendæ &c.

- de varia. Histór. lib. 3. cap. 94.
- 41 † Aménitas igitur situs moderata est eligenda, ad quam pertinet iuxta sensum D. Thomæ in præcitato lib. 2. cap. 4. locum esse camporum planitie, distentum, arborum feracem, montium propinquitate conspicuum, nemoribus gratum, & aquis irriguum; demum verò, ne sine corollario de hac terræ materia alioqui ampla discedam, inuat hic adnectere aliud singulari animaduersione dignum, quod forte in prima animaduersionum acie fuisset collocandû secundum cuiuspiâ sensum; sed ex causa libet mihi
- 42 hic adiungere, hoc est, † quòd nouæ Urbis conditor librato iudicio perpendat, qui sint future Urbis vicini, ac finitimi populi, & an pacis, & tranquillitatis amantes, vel nimio bellandi studio addicti, & inquieti, aut alio affectu agitati: quoniam si nostra admodum interest in rebus primatis (vt sunt prædia urbana, & rustica) bonum habere vicini-
- 43 num, & euitare malum; † spina enim vicinus dicitur malus à Diuo Bernardo super Cantic. Canticor. sermone 48. tom. 1. Quanto magis spectandum est in noua Urbe condenda, qui, & quales sint vicini, cum ex trita Iuris nostri nomina moneamur,
- 44 † vbi maius versatur discrimen, ibi cautius esse agendû: Item an vicini sint potentes; † Urbes enim, & Regiones in medio potentium sitæ, solent esse materia bellorum, teste Demosthene in arg. Ideò vicinitas præpotentiorum est effugienda, qui secundum adagium † Cardamones similes dicuntur, cuius ea est natura, vt herbarum in propinquo nascentium humorem ad se, vi quadam perliciendo cogat arefcere, vt inquit Aristophanes in nebulis, & eius interpres, & Columel. de re rustica lib. 1. cap. 3. & refert Tiraquel. de legibus connubial. l. 5. num. 35. & vlt. & ad hanc rem mirifice confert autoritas Virgilij in lib. 3. Æneid. vbi inducit Helenum Vatem dantem responsum Æneæ petenti quo in loco Urbem condere deberet, & quos, & quot malos vicinos effugere sic monens,
- Has autem Terras, Italiq; hanc littoris oram,*
Proxima, quæ nostri perfunditur æquoris æstu,
Effuge, cuncta malis habitantur mœnia Graijs
Hic, & Narytij posuerunt mania Locri.
Et Sallentinos obsedit milite campos
Lyælius Idomeneus; hic illa Ducis Melibæi

Par-

*Parua Philoctetæ subnixa Petilia
muro.*

Item Lucanus Poeta inducit A-
riminenses ita conquerentes,
*O male vicinis hæc mænia condita
Gallis;*

*O tristi damnata loco: pax alta per
omnes*

*Et tranquilla quies, populos, nos præ-
da furentum*

*Primaq; Castra sumus, melius for-
tuna dedisses*

*Orbe sub Eoo sedem, gelidaq; sub
Arcto;*

*Nos primi Senonum motus, Cim-
brumq; ruentem*

*Vidimus, & Martem Lybies, cur-
sumq; furoris*

*Teutonici, quoties Romam fortuna
laceffit*

Hæc iter est bellis &c.

Et vt aliqua de malo vicino ex
legali penu depromam, iuuat
hic afferre sententiam iuris di-
47 tantem, quod † res iudicatur
minoris pretij ratione mali vi-
cini, Ias. in l. j. §. si hæres, nu. 7.
ff. ad S. C. Trebell. Gherard. in
singulari. 22. in fine, & Pinell. in
l. 2. parte 2. cap. 2. nu. 35. C. de
rescind. vendit. & idem Ias. in
§. sed iste, num. 107. instit. de
actio. vbi ponit casum notatu
dignum secundum eum; Atque
huc confert id, quod memorat
Plutarc. in lib. Apophtegmat.
48 † de Themistocle, qui dum

prædium venderet proclamari
iussit, bonum quoque vicinum
habere, & plura de malis vici-
nis adducit Decia. in cons. 15.
num. 8. vol. 4. vbi in specie affert
exemplum ipsius Themistoclis,
& Columel. ac Demosthenem
in Oratione contra Calistenem,
qui in summis malis connume-
rat malum vicinum nancisci, &
Menoch. in tract. de præsumpt.
lib. 3. præsumpt. 83. num. 9. 10.
& 11. vbi adducit Mantuam,
Sfortiam Oddum, Plautum, &
Catonem scribentem, malum
vicinum æquè, ac morbum no-
cere; & Hæsiodum sentientem
49 † tantum damni ex malo vici-
no, quantum ex bono commodi
nos consequi: & ibidem nu. 11.
subdit idem Menoch. de quo-
dam eius malo vicino hæc ver-
ba: *quod re ipsa ego experior, qui
satis mali vicini duritie affligor,
eiusq; canum latratibus tantamo-
lestia afficior, vt vix studijs inter-
dum incumbere valeam; nec is
meis, vel amicorum precibus à tan-
ta abduci inhumanitate potest;*
hæc ibi Menoch. Verumtamen
licet in noua Vrbe condenda is
eligi debeat locus, cui benigna,
& concors quatuor elementorum
aura, & præcipue terra
(vt supra ostendi) feliciter ar-
rideat, tamen in hoc ipso terræ
elemento singularis quædam

L 2 su-

superi numinis gratia, & præ-
sentia, quicquid secus humanæ
vis eligit prudentiæ, optimam
sibi partem vendicare solet, vt
plura extant exempla, quæ præ-
50 termitto: vnum autem pium,
& memoratu dignum Impera-
toris Constantini Magni à gra-
uissimis authoribus allatum hic
referre sufficiet; etenim Prin-
ceps ille Christianissimus cum
Romæ esset, palam detestatus
est sacra gentiliū; deq; noua
Urbe ædificanda omnis idola-
triæ prorsus experte, mente de-
cernit, antiquumq; illiū cogi-
tat, eoq; profectus, dum parat
opus absterretur à numine, à
quo etiam Byzantium petere
suadetur; Hæc autem quomo-
do se habuerint, vide apud Zo-
sim. lib. 2. & Sozomen. lib. 2.
cap. 2. & Bedam de locis sanct.
lib. 4. cap. ult. qui affirmat illud
diuinæ vocis accidisse prodi-
gium, vt ædificantium apud
illiū Urbem instrumenta nul-
la hominis arte in aduersum li-
tus reperiretur esse translata,
Aquilam verò sustulisse funicu-
lum cæmentariorum, & iuxta
Byzantium deiecisse illum,
quod testatur etiam Zonar. An-
51 nal. tomo 3. & Cedre. in com-
pend. anni 18. Constantinis; qui
subdit non vnum, sed plura
fuisse mutata à Constantino

adhuc ancipite Vrbis condende
loca; addit ad hæc Nicephor.
Histor. Ecclesiast. lib. 8. cap. 4.
de ea illud quoque memoriæ
proditum est, vt † Imperator
ipse pedibus hastam manu te-
nens, ambitum, & mœnia eius
definens circumijit, quod co-
mitibus eius vltterius quam cō-
ueniret pomeria Vrbis proferre
videretur, quendam ex illis ad
eum accessisse, ac rogasse, quo-
usque tandem here? illamq; di-
sertè respondisse, eouq; dum,
qui n e præcedit ductor consti-
terit; vnde satis constabat, cæ-
lestem quampiam ei præiisse
virtutem, quæ eum, quod fieri
deberet, instrueret: & prædicta
confirmantur etiam authorita-
te Cardinal. Baron. in suis An-
nalib. Ecclesiast. in vita Con-
stantini tomo 3. Hæc tandem
ex n ultis, quæ dici possent, re-
spectu situs terræ eligendi, di-
xisse sufficiat.

Nunc verò ad materiam si-
tus ratione aeris eligendi de-
scendam, & breuiori, qua pote-
ro via hæc vtique amplam
percurram; Itaq; in nona Vrbe
ædificanda diligens est aeris ha-
51 benda ratio: Nam † præcipua
humani boni pars est vt aer, vt
dicit idem Hippocrat. in lib. de
flatib. nempe illius temperies,
& salubritas sequitur Aristot.

Po-

Politic. lib. 7. & ibi explicat
Diuus Thomas : nam & Plato-
nis testimonio, in corporis bo-
nis præcipuum illud est sanitas,
& firma valetudo ; & quod in
summi ipsius sapientis optatis
erat, idest bene valere; quod ab
aere salubritate prædito, dima-
nat : siquidem aer inspiratus
minori cum alteratione per-
uenit ad ipsum vitæ principium,
quod est cor, vt inquit ibi Diu.

52 Thom. & ideo † aeris tempe-
ries incolis sub eo degentibus
multa singularia bona confert,
quæ tum corpori humano, &
eius formæ, tum animo, atque
ingenio mirè conducunt, quia
ex illius puritate, & cæli cle-
mentia contingit homines vi-
nere, & vitam diu propagare,
eosq; esse forma, & prudentia
præstantiores, ac lōge alijs me-
liores, ac animorum constan-
tia, & fortitudine insigniores,
vt latè probat in prædicto Po-
litic. loco idem D. Thomas, &
in lib. 1. de Regim. Princip.

53 † Ad Urbis autem salubrita-
tem, ac valetudinem optimè
confert si Vrbs ipsa in Solis or-
tum, aut certè in Septentrio-
nem vergat : Hæc enim magis
commodis auris refrigeratur, &
salubrior est, idem Arist. Polit.
lib. 7. cuius sententiæ consenta-
nea est opinio etiam Hippoc. in

d. lib. de aere, aquis, & loc. cap.
1. vbi ita scriptum reliquit ;

54 † Si quis ad Urbem sibi incogni-
tam perueniat circumspicere oportet
illius situm, hoc est quomodo ad
ventos, & Solis exortum iaceat :
non enim æquales vires sunt ad Se-
ptentrionem sita, & vergentes ad
Austrum, neque eius, quæ Solem
exorientem, & quæ eundem occi-
dentem spectat ; Hæc igitur dili-
genter oportet perscrutari ; ha-
ctenus Hippoc. Item Vitruu.
lib. 1. scribens primum eleccio-
nem loci saluberrimi esse faciē-
dam, monet, vt is sit excelsus, &
non nebulosus, non pruinofus,
regionesq; Cæli spectans, neq;
æstuosus, neq; frigidus, sed tem-
peratus, & alia ibi per eum
scripta.

Aeris verò probatissimi, idest
salubris dignoscēdi plures sunt
notæ, inditia, ac signa à scripto-
ribus sparsim prædita, ex qui-
bus aliqua scitu digna elici fa-
cilè possunt ex D. Thoma de,
Aquino de Regi. Princip. lib. 1.

55 cap. 2. † quo in loco salubrita-
tem ex animalibus dignosci pos-
se deprehendit : nam si eorum
viscera inueniantur bene olen-
tia, homines quoque salubriter
ibi degere poterunt: contra ve-
rò si animalium membra repe-
riantur morbida, item si homi-
num ibi commemorantium facies

be-

benè coloratæ appareant, robusta corpora, & bene disposita membra, si pueri multi, & viuidi, si senes multi, & ex contrarijs apparentibus, dubitari non poterit locum esse insalubrem, & mortiferum: Prædictis quoque adstipulatur Xenoph. in Pedia Cyri lib. 1. affirmans locorum salubrium, & insalubriū certissima afferre testimonia, tum corpora, tum colores; vultus enim figura, coloris bonitate commendatur, qui est animi
 56 nostri ianua; † quales enim sumus intus, ex cute plerumque indicamur: Aeris igitur temperies tanquam multipliciter laudanda, spectari debet in noua Vrbe constituenda; Hinc
 57 † veteres Æsculapiū aerem dixerunt, ex quo bona valetudo, quam Græci Hygieneam appellant tam homini, quàm cunctis alijs animantibus existeret, Apollinem verò, qui ipse Sol est, iure patrem Æsculapij vocarunt, quod Sol anniuersarias vicissitudines suo cursu conficiens, aeris salubritatem imperiat: vnde effectum est, vt in Vrbe Ægiensi in Achaia extaret olim insigne templum Æsculapio sacrum, quod memorat Pausan. in Achaic. siue lib. 7.

Et quoniam supra de ventis aliqua obiter attigimus tan-

quam nouæ Vrbi feliciter aspirantibus, inuat hic adijcere, Homerum testantem, Fauoniū inter omnes ventos admodum ferenum flare per campos Elysijs; & † Athenis statē quotannis preces pro salutaribus ventis ad Deum fundi solebant, vt refert Leonic. Thomę. in suo Dialogo inscripto, Sadoletus, seu de precibus: sicut ergo in noua Vrbe erigenda situs aeris temperie commendandus eligi debet, sic ex diuerso aeris insalubritas, & intemperies est summo studio euitanda: Quapropter insalubritas aeris præcipuè semper curæ in ea auertenda, & effugienda fuit nostris legumlatoribus, qui ex professo responderunt, † aeris intemperiem iustam præbere causam non morandi in aliquo loco, Bart. in Auth. de ijs, qui ingredi ad appel. num. 40. & Felyn. in cap. accedens 2. vers. 6. conclusio. vt lite non contesta. & Sfortia Oddus de restitutio. in integ. questio. 7. artic. 9. num. 95. parte 1.
 60 † Item præstat iustam excusationem non eundi ad locum intemperie aeris affectum, Socy. sen. in cap. veniens, num. 23. de accusat. & Felyn. in d. cap. accedens, & cap. ex transmissa, nu. 8. de præscriptio. & Ripa in tract. de peste, tit. de priuileg. iudici. num.

- num. 4. & eos referens secutus est Menoch. de arbitrar. iudic. lib. 2. centur. 5. casu 421. nu. 27. vbi inter alias causas cōgeltas,
- 61 ex quibus † Monachus Religionem, aut Monasterium deferere, aut ad Religionem latiore transire possit, ait esse malam aeris temperiem, quam conclusionem extendit etiam ad Moniales, & authorem adducit Francisc. de March. questio. 965. parte 1. & Abbat. cap. ult. de regular. & alios DD. ibidem videndos. † Hinc videmus in Patria nostra, quod Moniales degentes in antiquissimo Monasterio Aquileiæ ob aeris crassioris intemperiem, præter hibernum tempus, quotannis æstiuo tempore commorantur in Ciuitate Fori Iulij, vbi ad hoc habent Monasterium insigne, & vbi viget aer purissimus;
- 62 † Item eadem intemperies excusat Episcopum vnus Ciuitatis, vt possit sedem suam transferre ad aliam Ciuitatem, idem Menoch. dict. centur. 5. casu 423. num. 12. per iura ibi allegata; & ideo † Reuerendissimus Dominus Matthæus Sanutus senior piæ memoriæ Episcopus Concordiensis ob notoriam ventustæ Cinitatis Concordiæ intemperiem, sedem suam Episcopalem auctoritate Summi Pontificis transtulit ad insigne Oppidum Portusgruarij Concordiæ proximum, vbi Reuerendissimus Dominus Matthæus Sanutus eius ex fratre nepos, & successor Episcopus pientissimus, ac vigilantissimus residet;
- 63 Et ideo † locus non dicitur securus vbi extat aeris intemperies, DD. omnes in cap. ex parte de appellat. & glos. in cap. ad supplicationem, de renunciat. & refert, ac f. quitur Barbac. in cap. causam matrimonij, nu. 6. de probatio. vbi num. 7. subdit, quod ad hoc, vt locus dicatur securus, non sufficit ab hostibus, sed etiam ab aeris intemperie; & hac vna præcipua ratione Gregor. XII. Pontifex noluit se conferre ad Cōcilium Pisenum, timens aeris grauitatem, qua tunc affecta erat Cinitas Pisana, vt post Marian. Socin. & Felin. refert Decia. cons. 20. num. 33. vol. 1. quæ tamen Ciuitas æuo nostro nacta est longe mitiorem Cæli clementiam sub Serenissimis Magnis Ethuriæ Ducibus clementer (vt par est) & feliciter imperantibus;
- 64 † eamque varijs insignibus, honoribus, & priuilegijs prudentissimè exornantibus, & inter alia celebri studio, equestris ordinis Diui Stephani institutione, ac honore eudenda ibi

Prim-

Principis monetę in memoriam
 vetustæ Maiestatis eiusdem Ci-
 uitatis Pifarum : quibus forte
 rationibus, & alijs Vrbs illa est
 aucta Ciuibus, & incolis ; sed
 quia amplissima esset materia
 euagandi per aerem temperie
 insignem, & intemperie labo-
 rantem, ego hoc vnum addo
 singulare in Iure nostro rece-
 ptum, & vtilitati minorum ap-
 primè conferens, nempe quod
 67† aeris intemperies adeo opera-
 tur, vt reddat interesse affectio-
 nis animaduersione dignum, 71
 68 nam † si minor in emendo, vel
 permutando incideret in locū,
 hoc est in malam aeris tempe-
 riam, ille dici poterit læsus per-
 inde ac si nactus foret malum
 vicinum, Cæpol. Ripa, Oddus
 relati à Menoch. in tractat. de
 præsumpt. lib. 3. præsumpt. 83.
 69 in fine, & † hic adduco exem-
 plum Regis Aragoniæ, qui de-
 portatis assignare consueuerat
 Insulas prauo aere affectas, vt
 citius ibi morte forent interce-
 pti, vt refert Bald. ex auditu
 suorum discipulorum Arago-
 num in l.j. in fine, C. de mono-
 pol. Tametsi aliàs lege cautum
 esset, ne quispiam reos in Gyp-
 70 sum, vel Oasim mitteret, † præ-
 terquam Præfectus Augustalis,
 & Dux Thebaidos, & ne in per-
 petuum, sed per annum ; idque

fuit inductum ea ratione, vt
 Græci interpretes tradunt de
 Oasi olim Oppido in desertis
 Lybiæ sito teste Herodot. lib. 3.
 quod esset infestum culicibus,
 & muscis grandioribus causam
 mortis sæpè afferentibus reis ad
 eum locum missis: † dādi enim
 sunt vitæ vsus ijs, quibus vitæ
 conceditur, prout humaniter
 aiebat Imperator Tyberius, de
 quo ita meminit Cuiac. in suis
 obseruat. iuris lib. 8. cap. 2 7. &
 hic locus ipse de Oasi me ad-
 72 monet, vt referam † Nestorium
 Antiochenum Hæreticum, &
 præsertim in Deiparam Virgi-
 nem impium, quarto suæ con-
 demnationis anno fuisse ab Im-
 peratore Theodosio deportatū
 Oasim, Nicephor. Ecclesiast.
 Hist. lib. 14. cap. 35. cuius mox
 scelestissimi lingua fuit ante
 mortem à verinibus corrosa,
 idem Nicephor. eo. lib. 14. cap.
 36. quod sanè diuino ultore iu-
 dicio secutum perhorrescāt ho-
 mines rei impietatis in verum
 Deum, & Deiparam Virginem,
 & hæc de aere scripta modo suf-
 ficiant.

Post aeris salubris inuestiga-
 tionem à conditore nouæ Urbis
 adhibitam, iunat aquam per-
 currere, de qua plenis, vt aiunt
 velis visus est differere Hippoc.
 in supradictō eius lib. de aere,
 aquis,

- aquis, & locis, prout etiam per aerem latè est spatiatas: Verum quæ nominatim ad Urbem pertinent ex mente Aristotelis præter ipsum Hippocr. cui admodum est deferendum, ego aliqua adijciam, & ex alijs probatis authoribus hausta subijciam. Itaq; Arist. Politic. lib. 7.
- 73 prodidit, † Urbem aquarum affluentiam habere debere maximè naturalem, & in Ciuitatibus, quæ rectè sapiunt distinguendum esse vsum, vt aliq̃ seorsum aquæ ad cibum, & potum, aliæ ad aliam indigentiam deputentur; Quod enim aqua, & eius vsus Vrbi sit perneceffarius, hoc ipsis etiam patet lippis; nam Venuleius antiqui sæculi Iurisconsult. in l. final. ff. de
- 74 riuis respondit † eam esse aquæ necessitatem, vt si illius vsus aufertur homines siti necentur: quod ante eum affirmavit diuina pagina in lib. Iudith c. 7. inquit, quod qui aqua priuatur sine gladio interficitur: & antea in cap. 2. dicitur, quod ex ariditate aquæ, is qui patitur, inter mortuos reputatur, & ideo de necessitate aquæ plura congeffit Ripa in tract. de peste sub tit. de præseruatio. remed. contra pestem, num. 6. &
- 75 alijs; Imò † Reipub. interest optimas esse, & salubres in Ciuitate aquas, Ripa ibidem, &

eas irriguas esse præoptandas exemplo Axæ filia Caleb nuptæ Othonieli, quæ patri petenti cur suspiraret respondit, *Da mihi benedictionem: Terram australem, & arentem d. d. f. i. m. i. n. g. e. & irriguam: dedit itaque ei Caleb irriguum superius, & inferius; ita enim habetur Iosue cap. 15.* Item aquæ debent esse perennes, prout luculenter indicat locus ille apud Pausan. in Phocic. siue lib. 10. cuius verba sunt hæc, *A Cheronea stadium x x. via Panopeum ducit; Vrbs ea est Phocensium, si modo Urbem eam appellare par fuerit, in qua Cines non Prætorium, non Gymnasium, non Theatrum, non Forum ullum habent, non denique ullum perennis aquæ conceptaculum, hæc Pausan. quem locum alibi locupletiozem reddam, dum longe alias Urbis partes complures esse ostendam; Verum ad dignoscendas aquas sub terra perennes plura sunt inditia, & signa collecta per insignem authorem Leonem Baptistam Albertum Florentinum in sua Architectura lib. 10. cap. 4. ad quem legentes reijcio: vbi præsertim inter alia affert auctoritatem Taciti Histor. lib. 5. scribentis, Mosen in sua peregrinatione coniectura herbidi soli largas aquarum venas aperuisse, licet Etricus ille scriptor,*

- & Christiano nomini infensus, quod præter naturam accidit hoc velamento voluerit obducere: Item de signis aquarum, perennium, & earum notione vide omnino scitu digna scripta à Theodorico Gothorum Rege in epistola vltima Apro-
 77 niano Viro Illustri priuatarum apud Cassiodor. variarum lib. 3. & vltra scripta per Leonem Baptistam, & Theodoricum ad eliciendam aquarum perennium notitiam, mihi se se offert Ioannes Ruellius Parisiensis magni nominis medicus Christianissimi olim Regis Galliarum in tract. de natura stirpium par. 2. lib. 2. cap. 126. in fine: quo in loco affirmat autoritate De-
 78 mocriti in Geoponicis, faquam ibi subesse perennem, vbi Butomum, Cyperus, arundo, latum gramen, & Batrachion quod Chrysanthemon appellant, eruperint, & id testimonio Aquilegum, qui solum foderunt, aut exciuarunt: Præterea animaduertendum est ex Theophrasti sententia lib. 6. de causis plantarum, & aliorum veterum, aquam terræ per quam percurrit sporibus infici nō aliter quam fructus vitis, atque arborum, qui res radicibus iunctas sapiat, quod imitatus est Plini. Natur. Hist. lib. 31. cap. 4. vbi inquit,
 79 † tales esse aquas, quales sunt terræ per quas fluunt, qualesq; sunt herbarum quas lauant succi, vt eosdem amnes parte aliqua insalubres reperiri non sit absurdum dicere, & ita sensit etiam Vitruu. lib. 8. cap. 4. vers. per quarum venas aquæ vis percurrentes tincta &c. Huc etiam conferunt scripta per celebrem olim medicum huius Urbis Vtinen-
 80 sis Thomam Minadom, Rhodiginum medicarum disputationum lib. 1. disput. 6. affirmantem † flumen Mintij à parte Benaco manantis, sicut in sui fauce ex Benaco ipso profluente deterrimas habet aquas, ita omnibus locis, quos præterfluens aluit eandem prauitatem ob-
 81 tinere. Hinc † ad purificandam aquam vtimur coctione, & sublimatione, quibus terrea substantia ab aqua secernitur; Vt-
 82 terius, quia parū prodest aquas esse vberes, irriguas, & perennes, alijsq; dotibus siue qualitatibus præditas, nisi (vtiam attigi) sint optimæ, & salubres, iunct hic aliqua de salubritate, & bonitate, non inutilia delibare: nam ea, quibus plurimum, & frequentissime vtimur corporis humani causa, plurimum ad illius salutem conferunt. Aristoteles Politic. lib. 7. & ibi Dion. Thomas: sciendum igitur est
 opti-

80 † optimam esse aquam illam, quæ nullam gustanti, ac olfacienti de se præbet qualitatem, sed & bibenti iucundissima, & aspicienti purissima videtur, quod si à præcordijs quoque celeriter descendat, nullam aliam meliorem querere oportet; quæ verò longa in præcordijs facta mora stomachum ledit, atque inflatum, grauemq; reddit, vitiosa putanda est, neque enim calefcit, neque frigescit facile huiusmodi aqua, ac elixata, quoque in ea tardissimè, egrèq; coquuntur, ita docet Paul. Ægyptetæ summus vetusti sæculi Medicus in suis præceptis salubribus cap. 50. de Aquis. Qui igitur per signa aquam dignoscere voluerit, id hauriat ex præceptis eiusdem Ægyptetæ, qui etiam

81 præscribit † aquam ad Aquilonem, & Solis occasum fluentem tardè transmitti, atque incoctilem esse, & cum difficultate calefcere, ac frigescere, quæ verò ad Solis ortum, vt per meatum aliquem, aut per terram decurrit, & cito calefcit, frigescitq; hæc de se optimæ aquæ spetiem præbet; hæc, & plura alia scitu digna, & singulari utilitate referta de aquis, & earum bonitate, & salubritate habentur apud ipsum Ægyptetam, nec non apud Hippocr. de aere,

aquis, & locis cap. 1. & plura bona de eadem materia tradidit Galen. de bonitate aquæ lectio. 8. Nec sanè respuenda sunt ea, quæ de laudibus, & bonitate aquarum cõgessit Atherg. Dipsosophist. lib. 2. cap. 2. Quibus accedunt quoque cumolata per nostrates Iureconsultos, & in specie per Ripam in d. tract. de peste sub tit. de præseruatio. remed. contra pestem, num. 13. vsque ad nu. 19. & Cagnol. de Vita, & Regim. boni Principis nu. 64. vbi optimam esse refert eam aquam, quæ limpida, perlucida, & tenuis sit, quæque in candidum infusam non commacularit, quæ feruefacta fecem non dimiserit, quæque alueum quo perfluat, muscosum, & præsertim saxa coinquinata non reddiderit, & vt ibi per Cagnol. Cui hoc vnum liceat adijcere, quod Auicen. lib. 1. F. 3. D. 5. C. 7. admonuit, † peregrè proficiscentes lutum Patriæ suæ secum asferre, eumq; aquis peregrinis admiscere, vt aqua salubrior effecta corporibus nullam inferre possit læsionem.

Cæterum ne illotis manibus, (vt aiunt) attingam ea, quæ priusci Romani belli, & pacis, omniumq; ingenuarum artium gloria longe clarissimi obseruauerunt circa aquarum notionem

83 in Oppidis condendis; † sciendum est admirabilem quādam in aquis explorandis Romanos ipsos adhibuisse solertiā, quando Oppida erant fundaturi, nam pecudum extra rimabātur: si enim iocinora eorum liuida, aut vitio aliquo affecta inueniebant, id malum, aquarum vitio euenisse sibi persuadebant, & ideo alibi Oppida condebant.

Itaq; ex supra congestis rationibus, & iuribus cuitandæ sunt aquæ habitatoribus noxię, ne conditori nonne Urbis, vitium aquarum vitio verti possit, vt elicitur ex sacra veteri pagina lib. 4. Regum cap. 2. vbi hæc habentur. *Ecce habitatio Cinitatis huius optima est, sicut tu Domine prospicis, sed aqua pessima*

84 *sunt, & terra sterilis.* † Nec abs re Iura nostra, & leges, aduersus corruptentes aquas publicas graues pœnas statuerunt, vt refert Ripa in d. tract. de peste sub tit. de preseruatio. &c. num. 35. vbi citat nominatim Frontin. in libro inscripto de aquis in Urbem influentibus, & contra huiusmodi corruptores aquarum Plato in libro, seu Dialogo de legibus aliquas leges prodidit; & hinc videmus, quod alias tempore Philippi Longi Regis Galliarum, cum † quidam leprosi corrupissent aquam in pu-

teis, & cisternis, vnde plurimi mortalium consumebātur, fuit seuerè in eos animaduersum, vt elicitur ex Paul. Æmil. de Gest. Francor. lib. 8. & memoria ve-

86 re dolenda constat, † Oppidum Sfetigradi munitissimum aduersus Turcas propugnaculum Epirotarum, per proditorem militis, qui canem mortuum iniecerat in puteum arcis, & aquas corruerat, compulsum ad deditiōem, vt habetur in vita Georgij Castriotæ fortissimi Principis. † Item contra rumpentes aggeres fluminum publicorum indicta est pœna capitalis, prout sancitum extat geminato Senatusconsulto Veneto, altero edito anno 1530. 29. Februarij, & altero 1568. 24. Augusti tenoris vt in vtroque.

Veruntamen quia de aquis in genere hætenus plura conscripsi, placet modo nonnulla in specie in medium afferre, & 88 præsertim, † an noua Vrbs condenda debeat in situ fluminis eam alluentis? Qua in re varia fuit sententia grauissimorum virorum, & scriptorum, & inter alios Hieronymi Maggii Ireconsulti Anglarensis, & multiplicis eruditionis viri in amplo eius Tractatu Italico stylo edito, & sic inscripto, *Della fortificatione delle Città* lib. 1. cap. 2. Ibi enim

enim Maggins breuiter inquit , multis placere Vrbem condi debere super flumine , ea vnica ratione ibidem allata , hoc est commoditatis aquarum : sed mox rationem illam impugnat ex causis ab eo adductis , nempe metus inundationis Vrbis , exemplo Arni fluminis ; cuius impetu Florentia damnum graue passa dicitur , ac Tyberis à quo pluries alma Vrbs Romæ fuit inundata : Item ex causa aluei fluminis , & deriuationis eius : Item ex causa salutis corporum , quæ ab aquis fluuij , & auris insalubribus indè surgentibus lædi possunt medio vaporum , nebularum , aeris , & frigiditatis inde manantium , vt ibi per eum , quibus ad stipulari visus est Homer. Odysseæ lib. 5. inquit , horas antelucanas è flumine
89 esse semper insalubres. † sed his non obstantibus contrariam ego amplector sententiam , vt scilicet Vrbs noua extrui debeat , si modo rei natura , & situs patiat , super flumine , vel ei proximo loco , ita potissimum suadente ratione à multis prudentibus aduersæ opinioni applaudentibus accurato studio perpensa , hoc est ratione commoditatis , facili , & expedita via ad iumentum præbentis importationi , & exportationi rerum

planè omnium ipsi Vrbi , & illius incolis modico impendio utilitatem afferentium ; & quia mei nō est propositi in hac questione fluminis ex professo discussa ab alijs , meum interponere iudicium , ideò quò ad multiplicia comoda humano vsui conferentia ex flumine dimanantia ego vnumquemque cupidum relego ad ea , quæ vberimè perscripsit celebris vir nominis Ioannes Boterus in lib. 1. de causis magnitudinis , & magnificentia Cinitatum post decem libros de ratione status Italico , & eo quidem eleganti stylo iamdiu in lucem edito , cap. ult. in quo commoditatem conductionis est complexus ; Præterea aliæ non leues , nec aspernandæ accedunt rationes ex opportunitate fluminis scatentes , nempe vsus piscium ex eo nascentium pijs statis diebus sacrosancto Christiano ritui ap-
90 primè necessarius : Ideo sequum non est feudi Dominum subditis prohibere in flumine piscationes , quæ iuris nature , & gentium esse censentur , Iacob. de Sancto Georg. in Inuestitura Feudi , in verbo , & cum piscationibus nu. 2. & Bossi. in tract. caus. crimin. tit. de aquis , & fluminibus num. 119. & Ruin. conf. 28. 29. & 30. lib. 1. qui im-

pu-

pugnat Deci. secus tenentem in
 conf. 271. & ita prædictos DD.
 referens respondit Menoch. cō-
 sil. 298. num. 2. vol. 3. & alij
 DD. alij in locis. Item quoti-
 dianus aquæ haustus, & potus,
 tam hominibus, quàm animan-
 tibus, alimentum salubre affe-
 rens: Hinc Cato lib. 7. orig.
 fluium Iberum Orientem ex
 Cantabris laudat vti magnum,
 & pulchrum, & hoc vetusto ver-
 bo, pisculentum, idest pisco-
 sum; Illud quoque hoc in loco
 non esse obiter transeundum
 puto, quod ex flumine elicitur
 91 ratio natationis, † quæ maxime
 omnium exercitationum ab an-
 tiquis in existimatione fuit ha-
 bita, & est meritò habenda,
 quòd homines à periculis ma-
 ximis (vt dixit Plato in Gor-
 gia) liberarit, eosq; ad auden-
 dum fortiores, & animosiores
 redderet; prout pluribus ratio-
 nibus, & auctoritatibus hunc
 natationis vsum, tum in mari,
 tum in fluminibus, tum alijs in
 locis luculenter comprobat Mer-
 curialis de arte Gymnastica
 lib. 3. cap. 14. de natatione, vbi
 præter alia inquit, tantum per
 plura sæcula ipsius natationis
 vsum inualuisse, vt non minus
 pueri natandi artem, quam pri-
 ma litterarum elementa edo-
 cerentur: & ideò veteres Ro-

manos, vt testis est Veget. de re
 92 milit. cap. 10. † campum Mar-
 tium Tyberi flumini vicinum
 delegisse, in quorum altero ar-
 morum exercitationes inirent,
 in altero sudorem, pulueremq;
 diluerent, ac simul natare per-
 discerent; & quia (vt iam dixi)
 idem summæ vir doctrinæ Mer-
 curialis in d. cap. 14. & lib. 6.
 cap. 12. de natationis, & pesca-
 tionis effectibus, materiam ip-
 sam natationis, tam ratione
 militaris Gymnastica, & exer-
 citationis antiquitus obserua-
 ta, quàm ob valetudinis obser-
 uationem, & quarumdā hu-
 mani corporis affectionum cu-
 rationem ex professo est profe-
 quutus, ideone videar alienam,
 vt in adagio dicitur, metere
 messem, tanti viri scriptis ibi
 videndis libenter acquiesco:
 quibus hoc vnum addo, quòd
 93 † Iulius Cæsar inuictissimus Im-
 perator hunc natandi vsum,
 tum in mari, tum in fluminibus
 adeò calluit, vt ex grauissimis
 periculis intrepido animo na-
 tando feliciter euaserit, & in-
 terdum impatiens moræ, si flu-
 mina traicere non posset, ea
 natando superabat, vt scriptum
 reliquit Suet. Tranquill. in vita
 eiusdem Iulij Cæsaris cap. 57.
 & 64. imò idem Cæsar magnis
 commodis sæpè, & aliquando
 vita

vita ipsa caruisset nisi natare, sciuisse Sueton. ibidem. & ideo si didicisset natandi usum Cyri exercitus, tam insignem calamitatem, de qua scripsit Xenoph. in sua Pædia non accepisset; item Germani natandi periti, & summi urinatores olim habiti sunt, & ideo non in balneis, ut Romani, & alij lauabant, Alexander Genial. Dier. lib. 4. c. 19. Item Suid. littera A. quod Severus Imperator, Antoninū præter alia quibus eum instrui curavit, natando etiam in fluuium quoque ea tempestate exerceri voluit; tamen naturæ improbitas in filio, institutionis paternæ diligentia potentior fuit. Ex his igitur, & pluribus alijs expedit nouam constituere Urbem super flumine, vel propè flumen navigationi idoneum. Nec abs re veteres, fluuios omnes, & fontes pro Dijs maximis, & præcipuis habuisse memorat idem Aristides Orator Atheniensis in Oratione Isthmica ad Neptunum tom. 1. orationum, & à varijs gentibus, & populis honoratè singularis fuit habitus varijs fluminibus, ut apud Ægyptios Nilo propter insigne emolumentum apud Thessalos Peneo propter pulchritudinem, apud Scythias Istro propter magnitu-

dinem, apud Ætholos Acheloo propter fabulam, apud Spartiata Eurota propter legem, & apud Athenienses Ilisso propter sacrificia, prout de singulis meminit Maximus Tyrius Philosophus Platonius sermone 38. Vtrum dijs dicenda sint signa.

95 † Item mos Ægyptiorum fuit ad Nilum, seu secundum Nilum ripam templædificare Vitruv. lib. 4. cap. 5. & Ægyptios ipsos frequentia ad Nilum agitasse, conuiuia meminit Photi. in excerptis ex Isidor. vita.

Supereft modo, ut obiectis Hieronymi Maggiij respondeā, licet ex supra deductis sint satis sublata: Porro inundationis obex facillè diluitur, si noua Urbis conditor acumine iudicij sui, & peritorum, ac circumcolentium, naturam proximi fluminis explorauerit, & an perniciosius inundationibus fuerit plerumque obnoxium, † quo casu ego sentio eiusmodi situm fore euitandum, & alium tutiorem eligendum: Quo verò ad Arnix exemplum respondeo iuxta vulgatum Iuris nostri axioma, 96 dictans, † singularia exempla non esse trahenda ad consequentiam; Item licet Arnus aliquando exundarit in sueto Cæli, & imbrium, alteriusvè casus euentu, hand tamen superna clementia,

tia, & summa prouidentia Serenissimorum Mediceæ familie Principum, & Magnorū Ethrariæ Ducum passus est ex aliqua inundatione, graue detrimentum Vrbi Florentiæ inferri, aut illius pulchritudinis decus auferri: Quò autem ad Tyberis inundationes, præter iam dicta, responsum se se offert ex loco memoratu digno apud Cornel. Tacit. Annal. lib. I. in quo etiam eiusdem, & Arni, & Florentinorum fit mentio, cuius verba sunt hæc, quæ licet paulo longiora sint, libet hic adnectere.

98† *Actum deinde in Senatu ab Aruntio, & Ateio, an ob moderandas Tyberis exundationes vertentur flumina, & lacus per quos augetur, auditæq; Municipiorum, & Coloniarum legationes, orantibus Florentinis, ne Clanis solito alueo demotus in amnem Arnum transferretur, idq; ipsis perniciem adferret, congruentia his Interamnates disseruere, pessumituros fecundissimæ Italiae campos, si amnis Nar. (id enim parabatur) in riuos deductus superstagnauisset; Nec Reatini silebant, Velinum lacum, qua in Narem effunditur obstrui recusantes, quippe in adiacentia erupturum: optimè rebus mortalibus consuluisse naturam, quæ sua ora fluminibus, suos cursus, atque originem, ita fines dederit; spectan-*

das etiam Religiones sociorum, qui sacra, & lucos, & aras patris amnibus dicauerint; Quin ipsum Tyberim nolle prorsus accolis fluminis orbatum minori gloria fluere: seu preces Coloniarum, seu difficultas operum, siue superstitio ualuit, ut in sententiam Pisonis concederetur, qui nihil mutandum censuerat, hæc ibi Tacit. ubi refert id Senatusconsultum eo anno factum fuisse, quo continuis imbris auctus fuerit Tyberis qui plana Urbis stagnauerat, & relabentem secuta erat ædificiorum, & hominum strages, & ob id ante S. C. censuerat Asinius Gallus, ut libri Sybillini adirentur. Ex his igitur ex Tacito relatis bellissimè dignoscitur, quæ dāna prisco illo æuo Tyberis inferre posset, & quibus rationibus occurri debetur eiusmodi damnis, vnde nouæ Urbis author hauriet monita non contemnenda pro auertendo quouis detrimento ex flumine Urbis proximo imminente. Verum si per tot sæcula usque ad præsens alma Urbs Roma suis viribus inuicta constat, & æterna est permansura, ut Ausonius Poeticæ olim facultatis, & Romani Consulatus gloria perillustis hoc carmine prædixit,

Ignota æterna ne sint tibi tempora Rome,

& alii

& alij alibi : nam verò tuteiari numine secundum verum , & immortalem Deum , hoc est protectione Apostolorum Roma ipsa fulcitur (vt præter innumera alia exempla) Diuus Gregorius Pontifex opt. max. epist. 22. ad Rusticianam Patriciam lib. 7. Regist. prænotauit , & Venantius Fortunatus pius Vates geminis hisce versibus cecinit ,

A facie hostili duo propugnacula præsumunt ,

Quos Fidei Turres Vrbs caput Orbis habet .

Ideo Vrbs illa multiplici præsidio munita Tyberis exundantis impetum non formidabit : Nam & ipse Tyberis à Principe Poetarum Virgil. Æneid. lib. 8. hoc carmine laudatur ,

Ceruleusq; Tyberis Cælo gratissimus amnis .

99 Ultra quod † Sixti V. Clementis VIII. & aliorum summorum Pontificum vigilantia Tiberis inundationibus prouisum est , vt nunquam , vel rarò Vrbs illa detrimentum sentire possit. Sed vt è diuerticulo in viâ redeam , iuuat alia etiam Maggij obiecta breuiter diluere , & illud de alueo fluminis , & eius deriuatione , cuius meminit Frontin. Stragatemat. lib. 3. cap. 7. de fluminum deriuatione , & vitia-

tione aquarum , vbi recenset exempla P. Sernilij , C. Cæsaris , L. Metelli , Alexandri Magni , Semiramidis , & Clistenis ycionij de fluminibus auersis : nam non inficior summos illos belli Duces , ac prænotentes Reges , & Reginam . si iustos ibi nominatos deriuasse : quibus ego addo exemplum aliud memoratu dignum apud T. Liuium lib. 41. quod in Istrico bello

100 contigit : Nam † C. Claudius consul , cui in sortitione Prouinciarum Istria obuenerat , in Oppido Nesatio oppugnando amnem præterfluentem mania , qui & impedimento oppugnantibus erat , & aquationem Istris præbebat , multorum , dierum opere exceptum , nouo alueo auertit ; Ea res Oppidanos miraculo terruit , abscissæ aquæ : hæc Liui. & alia ibi consecuta non sine lachrymis legenda ; quæ quidem exempla adducere volui , licet à Maggio alioqui lynceo Iureconsulto , & Politico viro omissa , tum vt ipsius Maggij opinionem primo intuitu coloratam ostenderem , tum vt eam diluerem , ratione deducta ex vno exemplorum ipsorum , & alijs etiam rationibus subnectendis : Porro non me latet 101 † auersionem fluminum à potentissimi hostis exercitu validissimo , prout credendum est

N tales

tales fuisse exercitus Reipublicæ Romanæ, Alexandri Magni, & Semiramidis Regina, & forte aliorum fieri potuisse; & exemplum C. Claudij Consulis Romani in bello Istrico supra allatum, duplici ratione opinionum meæ (ni fallor) applaudit, nempe dum T. Liu. inquit, amen Nefatij Oppidi obsessi mœnia alluentem multorum dierum opere fuisse auersum: Item auersionem illam Oppidanos miraculo terruisse; Cum igitur auersio fluminis complurium dierum spatium exposcat, hinc admonetur Dux cautus belli, aut Præfectus Urbis, Oppidivè obsessi, exploratores mittere, qui inspiciant, & referant externam machinationem si quam forte molitur hostis, & mox habita ab exploratoribus suis notitia, lectorum militum copia eruptione facta nocturno, aut diurno tempore, nouam studere impedire molitionem, alio vè astu captum opus interuere, prout Ducis, aut Præfecti prudentiæ, & vigilantæ magis expediens visum fuerit, & capere consilium, vt aiunt, in arenam. altera autem ratio ex Nefatio Oppido à Romano Consule obsessoscet, dum miraculi instar visa fuit Oppidanis illa fluminis auersio, quæ indicat, vel

raro fieri, vel cum difficultate auersionem fieri posse, quod & posteriora sæcula vsque ad præsens æuum nostrum testata sunt, & præsertim in Belgis superioribus annis experimento firmatum, vbi † milites Præfidiarij Oppidi Bredæ nunquam sistere potuerunt fluminis præterlabentis cursum ad inundandas hostiles stationes; licet non inficer vetusto sæculo flumen, Ophin fuisse derivatum, teste Pausan. lib. 8. & postea etiam ad Nisibin post Antiochiam in obsidione auersum fuisse fluvium, & inde partem mœnium dissectam, vt refert Pompon. Latus in Gallo Imperatore. Item Agis Pausaniæ filius aliquando impressione in agrum Mantinensem facta, Ciues in Vrbe conclusit, & præterfluenti amne auerso mœnia destruxit facta ex crudo latere, qui ad machinas bellicas tutior est cocto, & saxis; nam illi franguntur, & exiliunt è compagibus; Incoctus autem later non aqualis dicitur; dissoluitur autem ab aqua non minus quàm à Sole, Suid. in L. P. Parui quoque refert, quod ex fluuio surgant vapores, nebula, & auræ insalubres, & noxiæ humanis corporibus, vt asserit Maggius: nam inficior omnia flumina
esse

esse obiectis hisce obnoxia: imò
 si aquarum qualitas, bonitas,
 salubritas, ac præstantia digno-
 scetur, iuxta ea, quæ supra ani-
 maduerti, proculdubio obuiam
 iri poterit omni ex aduerso a-
 quæ obiecto vitio, & damno:
 sed demum explorata aqua flu-
 minis perniciofa, confugien-
 dum erit ad scripta Palladij de
 Re Rustica lib. 1. tit. 7. his di-
 103 sertis verbis admonentis: † Si
*vicinus est fluuius, vbi st atumimus
 sedem parare, eius debemus explo-
 rare naturam, quia plerumque,
 quod exhalat inimicum est, à quo
 (si talis sit) conueniet refugere
 conditorem.*

Ex suprâ narratis igitur cau-
 sis expedit nouæ Vrbi flumen
 interluens, aut ei proximum ef-
 se; Cæterum, quia in rebus hu-
 manis nihil ex omni parte per-
 fectum, & omnibus numeris
 absolutum reperitur, operepre-
 tium erit, si Urbis condendæ si-
 tus, fuerit flumine ei salté pro-
 ximo destitutus, artis humanæ
 adiumenta adhibere, nemperi-
 uos ex aliquo fluuius, dotibus
 supra delineatis prædito, in Vr-
 bem ipsam deducere, & si non
 nauigabiles, saltem ad vsum
 Ciuitatis necessarium, prout
 104 fruitur † Ciuitas Vtini; duo-
 bus enim riuis è flumine Turrus
 extractis quinto ab Vrbe lapide

in Urbem ipsam labentibus,
 magnis commodis habitantes
 afficiuntur, atque altero ex eis
 Excellentissimi Senatus iussu
 in noua Palmæ Vrbe per cana-
 lem manufactum decurrente,
 ipsam præterfluens, & politio-
 105 rem, & sanio rem reddit, † ope-
 ra, & vigilantia Antonij Gri-
 mani Urbis ipsius Prouisoris
 Generalis, cui tantum opus Ci-
 uitas illa ingenuè adscribit, vt
 marmorea saxa testantur; &
 hæc quidem de aquæ elemento
 ad nouam Urbem necessario
 dixisse sufficiat.

Modo autem superest, vt pau-
 ca etiam de elemento ignis hic
 breuiter attingam; Qua in re
 animaduertendum est, quod
 monet Arist. Polit. lib. 2. cap. 2.
 inquiens ad valetudinem, &
 salubritatem conferre, si Vrbs
 in Solis ortum, aut certè in Se-
 ptentrionem vergat: hæc nam-
 que magis commodis auris re-
 frigeratur, & salubrior est: Qui-
 bus adstipulantur scripta per
 Vitruui. lib. 1. cap. 4. & post eos
 Diuus Thomas Aristotelis in-
 terpres eod. lib. 2. cap. 2. & in
 tract. suo de Regim. Princip.
 lib. 2. cap. 2. vbi disertè asser-
 106 mat, † oportere locum Urbis
 destinatum ad calorem, & fri-
 gus temperatè disponi secun-
 dum aspectum ad plagas Cæli

diuerſas: quibus concinit carmen illud Virgilij,

— *Si meſſis in umbra,*

& aliud ad euitandum nimium æſtium calorem Tibull. Eleg. lib. 1. Eleg. 1. ita ſcitè canentis, *Sed canis æſtios ortus vitare ſub umbra*

Arboris ad riuos prætereuntis aque. tametſi exceſſus nimij caloris ingeniti perdifficile euitari poſſit; Hinc alius priſcus Vates inſulam in Aſiæ ora ſitam, varijs alioqui præcipuis naturæ muneribus refertam,

Infamem nimio calore, dixit,

107 Proinde ꝑ noua Vr̃bs condenda non debet eſſe nimio calori obnoxia, ſed nec moderato calore deſtituta, alioqui facile incolis fiet deſerta, prout docuit idem Bieſi. in præcitato lib. 3. de Republica.

108 ꝑ Erit ergo ſitus Vr̃bis eligendus, vbi benigna quatuor elementorum concordia feliciter congruat, atque vbertate ſoli, frugum, vitium, & olearum præditus, apricis collibus ſeptus, nemoribus opacus, lapidicinis inunitus, pascuis latis affluens, nec animantibus noxijs infeſtus, nec motibus terræ affectus, nec ſubterraneis cuniculis obnoxius, planitiæ verò tuta, & moderata amēnitate conſpicuus, & flumine nauigabili

interſecante, vel ſaltem proximo, atque intrā Ciuitatem adſint putei, iugi, perenni, perlucida, & ſaluberrima aqua redundantes, & nullo caſu, licet inſueto æſtuo Solis ardore, ac Soli ſiccitate deficientes; conditores enim his omnibus diligenter, & linceo oculo inſpectis effugient id, quod obiectum fuit Calcedonenſibus, qui prætermiſſo Bizantijs ſitu nobiliſſimo, eorum Vr̃bem longè inferiori loco poſuerunt, & proinde tanquam cæci à peritis habitati ſunt, vt refert Tacit. Annal. lib. 3. in ſi. ſed lætitia, & gloria cumulati, Vr̃bi taliter per eos firmatæ, impoſterum omnia felicia, & fauſta contingere iure gloriabuntur.

De apparatu, ſeu principijs ſtructuræ nouæ Vr̃bis neceſſarijs.

Caput Septimum.

S V M M A R I V M.

- 1 Preparatio diligens in negotijs arduis eſt adhibenda, antequam aggrediantur.
- 2 Preparatos oportet rem aggredi, non agentes preparari.

Da-

- 5 *David, & Salomon antequam structuram templi inciperent, omnia necessari a præpararunt.*
- 4 *Præfectus ædificationi Urbis quid præparare habeat, antequam ædificium incipiat?*
- 5 *Malè ordinata etiam quæ rectè sunt disposita solent confundere.*
- 6 *Furni extrui debent, & pistorum numerus præparari antequam aliud in noua Vrbe aggrediatur.*
- 7 *Demosthenes fabricæ murorum ab Atheniensib. præfectus, corona donatur, quia celerrime opus absoluerat.*
- 8 *Operarij pro condenda Vrbe, quæ atate sunt legendi?*
- 9 *Operariorum, & militum in ætatis distinctione eadem est conditio.*
- 10 *Milites legendi sunt ætate adole-scentes.*
- 11 *Ætas apta ad prælium secundum legem Moysis erat ab anno 20. supra.*
- 12 *Ætas militaris secundum legem Ciuilem terminatur ab anno 18. usque ad 70.*
- 13 *Ætas 18. ann. appellatur plena pubertas.*
- 14 *Legata alimentorum facta pueris usque ad pubertatem durant in m. sculo usque ad 18. in femina usque ad 14. ann.*
- 15 *Scipio Africanus ætatis annorum 18. fuit electus Imperator exercitus Romanorum.*
- 16 *Caius Gracchus legem tulit in Tribunatu, ne quis ante annum 17. ad militiam cogeretur.*
- 17 *Maiores annis 55. à munere personali excusatur.*
- 18 *Operarij in Prouincia Fori Iulij signantur ab anno 16. usque ad 60.*
- 19 *Senex dicitur qui annum 60. at-tigit, ut ad æternam rei memo-riam examinari possit.*
- 20 *Operarij dum sunt in expeditione, militum priuilegijs potiuntur.*
- 21 *Remiges, & nauta in classibus omnes sunt milites.*
- 22 *Redemptores in noua Vrbe con-denda solent partem operis fa-ciundi conducere.*
- 23 *Redemptores post absolutum opus conductum, antiquitus pecu-nias accipere consueuerant.*
- 24 *Consuetudo Do. Venetorum, cum aliquid locant redemptoribus.*
- 25 *Saxa pro ædificijs æstiuo tempore debent eximi, & per biennium in solo iacere.*
- 26 *Lateres utiliores sunt, si ante biennium fuerint ducti.*
- 27 *Princeps, an possit bona priuato-rum auferre?*
- 28 *Ciuitas pro utilitate publica po-test auferre bona subditorum.*
- 29 *Pretium rei ex causa publica pri-uato eleuata an solui debeat?*
- 30 *Germanicus Augustus pretium soluit pro fructibus locorum, quæ Vallo comprehendebat.*

Osta-

- 31 *Octavianus Imperator Forum angustius fecit, ne domos vicinorum laderet.*
- 32 *Emptor perfecta emptione non habet regressum contra venditorem, si eidem auferatur prædium pro Vrbe condenda.*
- 33 *Operari an liceat diebus sacris, & solemnibus pro Vrbe condenda?*
- 34 *Actio ubi est tempore peritura, proceditur etiam tempore feriarum in honorem Dei.*
- 35 *Debitor suspectus de fuga potest capi etiam die feriata.*
- 36 *Debitor fugitiuus potest capi in domo propria.*
- 37 *Pro defensione Patria nullo tempore est bellorum præparationi parcendum.*
- 38 *Negotia militaria quacunque die expediri debent.*
- 39 *Factum ex causa necessaria nunquam dicitur culpabile.*
- 40 *Pugnare pro tuenda vita, vel lege Dei, nunquam dicitur opus seruile.*
- 41 *Ciues Taruifini fortiter agunt in munienda Vrbe aduersus iminentis hostis obsidionem.*
- 42 *Operari non licet die festo extra causam ingruentis necessitatis, etiam in Vrbe condenda.*

1 **Q**uoniam ¶ in omnibus negotijs præsertim arduis, & difficilibus antequam aggre-

diantur adhibenda est præparatio diligens, teste Cice. de off. lib. 1. & idè scitè Myson Chiloni vni ex septem Græciæ sapientibus relatus à Tiraquel. de Retract. §. 1. Glos. 11. num. 2. dixisse fertur, oportere præparatos rem aggredi, non agentes præparari; propterea post maturè, ac consultò perpensam, & exactè animaduersam rationè, & situm nouæ extruendæ Vrbe, expedit omnia, & singula prius conquirere, ac parare, vnde tanti operis auspicandi moles facilius absoluitur. Hinc est, quod ¶ duo magni Reges Dauid, & Salomon, sacrum, ac celeberrimum Hierosolymis templum, condituri, auri, argenti, æris, ferri, lignorum, lapidum, aliarumq; rerum opportunarum, vim ante conuehi curarunt; à vicinis item Regibus, fabrorum, Architectorumq; ingentem numerum petiuerunt, vt nihil in tempore optandum esset: & optimè quidem summi Reges illi prospexerunt; nam præterquam quod operi dignitatem addit, etiam ædificantis gloriam adauget, si quid tùm rectè factum, tùm celeriter fuerit absolutum; proindè notam Evangelicæ veritatis effugiet diuinitus monentis per illa verba, *Hic homo capit ædificare,*

et non potuit consumare.

4 † Itaque munus erit solertissimi, & eminentissimæ auctoritatis viri à Principe nouæ Vrbi condendæ Præfecti, ministros exploratæ fidei, & experimenti homines seligere, quibus cura sit, omne officium, studium, ac 5 diligentiam præstare in accersendis fabris, lignatoribus, putearijs, quique flumina arcere, dirigere, auertere sciant, coctilium laterum, calcisq; ex coctoribus, lapidum fossoribus, aliisque artificibus, ac gnaris, industrijsq; hominibus, quorum opera, & ope indagetur, quæ cuiusq; rei propria, quæ conditiones sint, quivè cémentorum, li- 6 gnorumq; parandorum redemptores velint esse, explorare; operarum, plaustrorum, iumentorum numerum conquirere; & quo quidq; in loco materiæ, & cémentorum reperiretur, quæ item curruum, & operarum, quæ lignorum ad fornaces conficiendas, quæ lapidicinarum ad saxorum vim eximendam, & comparandam, quæ arenæ fossitiæ, ac fluuiatilis copia esset, quivè demum certi, assuetiq; 7 homines forent ad illa conuehenda, & honesto stipe, ac impendio comportanda, vt in usum ipsius Vrbi extruendæ conuertatur; Hæc enim omnia,

& singula ad summum Urbis Præfectum referri debent, & per ipsum sigillatim, & diligenter perscrutari, vt rectè disponantur, cum in hoc potissimum celeritas, & felix exitus Urbis condendæ auspicetur, vt benè ordinata benè procedant, † quæ verò ordine carent, vel malè ordinantur, ea etiam quæ benè ordinata sunt solent confundere secundum sententiam Platonis in lib. 6. de legibus.

Proinde in eam præcipuè curam erit incumbendum, vt tantæ congrua alimonia dietim sustentandæ genti nouo operi necessariæ consulatur, quod facile continget, † si furni extruantur, pistorumq; numerus præparetur, ita monente sacra pagina de furnis ante omnia in noua Vrbe extruendis, 3. Esdr. cap. 2. cuius auctoritate inniti videtur Luc. de Pen. in l. hac providentissima, num. 7. C. de quib. mun. vel præstat. lib. 10. item preparatis vectibus, lignibus, & alijs instrumentis ad terram fodiendam, ac operarum, seu vastatorum numero abundantis; sic enim & † Demosthenes ab Atheniensib. fabricæ murorum Præfectus, cum omnibus præparatis celerinè in iunctum munus absoluisset, merito ab Atheniensib. ipsis coro-

na

na donatus extitit, quod quidem per Æschinem Oratorem in Oratione in Ctesiphontem obiectum eidem legimus.

Et quia (vt dixi) inter principales apparatus per Præfectum, & alios prepositos ad Urbem ædificandam comparandos, numerus operarum præcipuè requiritur, iccirco hic breuiter tangam, † qua ætate sint eligendi hi, qui operari debent in condenda Vrbe? licet enim in nostræ Iurisprudentiæ libris nuspiam legerim, cuius ætatis isti esse debeant, cum nec apud nostros Iureconsultos explicite viderim tractatum de Vrbe condenda, attamen ista inquisitio mihi videtur necessaria, quæ pluries vidi disceptatum inter Rurales super excusatione iniuncti oneris respectu ætatis, & proinde cum tales opere in terra suis manibus fodienda, & conuehenda, non leuem subeant laborem, non absimilem fore cum militibus eorum conditionem in ætatis distinctione existimaui, vnde † quæ ratione milites certæ ætatis eligi debet, ea vtique & hi, qui huic operi vacare tenentur, erunt signandi, cum in hoc opere potissimum labor corporis versetur; atqui sciendum est, quod † adolecentes sunt milites legendi,

prout ex Salust. tradit Veget. de re milit. lib. 1. cap. 4. cuius ætat. Tiron. sunt proban. & ibi in specie facit mentionem de fossa ducenda per milites, præter cetera ibi relata: † Certa autem ætas apta ad prælium est ab anno 20. supra, secundum legem Moysis, vt habetur cap. 1. Num. 12 † secundum verò legem Civilem est ab anno 18. vsque ad 70. vt Glos. est singularis in cap. 1. de pac. iur. firman. in vsibus feudorum in verbo ab anno in fin. nisi fortè à Principe indulgeatur, l. fin. C. de testam. milit. 13 & illa † ætas 18. annorum appellatur plena pubertas, vt est tex. in §. minorem, instit. de adopt. & not. in l. nulla, ff. de alim. & cibar. leg. vbi † legata alimentorum facta pueris vsque ad pubertatem, intelliguntur in masculo durare vsque ad 18. annum, in femina verò vsque ad 14. vt not. glos. in d. cap. 1. & ibi Bald. & est glos. in cap. lectores, 32. dist. Hinc † Scipio ille Africanus communibus suffragijs cum 18. annorum esse Imperator delectus est, vt inquit Leo V. Imperator in sua singulari lib. de bellic. apparat. cap. 20. de sent. milit. num. 78. Liuius autem lib. 5. scribit, *L. Valerio quartum, M. Camillo, M. Emilio Tribunis militum,*

Con-

Consulari potestate, fuit delectum habitum, nec iuniores modò con-
scripti, sed seniores etiam coacti
nomina dare, vt Vrbi custodiam
agerent, & idem Linius lib. 10.
bello Samnitico, & Etrusco, Se-
natus delectu omnis generis homi-
num haberi iussit, nec ingenui mo-
dò, aut iuniores sacramento adacti
sunt, sed seniorum etiam cohortes
facta, libertiniq; centuriati. Quo-
niam autem mos increbuerat,
vt minores annis septemdecim
aliquando scriberentur, propte-
 26 *rea † C. Gracchus in Tribuna-*
tu legem (teste Plutarco) tulit,
ne quis ante annum 17. ad mi-
litiam cogeretur, vt refert Si-
gon. de antiq. iur. ciu. Roman.
lib. 1. cap. 11. de iur. milit.

Et quoniam munus hoc ope-
 ris condendæ Vrbi impenden-
 dum inter munera personalia
 connumeratur, vt latius supra
 17 in cap. 5. firmaui; Ideò † maior
 annis 55. ab hoc munere immu-
 nis erit, cum hæc ætas ann. 55.
 ad munera personalia quem vo-
 cari non permittat, vt inquit
 tex. in l. manifesti iuris, C. qui
 æta. vel profess. se excus. lib. 10.
 & l. liberta, ff. de oper. libert. &
 plenè Menoch. de arbitr. iud.
 lib. 2. cent. 1. casu 59. nec suffi-
 ciunt anni 50. l. a munerib. C. de
 Decur. licet tex. in l. si vltra,
 C. de Decur. lib. 10. septuaginta

annos requirat, ad hoc, vt quis
 sit immunis à personalium mu-
 18 nerum vocatione. † Vidi tamen
 pluries, quod per ædicta Præsi-
 dis Prouinciæ Fori Iulij, quan-
 do casus occurrit, cauebatur,
 quod ab anno 16. vsque ad an-
 num 60. operarij eligerentur
 per Vniuersitates Villarum, eò
 quia infra illam ætatem, vt plu-
 rimum apti, & idonei ad opera
 huiuscemodi præsumuntur, &
 ita etiam in Dominio Mediola-
 19 ni seruari, vt † senex dicatur
 qui annum 60. agit, vt ad æter-
 nam rei memoriam examinari
 possit, asseuerat idem Menoch.
 d. casu 59. in fin.

Quibus verò modis, præsum-
 ptionibus, & coniecturis proba-
 ri possit ætas hominis latè ex
 professo enucleat idem Menoch.
 in suo tract. de præsumpt. lib. 2.
 præsumpt. 51. per totum, & de
 ætatibus hominis varijs accu-
 ratè disputat in tract. de arb.
 iud. lib. 2. cent. 1. casu 57.

Sed vt reuertar ad eos, qui in
 condenda Vrbe egregiam, &
 fedulam proprijs eorum corpo-
 ribus nauant operam, ego eos
 opinor iure optimo militibus
 posse conferri, ex his, quæ supra
 20 dixi, & per consequens † mili-
 tum priuilegijs potiri debere,
 dum sunt in expeditione, & in
 publico opere insudant; nam

O cum

cum eadem fermè pericula experiantur, iura quoque eadem merito sibi vendicant, ex ijs, quæ respondit Vlpian. in l. j. primo Responso, ff. de bonorum
 21 possessio. ex testam. & si † in Classibus omnes Remiges, & Nautæ milites sunt, d. l. i. §. in classibus, cur non & milites erunt censendi hi, qui in terra fodienda, ac ferenda vice remi assidue, vel ligones, vel alia instrumenta similia manibus pertractant, vt opus publicum condendæ Urbis ad omnium utilitatem absoluant?

Ceterum quia in noua Vrbe condenda operæ distribuendæ sunt, vt diuersis ministerijs eodem contextu assistant; pars enim vel in foueis excauandis, vel aggeribus extruendis, vel muris, & propugnaculis excitandis applicari debet, ea propter experientia rerum docuit, vt per summum Præfectum solèant Redemptores accersiri, quos vulgato vocabulo appal-
 22 tiores appellamus, † qui certo pretio, suisq; sumptibus conducere solent partem operis faciendi, de quibus loquuntur tex. in l. Redemptores, ff. de rei vendicat. l. cuicunque, §. labeo,
 23 ff. locat. † Antiqua enim consuetudine (vt Festus ait) non prius Redemptores pecunias

accipiebant, quam vniuersum, quod faciendum conduxerant, effecissent, prout & colligitur ex dictis Papiniani, & Vlpiani in l. j. ff. in quib. cau. pig. tac. contrah. & in l. si neutri, §. i. ff. de priuileg. credit. & sequitur Coras. in suis Miscellan. lib. i. cap. 4. nu. 3. cautè autem agendum est cum istis Redemptoribus, quia plerumq; solent in operibus conductis, & præsertim in cementitijs materiam vitiatam apponere, vt minori impensa perficiantur, & sic edificium factum breui temporis intervallo labefactatur cum præiudicio locatoris, qui ex integro illud restituere necessitatur, & ita etiã in aggeribus, & propugnaculis
 24 obseruant, vnde † DD. Veneti super hoc, ne fraudentur ab ipsis Redemptoribus solent cum eis pacisci, vt ad certum annorum spatium opera conductæ conseruare habeant suis sumptibus, & si infra illud tempus aliquod detrimentum infligitur ex integro pereos restituuntur, prout anno 1627. accidisse vidimus in Vrbe Palmæ magno ipsorum Redemptorum incommodo.

Monet quoque Vitruu. lib. 2. cap. 7. de lapidicm. quod is, qui aliquod opus ædificare intendit, † per biennium ante, non hyeme,

hyeme, sed æstate copiam saxorum ex lapidicinis eximat, & ea iacentia in locis patentibus exponat, & quæ tacta, & læsa à tempestatibus eo biennio fuerint in fundamentis conijcian-
 26 tur, cetera quæ non erunt vitia-
 ta, sed natura rerum probata,
 ponantur in ædificijs super ter-
 ram, nec solum ea in quadratis
 lapidibus erunt obseruanda, sed
 etiam in cémenticijs structuris,
 & eandem diligentiam adhiberi
 debere circa lateres, & cal-
 cem suadet lib. 2. cap. 5. † late-
 res enim vtiliores fore, si ante
 biennium fuerint ducti, nam
 ante non possunt penitus sicce-
 scere inquit Budeus in l. si fra-
 tres, §. si communem, ff. pro soc.
 vbi plura scitu digna congerit
 ad materiam Architecturæ per-
 tinentia, ad quæ, & alia scripta
 per Vitruu. & sequaces legen-
 tes reiicio.

Verumtamen quia occasio
 condendæ nouæ Urbis, respectu
 arenæ fodiendæ, vel calcis co-
 quendæ, vel alterius materiæ ex-
 cidendæ in loco priuatorum, re-
 quirere videtur, vt discutiatur
 illa quæstio celebris inter Doct.

27 † An Princeps iure possit bona,
 & res alterius priuati auferre;
 ea propter ego breuiter, & con-
 clusiue procedendo in terminis
 illius quæstionis teneo, Princi-

pem cum causa id posse facere;
 causam autem iustam dicimus,
 quando fit propter vtilitatem
 publicam, ad quod facit tex. in
 l. Lucius, ff. de euictio. & in l.
 item si verberatum, §. 1. ff. de
 rei vendicat. & in l. quod semel,
 ff. de decr. ab ord. facien. & not.
 Bald. & Angel. in l. bene à Zeno-
 ne, C. de Quad. Præscript. vbi
 28 tradunt, quod † Ciuitas pro
 pace habenda, & sic pro vtilita-
 te publica potest auferre bona
 subditorum de iure, & de con-
 suetudine; & ita tenet hanc ma-
 teriam plenè exornans Ias. in l.
 Barbarius, num. 24. & seqq. ff.
 de off. prætor. & alibi sparsim
 per DD. & potissimum in hisce
 terminis Luc. de Pen. in d. l. hac
 prouidentissima, col. 2. q. 5. vbi
 in indiuiduo querit, an occasio-
 ne Ciuitatis ædificandæ possit
 auferri solum priuati eo inuito,
 & tenet quod sic, eo quia inte-
 rest Reipublicæ, & quia n uros
 Ciuitatis construi necesse est in
 locis opportunis, habilibus, &
 idoneis ad tuitionem totius Ci-
 uitatis, & incolarum eius, quia
 per eorum ædificationem para-
 tur securitas Ciuitati.

29 Sed hic hæsitatur, † an Prin-
 ceps debeat soluere pretium rei
 à priuato ex causa publica, &
 subinde ex causa condendæ Vr-
 bis acceptæ? Quia in re Ias. in

O 2 d. l.

d. l. Barbarius, num. 36. & seqq. concludit, quod sic, & pluribus id cōprobat, & ante eum idem sensit Castrensis. in l. digna vox, C. de legib. quem refert, & sequitur Cephal. cons. 302. num. 132. & Luc. de Pen. in d. l. hac providentissima, col. 2. q. 6. hoc disputat, & primo pro affirmatiua opinione concludit, mox subiicit, quod contrarium de facto seruatur; subdens tamen quod Princeps posset excusari rationibus ibidē adductis, quas hic non repeto; verum opinioni affirmatiuæ ad stipulari videtur
 30 ¶ exemplum Germanici Augusti, qui eo bello, quo victis hostibus cognomen Germanici meruit, cum in finibus Galliarum Vbiorum Castella poneret, pro fructibus eorum locorum, quæ Vallo comprehendebat pretium solui iussit, atque ea iustitiæ fama omnium fidem astrinxit, vt scriptum reliquit Sex. Iul. Frontin. de stratagem. lib. 2. cap. 11. de dubio. an. in
 31 fid. retin. & ¶ Octavianus Augustus, vt refert Sueton. in eius vita, cap. 56. Forum angustius fecit, non ausus extorquere possessoribus proximas domos; mira certē Principis modestia, qui maluit Forum facere arctius, & minus capax, ne iniuria afficeret possessorēs domorum vici-

narum, quas inuiti dabant; licet illud ædificium inter Magnifica Vbis Romæ à Plin. numeretur. in iure ergo videtur conclusio recepta per scribentes, quod priuatorum domus gratia publicæ vtilitatis auferri possunt, & dirui, dummodò competens pretium priuato detur, quamuis in ablatione non consentiat, prout firmat etiam Roman. in consil. 310. num. 3. vbi in specie adducit tex. in l. si quādo, C. de oper. publ. & latissimè post omnes more suo congerit Gabriel. cōmun. conclus. lib. 3. de iur. quæst. non tollen. concl. 2. nu. 25. vbi plures adducit, & in specie Bar. in l. fin. §. fin. ff. de pig. act. Vnū tamen adijciam, quod si Princeps ex causa Urbis condendæ accipiat prædium alicuius priuati, & ipsum in vsum publicum redigat, & renuat pretium
 32 exsoluere, ¶ ipse priuatus non potest habere regressum contra venditorem prædij, etiam respectu residuæ quantitatis, in qua esset debitor pro pretio emptionis factæ, quia futuros casus enictionis post contractam emptionem, ad venditorem nō pertinere respondit notabiliter Paul. I. C. in d. l. Lucius, ff. de enict.

Supereſt modò, vt enucleatis his, quæ requiruntur præparari ad

ad Urbem condendam quæri
 33 debeat, † si quando contigerit
 fortè necessitate ingruente no-
 uam condi Urbem, an diebus
 sacris, & solemnibus liceat ex
 hac causa operari? Qua in re
 ego piè sentio, quando neces-
 sitas ita exigat, id fieri posse;
 quandoquidem & Dominica
 die, ac alijs etiam quibusuis in
 honorem Dei opt. max. & San-
 ctorum feriatibus coloni,
 & agricolæ possunt liberè, & li-
 center indulgere agrorum cul-
 turæ, necessitate aeris vrgente,
 quoniam frequenter contingit, 36
 vt non aptius alio die frumenta
 fulcis, aut vineæ scrobibus mun-
 dentur, ne occasione momenti
 pereat commoditas celesti pro-
 uisione concessa, l. 3. C. de fer.
 l. licet, vbi Abb. de fer. Ioan.
 Lup. in cap. per vestras, §. 27.
 nu. 9. de donat. int. vir. & vxor.
 34 sic & † vbi est actio tempore
 peritura, procedi potest tempo-
 re feriarum etiam in honorem
 Dei inductarum, d. cap. licet, &
 cap. fin. in fin. & not. Abb. Sicul.
 35 in cap. final. de iud. & ideo † de-
 bitor suspectus de fuga potest
 capi, vel autoritate Iudicis,
 vel autoritate propria credi-
 toris die feriatâ etiam in hono-
 rem Dei per Glos. singularem,
 & approbatam in l. dies festos
 in glos. 2. & ibi Bart. & alij se-

quantur, C. de fer. & illa Glos.
 est vnica, & singularis in iure
 secundum Angel. & Fulgos. in
 l. 2. ff. de fer. & Alberic. in l. si fe-
 riatibus, ff. eo. dicit, quòd consue-
 tudo sequitur, & approbat glos.
 illam, & eam multum ampliâs
 Bald. in cap. final. col. vlt. extra
 eo. inquit, debitorem suspectum
 de fuga posse capi die feriata,
 nedum si sint feriæ solennes,
 sed etiam si sint solemniores, &
 Bald. refert, & sequitur Iason.
 in l. vinum, num. 3. ff. si cert. pet.
 vbi plura ad hoc cumulat, & te-
 net † debitorem fugitiuum pos-
 se capi etiam in domo propria,
 vt ibi per eum; & ad ea, quæ su-
 pra dixi de agricolis, & festis
 diebus, mirificè applaudunt ea,
 quæ scribit Virgil. in Georg.
 lib. 1. vbi ita inquit,

*Quippe etiam festis quadam exer-
 cere diebus*

*Fas, & iura sinunt, riuos deducere
 nulla*

*Religio vetuit, segeti prætere se-
 pem.*

*Insidias auibus moliri, incendere
 vepres,*

*Balanumq; gregem fluuio mersare
 salubri.*

Quam tamen conclusionem in-
 telligendam censeo cum mode-
 ranine de quo disponit tex. in
 cap. si nulla vrget, 23. q. 8. vbi

37 dicitur, quòd † si vrget neces-
 sitas

tas pro defensione Patriæ, vel legum paternarum nullo tempore est bellorum præparationi parcendum, vnde Vlpianus l. C. in l. Diuus, ff. de fer. affirmat, quod Traianus Imperator respondit Minicio Natali, quod feriæ à forensibus tantum negotijs præbent vacationem, ea autem, quæ ad disciplinam militarem pertinent etiam feriatis diebus expediri debent, & 38 ibi Bart. notat, quod † in negotijs militaribus licitum est operari quacumq; die, licet sint feriæ solemnes in honorem Dei, & ratio est, quia momentum temporis in eis inducit necessitatem; proinde † non dicitur culpabile, quod necessitas infert, vt patet in cap. ad legitimam, 33. q. 1. est enim tantæ efficacis necessitas, vt licitum faciat, quod alias esset illicitum, & ideo dicimus, quod nulla ligatur lege, cap. remissionem 1. q. 1. & varijs sacre pagine edocemur exemplis ad instructionem nostram peraccommodis, 40 quod † pugnare pro tuenda vita, vel pro lege Dei nunquam dicitur opus seruile; Hinc cum Gentiles constituissent prælia in diebus Sabbathorum aduersus quosdam, qui fugerant de Iudea, illi aggressi non miserunt lapidem, dicentes moriamur

omnes in simplicitate nostra; in quo licet deuoti animi affectum erga mandatum Domini exhibuerint, tamen attendentes postea, quod in hoc populus dispergi poterat, cogitauerunt saniori consilio, dicentes omnis homo quicumq; venerit ad nos in die Sabbathorum pugnemus aduersus eum, vt habetur Machabæor. 2. cap. 1. & Neemias, & alij reuersi ex transmigratione, cum diligenter inuigilarent fabricæ murorum Hierusalem, & iustum haberent timorem, ne inimicæ gentes id impederent, quacumque die faciebant opus, vna manu tenentes gladium, & altera operando, vt patet Neem. 4. sic & Veneti festis diebus operati sunt in re aduersa, vt scribit Bemb. in hist. Venet. lib. 8. & † Ciues Taruifini vnâ cum Præfecto, & alijs Ciuibus Venetis, cum intellexissent hostes venturos ad illam Urbem oppugnandam, iuuantibus etiâ ipsis mulieribus, singulis diebus plures horas, terra suis manibus fodienda, & conuehenda laborem forti animo subierunt, authore eod. Bemb. in Hist. Venet. lib. 12.

42 † Extra verò casum ingruentis necessitatis, nullo modo operari licet, vnde dicitur in cap. omnes, extra de fer. *Omnes dies*

De

Dominicos à vespera in vesperum , cum omni veneratione decreuimus obseruari , & ab omni illicito opere abstinere . & in cap. ieiunia de consecrat. dist. 3. in die Dominica nihil aliud agendum est , nisi vacandum Diuinis , & nulla operatio seruilis in illa , & alijs festis diebus agi debet , nisi tantum hymnis , & canticis spiritualibus , & psalmis Deum rectè colere , vnde Tibull. licet Etnicus Eleg. 2. scripsit ,

Lucesacra requiescat humus , requiescat arator ,

Et graue , suspensò vomere , cesset humus .

6 Territorium possessionum limite designabatur antiquitus .

7 Taurus , & Vacca aratro iungebantur per antiquos in condenda noua Vrbe .

8 Reip. interest Ciuitates repleti liberis hominibus .

9 Boves albi iuncti aratro in Vrbe condenda , quid significant ?

10 Veneti non admittunt spurios in eorum consilio etiam si postea sint legitimati .

11 Parentes Patr. rj sanguinis inter Venetos tenentur intra certum diem publicè profiteri liberos natos .

12 Femine antiquitus vtebatur duobus , masculi autem tribus nominibus .

13 Boves antiquitus cur essent soli dicati ?

14 Solon prohibuit boves mactari in sacrificijs .

15 Boves , & agrorum instrumenta non possunt accipi pro pignore , pro executione rei indicatæ .

16 Colonus non potest offerre instrumenta ruralia pro pignore .

17 Prouinciæ omnes in suo sensu abundant .

18 Ritus Græcorum in fundanda noua Vrbe qualis fuerit .

19 Plato , Atticus Moses fuit appellatus .

20 Ritus adhibitus in Vrbe Hierosolima instauranda per Esdram , & Neamiam .

De ritu in noua Vrbe condenda recepto.

Caput Octauum .

S V M M A R I V M .

1 Antiquitatis notitia animum delectat .

2 Intellectus facilitatur ex cognitione originis rei tractandæ .

3 Ritus antiquorum in nouis condendis Vrribus qualis fuerit ?

4 Sulcus pro ambitu nouæ Vrbs , cur religiosè circumduceretur per antiquos ?

5 Etrusci in ducendo sulcum nouæ Vrbs , cur vomere aneo vterentur ?

Leo

- 21 *Leo Quartus Pontif. in condenda Vrbe Leonina quid egerit?*
 22 *Ritus Venetorum in fundanda Vrbe Palmæ in Prouincia Fori Iulij enarratur.*
 23 *Romani deligebant quinque Prefectos muris, & turribus Urbis instaurandis.*
 24 *Palmæ Urbis figura, quomodo in numismate fuerit expressa? & num. 25. & 26.*

1 Cvm † antiquitatis notitia animum delectatione impleat, iccirco antequam de ritu nouæ condendæ Urbis, prout hisce temporibus seruari consuevit attingam, erit prius de auspiciato veterum ritu in nouæ Urbis structura adhibito in medium proferre, quæ omnia, licet priscam redoleant superstitionem, non tamen inutilia erunt his, quibus ipsius antiquitatis cognitio arridet; siquidem & Gaius I. C. in l. j. ff. de aq. rer. dom. monet, differentem de aliqua re prius de antiquitate eiusdem referre, vt plenior cognitio eorum, de quibus differitur existat, † facilitatur enim intellectus in impressione eorum, quæ continue sequuntur, ex cognitione originis rei tractandæ, prout idem I. C. dixit in l. j. ff. de orig. iur.

3 Itaque sciendum est † vete-

res olim consueuisse in nouis Urbibus Etrusco ritu, iunctis bobus tauro, & vacca aratro sulcum facere, quem sulcum Festus Pompeius primigenium appellauit, quando designationi nouæ Urbis condendæ à tauro, & vacca imprimitur, vt eum refert Tiraquel. de iur. primigen. in præfat. col. 2. circa finem; sulcus enim iste designabat spatium, siue ambitum intra quem Oppidum ædificabant, idq; religionis causa, & auspiciato fiebat, † quo eius loci Penates, & Genios magis propitios sibi redderent conditores, prout in suis de latina lingua libris testatus est Varro, & alij, & ex nostratib. Iuriscons. id affirmavit Alciat. in l. pupillus, ff. de verb. signif. & idem comprobatur Hieronym. Magg. de vari. lect. seu Miscellan. lib. 3. cap. 13. vbi ad hoc plura recenset, & ritum etiam ipsarum Urbium condendarum appingit ex Ouid. Fastor. lib. 4. hisce verbis,

Apta dies legitur, quamania signet aratro

Sacra Palis suberant, inde mouetur opus

Fossa fit ad solidum, fruges iaciuntur in imo,

Et de vicino Terra petita solo

Fossa repletur humo, plenaq; imponitur Ara,

Et

Etrouus accēso funditur igne focus.

Inde pramens stiuam designat mē- 7
nia sulco.

Alba iugum nireo cum boue vacca
tulit.

Qua in re non est omittendum,
Etruscos ipsos in Vrbe conden-
da prius vsos fuisse vomere
æneo, quod est ferramentum
aratri quo sulci fiunt, Cæl. Rhodig. lectio. antiq. lib. 29, cap. 6.

& Volaterr. in Philolog. lib. 27.
cap. de Urbium ædificatione;

æneum verò vomer ideo fuit
adhibitum, quia † Etrusci exi-

stimarunt nouam Urbem qui-

dam in se diuini continere; nam

ad rem diuinam pleraq; ænea

veteres adhibere fuerunt soliti;

teste Cæl. Rhodig. ibid. & se-

cundum ritum ab Ouidio de-

scriptum conditam fuisse Ur-

beni Romam à Romulo eius

fundatore inquit Plutarc. in vi-

ta Romuli, vbi adijcit, ipsum

tunc boues aratri egisse sexu di-

spari, & fixis terminis profun-

dum circumduxisse sulcum;

Proinde etiam territorium di-

signif. Territorium à terrendo

dictum esse responderit. † Cur

autem Etrusci taurum, & vac-

cam aratro iungerent in noua

Vrbe condenda, & sectator eo-

rum Romulus; ego plusculum

inuestigau; tandem inueni Isi-

dor. de etimolog. lib. i. cap. 2.

De ædific. public. ex Catonis

authoritate sic scribentem; ideo

Vrbs aratro circumdabatur dispari

sexu iuuenorum, propter com-

mixtionem familiarum, & imagi-

nem serentis fructumq; redditis;

hæc Isidor. ex cuius verbis elici-

tur intimus sensus eiusmodi-

ritus, qui indicat coniunctio-

nem maris, & feminae per con-

ingij nexum, quo † Ciuitates

debent hominibus repleri, idq;

propterea Reipublica interesse

vno planè ore exclamant DD.

P den-

- denda? Qua in re, haud satis mihi constat, attamen si licebit proferre sensum meum, audem dicere, † candentem illum
- 9 bonum colorem monere iugales, vt candoris fidei, atque honestatis, quæ præcipuè in coniugijs adesse debet meminisse velint, & proinde quod liberi ex eis gignendi forent verè ingenui, atque legitimi, & sine vlla violati iugalis fœderis, impuriq; amplexus nota conceptis; nam ingenuis, & liberis hominibus longè magis quam aliqua labe, pollutis, Reipubl. expedit Ciuitates esse refertas.
- Doct. ind. l. j. ff. sol. matr. & Rip. in specie num. 19. & 20. vbi latè differit, & mox concludit inuehens in fernos, & spurios, quod Reipubl. intersit Ciuitatem esse repletam liberis, & legitimis hominibus, quod etiam ex professio respondit Barbat. in conf. 40. clemētissimum, col. 5.
- 10 lib. 3. † Ideo DD. Veneti non admittunt spurios in eorum comitijs, seu consilio, etiam si postea sint legitimati, Fulgos. consil. 62. stante statuto col. 2. quod & Romę obseruari affirmat ibidem Fulgos. & ne qua fiat impostura lege cautum est, quod
- 11 † Patritij sanguinis parentes, debeant intra certum præscriptum diem publicè profiteri li-
- beros natos, quod & D. Marcus Imperator olim instituit, vt. s. apud Præfectos ærarij Romæ, apud Tabellarios in Prouincijs, parentes profiteretur natos intra tertium diem, nomine imposito, vt si quis causam liberalem diceret, inde ferret; cuius moris meminit Apulei. Apolog. 1. & annotatum extat ad l. etiā matris professio, ff. de probat. licet antè D. Marci Augusti tempora nomina imponerentur nono die maribus, & octauo fœmellis natis secundum Plutarc. in Problemat. nu. 102. vbi sub-
- 12 dit, quod † fœminæ vtebantur duobus, masculi autem tribus nominibus.
- Ceterum iure meritò censendum est, quod humanum genus pluri facere boues teneatur quàm alia animalia, tum quia ipsi fuerunt præcipua in condendis Urbibus instrumenta, tum quia aratro terram vertentes, & sic victum hominibus suppeditantes, easdem Vrbes, ac Ciues, & incolas earum conseruant, & augment, & ideo antiquis temporibus boues erant soli dicati,
- 13 ea † quippe ratione, quod boues sunt in causa cur solen; intueamur, quia nobis alimenta vitæ suggerunt, vt. annotauit Cæli. Rodig. lect. antiq. lib. 12. cap. 1.
- 14 Proinde † Solonis lege vetitum fuit

fuit in sacris bouem mactari vili-
livè Deo sacrificari, eò quod
animal sit innocuum, & agro-
rum cultui deditum, idem Cæ-
lib. 19. cap. 26. hinc Ouid. lib. 4.
Fastor. de sacris Cereris refe-
rens cecinit,

*A boue succincti cultros remouete
ministri;*

Bos aret, ignauam sacrifice suem.

*Apta iugo ceruix non est ferienda
securi,*

Vinat, & in dura sæpè laboret humo.

Præterea singulari fauore bo-
uum plura sunt à prudentissi-
mis legumlatoribus in iure re-

15 cepta; nam præter alia † boues,
& aratra, & cætera agrorum in-
strumenta non possunt etiam
pro executione rei iudicatæ pi-
gnorari per tex. in l. executores,

16 C. quæ res pig. oblig. poss. † nec
etiam Colonus talia pignora
sponte offerre potest, vt tenent
Cyn. Odofred. Alberic. & alij
in l. pignorum, C. eod. tit. Qui-
bus consentiunt Senatuscon-
sulta Veneta, de quibus in libro
Privilegiorum pro Ruralibus
Prouinciæ Fori Iulij edito per
q. Excell. Dom. Franciscum.
Fortiam genitorem meum an-
no 1612. vbi recensentur priui-
legia, & prærogatiuæ, quibus
animalia prædicta gaudent,
quod & inuiolatè seruatur in
Patria ista.

Ceterum, vt è diuerticulo in
viam redeamus ex superscriptis
satis constat, ritu antiquissimo
Etruscorum nouam Vrbem cõ-
di, & designari ex sulco ænei vo-
meris circumducti per bones di-
sparis sexus, & coloris albi mo-
do autem licet pauca etiam de
Græcorum ritu in noua Vrbe
condenda obseruato hic appu-
gere; quandoquidem mores Re-
gionum, vt plurimum diuersas
constituant consuetudines; vn-
de Iurisperiti solent dicere,
17 quod † vnaqueq; Prouincia in
suo sensu abundat per tex. in l.
de quib. ff. de legib. Eapropter
legimus Epaminondam claris-
simum Thebanorum Ducem in
noua constituenda Vrbe plura
memoratu digna adhibuisse,
quæ refert Pausan. in Messen.
siue lib. 4. cuius verba, quia iux-
ta intentionem luculenter ri-
tum Græcorum in noua Vrbe
ædificanda describunt, non gra-
18 uatè hic apponam. † Epaminon-
das vbi condenda Vrbis, quam
nunc Messenij tenent, iudicio suo
locum idoneum capit. Aruspices
consulti, nunquid esset ea regio
Dijs cordi futura? cum sacris in-
spectis renuntiassent illi secunda-
exta, expediri ad Vrbis exadifica-
tionem omnia iussit, materiam, la-
pides, & cimenta comportari, ad-
esse homines in metandis vijs, &

angiportis pro phanis, ac sacris edi-
bus extruendis, murorum ambitu
designando, solertes; Posteaquam
in promptu omnia fuere, cum ho-
stias ad sacra facienda exhibuissent.
Arcades, rem diuinam Epaminon-
das ac Thebani omnes Libero pa-
tri, & Apollini Ismenio patrio
ritu fecerunt, Argini Iunoni Ar-
giuæ, & Ioni Nemæo, Messenij Io-
ni Ithomata, Castori, & Polluci,
sacerdotes Messeniorum magnas
Doas, & Canconem coluerunt: In-
uocati Heroes uniuersi ad nouæ
Urbis auspicia, nominatim Messe-
niæ, Triopæ filia ante omnes; Tum
Euristhus, & Aphareus, eorumq;
filij: De Herculis verò Liberis Cres-
phontes, & Epitus: Præteritis
consentienti omnium voce celebra-
tum Aristomenis nomen, atq; eum
quidem sacrorum cæremonijs, &
votorum nuncupationibus diem
transigere: in sequentibus muro-
rum ambitum excitauit; intra
eum decus, & templa erexerunt, at-
que hæc quidem fecere cantibus,
alijs repudiatis, ad Beotia, & Ar-
giuæ Tibia modos, & tunc maxi-
mè in musicis certaminibus, Saca-
da, & Pronomi cantum, cula ceptæ
sunt usurpari; Urbis ipsi pristinum s.
nomen inditum: hæc Pausan.

Verum tamen quia hæcenus
in Vrbe Etrusci ritus paulo li-
berius, licet non omnino fortè
inutiliter, aut inuicundè diua-

gari, vt in sacra demum scri-
pturæ, & christianæ lucis intui-
tu conquiescam, iuuat pauca
quædam perstringere de pio ri-
tu adhibito in Vrbe Hierosoli-
ma olim instaurata, necnon de
vero ritu in auspicijs nouæ Vr-
bis orthodoxæ seruato; Ritus
enim quod præsentibus utimur, ex
sacris ipsis litteris prodijisse ma-
nifestum est, de quibus, cum &

19 † Diuinus ille Plato Atticus
Moses cognominatus, habuerit
notitiam, eundem tradidisse vi-
detur in eius Dialog. 4. de legi-
bus ex illis verbis; *Deum itaque*
ad Ciuitatis constitutionem inuo-
cemus, ille vero, & audiet, & ubi
exaudierit propitius, & benignus
nobis ueniet una nobiscum guber-
naturus Ciuitatem, & legas bonas

20 Itaque † in reedificatione
sacrae illius Urbis, & muri dedi-
catione ascenderunt Sacerdo-
tes, & Levitæ, cantoresq; cum
musicis, ac psallentes incede-
bant per muros; Esdras verò
magnus legis Dei sacerdos præ-
cedebat; Neemias autem, &
Optimates cum eo super altè-
ram partem muri incedebant
psallentes: Reliqua verò mul-
titudine sequebatur eos super ter-
ram, & ducebant choros, vt ha-
betur Esdræ 2. cap. 12. & ibi la-
tè declarat Diuus Dionys. Car-
thus. & Vincent. in Specul. Hi-
storial.

florialis. lib. 3. cap. 48. de muri
ædificatione. Hoc ipsum ex au-
thoritate Anastasij Bibliotheca-
rij tradit Card. Baron. tom.
10. Annal. Ecclesiast. anno 6.
Leonis Quarti Pontificis fuisse
obseruatam in consecratione.

21 Urbis Leoninæ per eum condite
dicitur enim ibi, † Tunc demum
consummatis, simulq; perfectis (ut
crebro retulimus) nouæ Ciuitatis
vniuersis operibus, Papa Beatissi-
mus & per omnia, & in omnibus
semper laudabilis, ut prædicta Ci-
uitas, quæ à proprio conditoris sui
nomine Leonina vocabatur perpetu-
aliter firma, ac roborata consi-
steret, iussit cum magna animi de-
uotione, cordisq; letitia, ut omnes
cum 20. Episcopis pariter, & sacer-
dotes, imò & Levitæ, & vniuersi
ordines Clericorum Sanctæ Catho-
licæ, & Apostolicæ Romanæ Ec-
clesiæ, post litanias, & psalterium
decantatum, cum hymnis, & can-
ticis spiritualibus per totum muro-
rum ambitum, nudis pedibus cine-
rem portantibus in capite circuirent,
& inter cætera ab Episcopis Car-
dinalibus aquam fieri benedictam
præcepit, ut inter orationum offi-
cia, aquam ipsam transeuntes per
murum sanctificationis gratia ia-
ctare omnimodis statuisset, qui
quod ab eo iussum fuerat, humili-
ter peregerunt; Ipse autem vene-
rabilis Pontifex ore suo tres super

eundem murum orationes cum mul-
tis lacrymis, ac suspirijs dedit, ro-
gans, & petens, ut sæpè dicta Ciui-
tas, & Christi conseruaretur auxi-
lio, & Sanctorum omnium, Ange-
lorumq; presidio ab vniuerso ini-
micorum secunda, & imperterrita
perduraret incursu: hæc ibi.

22 † Eiuscemodi Religiosum
ritum (prout accepimus ab his,
qui interfuerunt) in condenda
noua Vrbe Palmæ, imitati sunt
quinque illi Amplissimi Sena-
tores ad id in Senatu Veneto de-
lecti, ad instar veteris Reipu-
blicæ Romanæ, † in qua (teste
23 Liniio) quinque viri erant mu-
ris, & turribus Urbis instauran-
dis præpositi: Hienim quinque
Patres vna cum aliquot Proce-
ribus Illustrissimi nominis, quo-
rum consilio in re tantiponde-
ris vsi sunt, ac quinque ex infi-
gnioribus totius Italiæ Archi-
tectis, re diuina prius solemniter
peracta, & Sacrosancti Spi-
ritus accito numine, & Proceræ
Iesu Christi Cruce in nouæ Vr-
bis vmbilico erecta, Urbem ip-
sam designarunt in solo Palma-
te pago contermino, eiusq; agro
pertinenti, & Venetæ ditioni
subiecto, prout suppositi sunt
complures alij Pagi Urbem ip-
sam ambientes, inq; illius pri-
mis iaciendis fundamentis po-
ni iusserunt aurea, & argentea

118 De Iure nouæ Vrbis condendæ &c.

24 numismata, † PALMAM cum
nouem propugnaculis rapra-
sentantia, & in medio Crucem
25 ipsam, his adiectis verbis † IN
HOC SIGNO TVTA, at-
que hoc elogio circumscripto
FORI IVLII, ITALIÆ,
ET CHRISTIANÆ FIDEI
PROPVGNA CVLVM, &
in auersa facie alato Leone ico-
nicè efficto cum hisce notis
marginem numismatis etiam
26 ambientibus † PASCHALI
CICONIA PRINCIPE
VENETIARVM, quæ qui-
dem verba ex purissimis tanto-
rum Patrum præcordijs emana-
ta, Deo opt. max. acceptissima,
illibataq; perpetuò manebunt,
prout piè iuuat sperare, cum
Veneta Respublica à primæuo
eius ortu, & fundamentis, in
hanc vsq; diem secundum præ-
ceptum Apostoli ad Colossi. 3.
omne quodcunq; facere aggre-
ditur, in nomine Iesu Christi
agere instituat, sine quo scit
nullum boni operis ædificium
construi posse, vt notatur etiam
in cap. cum Paulus 1. quæ-
stio. 1. & in l. in no-
mine Domini,
C. de of-
fic.
Præfct.
Afric.

De natali nouæ Vrbis die.

Caput Nonum.

S V M M A R I V M.

- 1 Natalis Vrbis Romæ, quibus so-
lemnitatibus per Romanos ve-
teres celebraretur?
- 2 Dies natalis Romæ, cur Palilia
vocaretur?
- 3 Gordianus Imperator eius trium-
phum insigniorem reddi censuit,
si fieret die natali Vrbis.
- 4 Natales Vrbium Romæ, & Con-
stantinopolis celebrandos esse,
iubet l. omnes dies, C. de fer.
- 5 Constantinopolis suum sortitur
natalem die, quo fuit perfecta.
- 6 Veneta Vrbis noua Roma appel-
latur à Fulgofio.
- 7 Natalis Venetæ Vrbis fuit die 8.
Kal. Aprilis secundum Egnat.
- 8 Disputatio, an qualibet Cinitas
possit natalitium diem suum ce-
lebrare?
- 9 Priuati homines antiquitus eo-
rum diem natalem, solemni cul-
tu obseruabant.
- 10 Munus quid sit secundum Vlpia-
num?
- 11 Consuetudo antiquorum de mit-
tendo munus die natali.
- 12 Die natali Illustrium virorum lu-
di natalitij edebantur.
- 13 Veteres summa diligentia caue-
bant, ne die natali aliquid im-
pru-

- prudenter loquerentur.
- 14 *Vrbium fortuna habet proprium tempus, sicuti & status hominis secundum Plutarcum.*
- 15 *Ciuitati cuilibet in eius ortu assignatur bonus Angelus in praesidem, sicuti & homini.*
- 16 *Omnes dies, C. de fer. declaratur.*
- 17 *Natales Coloniarum deductarum celebres erant apud antiquos.*
- 18 *Ciuitates subdite debent sequi vestigia legum sui Principis.*
- 19 *Vrbis dominantis consuetudo ab alijs Ciuitatibus est custodienda.*
- 20 *Vrbes inferiores, Metropolitanae Vrbis mores intueri debent.*
- 21 *Loca subdita iurascripto Ciuitatis dominantis obtemperare tenentur.*
- 22 *Deficiente lege, & consuetudine particulari Ciuitatis inferioris, recurritur ad legem, & consuetudinem dominantis.*
- 23 *Natalis nouae Vrbis, quomodo debeat celebrari?*
- 24 *Celebrare perinde est ac calo dignum facere.*

Post ritum in nona condenda Vrbe variè receptum, & iam enarratum, non incongruè adnecti potest sermo de natali eiusdem nouae Vrbis die instituendo, ac celebrando; itaque non est ignorandum, veteres Romanos diu, & constanter ob-

seruasse morem quotannis celebrandi natalem Romae Vrbis diem, & eum quidem solemniter cultu: nam intentiori cura custodiebatur, ne quā inactaretur hostia, quod eum diem à caede, & sanguine deceret esse purum: fuit enim is dies xij. Kal. Maij, quiescit xx. Aprilis, quo Vrbis fundamenta iacta sunt primum; & ideo mos erat ouilia purgare, flammam transilire, lupa, & milio sacrum facere, geniales dies agere, cenas apparare, à litibus abstinere, Alex. ab Alex. Genial. Dier. lib. 2. cap. 22. Diem verò illum natalem Vrbis Palilia vocauerunt, eo quia sacer erat Deae Pali, secundum Plutarc. Solin. Messalam, & vetus Kalendarium, quorum autoritate nritur Sigon. qui eos adducit in suis commentarijs in fastos, & triumphos Romanorum de Romulo Rege: & illud idem explicite probat Ouid. Metamorph. lib. 14.

Festisq; Palilibus Vrbis

Maenia conduntur,

Et Propert. eleg. lib. 4. eleg. incip. Fabula Tarpeia, etiam hisce versibus

Vrbi festus erat, dixere Palilia Patres

Hic primus capit manibus esse dies.

Quibus etiam assentit Coras in

S. po-

§. postea aucta, nu. 6. ff. de orig. iur. Vnde Blau. Vopisc. in Tacito inquit, *Tacitum Imperatorem Diuorum templum fieri iussisse, in quo essent Statuæ Principum bonorum, ita ut iisdem natalibus suis, & Palilibus, & Kal. Ianuarijs, & votis, libamina ponerentur.* Hinc etiam Sueton. in Caligula meminit de Senatus Romani Decreto; ut dies, quo Caligula cœpisset Imperium Palilia vocaretur, veluti argumentum rursus conditæ Urbis: quo sanè Decreto nil planè infansius, aut impia assentatione plenius potuisset confingi. Cæterum † natali ipsius Urbis Romæ tantum detulit Gordianus Iunior Imperator, ut dicta die triumphare decreuerit, Pompon. Læt. in Roman. Histor. compend. de Imperio Philippi. Quapropter Imp. Valent. Theodos. & Arcad. in l. omnes dies, C. de feri. rescripserunt, † *natalitios dies Urbium maximarum Romæ, atque Constantinopolis celebrandos esse, in quibus debent Iura differri, quia & ab ipsis nata sunt &c.* Proinde etiam hodiernis temporibus super natalitio die Urbis Romæ habetur statutum Urbis cap. 27. lib. 4. rubr. de feri. cuius verba sunt ista, *in mense Aprilis 21. natalem Urbis celebremus*, quæ refert Quintil. Mandos. clari nominis

Aduocatus, & Iureconsul. Romanus in suo libro de Annalibus. num. 22. Sed mirum est, quod duæ ille maximæ Urbes, Roma scilicet, & Constantinopolis in d. l. omnes ab illis tribus Cæsaribus simul adæquatæ, quo ad celebritatem natalitiorum dierum vtriusque Urbis, fuerint inuicem de diametro discrepantes, nempe, ut Roma Urbs natalem suum celebrarit, & ad huc celebret die, quo prima eius iacta sunt fundamenta, hoc est Palilibus, ut ex iam dictis extat luculèter probatum, Urbs autem Constantinopolis suum celebrarit natalem ea die, qua Urbs fuit perfecta, & absoluta, ut expressè inquit Glos. in d. l. omnes, in versic. natalitios dies, &c. quam sanè diem in menologio Urbis Constantinopolitanæ ferunt in Ecclesia publicè annis singulis fuisse celebrè die x. mensis Maij, licet apud Zonar. Annal. parte 3. legatur, eandem Urbem fuisse absolutam die xj. dicti mensis Maij, & subinde natalem eius diem fuisse ipsa die xj. qua fuit Urbs absoluta, atq; perfecta, ut inquit Glos. in d. l. omnes, versic. natalitios dies. Quidquid autem sit, ritus Urbis Romæ celebrandi natalem suum die quo primum iacta fuerunt illius fundamen-

ea, vtpotè longe vetustiori iure subnixus, & in hanc vsq; diem in alma Vrbe illa piè propagatus, mihi magis videtur amplectendus.

Et postquam de vtriusque Romæ natalitio die mentionem fecimus, dignum certè mihi videtur natalem quoque diem alterius nouæ Romæ, hoc est Venetæ Urbis recensere: nam
 6 † Venetam Urbem Romam nouam iure meritò appellauit Fulgos.conf.62.in fin.col.2.& cum secuti sunt Petri. Bellus de re militari, parte 1. tit.5. num.2. & Hierony.Gig.de crimin.læse Maieft.lib.1.Tit.quotuplex sit
 9 Maieftas nu.11.vbi & nu.seqq. plura cumulat de laudib.inclitæ Urbis Venetæ, eiusq; Reip.firmans ibidem, Rempublicam ipsam Venetam habere Maiestatem: & nouissimè Fulgos.in præcita.conf.62.sequitur Rube. Vtinen.in cōf.50.nu.19.& 20.
 7 fuit † igitur Urbis Venetæ auspiciata natalitia dies 8. Kal. Aprilis, teste Egnat. exemplo.lib.1.in princ. de Diui Iacobi Æde in fi. Sed cominus accedendo ad natalem nouæ Urbis diem, modò dispiciendum est, † an quilibet Ciuitas iure possit natalitium diem suum celebrare?
 8 Qua in re primo fortè intuitu si expendatur. tex. in d.l.omnes,

versic. his adijcimus natalities dies.Vrbium maximarum Romæ &c. videntur natalitij aliarum Ciuitatum dies apertè excludi: & hanc opinionem visus est tenere idem Mandos. eod.lib. de Annal.casib. nu.22. motus auctoritate d. tex. in l.omnes, versic. his adijcimus. Verum ego cōtrariam sententiam libentius sequor, quod & aliarum Vrbium natales dies iure optimo ab ipsis Vrbium Ciuitibus, & incolis, & sic toto populo celebres quotannis haberi possint: Idq; mihi suadet isthæc non paruipendenda ratio: nam iuris est explorati, quod † priuati homines priscorum temporum singulis annis præcipuo in cultu, & honore consueuerunt habere natales eorum dies, & morem hunc tanquam iusta, & pia ratione nunitum, fuisse ab ipsis legumlatoribus approbatum, prout elicitur ex tex. in l. inter donum, in fin. ff. de verb. signif. vbi Vlpia. Iureconf. de
 10 scribit † quid sit munus, & dicit esse donum cum causa, vtputà natalitium, & nuptaliū, quod fiebat in die natalis, & nuptiarum; & tex. illum pluribus exornat Alciat. ibid. in
 11 quiens, quod † veterum erat consuetudo natali die quid donandi, vnde & Redemptori no-

Q stro

stro recens nato Magi Reges
 aurum, thus, & myrrham obtu-
 lerunt; Præterea illud idem mi-
 rificè comprobatur tex. singularis
 in l. Ciuitatib. 1. respon. ff. de
 annu. legd. Vbi Iurec. hisce ver-
 bis respondit: *Cum quidam De-*
cunioribus diuisiones dari voluis-
set die natalis sui, Diui Senerus, &
Antoninus rescripserunt non esse
verisimile, testatorem de vno anno
sensisse, sed de perpetuo legato.
 & ibi Bart. dicit legem illam ef-
 fo mirabilem; quæ autem fue-
 rint apud antiquos diuisiones,
 quibus & quando dari consue-
 uerint, id luculenter declarat
 Hierony. Magg. in suis Miscel-
 lan. lib. 2. cap. 2. Vbi in specie,
 dictam vocem diuisiones enu-
 cleat, expolis aliquot DD. ibi
 relatorum opinionibus tãquam
 erroneis secundum Magg. sen-
 sum: His quoque adminiculum
 præbent innumera planè exem-
 pla, tum Principum, tum priua-
 torum hominum, quorum na-
 tales dies magna fuerunt olim
 celebritate culti, prout fertur de
 Romulo, cuius utpote primi Ur-
 bis Romæ fundatoris natalem
 diem veteres Romani religiosè
 coherunt Martij Kal. quibus
 cum ortum fuisse opinati sunt;
 Item ex Triumvirum decreto si-
 Senatores, aut Senatorum filij
 lauro coronati natalem C. Iulij

Cæsaris diem non celebrassent,
 ij multam decies H. S. pendere
 cogebantur, Dio. lib. 47. Hinc
 & Adrianus Imperator per na-
 tales dies spectacula gratis po-
 pulo diuidebat, ferasq; multas
 confodi iussit, vt semel Leones
 centum; & totidem Lænar con-
 ciderent, vt scribit idem Dio.
 Cassius in vita eiusdem Adria-
 ni; Tacitus itidem Imperator
 Favianam autem, nisi suo, & suo-
 rum natali, & diebus festissimis
 non posuit, vt hisce verbis affir-
 mat Flau. Vopisc. in Tacito Im-
 peratore. Præterea † ludi in
 natalitijs magnorum virorum
 diebus edebantur, qui ludi na-
 talitij appellabantur, prout re-
 cenfet Vvolfang. Lazi. in suis
 commentar. Reip. Roman. lib.
 10. cap. 15. Natalem insuper
 diem Socratis, & Platonis anni-
 uersario ritu celebratum in mē-
 se Aprilis, inquit Plutarc. in
 Problem. Sympos. Decad. 8.
 Problem. 1. de dieb. Illustrium
 virorum natalitijs; De natali
 etiam suo meminit Horat. ad
 Phyllidem ode 11. Carm. lib. 4.
 ————— *solemnis mihi,*
Sanctiorq; panē natali proprio.
 & Tibullus in eleg. 7. lib. 1. Na-
 talem Messalæ diem, illiusq; vi-
 ctorius decantat, & in calce sic
 concludit: *non orantq; (annos*
At tu natalis multos celebranda per
 Can-

Candidior semper, candidiorq; veni.
& idem Tibul. in Eleg. 2. Na-
talem aut suum, aut Cherinti
celebrat hisce versibus.

Dicamus bona verba, venit Natalis
ad aras

Quisquis ades lingua vir mulierq;
faue.

13 Ex quibus sanè conijcitur † ve-
teres summa diligentia canisse,
ne sibi eo natali die, vel im-
prudenter vlocula excideret
vlla, in qua mali quid hominis
inesset. Quo autem ritu, &
modo prisci Romani eorum na-
tales dies celebrarent, id expli-
cat Alex. ab Alex. Genial. die-
rum lib. 2. cap. 22. Si igitur pri-
uatis hominib. passim fuit olim
permissa natalitiorum suorum
celebratio, pari utiq; imò ma-
iori ratione id cuilibet Ciuitati

14 licere debet: nam & † Urbis
fortunam veluti hominis, pro-
prium habere aliqui opinantur
tempus, quod ex prima origine
ad astrarum ortus obseruatum
asserit Plutaro, in vita Romuli;

15 † Nostri verò Theologi sacri
tradunt, vnicuiq; Ciuitati, si-
cut & homini cuilibet suo in or-
tu assignari bonum Angelum
præsidem, atque custodem ip-
sius Urbis, & vitæ hominis:
Ideò absurdum foret, si Urbium
conditio priuato quouis homi-
ne deterior censeretur; cum Ci-

uitas, & Ciues idem alioqui si-
gnificare videantur, vt supra
probaui cap. 1. Quapropter, si
personis singularibus, & cuili-
bet priuato Cui id licebat, lon-
gè magis vniuersis Ciuib. Ci-
uitatem representantibus, &
subinde Ciuitati ipsi, id solem-
ne nat. litium erit omni iure
permissum; Nec meæ huic sen-
tentię refragatur tex. in d. l. om-
nes, versic. his adijcimus &c.
C. de feri. & minus authoritas
Mandof. in d. tex. fundata, quod
scilicet per expressionem, & in-
clusionem natalitiorum dierum
illarum Urbium duarum, Ro-
mæ scilicet, & Constantinopo-
lis, exclusæ sint aliæ Ciuitates:
Nam respondetur per tex. in d.

16 † l. omnes. nil planè Cæsares
illius sanctionis authores indu-
xisse speciale, quò addies nata-
litios vtriusque Urbis, nisi, vt
eorum celebratio in Imperio
tunc Cæsaribus illis subiecto,
solemniter ad instar dierum fe-
storum ibidem enumeratorum,
feriaretur: Etenim celebratio
natalis diei cuiuslibet Ciuitatis
intra ambitum murorum suo-
rum, & inter Ciues, & incolas
suos, erat antea moribus rece-
17 pta, prout etiam † natalitij dies
Coloniarum antiquitus dedu-
ctarum celebres erant, vt con-
stat ex Cicero. qui in epist. ad

Q 2 At-

- Attic. lib. 4. epist. 3. scripsit, *Natalem diem Brundisinae Coloniae, Nonas sextilis fuisse, qui dies etiam fui natalis Tulliae eius filiae*, Cicero. ibidem. Vnde per d. l. omnes non potest dici, quod fuerint aliae Ciuitates exclusae, quominus inter Ciuēs suos non possint earum natalem diem celebrare, cum ex tali actu nulla prorsus derogatio, aut iniuria fiat maiestati, ac dignitati illius sanctionis, ac Caesarum, Imperioꝝ eorum, ad quod vtraq; celebritas illa extenditur: nec sanè indecens est, imò valde laudandum, quod in ijs, quae respiciunt iustitiam, pietatem, ac religionem, & similia,
- 18 † Ciuitates subiectae sectentur vestigia legum, sanctionum, ac consuetudinum Principis sui, aut Ciuitatis dominantis: imò
- 19 Imperator rescripsit † Urbis consuetudinem ab omnibus alijs Ciuitatibus custodiendam esse, §. fin. instit. de satisfatio. Hinc
- 20 decretum est, † inferiores Ciuitates Metropolitanae Urbis mores intueri oportere. cap. cum olim, de consuetud. & cap. de his 12. dist. Et receptissimum
- 21 est, † loca subdita iuri scripto Ciuitatis dominantis obtemperare debere, gloss. ult. in l. ex cap. de postul. bi DD. & Paul. de Castro in cons. 129. statuta
- Pisana, num. 2. vol. 1. & Socyn. cons. 7. nu. 7. & cons. 288. versic. sed difficultas, vol. 2. & sequitur Porti. Imol. in consil. 12. num. 18. & insuper, quod vbi
- 22 † Ciuitati inferiori deficit lex, seu consuetudo in casu contingenti, tunc attenditur consuetudo Ciuitatis dominantis, respondit Roman. in consil. 218. praesens casus, & Socyn. in cons. 81. in praesenti consultatione, nu. 3. vol. 1. Corne. in cons. 151. vol. 3. & Paul. de Castro in l. omnes populi, num. 21. versic. item an statutum, ff. de iust. & iur. & nouissime post omnes late prosequitur D. Peregrin. in cons. 63. nu. 7. vsque ad nu. 15. lib. 1. Concludo igitur natalem nouae Urbis diem fore ab eius Ciuibus, & incolis religiosè colendum quotannis, & tanquam diem festum pie celebrandum, norma ad id seruata, quae pie praescribitur à Gregorio Nono
- 23 Pontifice † in cap. conquestus, extra de feri. & sic ablegato superstitioso ritu veteri, nempe cessatione ab hostiarum caede, sed incessanter in Iesu Christi hostiae salutaris meditatione, non ouilia purgando, sed corda mundando, non in transiliendo flammis, sed ignes vitiorum extinguendo, non geniales dies agendo, sed nouissimam diem

recogitando, non apparatu cę-
narum lauto, sed suauissimo
Dominicę cęnę pabulo, nec
tantum à litibus, sed à peccatis
omnibus abstinendo, & denum
precibus pientissimis Deū Opt.
Max. & eius vnigenitum, & Vir-
ginem Deiparam, & Cęlites
omnes exorando pro tranqui-
lla, & pacata Imperij conditoris
sui diuturnitate, & omnium in
ea habitantium: Isthęc enim
celebritas Deo, & Diuis erit ac-
ceptissima; cum ꝑ celebrare,
perinde sit, ac cęlo dignum fa-
cere, vt declarat Luc. de Pen. in
l. i. col. 3. in verbo celebrare.
C. de Aposchis publicis lib. 10.
sic igitur Cines, & incolę nata-
lem Vrbis diem colentes om-
nem æternę noctis caliginem
effugient, & tuti, a clatrabundi
quietam in terris vitam degent,
demum verò beati sempiterno
æuo fruuntur in superna Ciui-
tate Dei.

De nomine nouę Vrbis im-
ponendo. Caput X.

S V M M A R I V M.

- 1 Nomen insigne est nouę Vrbis im-
ponendum.
- 2 Troniceia Ponti Polemoniaci, cur

- à Iustiniano Imperatore fuerit
appellata Helenopontus?
- 3 Adrianus Imperator cęnaculę
eius villę Acadēmiam, & Tem-
pę appellari voluit.
- 4 Ex malo nomine semper oritur
sustitio sinistra.
- 5 Nomen malum presamitur acqui-
situm ab aliquo euentu.
- 6 Nomen Papę, cur fuerit immuta-
tum secundum Card.?
- 7 Validum est argumentum à de-
nominatione ad designandum
rei qualitatem.
- 8 Rhinocira, & Ciuitas improbo-
rum, cur sic fuerint appellatę?
- 9 Romani cur immutauerint nomen
Vrbium Epidamni, & Neale-
uenti?
- 10 Lacus Lucrinus primus omnium
locabatur emendus in publicis
vestigalibus.
- 11 Delectus, & census Romanorum
militum auspicabatur prius ab
habentibus bonum nomen.
- 12 Nominis pulchri impositio indu-
cit affectionē erga nominatum.
- 13 Regillianus imperium est ade-
ptus ex causa boni nominis.
- 14 Platonis opinio de imponendo no-
mine nouę Vrbis.
- 15 Vrbs Athenarum, cur sic fuerit
nominata secundum Coras.?
- 16 Romulus & Remus inuicem con-
tenderunt de nomine condendę
Vrbis.
- 17 Nomen nouę Vrbis varijs ex cau-

- sis arbitrio conditoris imponitur.
- 18 Palma Urbis in Prouincia Fori Italij, cur sic fuerit appellata?
- 19 Palma in certaminibus antiquis signum erat victoriæ.
- 20 Inscriptio nominis in publicis monumentis quanti fuerit æstimata penes antiquos?
- 21 Phryna meretrix, cur voluerit reficere muros Thebarum proprio sumptu?
- 22 Inscriptio nominis proprii potest cum insignibus Principis poni per Præsidem in operibus publicis.
- 23 Titulus nominis proprii poni potest in opere alterius nondum perfectò, manentibus prioribus titulis.
- 24 Insignia aliorum abradi non est licitura.
- 25 Edificans Ecclesiam, an possit in fronte ponere eius insignia?
- 26 Nomen nouæ Urbis, quo tempore sit imponendum?
- CONFERT quidem valde ad authoritatem nouæ Urbis, si splendidum, & insigne † nomen per illius conditorem imponatur; quod expressit aperte Iustinianus Imperator in lib. Auth. coll. 4. tit. 7. cap. 1. vbi cum † Prouincias Helenoponti, & Ponti Polemoniaci sub vna tantum Prouincia rede-gisset,

mandassetq; deinceps vtramq; Helenoponti nomine vocari, ita edixit, Namque ab omnibus Helenopontus nuncupator, quod illi nomen à pientissimo Principe Constantino impositum est occasione honestissimæ suæ matris Helenæ scilicet pientissimæ mulieris, quæ nobis etiam sacrum Christianorum signum inuenit: vetus enim illud nomen Polemonis, quo pleriq; in Ponto Tirrani vsi fuerunt, dehinc quis-scitò; primum quia Tirrani extitit; secundo, quia Urbem de suo nomine appellatam habet, scilicet Polemonium, tum etiam quia pulchrius fuerit, regiones Christianorum, & Regum nominibus designare, quam his quæ Polemi, hoc est belli, & tumultus præ se notionem ferunt; hæc ibi. Proinde & † Adrianus Imperator cænacula Villæ Tiburtinæ, quo magis illustriori nomine insigniret, Academiam, & Tempè appellari voluit, designando ex nomine loci amœnitatem, sic quidam hortos amœniores in delitijs habitos, Paradisos vocare consueuerunt, sic & apud Virgil. in 3. Æneid. Helenus Fluniolo Butrotho præterlabenti Simoentis nomen indidit, & Marcus Tullius villas suas Gymnasia, Academiam, & Liceum cognominare consueuit, tantum in vi nominis positum existimantes, vt quæ hu-mi-

missa, & abiecta essent, per so-
lam nominationem nobiliora,
& splendidiora efficerentur.
Hinc Domini Veneti, vt refert
Egnat. lib. 4. exempl. in cap. 4.
de omnibus, postquam Con-
stantinopolim Urbem, Gallis
secum belli socijs, deuicissent,
noluerunt eò Imperij Veneti
ius, maiestatem, & sedem trans-
ferre, ea præter alias moti ra-
tione, quod pulchro illo nomine
Venetiæ maximè facere viderentur,
quasi Venetias omnibus 6
mortalibus veniendum esset,
non autem Veneta Vrbe relicta
aliò migrandum. Quamob-
rem, & Iuris nostri interpretes,
varijs in locis suadent, vt pul-
chra nomina imponantur, vt
habetur in cap. cum Ioannes
Heremita de fid. instrum. & per
Ioan. Andr. in cap. cum secun-
dum Apostolum de præben. vbi
refert dictū D. Milantianæ eius
vxoꝝ, quod si pulchra nomina,
licet vendita cariõri pretio ven- 7
derentur, illa emeret, vt sibi im-
ponerentur, & Felin. in præm.
Gregorian. col. 6. nu. 30. inquit,
imponenda pulchra nomina fi-
4 lijs, quia ex malo nomine sem-
per oritur suspitio sinistra, &
idem Ioannes Andreas, & scri-
bentes in cap. Grauis de depof.
& Doct. in Rubr. ff. sol. matr. di-
cunt, quod ex bono nomine,

quis præsumitur bonus, & e cõ-
tra, & ex hoc solo inducitur op-
tima præsumptio, & idè im-
putandum est ei, qui confidit de
habente turpe nomen, puta Be-
liat, vt dicitur in d. cap. Grauis,
vel Mascaron. cap. per inquisi-
tionem de elect. quia prælumi-
tur ꝑ acquisitum ab aliquo euẽ-
tu secundum Card. in d. cap.
cum secundum, col. j. de præ-
ben. vbi subdit, quod hæc fuit
vna de causis immutandi no-
men ꝑ Papæ, & sequitur Abb.
ibi, & Barbat. in cap. 1. de de-
pos. & ad stipulatur illud Ouidij
conueniunt rebus nomina sepe suis.
de quo dicto extant verba eius-
dem Iustinian. Imperatoris in
§. est aliud genus, inst. de donat.
in fi. & in l. decernimus, C. de
episc. & cler. in fi. glo. Et quod
nomina apud iuris interpretes
aliquando sumantur ab effectu
tradit Afflict. super Constit.
Regn. lib. 1. cap. de hæret. nu. 6.
hinc ad ꝑ designandum qualita-
tem rei validum est argumen-
tum a denominatione, cap. fin.
de conuer. infidel. & idem ar-
guitur etiam a nominis inter-
pretatione secundum Bald. in
cap. fin. per quos fiat inuest.
quod quidem hisce duobus præ-
ceteris exemplis suaderi vider-
tur, nam Vrbs condita ab Acti-
sane Æthiopum Rege, inquam
graf-

8 grassatores Prouinciæ Aegypti
 exectis naribus, cōiecerat † Rhi-
 nocira fuit appellata, vt perpe-
 tuò, vel habitantium scelus, vel
 supplicium, nomē Ciuitatis te-
 staretur; & Philippus Macedo,
 cum Regnum expurgare vellet,
 & collegisset in vnum, veluti in
 sentinam infames, ac moribus
 improbatis, vt Sicophantas, fal-
 sos testes, prauaricatores, & id
 genus alios ad numerum duo-
 rum millium, atque Ciuitatem
 in Thracia eisdem ædificasset,
 nomen consecuta est, vt à gene-
 re inhabitantium, vocaretur Ci-
 uitas improborum, vt author
 est Theopomp. rer. Philipp. lib.
 15. & refert Plutarc. in com-
 ment. tit. de curios.

9 Ceterum veteres † Romani
 adeò delectati sunt bono nomi-
 ne in Urbibus condendis, vt Vr-
 bem Epidamnum, & vniuersum
 regionis illius tractum conse-
 cuti, declinantes in fausti nomi-
 nis Epidamni, vti omen damni,
 Dyrrachium appellare malue-
 runt, quod nomen posteritas
 excipiens, solo eo longa post se-
 cula vsa est, & adhuc vtitur, vt
 post Pausan. testatur Leonic.
 Thome. de varia. Histor. lib. 1.
 cap. 28. in fi. & de Benevento
 Vrbe in Samnio narrat Festus,
 quod cum Colonia in ea dedu-
 ceretur, ita appellatam esse, me-

lioris ominis causa, cum eam
 Urbem Græci incolentes ante,
 Maleuentum appellarent, quod
 ex Plin. etiam comprobatur Si-
 gon. de antiq. iur. Ital. lib. 2.
 cap. 5. de colon. ante bell. Ita-
 lic. deduc. & Marin. Frecc. de
 subfeu. Baron. lib. 1. de Prouinc.
 & Ciuit. Regn. nu. 50. vbi Ma-
 leuentum secundum Procop.
 lib. 1. ex turbine ventorum ap-
 pellatum dixit.

Hanc autem nominis muta-
 tionem auspicatò fieri consue-
 uisse per Romanos ex eo con-
 stat, quia vti antiquæ supersti-
 tionis diligentissimi cultores,
 in nominibus, & vocibus, eo-
 rum religionem, & auspiciorum
 obseruationem magna ex parte
 collocabant, vt dicit idem Fe-
 stus; in publicis enim vctigali-
 10 bus † lacus Lucrinus primus
 omnium locabatur emendus bo-
 ni ominis causa ex nomine, vt
 id Reipub. conductoribusq; lu-
 crosum, questuosumq; fieret:
 hinc & in delectu militum, cen-
 suq; faciendo, primi omnium
 eligebantur qui bono nomine
 appellabantur, vt Valerius, Sal-
 uius, & similes; hoc enim fau-
 stum, & salutare Pop. Rom. fore
 existimabant: quapropter &
 Augustus Imperator cum in
 quadam expeditione Agasoni
 occurrisset, cuius a sinu Nicon

vocaretur, motus significatione nominis felicia sibi omnia spondit, Suet. & Dion. in eius vita. Nominis ergo pulchri impositio in iure nostro suadetur, non tantum ex eo, quod aliquando proficit, ut supra dixi, verum

12 † quia inducit quandam affectionem erga nominatum, ut est tex. in l. cum filius, §. pater cum filia, ff. de legat. 2. nam ut inquit ibi Glos. ille eodem nomine vocabatur, quo & testator ipse; & in l. hoc iure, §. ult. ff. de donat. fit mentio cuiuspiam, qui centum alteri sponderat si iurasset se nomen ipsius laturum, & plura circa hoc conferentia scripsit Tiraquel. de leg. connubial. l. 5. Glo. 1. par. 5. nu. 27. &

13 † quemdam militem legimus à socijs fuisse electum Imperatorem ex eo, quia vocabatur Regillianus, quasi eius nomen à regnando auspicaretur, Spartiano referente in vita eiusdem Regilliani.

Iam igitur non dissimili forte ratione monemur, ut in noua fundanda Vrbe pulchrum, & boni, faustiq; ominis index eidem nomen curemus impingere. Qua in re etiam Platonis sententia in Dialog. 4. de legib. in princip. est animaduerten-

14 da, ubi asseuerat † nomina Urbis, aut à consuetudine ip-

sius, aut à loco aliquo, aut fluuii, aut fonte, aut Decorum loci illius appellatione cognominari debere: tanti enim momenti impositio nominis Civitati fertur, ut non dedignatus sit in Diuinis eius scriptis inserere. Diu. August. ex Varr. in suo tractat. de Ciuit. Dei lib. 18. cap. 9. illam altercationem occasione imponendi nominis Vrbi Athenarum, quam etiam enarrauit Coras. in suis Miscell. iur. ciu. lib. 1. cap. 15. scribit enim Co-

15 ras. ibi, † quod erumpente in Athenarum Arce aquarum scaturigine, eodemq; loco ferè enata oliua arbore, certi fuerunt à Cecrope Rege missi homines, Apollinis oraculum sciscitaturi, ut si quid illo ostento Dij minitarentur, rationem ediscerent, quibus responsum est, non ad alicuius calamitatis significationem factum ostentum, sed Deorum duorum inter se certantium, uter eorum Athenis nomen imponeret; per vnam enim Neptunum, per oliuam Minervam significari; Quare liberum, & integrum esse Atheniensibus utrius Dei nomine nuncupandam vellent Civitatem, quæ cum à Legatis Cecropi renuntiata essent, & mares, & feminas (nata tunc quoque mulieres publicis consultationibus intererant) ad ferendum super hoc suffragia conuocauit, maribus igitur pro Neptuno,

R ff-

femina pro Minerva in suffragia
euntibus, femina cum plures es-
sent, quia seminarum una plus est
inuenta, vicerunt; & quod usu
euenire videmus, meliorem par-
tem vicit numerosior; Quæ de re
indignatum Neptunum tantam
aquarum vim effudisse fertur, ut
Atheniensium terram omnem oc-
cuparit maris facies; quem ut pla-
carent triplici mulieres sunt affe-
cta penali supplicio; Prima enim
pena extitit, ut ne quis Athenæas
eas vocaret; secunda, ut nulla se-
minarum posthac ferret suffragia;
tertia, ut nullus nascentium ma-
terno nomine censeretur. hæc Co-
ras. ibid. Quod si gentilitas ip-
sa ob eiusmodi nominis im-
positione nouæ Vrbi inter suos
Deos iurgia, & contentiones
exortas prodidit, non est cur, &
hominum animos inuasisse mi-
16 remur; si † Romulus, & Remus
fratres de nomine condendæ
Vrbis, & conditæ Imperio di-
sceptarint, vsque ad alterutrius
eorum necem; prout ita esse ve-
rissimum omnium sermo-
nem ex Liu. & Alicarnass. refert
idem Coras. in l. si quis, num. 4.
ff. de rer. diuisio. & expresse di-
xit Glo. in l. fin. in verbo Ro-
mulus, ff. eod.

Cæterum ultra ea, quæ scri-
psit Plato in supradicto Dialog.
4. de legib. in princip. constat

17 † imposita fuisse Urbibus no-
mina vel à matre conditoris, vel
ab vxore, vel à persona ipsius
condentis, vel in gratiam alte-
rius cuiuspiam personæ ab ipso
conditore dilectæ, vel ab euen-
tu aliquo, & potissimum condi-
tori salutari, sic enim plures Vr-
bes conditas, nomen à matre
fortitas esse scribit Pausan. in
Eliac. 1. seu lib. 5. Sic & Achæus
Helicæ Urbem de vxoris suæ no-
mine conditam nominauit, idē
Pausan. in dicto loco Eliac. Alij
verò plerumque Vrbes ab eo-
rundem condentium nomini-
bus dictas esse voluerunt, prout
veterem Romam à Romulo, &
nouam, hoc est Constantinopo-
lim à Constantino fuisse appel-
latam ex publica lege ab eo edi-
ta, & in columna lapidea inci-
sa, & publicè apud Prætorium
propè ipsius Imperatoris statuā
equestrem collocata refert So-
crat. lib. 1. cap. 22. Leo itidem
Quartus eius nomine Pontifex,
eam Urbis partem, quæ cis Ti-
berim erat muro cinctam à no-
mine suo Leoninam appellauit,
Fulgos. de glor. ac fam. Cupid.
lib. 8. exempl. cap. 15. Similiter
& Pius Quartus summus Pon-
tifex tractum illum inter vetera
Civitatis Leoninæ mœnia, &
muros, ac propugnacula ab Ar-
ce Sancti Angeli ad Palatium

Apo-

Apostolicum per eundem Pontificem excitatum, in Civitatem de suo nomine Piam erexit, ut haberetur ex constit. eiusdem edita de anno 1565. x. Kal. Septēb. Sic & Serenissimus Cosmus Magnus Etruriæ Dux novam Urbem per eum conditam Cosmopolin vocavit. Summus quoque Pontifex Urbanus VIII. Oppidum munitissimum in agro Bononiensi extructum, & validissimis propugnaculis firmatum, de suo nomine, Urbanum nuncupari mandavit, & plures alios tam recētiore quā retro actis sæculis, id etiam egisse cōperimus, quos sciens ommitto.

Sic & DD. Veneri novam Urbem in hac Prouincia Fori Iulij
18 † Palmæ nomine appellarunt, quo nec pulchrius, nec auspiciatius imponi potuisset; sicut enim Palma arbor, Græcis Phenix dicitur teste Ruell. de natur. stirp. lib. 1. cap. 108. sic noua hæc Vrbs erit vnicum Italarum, & Christianæ Fidei propugnaculum: & sicut Palmæ proprium est non cedere oneri, quamuis ingenti, imò contra pondus reniti, & resurgere, ut tradunt Aristotel. Plin. & alij relati à Rebuff. in l. Carbonum, §. idem etiam, ff. de verb. signif. sic Vrbs ista nulli cedet hosti, sed contra omnia aduersa, felicior in al-

19 tū resurget; Quapropter & † in antiquis certaminibus Coronarijs Palma signum erat victoriæ, ut dicit Rebuff. ibidem; nec aliud ferè præmium ei dari consueuerat, qui vel in Itadij curriculo, vel primus in equo sessor, & Olimpiæ victor fuisset declaratus; Palmam enim dextera manu gestasse fertur, & eomodo victorum statuas locis templi conspicuis cum inscriptione patriæ originariæ ipsius victoris, quo famæ perpetuitati consuleretur, poni consueuisse, inquit idem Pausan. in Eliac. sue lib. 6.

Sed hic non extra rem quæri potest, an Præfectus cui à Principe iniunctum est munus construendi novam Urbem, possit super propugnaculis, vel ædificijs, & alijs operibus publicis inscribi facere nomen suum, in-
20 signiaq; sua ponere? † Hæc enim laudabilis consuetudo inualuit apud prisca gentes, & præsertim Græcos conuentus, & tanti per eos æstimatam fuisse inscriptionem nominis in publicis monumentis accepimus, ut victores Olimpiorum, si aliquādo accepta pecunia Patriam ementiti fuissent, in eos, uti patriæ proditores per Cives fuerit animaduersum, damnata eorū memoria, & perpetuo exilio

R 2 ir.

irrogato, prout memorat idem Pausan. Eliac. poster. seu lib. 6. Vnde notanter scripsit Plutarc. in Apophteg. quem refert Natt. conf. 637. num. 55. quod cum Alexander Macedo Thebanorum mœnia diruisset; † Phrine meretrix pollicita est suis impendijs reposituram, modo Citi-
 21 lies paterentur hoc exculpi elo-
 gium, *Alexander quidem subuer-
 tit, sed Phrine restituit*, vt meritò
 admirari liceat, quod scortum
 corporis vsura opes ad refectionem
 Urbis sufficientes college-
 rit, & quod tanto nominis amo-
 re teneretur, vt titulum tam ca-
 rē voluerit emptum: Verum si
 super præmissa inquisitione ius
 nostrum respicimus, videtur
 omnino prohibitum, quod ab-
 que Principis licentia id fiat,
 quia eidem reseruatum dicitur,
 quoties publicis pecunijs opus
 est perfectum l. opus in fin. cum
 l. seq. ff. de oper. pub. & in l. si
 qui. C. cod. vbi tamen vers. *suum
 nomen, sine nostri numinis mentio-*
 22 *ne* colligi videtur, † quod etiam
 Præsidi licet non soli, tamen cum
 nomine Principis liceat, & ita
 videmus passim vsu receptum,
 tam in nouis Urbibus, quàm in
 alijs publicis operibus; in muris
 enim, vel propugnaculis, & alijs
 locis conspicuis, Præsides Pro-
 uinciarum, & Ciuitatum Re-

stores nomen, & insignia Prin-
 cipis patentia, & maiora appo-
 nunt, sua autem in loco inferio-
 ri, & minoribus signis: ponere
 autem in Municipio imagines
 honoris sui causa licitū videtur
 ex verbis Pomponij I. C. in l.
 Quintus, §. ad authoritatem,
 ff. de ann. legat. Constat quo-
 23 que, quod † permittitur ei, qui
 opus ab alio inchoatum vult
 perficere, ponere titulum nomi-
 nis proprii, dum tamen maneat
 priores tituli alterius, qui prius
 opus illud inchoasset, prout ita
 fuisse decisum ex Senatus Ro-
 mani decreto refert I. C. in l. fin.
 24 §. si quis, ff. de oper. pub. † nec
 posse Gentilitium, vel insignia
 aliorum abradi expressè sanxit
 Vlpian. in l. 2. in fi. ff. eod. ex il-
 lis verbis: *Nec eius nomine, cuius
 liberalitate opus extractum est,
 eraso, aliorum nomina inscriban-
 tur, & propterea reuocentur simi-
 les Cuium in patriam liberalita-
 tes, Praeses Prouincia authorita-
 tem suam interponat, & latè id
 comprobant Bart. & DD. in d.
 l. 2. cum seqq.*

25 Quid autem dicendum, † si
 ædificans Ecclesiam de nouo,
 veleam restaurando, vellet po-
 nere in fronte eius insignia, an
 ei hoc liceat? hunc articulum
 tangunt Canon. & præsertim
 Dominicus in cap. duæ sunt,

45. dist. vbi dixit, quod ex nimia ambitione in foro conscientie peccare videntur, & meritum perdere, qui hoc egerint; sed Felin. in cap. tertio loco, de probat. col. j. dicit in hoc attendendam esse intentionem agentis; quid enim si fiat sine licito, vt ex illo monumento probatio induci possit? quid etiam si ad excitandam aliorum charitatem, vt pio, & laudando exemplo moti posterius, eandem memoriam sibi optent comparare, ex qua, & deuotionis affectus, & rerum spiritualium augmentum descendat? prout dicitur in cap. boni Principes, 96. dist. Vnde videmus communi consuetudine Felin. opinionem, & presentibus, & retroactis temporibus vsu receptam fuisse, vbique locorum.

Modo autem superest quare-
26 re; †quo tempore nouæ Vrbi sit nomen imponendum, in quo, exemplo sacre litteræ in Ezech. Prophet. cap. vlt. in fin. mone-
mur, quod post absolutam, & completam Urbem, id fiat, legi-
tur enim ibidem, quod post im-
mensæ, & admirabilis illius Vr-
bis structuram, demum hoc ei-
dem fuit nomen impostum, Dominus ibidem, in iure autem nostro desumitur, quod hoc pendet ab ipso conditoris arbi-

trio per tex. in l. j. C. de rei vxor. act. licet consuetudine receptum sit, vt eadem die, qua designatur Ciuitas ritu supra prescri-
pto in 8. cap. eadem etiam, & nominis impositio adhibeatur.

De ambitu, siue magni- tudine nouæ Vrbs.

Caput XI.

§ V M M A R I V M.

- 1 Species Vrbiū quotuplex sit se-
cundum Modestinum I. C.
- 2 Conuentus Vrbiū Licie, &
Pamphilie, quomodo ferrent
suffragia?
- 3 Ciuitatum distinctio secundum
Bart. quæ sit?
- 4 Platonis opinio de magnitudine
Ciuitatis.
- 5 Ciuitates, & Oppida in limitibus
Prouinciæ qualiter construī de-
beant?
- 6 Orosij dictum de paruo numero
Ciuium in magna Ciuitate.
- 7 Ciuitas magna qualis dicatur se-
cundum Aristotelem?
- 8 Epaminondas reduxit Arcades ē
paruis Oppidis in unam Ciuita-
tem.
- 9 Certa mensura non potest his præ-
scribi, quæ plus, & minus au-
gumentū recipiunt.

Vrbs

134 De Iure nouæ Urbis condendæ &c.

- 10 *Urbis quæ requisita habere debeat secundum Pausaniam?*
- 11 *Conditor nouæ Urbis, quid inspicere habeat antequam illius magnitudinem metiatur?*
- 12 *Locus opportunus alendi populi multitudinem allicit.*
- 13 *Rhodus Insula cur à Liuius fuerit improbata?*
- 14 *Antiquorum dictum de magnitudine Urbis.*
- 15 *Ciuitas nobilitatur ex dignitatibus Ciuium.*
- 16 *Curiales cur prohibeantur deferre Ciuitates, ut aliò se conferant?*
- 17 *Ciues tenentur opportunis consilijs tueri Ciuitatem.*
- 18 *Tiberius Imperator latum clauum ademit Senatori, qui ex Urbe in hortos demigrarat, ut vilius domum conduceret.*

NEque noua, neque leuis est inspectio, quæ nouæ cõdendæ Urbis esse debeat magnitudo, nam & prisco, & no-
stro sæculo multæ fuerunt, & nunc quoque extant Urbes vastitatis planè immensæ; aliæ verò iustæ amplitudinis, aliæ demum modici ambitus, & prout vel loci situs, & opportunitas, vel genius conditoris, vel fortè etiam ipse rei euentus quandoque tulit, vnde per paucas videmus Urbes, vno & eodem mo-

dulo fuisse constructas; Verum si ius nostrum spectemus constat Modestini. l. c. in l. si duas, §. est autem, & numerus, ff. de excusat. † triplicem constituisse speciem Urbium, seu Ciuitatum, hoc est minorum, maiorum, & maximarum, quæ quidem species, licet intelligatur respectu immunitatis distinctè concessæ certo numero personarum in singulis Ciuitatibus degentium, & artium liberalium titulo præstantium; nihilominus vtique expendi, & aptari posset secundum cuiuslibet Ciuitatis speciem, vt. s. singularum Ciuitatum à Iureconsult. animaduersa dignitas, & excellentia debeat dimetiri secundum magnitudinem materialem, & sic numero incolarum in singulis ipsis Ciuitatibus respondere; & licet isthac ratio dubia, & diuinatiua forsitan posset censeri, vsu tamen ipso recepta fuisse † in Prouincijs Pamphiliæ, & Liciæ, vbi conuentus ex tribus & viginti Ciuitatibus constabat, quarum suffragijs, Præfectus, Magistratusq; creabantur, & earum Urbium maximæ tria ferebant suffragia, mediæ duo, & reliquæ minores singula tantum, idq; erat ratum, quod plurimum niteretur assensu refert Alex. ab Alex. Gen. dier. lib.

lib. 3. cap. ult. Bart. quoque in l. j. C. de Metrop. Beryt. lib. 11. & in suo tractatu de Insula in versic. ista figura habet punctū solum in ripa, &c. sequēdo Modestin. & exempla insinuando
 3 inquit, quod ꝑ quædam est Ciuitas maxima, vt sunt Metropolitane Ciuitates in quibus resident Præsides, & Præfeci Prætorio, hodiè Reges, & Curia regum ad quos appellatur, quas Prouincię matres appellat Theodos. Imperator. in d. l. j. Alia est Ciuitas magna, in qua est Forum causarum meri, & mixti Imperij; Alia demum est Ciuitas communis, in qua est Forum causarum, quę competunt defensoribus Ciuitatum: hæc Bart. Diuini autem ingenij Plato in Dialo. 4. de Republica docet omnimodo obseruandum fore,
 4 ꝑ vt nec parua sit Ciuitas, neq; quę magna esse putetur; Proinde Imperator Iustin. in l. 2. §. interea, versic. si aliquas Ciuitates, C. de off. Præfec. Prætor. Afric. in hoc proposito ita rescripsit; *si aliquas Ciuitates, seu Castella per limites constituta, prouiderit tua magnitudo nimie esse magnitudinis, & propter hoc non posse bene custodiri, ad talem modum ea construi disponat, vt possint per paucos bene seruari; quem*
 5 *tex. notatu dignum refert, &*

sequitur Boer. in decisio. aure. decisio. 212. nn. 28. & seq. & ad hoc faciunt not. per eundem Bart. in l. j. in princ. ff. de via public. & plura in terminis ad hoc conferentia cumulat Luc. de Pen. in l. hac prouidentissima, quæst. 3. C. de quib. muner. vel præstat. nemin. liceat lib. 10. vbi vnum inserit dictum circa hoc non aspernandum ex Oros. lib. 5. ad Diu. Augustinum in
 6 hæc verba, ꝑ si paruus numerus magnorum murorum spatio includitur, magis hostibus proditur, quam munitur &c. quod sanè dictum ego puto non parum conferre ad Vrbes munitas, ac muniendas, siue ad fortilitia, vt. s. spatium, & ambitus murorum commensurari debeat numero incolarum, vel manus militaris, quę pro tutela Urbium, & fortilitiorum in eis includi debet.

Cæterum Aristotel. Politic. lib. 7. disputans de magnitudine Ciuitatis, dicit ꝑ non eam esse magnam, quę tantum hominibus abundet, sed Ciuibus conumero quo satis sit ad bene viuendum secundum Politicam. societatem; Urbem verò parnam Solon Atheniensis Philosophus visus est improbasse teste Plutar. in vita eiusdem, dum suafit Philocipro, vt derelicta Ciuitate condita à Demophon-

te

- te Theſei filio, tamquam modi-
ci ambitus, in ameniori loco Ci-
uitatem traduceret, eamq; iu-
cundioſiorem, & maiorem para-
8 ret; † Epaminondas quoq; au-
thor fuit Arcadibus, vt paruis
Oppidis, quæ faciliè, cum ſine
munitionibus eſſent, expugnari
poterant, deletis, in Urbem vnâ,
quæ ab eo tunc condita fuit cõ-
gregarentur, prout magna om-
nium ipſorum Arcadum alacri-
tate, & conſpiratione fuit exe-
cutum, vt teſtatur Pauſan. in
Beotic. ſiue lib. 9.
- 9 Verum, cum † nec à Iureconf.
nec ab alijs Politicis certa, &
determinata meſura præſcri-
batur in his, quæ plus, & minus
augmenti recipiunt, prout &
ſenſit Ariſtot. in d. lib. 7. Poli-
tic. verſic. ſed eſt quædam; cir-
cumſcripta qualitate Urbis, re-
10 quiſita † à dicto Pauſan. in Pho-
cic. ſiue lib. 10. qui eam (vt alias
dixi) appellat Urbem, in qua
Ciues, Prætorium, Gymnaſium,
Theatrum, Forum habent, ac
denique aliquod perennis aque
conceptaculum; erit munus pru-
dentiffimi nouæ Urbis condito-
ris imitandi veſtigia hominis
nouæ proliſ futuri parentis, ſi-
cut enim diligens, & pius Pater
prægnanti coniugi, & puerpe-
rio proximæ, accurato ſtudio
prius parare conſuevit nutri-
cem copia lactis ſalubris afflu-
tem, vt mox ſc̃tui in lucem adi-
to vitalem, atque vberem præ-
11 beat alimoniam, † ſic & ipſe
nouæ Urbis conditor, antequâ
illi extruendæ manum admo-
ueat, exacto iudicio perpendere
debet agrum, & Prouinciã in
qua eſt noua Vrbs erigenda, &
quos ipſa fructus, redditus, ac
prouentus ferat, quæ ſint vicinæ
Ciuitates, & quæ cauſa nego-
tiationis in ea commodè con-
uehi, & comportari poſſint; his
enim, & alijs maturè perpenſis,
librato iudicio ea erit Urbis au-
ſpicanda forma, quæ iuxta com-
pertas agri, & Prouinciæ vires,
& illius ſitum commodè pote-
rit & pacis, & belli tempore
congruentem Ciuium, & inco-
larum numerum alere, & enu-
12 trire; † vbi enim locus alendæ
multitudini eſt opportunus, ibi
populi multitudo neceſſariò cõ-
fluit, ſi autem ſitus repugnet,
mutilæ, & mancæ Urbis ſpecies
ſemper extabit, & ſolitudo po-
tius, quam Ciuitas vocabitur.
- 13 Hinc † T. Liuius Decad. 5. lib.
10. improbat Rhodum Inſulã,
vtpotè quæ parua, & ſterilis agri
erat; adeo vt nequaquam alere
tantæ Urbis populum poſſet, &
idem lib. 37. Capuam Campa-
niæ Urbem præcipuè commen-
dat ab Urbis amplitudine, &
agri

agri vbertate, ob quam agrum
ipsum ad varietatem annonæ,
Horreum pop. Rom. appella-
uit, † & veteres loco Adagij
vsurparunt, Urbem, & nauim
tam amplam esse non oportere,
vt aut vacillet vacua, aut non
sufficiat plena.

Et quia de magnitudine Vr-
bis, & de causis efficientibus
elegantè vltra alios scripsit Io.
Bother. in suo particulari Tract.
de magnitud. Vrbi. iccirco ne
videar aliorum sensum transcri-
bere ad eius scripta legentes
reijcio.

Hoc vnum tamen pro corol-
lario adijciam, quod † Ciuitas
nobilior censetur, quo maiori
numero incolarum, qui hono-
ris, & dignitatis titulo fulgeant
sit repleta, prout elicitur ex di-
ctis Doct. in l. j. ff. sol. matr. & in
Leos, ff. de Decurion. & fuit ori-
ginaria opinio Licurgi, de qua
Plutarc. in Apophteg. Lacon.
Etenim Urbium status non tam
murorum ambitu, quàm Ciuiũ
claritate taxandus est, vt inquit
Sidon. Apollin. lib. 7. epist. 10.
iccirco in hoc proposito referi-
pserunt Imp. Arcad. & Honor.
in l. Curiales, C. si curial. rel.
ciu. lib. 10. ne Decuriones au-
derent deserere Vrbes, & in Vil-
lis se reducere per hæc verba.

16 † Curiales omnes iubemus inter-

minatione moneri, ne Ciuitates fu-
giant, aut deserant, rus habitandi
causa; fundum, quem Ciuitati præ-
tulerint, scientes Fisco esse socian-
dum, eoq; rure esse carituros, cuius
causa impios se, patriam vitando,
demonstrauerint; impium enim
duxere Imp. Patriam derelin-

17 quere, † quando opportunis
consilij Ciuium iuuari possit,
nascitur enim vnusquisque suæ
Ciuitati in specie secundum
Bald. in authent. sed omnino,
num. 13. C. ne vxor. pro mar.
adeo quod illius libertatem, &
dignitatem, in qua consistit
decus, & splendor, & ope, &
consilio tueri, & amplificare a
natali ipso homines secundu-
cere videantur secundum Luc.
de Pen. in d. l. Curiales, num. 3.
in fin. & ostendisse Tiber. retu-

18 lit Sueton. † qui Senatori latum
clauum ademit, cum co-
gnouisset sub Kalen.

Iulij demigra-
se in hor-
tos,

quo vilius post eam
diem ædes in
Vrbe con-
duce-
ret.

De Muris, Pomærio, &
Portis nouæ Urbis.

Cap. XII.

S V M M A R I V M.

- 1 Platonis, & Aristotelis diuersa sententia circa muros Urbis.
- 2 Ciues armati dicti sunt ab Agesilao muri Spartana Urbis.
- 3 Machinæ bellicæ nullo pacto priuatis conceduntur.
- 4 Ciuitas sine muris dicitur nuda, & immunita.
- 5 Muri Ciuitatis sunt salutare refugium tempore belli.
- 6 Ciceronis consilium, quando quis non habet pares copias ad confligendum cum hoste.
- 7 Muri sunt Urbium decus, & Ciuium tutela.
- 8 Muri Urbis quare vocentur sancti, & num. 16.
- 9 Sacrilegi reputabantur qui pro domo adificanda muros Urbis essent demoliti.
- 10 Capitali pœna puniebantur, qui aliquid in muris Urbis Romæ ausu fuissent attentare.
- 11 Pœna extraordinaria imponitur attingenti muros, alterius Ciuitatis quam Romæ.
- 12 Transcendenti muros, vt à curia euadat extraordinaria pœna infligitur.
- 13 Ciuitates rebelles ultra alias pœnas, murorum destructione damnantur.
- 14 Ciuitas damnata ad murorum destructionem perpetuo debet manere sine muris.
- 15 Sancire idem quod firmare significat.
- 16 Muros Urbis non licet rescere inconsulto Principe.
- 17 Muri Urbis restaurari possunt cum licentia Præsidis secundum Bart.
- 18 In muris Urbis non licet aliquid immittere, vel coniungere sine Principis, vel Præsidis licentia.
- 19 Edificare domum penes muros Ciuitatis, quare prohibeatur secundum Angel.?
- 20 In Ciuitatibus à mari circumdatis, ex consuetudine adificantur domus priuatorum super muris ipsius Urbis.
- 21 Transcendentes muros Ciuitatis pro occidendo bannito quomodo puniantur?
- 22 Bannitus potest occidi armis prohibitis, scilicet Arcubus.
- 23 Conflagrans ad muros Urbis, an gaudere debeat immunitate, concessa locis sacris?
- 24 Miles in Castris pro crimine non excepto, vel in Castris commissio capi non potest.
- 25 Aduocatus in Foro, & Doctor in scholis capi non possunt, nisi in casibus exceptis.

- 27 Pomerium dicitur pars Urbis.
- 28 Pomerium neque arari, neque habitari fas erat apud Romanos.
- 29 Pomerio non licebat addere, nisi ab eis qui Romanum Imperium i hostilibus agris locupletassent.
- 30 Pomerij descriptio secundum Varronem, & Linium.
- 31 Cui interdicatur Pomerium, & Civitas ipsa dicitur interdicta.
- 32 Porta Urbis sunt sanctæ.
- 33 Portæ Urbis habitari non possunt sine permissu Principis.
- 34 Ingressus & egressus à Civitate, per solas portas debet patere.
- 35 Plutarchi sensus an portæ sint sanctæ, refellitur.
- 36 Porta Civitatis dicitur præcipua eius pars.
- 37 Citatio contra Vniuersitatem, ubi præsentari debeat secundum Baldum?
- 38 Proconsul portas Romæ ingressus deponebat Imperium.
- 39 Episcopi, & Archiepiscopi Romam ingressi suam deponunt auctoritatem.
- 40 Legatus Papæ si offendatur postquam est ingressus portam Romæ, non dicitur committi crimen læsæ Maiestatis, limitatum. 41.
- 42 Porta Urbis non sunt aperiendæ ante Solis ortum.
- 43 Tenebræ aptiores dicuntur ad delinquendum.
- 44 Custos arcis si nocte venienti do-

mino portas non aperuit, non dicitur fidem violasse.

DVo præcipua veteris Græciæ lumina † Plato, & Aristoteles circa muros Urbium, struendos, duplici inter se opinionum dissensione, & concertatione pugnarunt; Porro Platon lib. 6. de legibus ita scripsit, muros in solo iacere facile patior; probè enim poeticum illud laudatur, quo æneos, & ferreos magis muros, quam terreos condere admo-
nemur: nos verò muros circumducimus, quod primum ad sanitatem Civibus nihil confert, deinde animos Civium emollire, & enervare consuevit; efficiunt enim ut facile intra eos se recipientes, hostes minime fugent, putentq; se non diurna, nocturna; custodia vigilantes, sed murorum septo, & vallo dormientes saluos fore, quasi ad desidiam nati sint, ignorantes certè, quietem laboribus originem, trahere, atque è turpi ocio, & negligentia nasci labores solere; hæc Plato, cui concinit Licurgus, qui dixisse fertur in eandem ferre sententiam, nequaquam sine mœnibus Civitatem dici, quæ viris, non lateribus præcincta foret; & † Agesilaus Civem ostendens armatos, hæc sinit, inquit, Sparta manere, ut refert Plutarchus in Apophtheg. Lacon.

S 2 Ari-

Aristoteles verò lib. 7. Politic. cap. 9. ita inquit; *de muris autem, qui Urbis laudi, & virtuti studentes, cunctas eis esse oportere negant, hi nimis ruditer, & prisca simplicitate precipiunt, præsertim cum earum Civitatum, quæ illo modo se iactant, & ostentant, errorem rebus ipsis conuictum esse videant; præterea licet aduersus similes, nec longe numero superiores, velle se se murorum præsidio tueri, turpe sit, tamen quoniam accidit, fieri quæ potest, ut qui bellum inferunt tanto superiores sint, ut humana, & paucorum virtute impetus eorum sustineri nequeat. Idcirco si salutis consulendum est, & iniuriæ, contumeliæque vitanda, murorum præsidium tutissimum, & bellicis rationibus convenientissimum esse putari debet, præsertim hoc tempore tormentis, & machinis solerti ratione ad obsidendas, oppugnandasque Vrbes inuentis: Et paulo post etiam de muris; & tum ad Urbis ornatum, tum ad bellicos nuper excogitatos usus sunt accommodati, eos autem in propugnacula, & Turres in locis opportunis dispositas, distictos esse oportet. hæc Aristot. ibid.*

Ceterum ignoscant mihi manes Platonis aliqui diuinitatis encomio insignis, opinio eius omnino mihi videtur rejicienda, & contraria Aristotelis am-

plenda ex rationibus ab ipsomet Aristotele adductis, quæ si suo sæculo veræ, & receptæ fuerunt, longè magis tuo nostro recipiendæ, ac commendandæ sunt, & ea potissimum vna, quia murorum præsidium eo tempore erat tutissimum aduersus tormenta, & machinas ad obsidendas, oppugnandasque Vrbes tunc inuentas: vnde longè magis tempestate nostræ id sibi locum vindicare debet, cum malo heu nostro fato, tot sint adinuentæ machinæ fusiles quas nominatim recenset Alciat. in l. armorum in fin. ff. de verb. signif. inquit, huiusmodi machinas ad demolitionem murorum vsui esse, † & ob id nullo pacto priuatis concedi; tantum verò abest, ut sectanda sit Platonis sententia de muris Urbium non struendis, utpotè non necessarijs, quod † Vrbs muris carens, nuda, & immunita vocetur à Iul. Polluc. in Diction. lib. 1. cap. 10. de locis in Bell. Imo, & Græcia ipsa Platonis mater, & alumna, facta, & re ipsa illius damnarit opinionem: legimus enim plures Vrbes muris fuisse in Græcia munissimas, ex quibus fuit Ambrosos, Phocica, Bizantium, & Rhodos, & Vrbs Meseniorum eis longè munitior muris, ut

scri-

scribit Pausan. in Messen. lib. 4. ubi testatur eas Vrbes vidisse muris munitissimas, & Mycenam muris validissimis præcinctam memorat idem Pausan. in Achaic. siue lib. 7. in tantum, vt Argini eos deicere non potuerint, cum à Ciclopibus extructi dicerentur.

Hinc innumera. patent priorum exempla nos edocentia, 5 † quam salutaria fuerint mutorum septa, & quam amentes 9 fuerint ij, qui intra mœnia sese recipere neglexerūt: inter quos quis amentior Troiano Hectore? cum enim illum hortaretur Polydamas ne temerè cum Achille confligeret, sed reciperet se intra mœnia, vnde hostium impetum sine vlllo periculo propulsaret, consilium illud 10 spernens, se, parentes, & patriam funditus enertit; proinde Cic. Cornificium monens, in suis epistol. famil. lib. 12. epist. 260. ita 6 scribit: † si pares copias ad confligendum non habebis, non te fugiet uti consilio Marci Bibuli, qui se Oppido munitissimo, & copiosissimo tam diu tenuit, quam diu in Prouincia Parthi fuerunt, sed hæc melius ex re, & ex tempore constitues; hæc Cic. Explosa igitur 12 Platonis opinione destruens murorum struendam, † in qua Urbium decus, & Civium salus, &

tutela præcipuè consistit, muri adesse perfectum Ciuitatis requiruntur; vnde non abs re muri Urbis diuini censentur † ex eo, quia omnes intra eorum ambitum inclusos, veluti in sinu suo pie fouent, ac defendunt; ideo Romulus in legibus à se conditis ita cauit; *mœnia sacrosancta sunt*; & Homerus Sacros dixit muros, vt refert Cæsar Rhodig. lib. 12. antiq. lectio. cap. 12. tom. 2. vbi etiam subdit, † sacrilegos eos censeri, qui struendæ causa domus, Ciuitatis mœnia sint demoliti, & Cic. lib. 2. de Natur. Deor. *Muri Urbis* inquit, *quos vos Pontifices sanctos esse dicitis*, & Gaius I. C. itidem sanctos appellat muros, in l. summa, ff. de rer. diuis. & Imp. in §. sanctæ instit. eo. & ideo † capitalis erat aduersus eos poena constituta, qui aliquid in muris Urbis Romæ ausi fuissent, veluti si quis inde lapides sustulisset, d. §. sanctæ. † & attingenti muros alterius Ciuitatis poena extra ordinem arbitrii Iudicis pro facinoris qualitate venit moderanda l. pen. & fin. ff. ne quid in loc. sacre. & Coras. in l. j. in princip. ff. de rerum diuis. sicut 12 † ille qui muros transcendit nõ violandi animo, sed vt à curia euaderet extraordinariè puniri debet, vt post Clar. & alios respondit

142 De Iure nouæ Urbis condendæ &c.

- spondit Vulpell. in Resp. 80. num. 4. Hinc videmus, quod
- 13 † Ciuitates rebelles præter alias pœnas, aliquando etiam murorum destructione damnantur, vt authoritate Suet. in Galba cap. 12. probat Decian. in tractat. crimin. to. 2. lib. 7. cap. 40. num. 5. 1. & † Ciuitas ita damnata ad murorum destructionem debet perpetuò manere sine muris secundum Bald. in l. seruus in fin. per illum tex. C. de pœn. Possunt & illa ratione secundum Coras. dici sancti muri,
- 15 ri, quod † sancire idem quod firmare significet, l. sacra, §. fin. ff. de rer. diuis. muri autem nos firmè tueantur & ab hostium
- 16 iniurijs tutos reddant; † Theophilus verò aliam eiusmodi appellationis causam recenset in d. §. sanctæ: inquit etiam veteres fabulatos esse, versatos inter homines aliquando Deos esse, qui genus humanum à malis incolumē vndiq; seruabant: sed hominū pertasos; procedente tempore ad cœlum remeasse; ab his igitur cum se viderent homines destitutos, ad imitationem custodiæ quam ab ijs haberent, murorum ambitum excogitarunt, qui cum Deorum loco fuerint, sunt dicti sancti, d. l. 2. ff. ne quid in loc. sacr. & refert Coras. in l. san-
- ctum, §. in municipijs num. 6. ff. de rer. diuisio. ea propter muros sanctos esse, & à priuatis intactos veteres voluerunt, † vt inconsultò Principe eos reficere, aut instaurare non liceret l. restorationi, vbi Glos. & Bart. C. de diuer. præd. lib. 1. p. sed l. C. in l. sacra, §. fin. ff. de rer. diuis. addit vel Præsidis † volens muros refici posse cum licentia Præsidis Prouinciæ quod & refert Restaur. Castald. in tract. de Imp. quæst. 110. casu 323.
- 19 Quinimo † nefas est in muris Urbis quicquā immittere, coniungere, vel supponere sine Principis, aut Prouinciæ Præsidis permissu d. §. in municipijs, & l. sacra, §. propriè, & l. si quis, ff. eod. † Item nec iuxta muros Ciuitatis, vel Castri permittitur ædificari, nisi tanta latitudine intermissa, ad hoc vt nihil mali, vel sinistri possit excogitari, veluti propter periculum incendij, & ruinæ, aut prodicionis, quia habēs ædificium suum iuxta muros ex parte sui posset clam murum perforare, & ingressum dare hostibus, & ita dicit se pluries vidisse, & audiuisse Ang. in l. 3. C. de ædif. priuat. vbi tamen subdit, quod in quibusdam locis hoc non seruatur, prout † in Ciuitatibus à mari circumdatis, vt est Iustino-
- polis

polis nobilissimum caput Pro-
uincia Istrorum, vbi quamplu-
res domus super muris ipsius
Vrbis extructæ sunt fenestras
habentes, quæ prospectum ha-
bent maris eam alluentis, &
muniçissimum Marani Oppi-
dum in Patria Fori Iulij habet
domos, vbi habitant Prouisores
pro Veneta Republica super mu-
ro cum fenestris respicientibus
mare; in Ciuitatibus vero, vbi
facilis est accessus via terrestri
habet locum dictum Ang. &
seruantur consuetudo prohiben-
di ædificia, prout in Ciuitatibus
Paduæ, Vrini, & aliarum, quæ
sunt in partibus mediterraneis,
vt dixit etiam Cephola de seruit.
urban. prædio. cap. 61. de na-
niam. num. 3. circa finem.

Licet autem muri Vrbis adeo
facti sint, vt pœna grauis sit in-
dicta in transcendentes ipsos
muros, vel auferentes ab eis la-
pides, vt tradit etiam Menoch.
de arbitr. iud. lib. 2. cent. 5. ca-
22 su 483. † tamen conclusio ista
non procedit contra eum, qui
muros Ciuitatis transcederit
causa occidendi bannitum in
Ciuitate existentem, vt ex Nell.
Alciat. & Ias. respondit idem
Vulpell. in consil. 34. num. 14.
& 15. & refert Bertazzol. Iun.
in annot. ad consil. patris in con-
sil. 132. littera B. in fin. vo-

lum. 1. vbi etiam dicit, quod
23 † licet bannitum occidere ar-
mis prohibitis, s. Arcobusij.
& de transcendente muros cau-
sa occidendi bannitum Iason.
plura cumulat in terminis in l.
si quis nec causam, num. 20 21.
ff. si cert. petat. & mirabiliter
conferunt dicta per Ruin. in
consil. 2. num. 5. & 6. vol. 5. vbi
egregie admonet Iudicem quid
in hoc habeat considerare.

Sed hic è re nata opportune
24 quæritur, † an reus alicuius cri-
minis, qui alias foret tutus in
loco sacro, confugiens ad mu-
ros Vrbis, gaudere debeat im-
munitate perinde ac si confu-
geret ad sacrum locum? Qua in
re ego (nisi consuetudo in con-
trarium obstar) piè sentirem,
eum ibidem fore tutum; si enim
muri sacrosancti, & inuiolabi-
les sunt, vt supradeduxi: si pa-
latia nobilium, seu dominorum
ex consuetudine, & statutis ali-
quibus præstant liberam reis ad
ea cõfugientibus securitatem;
si ipsa Iudæorum sepulchra gou-
dent immunitate, vt tenent Ca-
non. & præsertim Io. Andreas,
& Car. in cap. sicut, §. ad hoc,
de Iudæ. & late comprobatur Re-
mig. de Gonn. in suo tract. de
immunitat. Eccles. vtiq; confu-
giens ad muros vtpotè sanctos,
& tot iuris priuilegijs subnixos
erit

erit ibidem tutus, in tantum vt inde sine piaculo nequeat auel-
 25 li: proinde videmus quod † miles in Castris pro crimine non, excepto, vel in Castris commissio, capi non potest dum militat, præsertim si sit signa amplexus:
 36 Item † Aduocatus habet immunitatem, vt capi non possit in Foro vbi causas agit, & idem in Doctoribus legentibus, vt capi non possint in scholis, nisi in casibus exceptis pulchrè firmat idem Decian. in suo tractat. crimin. tom. 2. lib. 6. cap. 29. cū seqq. hæc mea esset opinio in hac quæstione, quam iuri consonam puto, nisi ex consuetudine ius diuersum extaret vsu receptum.

Iam verò quia hætenus super muris spatiati sumus, ad Pomerium digredi iuuat; itaque
 37 † partis Urbis sunt ipsa Pomeria, quæ sancta esse præcos Romanorum voluisse ex eo constat,
 38 quod † ea neque habitari, neque arari fas esse constituerint.
 39 Liui. lib. 1. atque ita † vt nec cuiquam Principum Pomærio quicquam addere liceret, nisi ei, qui hostili agro Romanum Imperium aliquatenus locupletasset, Vopisc. in Aurel. Imp. quem refert & sequitur Coraf. in d. §. in municipijs in fin. & Alex. ab Alex. in suis Genial.

Die. lib. 6. cap. 14. affirmat constitutum fuisse, vt nemo Cæsarium, nisi qui Imperij fines propagasset, non Prouinciali, sed Italico agro quæsito, nationesque signis collatis, & iusto prælio perdomuisset, ius profrendi Pomærij haberet; in qua re est animaduersum, Syllam vltimum Romanorum Pomærium protulisse: & post Syllam, Claudium Cæsarem terminos Urbis propagasse. Pomærium porro quid fuerit, ex Varronis & Liuij verbis planum est; Varro enim in suis de latina lingua libris
 30 ita scribit: † *Oppida condebant in Latio Etrusco ritu multa, id est iunctis bobus tauro, & vacca, interiore aratro circumagebant sulcum, hoc faciebant Religionis causa die auspiciato, vt fossa & muro essent munita, terram undè excalpserant, fossam vocabant, & introrsum factum murum, postea quod fiebat Orbis, Urbs, principium quod erat post murum, pomerium dictum, eiusque ambitu Urbana auspicia finiuntur.* Liuius autem lib. 1. inquit, *Pomærium verbi vim solam intuentes post mænium interpretantur esse: est autem magis circa mænium locus, quem in condendis Urbibus quondam Etrusci, qua murum ducturi erant, certis circa terminis inaugurato consecrabant, vt neque interiori*
 parte

parte adificia manibus continua-
rentur, que nunc vulgò etiam con-
iungunt, & extrinsecus aliquid pa-
teret soli: hoc spatium, quod neque
habitari, neque arari fas erat, non
magis post murum, quam murus,
post id Pomarium Romani appel-
larunt; hæc Liui. Coras. autem
secutus Liui. in l. summa, nu. 2.
ff. de rer. diuis. dicit, quod Po-
merium est locus ille iuxta mu-
rum Urbem circundans, & Po-
merium sic dictum fuisse au-
thoritate Festi quasi Promurū,
idest proximum muro explicat
idem Coras. in §. postea aucta,
31 num. 2. 1. de orig. iur. vnde † cui
interdicitur Pomerium, & Ci-
uitas ipsa interdicta esse vide-
tur per tex. & Glos. in cap. Lato-
rem, in versic. nisi prius. 33. q. 2.
& refert Hieronymus de Mont.
in tract. fin. regum. cap. 5. nu. 12.
cum seqq. De Pomerio autem,
& iure proferendi Pomerij da-
to, alia scribit Sigon. in lib. 1. de
antiq. iur. Ciu. Rom. cap. 2. de
Urbe, & agro Roma. & de Po-
merio ipso multa scitu digna, &
multis grauissimis authoribus
comprobata post omnes alios
luculentissime scripsit Hieron.
Magg. in suis Miscellan. lib. 3.
cap. 13. ad quem legentem re-
lego.

Nec Portę Urbis iure suo frau-
dari debent, ideò aliqua de eis

necessariò sunt adnectenda;
sciendum igitur est, quod & ip-
sæ † Urbis Portę sanctę sunt, &
quodammodo diuini iuris, adeo
quod in Portis, sicut & in mu-
ris, & alijs sacris locis aliquid
facere, quo damnum, aut in-
commodum irrogetur, non per-
mittitur, vt respondit Hermo-
genianus l. C. in l. 2. ff. ne quid
33 in loc. sac. † Item neque Portę,
sicut neque muri Urbis habitari
sine permissu Principis propter
fortuita incendia possunt, vt
etiam respondit Paulus l. C. in
l. ult. ff. eod. Quod etiam Portę
Urbis sanctę sint, est tex. in §.
34 sanctę, insti. de rer. diuis. † Hinc
quoque ne quis nisi per Portas
Urbis ingrederetur, nevé egre-
deretur expresse sanxit Romul.
in suis legib. & Pomponius l. C.
in l. fin. ff. de rer. diuisio. respon-
dit, Ciues Romanos aliàs, quam
per Portas egredi non posse cum
illud hostile, & abhominan-
dum sit; & licet apud nonnullos
ex priscis, & recentioribus scri-
ptoribus receptum videatur,
35 † Portas Urbis non esse sanctas,
quod in specie Plutarch. in Pro-
blem. anxie quærit, eique tan-
dem rationi videtur assentiri,
quod cadauera per eas afferen-
tur; sanctum autem esse non
poterat, quod funestum esset,
cui consentit Alex. ab Alex. in

T suis

suis Genial. Die. lib. 6. cap. 14. alia tamen, quam à Plutarco. relata ratione motus; inquit enim ibi Alex. quod conditores Urbium mœnia signabant incincti ritu Gabino, i. Toga reiecta circa humeros, Taurum ad dexteram, interius vaccam æneo aratro iungebant, stiuamq; tenentes incuruam, ita vt omnes glebæ in interiorem ruerent partem, perfecto sacrificio signabant, vbi verò Portæ futuræ erant, id loci minimè sulcabāt, sed aratrum suspendentes, Portarum spatium relinquebāt intactum: Ideo cum mœnia signata solemnī sacrificio sancta sint, Portæ, quia signari illas, vel sulcari minimè decebat, sanctæ minimè fuere, secundum Alex. ibid. Nihilominus quia & Hermogenian. I. C. in d. l. 2. ff. ne quid in loc. sacr. & Imp. in d. §. sanctæ, inst. de rer. diuis. confirmant, Portas & ipsi sanctas nominatim dicentes, nihil hac in re aduersus receptam litteram, & eiusmodi nedum, probabilem, sed necessariam auctoritatem antiqui I. C. & Imperatoris decernere ausim, prout & ita scripsit Coras. in d. l. summa, num. 5. ff. de rer. diuis. & Decian. in dict. tract. crimin. tom. 2. lib. 7. cap. 30. de transf. grad. mar. vbi dicit, quod Por-

tæ Urbis diuini Iuris sunt, perinde ac muri, & ibi pulchrè euincit errorem circa Portas ex l. j. ff. de rer. diuis. in qua vocem illam, Portæ, vitio aliquarum impressionum omissam, detegit ibidem. Illud quoq; non est omittendum, quod † Porta Ciuitatis est præcipua eius pars, 36 adeo quod, † quando vniuersitas est citanda sufficit Rectores eius conueniri, vel maiorem partem in loco, in quo sunt soliti congregari, & si clauditur Porta Ciuitatis, vel loci vniuersitatis, debet poni citatio in Porta loci, vel in Ecclesia vicina. & ita plenè tradit Bald. in l. etiam de execut. rei iud. & in auth. testator, C. ad legem Falcid. & refert Baiard. Parmen. in addit. ad Clar. in pract. crimin. questio. 16. nu. 20. Hinc etiam videmus, † quod Proconsul Portam Romę ingressus deponebat Imperium, vt inquit Vlpian. in l. vlt. ff. de off. Proconsul. & propterea cum Augusto fuisset data Proconsularis potestas, adiectum fuit specialiter, ne Romanam ingressus eam deponeret potestatem, vt Dio. scribit lib. 53. quod antea datam fuisse, & Q. Fuluius Proconsuli, & M. Marcello, Liuius scribit lib. 26. & refert Cuiac. obseruat. lib. 12. cap. 33. sic fortasse dicendum est

est

39 est † in Episcopis, & Archiepiscopis, vt ij Romam ingressi, suam deponant in vniuersum authoritatem, adeo vt nec Archiepiscopus insignia Crucis ante se deferre, nec Episcopus Sacerdotia conferre possit, vt in specie voluit Raphael Fulgos. & eum secutus est Coras. in d. l.

40 Proconsul. Et † si Legatus Papæ offendatur, postquam ingressus est Portam Romæ, quia non est amplius Legatus, non dicitur committi crimen læsæ Maiestatis, vt dixit Marti. de Laude. in suo tract. de leg. princ. quæstio. 33. per d. l. Proconsul.

41 † nisi tamen Legatus Romam reuersus, esset Cardinalis, quia respectu personæ priuilegiatæ prædicta limitatio locum non haberet, vt est tex. in cap. Felicis, de pœnis in 6. & refert, & sequitur Hier. Gig. in suo tract. de crimin. læs. maiest. lib. 1. quæstio. 16. in fin.

Demum hoc tanquam corollarium, & à iure diuino desumptum, & nouæ Vrbi expediens 42 iuuat inferere, quod † Portæ Urbis non sunt aperiendæ ante Solis ortum, ita piè monente

Necm. post ædificatum à se Urbis murum, qui fuit completus spatios 2. dierum; dicit enim ibi in cap. 7. *Non aperiantur Portæ Hierusalem vsque ad calorem Solis*, quod sanè diuinum monitum accuratè est custodiendum in Urbibus maximè munitis, seu Fortilitijs, & Arcibus, si

43 quidè † tenebræ ad delinquendum aptiores sunt l. j. §. tria; ff. de ventr. inspic. Ideo scribit Florian. in l. iter, ff. com. prædio.

44 quod † si custos Arcis nocte venienti domino eam non aperuit, non ex hoc videtur eum fidem violasse, & dicit se ex hoc quendam Arcis præfectum liberasse, Dieg. Castell. Hispan. in l. 46. Tauri Glo. pen. quem refert, & sequitur Padilla in l. per agrum, nu. 5, C. de seruitut. & aq.

Cæterum quia hanc materiam Portarum Urbis ex professo tractauit Boer. de custod. clau. vbi plura scitu digna scribit, ego hisce contentus, Portam præsentis Primi Libri de noua Vrbe condenda libens claudam.

Explicit Liber Primus.

T 2 DE

DE IVRE NOVÆ VRBIS condendæ, & incolendæ

LIBER SECVNDVS,

*In quo de edificijs Urbis tum publici, tam priuati Iuris
differitur, & variæ quæstiones ad eamdem mate-
riam pertinentes enucleantur.*

De Vijs, Vicis, & Subur- bijs Nouæ Urbis. Caput Primum.

S V M M A R I V M.

1 Nil dicitur perfectum quod ex omnibus suis partibus non constet. 2 Via in noua Vrbe qualiter sint disponendæ? 3 Aristotelis sensus de vijs Urbis. 4 Nero Imperator quid præceperit obseruari in refectione Urbis Romæ, post incendium domorum secundum Tacitum? 5 Francisci Patritij de ordine viarum Urbis opinio. 6 Viarum nouæ Urbis Palmæ in Prouincia Fori Iulij, forma & dispositio. 7 Cura viarum antiquitus ad Censores pertinebat.	<p>8 Curatio viarum, magnæ exitit astimationis apud Romanos.</p> <p>9 Viarum partes præcipuæ quales esse debeant?</p> <p>10 Via à strata in quo differat.</p> <p>11 Vie Consulares sine Regales, quæ de necessitate requirant?</p> <p>12 Vicinus proximior via, casu, vel impetu fluminis amissa, tenetur eam per fundum suum concedere.</p> <p>13 Vie publicæ non possunt alienari, nec ex consensu Ciuitatis, limitata ut ibi.</p> <p>14 Vicus dicitur à via utrinque edificijs septa.</p> <p>15 Vici Urbani sunt pars Urbis.</p> <p>16 Vicis Urbanis legari potest sicut Ciuitatibus.</p> <p>17 Vicorum Vniuersitas est approbata, sicut Vniuersitas totius Ciuitatis.</p> <p>18 Burgorum incolæ in Foro Iulio ex consuetudine faciunt matti-
natas</p> |
|--|--|

*natas viduis ad secunda vota
conuolantibus.*

19 *Agitur iniuriarum contra fa-
cientes matrinatas , nisi obftet
consuetudo .*

20 *Consuetudo in Vrbe Patanina,
quid tribuat vicinis , contra
transeuntes ad secunda vota ?*

21 *Pluralitas matrimonij est signum
incontinentie .*

22 *Vici pagani qui sint ?*

23 *Suburbia sunt ad instar vici Vr-
bani Ciuitatis , & eodem iure
vtuntur .*

24 *Quod venit per modum addendi ,
fit pars illius cui additur .*

25 *Habitantes in Suburbys dicuntur
habitatores Ciuitatis .*

26 *Statutum requirens adificari do-
mum in Ciuitate , an adimplea-
tur per adificantem in Subur-
bys ?*

27 *Maiores Vrbs utilitas dicitur ,
quod interius adificijs replea-
tur , quam extra muros .*

28 *Habitantes in Suburbys dicuntur
magis populares , quam alij Ci-
ues .*

Via post extructio-
nem murorum no-
uæ Vrbs, videtur
necessarium quod
perficiantur partes

interiores illius, ex quo nil po-
test dici perfectum, quod ex
omnibus suis partibus non con-

stat secundum I. C. in l. j. ff. de
orig. iur. & in l. ædificia, §. per-
fecisse, ff. de verb. signific. pro-
pterea illius conditor accurate
perpendere debet modum, &
formam circa vias, & vicos in
dicta Vrbe struendos adhiben-
dam, vt quam appositè omnia
disponantur: qua in re Hippo-
damius Milesius pluries relatus
ab Aristotele sensit, quòd ¶ viæ
nouæ Vrbs taliter sint dispo-
nendæ, vt eam totam secent, &
diuidant: namque hoc modo
ille author dicebat, decorem,
& venustatem Vrbs magis ap-
parere, vt tota sit latis vijs ex-
plicata, atque exporrecta, &
nil inflexuosum habeat; non
tamen formam ab ipso Hippo-
damio præscriptam Aristoteles
amplexus est: nam lib. 7. Poli-
tic. videtur sensum contrarium
expressisse, quia dicit modum
ab ipso Hippodamio designa-
tum tendere ad simplicem ele-
gantiam, & splendorem Vrbs,
prout in suis ædificijs Hippo-
damius sibi tantum proposue-
rat, nequaquam autem à peri-
culis hostium cauere, quibus
erit facilius exposita, cum illius
dispositio eo modo directa nul-
lum retineat munimen: & pro-
pterea sensus ¶ Aristotelis est,
vt viæ in Vrbe constituantur la-
tæ, & exporrectæ tantum in lo-

cis illustrioribus, & magis in conspectu positis; in ceteris autem retineatur vetus consuetudo ædificandi, quæ rudis, & confusa erat: addit namque Aristotel. ibi iudicium suum: *Sinamque hoc fiet, Ciuitas bellè se habebit, nec culpa ulli affinis erit, magis namq; tuta ab hostibus, insidiatoribusq; erit, & dignitatem, speciemq; aliquam retinebit*, hæc ibi: Sed quicquid dixerit Aristoteles respectu conditionis temporum suorum, priorem Hippodamij opinionem plures grauissimos viros approbasse deprehēdimus, qui scriptis suis mandarunt, vias publicas in Vrbe ita extrui debere, vt vicorum, & angiportuum tortuosi flexus omnino remoueantur: præterquam enim viæ ad lineam vbique directæ speciem Urbis ornant, magis salubrem ipsam Ciuitatem efficiunt, quia sic dispositæ, recentes semper auras domibus admittunt, & ventorum flatibus quasi liberius præterlabentibus, tum Solis tepores leniuntur, tum verò ad tendenda, lædendaq; corpora nullam moram noxij halitus habent; quamquam non ignorem Tacit. lib. 15. Annal. retulisse, post incendia Urbis Romæ à

4 † Nerone fuisse præceptum, vt ædificia sine contignationibus,

& rectis lineis dimensis, atque latis viarum spatijs constitutis, extruerentur, quæ forma licet ad decorem Urbis pertineret; attamen inquit Tacit. veterem salubritati magis conduxisse, quoniam ex angustijis itinerum, & altitudine tectorum non perinde Solis vapores perirumpentur: sed patulam latitudinem, & nulla vmbra defensam grauiori æstu ardescere: quod quidem nec eò tunc Tacit. absolute verum firmavit: sed tamquam particularem aliquorum propositionem recensuit, nec posteritas admisit in Urbibus, quæ temperatè disponuntur ad calorem: imò Franciscus † Patrit. vir vndeque doctissimus in lib. 8. de Institution. Reipubl. dum agit de modo ædificiorum nouæ Urbis, inquit; *Secundum vias publicas in Vrbe priuata ædes longo ordine ad pares (si fieri potest) dimensiones constituendæ sunt, vt speciem Urbis ornent, nec quippiam exporrectum habeant, quod vijs publicis impedimento esse possit.* & ita obseruauit DD. Veneri in † vijs, & vicis eorum nouæ Urbis Palmæ in hac Prouincia Fori Iulij: Viæ enim latè rectè tendunt à Portis Urbis vsq; ad Fori Aream in medio illius Urbis positam, vicis hinc inde ad parem dimensionem ædium

con-

constitutis, ex quibus decor, & venustas Urbis iucundè inspicitur.

Cæterùm ex his, quæ obiter diximus circa præscriptum modum, & formam viarum struendarum in noua Vrbe, addendum est, quod antiquitus ꝑ cura viarum Censoribus demandata fuit, deinde quatuor viri constituti ad id munus, vt patet ex verbis Pomponij I. C. in l. 2. ff. de orig. iur. ibi. *Eodem tempore, & quatuor viri, qui curam viarum gererent constituti*: Sed quia non videbantur sufficientes eisdem additi sunt duo alij, & sic facti Seniri, vt scribit Dion. lib. 54. extra Urbem verò hoc munus fuit consuetum demandari Curatoribus specialiter electis ad curationem viarum in Prouincia, quos censet Lipsi. in Comment. Tacit. lib. 3. fuisse maioris dignitatis, quam Seniri in Vrbe: ex libris tamen Pandectarum colligitur, quod Ædiles non solum ædificiorum, sed etiam viarum curam gerebant in Vrbe l. vnica, ff. de via public. & l. lectos cum l. seq. ff. de peric. & commod. rei vend. quod adijcere volui vt pateat,

ꝑ Viarum curationem magnæ apud antiquos æstimationis semper fuisse.

Sed redeundo ad rem nostrâ,

constat, quod ꝑ viarum partes præcipuè debent esse quattuor, nempe vt sint planæ, molles, latæ, & siccæ, prout argumento deducto à contrarijs, seu oppositis elicitur ex responso Vlpian. I. C. in l. 2. §. deteriore, ff. ne quid in loc. public. vbi inquit *deteriorem viam fieri, si cum plana fuerit, clinosa fiat, vel ex molli aspera, aut angustior ex latiore, aut palustris ex sicca*, & sensus eiusdem I. C. adaptatur tam ad vias rusticas, quam Urbicas, quoniam partes viæ constare debent ex illis quattuor vti potioribus, quæ in vtraque via militant, prout ex dicto argumento ab oppositis bellissime probatur: differt ꝑ autem via à strata, quia strata propriè illa est, quæ lapide manu facta, seu structa est l. si prius, §. 1. ff. de aq. pluui. arcen. Via autem propriè est, quæ naturaliter est, & non structa; Secundum autem communem vsum loquendi stratae sunt viæ Consulares, & Regales, sine Equestres, & aliæ non stratae, sed viæ simpliciter appellantur d. l. 2. §. viarum, ff. ne quid in loc. public. quarum viarum ad hoc vt publicæ sint, ꝑ necesse est, quod per eas publicè eatur, solum sit publicum, & ducant in Cuiatatem, villam, vel Coloniam d. l. 2. §. viæ priuatæ,

- uate, ff. eod. & tradit Rip. in l. quominus num. 92. ff. de flumin. & de Iure xij. Tabul. viæ publicæ requirunt latitudinem octo pedum in porrecto, & in anfractu, idest vbi est flexus viæ
- 16 l. viæ latitudo, ff. de feruitut. rustic. præd. & si casus daret, quod via publica ex fluminis
- 12 impetu amitteretur, † vicinus proximior cogitur eam dare in fundo suo coherenti. l. si locus, §. final. ff. quemadmodum feruit. amittat. vbi Glos. final. & Glos. in l. maritus in verbo Fundi, in princ. ff. de acquir. rer. do-
- 13 min. nec † via publica vllō modo potest alienari, nec etiam ex consensu Ciuitatis, nisi solummodo esset necessaria soli populo distrahenti, non autem alijs, vt firmat Luc. de Pen. in l. pro ædibus, C. de diuer. præd. lib. 11
- Dispositis autem locis viarū in noua Vrbe, subsequitur necessaria diuisio Urbis in plures vicos, seu Regiones, ratione commodioris vsus: Vicus enim
- 14 formatur † à via vtrinq; ædificijs septa, quorum alij dicuntur Urbani, alij verò Pagani, & secundum Laurent. Vall. Elegant. l. b. 4. cap. 20. incip. vicus, quem sequitur Felin. in cap. Rodolphus num. 20. circa finem de
- 15 rescript. † Urbani dicuntur pars Urbis diuisa, veluti corpus in membra minora; quæ licet sic per vicos diuidatur, attamen remanet eadem Vrbs indiuidua. l. 2. §. eodem tempore, ff. de orig. iur. & tradit Decian. con-
- 16 fil. 11. nu. 22. lib. 1. Vicis † autem istis legari potest, sicut & ipsis Ciuitatibus, vt est tex. in l. si heres, §. vicis, ff. de legat. 1. &
- 17 vici † vniuersitas ita dicitur approbata sicut vniuersitas Ciuitatis, aliàs non potest ei relinqui l. collegium, ff. de hæred. instit. & not. in l. j. C. de sacrosanct. Eccles. & hoc quia homines illius vici, seu burgi formant corpus de per se, vnde possunt facere Syndicum, vt patet in l. eum qui Curia, C. de fund. rei priuat. lib. 11. & ibi Bart. & Luc. de Pen. in princ. vbi declarat quid sit burgus secundum Isidor. & vnde deducatur. Hinc infertur quod burgi Ciuitatis
- 18 ex approbata † consuetudine Patriæ Fori Iulij possunt facere mattinatas mulieribus, ac masculis viduis ad secunda vota conuolantibus, & licitè ab eis exigere pœnam, quam vocant Taleam prout pluries fieri vidimus, licet de iure communi cōtra illos, qui faciunt mattinatas mulieribus ad secunda vota
- 19 transeuntibus † agi possit iniuriarum, secundum Pich. in l. pacta, quæ contra C. de pact. qui allegat

allegat Angel. in l. item apud Labeonem, §. meminisse, ff. de iniur. & Paduæ ¶ est consuetudo antiquissima, & longo tempore à maioribus obseruata, quòd quandocumq; quis transierit ad secunda vota cum vi-
 20 dua possit per vicinos in loco, vbi vir habitat in vtrinq; contumeliam capi, & fieri vt asinum conscendat, manuq; caudam teneat, & ducatur per Urbem, itaut ab omnibus exhibilando derideatur, & hoc quia
 21 signum ¶ incontinentiæ est cap. proposuisti 82. dist. Abb. in Rubr. de Bigam. in princ. quæ tamen pœna potest prandio, seu cœna prout viri qualitas patitur, redimi, vt inquit Marc. Mant. in festiuo eius cons. 76. per totum, qui de tali consuetudine testatur.

22 Vici quoque ¶ pagani, seu pagi sunt, qui nulla Ciuitatis dignitate ornantur, sed vulgari hominum conuentu incoluntur, & propter paruitatem sui maioribus Ciuitatibus attri-
 buuntur, & tales sunt sine munitione murorum: quia si essent murati dicerentur Castella, & de his propriè loquitur I. C. in l. qui ex vico, ff. ad municipal. & deducitur quoque ex Tacit. lib. 3. Histor. vbi Hostiliam vicum Veronensem appellauit,

licet distet à Verona milliari-
 bus 30. vt scribit Tint. de Nobilit. Veron. lib. 1. cap. 17. Si autem vici isti essent post murum dispositi iuxta vias continuatas, & Vrbi cohærentes, voca-
 23 rentur ¶ Suburbia, & essent in omnibus ad instar vici Urbani, & eisdem prærogatiuis, & privilegijs potirentur, quibus vici Urbani interiores, vt est tex. & ibi Glos. in d. l. 2. & in d. l. ædificia, & in l. qui in continentibus in princ. ff. de verb. signific. & sequitur Bald. in cap. fin. de
 24 off. iud. Id enim ¶ quod venit per modum addendi, fit pars illius rei cui additur, vt dicit idē Felin. in cap. 1. col. 3. de iur. iuran. hinc dixit Menoch. de arbitr. iudic. cas. 155. lib. 2. cent.
 2. quòd si statutum requirat quòd Cives certa parte anni veniant ad habitandum in Ciuitate, satis dicuntur satisfecisse
 25 Decreto ¶ Statuti si habitauerint in continentibus, sicque Suburbij; In Statuto autem
 26 ¶ requirente quod forensis volens fieri Ciuis ædificet domum in Ciuitate, dubitat Menoch. non satisfieri ædificando domum in Suburbij: sed de necessitate requiri, quòd fiat ædificium in Ciuitate muro circumdata, in quo quidem se remittit ad consuetudinem Ciuitatis illius; si-

V qui-

quidem si ita populosa sit, vt
 necesse habeant Cines in Sub-
 urbijs construere domos, fauor
 ampliationis tam in vno, quàm
 in alio loco versatur: Si verò Ci-
 uitas illa sit nouiter condita, vel
 interioribus habitationibus ra-
 rescere videatur, tunc intra mu-
 roses est ædificium faciendum: quia
 loci diuersitas non æqui-
 pollet inter se, cum maior Urbis
 27 ¶ utilitas sit, quòd interius ædi-
 ficijs repleatur, quàm extra mu-
 ros, l. r. & 2. ff. de ædif. priuat.
 Quo verò ad dignitates, & mu-
 nera Ciuitatis æqualiter debent
 diuidi inter habitantes Ciuita-
 28 tē, & Suburbia: quia ¶ habitan-
 tes in Suburbijs sunt de proprio
 circulo Ciuitatis, licet sint ma-
 gis populares, §. r. in Auth. de
 defens. Ciuit. vnde quia æqua-
 liter supportant onera, & im-
 positiones indictas ex causa pu-
 blica Ciuitatis, præmium equa-
 le consequi debent sicut alij Ci-
 ues, dum tamen per maiorem
 anni partem resideant in Vrbe,
 vel Suburbijs, vt not. Bart. &
 Alberic. in l. cum de Ianionis,
 §. Sabini, ff. de fund. instruct.
 & inst. legat. & sequitur Alciat.
 in l. 2. in verbo, Romæ, in fin. ff.
 de verb. signif. vbi extendit di-
 spositionem illius legis, licet lo-
 quatur de Roma ad alias Vrbes,
 si continentia ædificia habeant,
 vt ibi.

De SS. Ecclesijs in noua Vrbe ædificandis.

Caput Secundum.

S V M M A R I V M.

- 1 Post murorum ædificationem pri-
 mum opus ædificij adscribitur
 sacris ædibus.
- 2 Princeps diligentior esse debet in
 construendis Dei Templis, quam
 in alijs ædificijs.
- 3 Salomonis diligentia in ædifican-
 da domo Dei.
- 4 Antiqui quare Tempia Deorum
 magnifica, & sumptuosa con-
 struerent?
- 5 Constantinus Imperator Religio-
 sissimus, quare deuenerit pro fa-
 cilitandis Templorum ædifica-
 tionibus?
- 6 Veneta Urbis fundamentum ce-
 pit à sacra æde.
- 7 Platonis, & Aristotelis opinio de
 situ Templorum eligendo.
- 8 Pausania opinio circa eundem si-
 tum, refertur.
- 9 Cause ex quibus Ecclesia in noua
 Vrbe sunt ædificadæ, recessentur.
- 10 Edificantes Ecclesiam tenentur
 eam conuenienter dotare.
- 11 Edificans Capellam non tene-
 tur ad illius dotationem.
- 12 Fundatio Ecclesiæ quomodo in-
 choari habeat?

Re-

- 13 Refectio Ecclesia diruta non requirit auctoritatem superioris.
- 14 Locus in quo Ecclesia edificatur, quando gaudeat immunitate?
- 15 Vicinus favore Religionis cogitur vendere rem suam, si Ecclesie edificatio id de necessitate exigat.
- 16 Vicinus qui compellitur dare rem suam, ut ibi edificetur Ecclesia, debet resciri de pretio rei adempta.
- 17 Regis Anglia filius, diuinitus compellitur soluere pretium rei per patrem ablata, pro edificanda Ecclesia.
- 18 Episcopus in casu necessitatis potest Clericos compellere ad contributionem edificandae Ecclesiae.
- 19 Fabricae Ecclesiae attribuuntur fructus Episcoporum absentium, si sint male percepti.
- 20 Ecclesiarum reparationi quomodo per Episcopos succurri debeat?
- 21 Legatum Ecclesiae edificandae, quo temporis spatio implendum sit?
- 22 Quinque anni dantur ad perficiendum constructionem Ecclesiae inchoata.
- 23 Episcopi, vel Iudicis saecularis arbitrio, determinatur tempus ad fabricam Ecclesiae inchoata.
- 24 Ecclesiae matrices, & parochiales, quae sint?
- 25 Ecclesiae Baptismales debent habere limites distinctos.
- 26 Aedificatio Ecclesiae noua permittitur in prauidicium matricis, ex causis necessarijs.
- 27 Ecclesiae matricis proventus circa decimas & oblationes, debent congrue adiudicari nouae parochiali, ut curatus sustentetur.
- 28 Licentia Excellentissimi Senatus Veneti requiritur, antequam Ecclesiae de nouo construantur in eius Statu.

I Actis iam fundamentis nouae Urbis, vijs, vicisque diuinitus, consequens modò est, ut de aedificijs, quibus Vrbs ipsa repleri debet aliquantulum differamus: quae in re antiquum extat praeceptum Esdrae 3. ut post murorum & aedificationem primum opus adscribatur sacrarum aedium constructioni: prius enim exornanda est Ciuitas illis omnibus, quae spectant ad exponendam à superis veniam per preces, & sacrificia, antequam manus admoueat circae ea, quae ad incolarum negotia, & particularia commoda, pertinent; cum explorati iuris sit, Ciuitates prospere auspiciari non posse, nec conditas administrari feliciter sine fauore Diuini Numinis. l. omnem in prin. C. de episcop. & cleric. id quod

diuino ore testatum videtur per Agge. Prophet. cap. 1. *Ædificate domum, & acceptabilis mihi erit, & glorificabor: dicit Dominus.* Proinde Imperator Constantius in l. 16. C. Theodos. lib. 16. tit. 2. Antiochenisibus rescripsit. *In quolibet Ciuitate, in quolibet Oppido, Vico, Castello, Municipio, quicumque voto Christianæ legis, meritum eximia, singularisq; virtutis omnibus intinuerit, securitate perpetua potitur: gaudere enim & gloriari ex fide semper volumus, scientes magis Religionibus, quam officijs, & labore corporis, vel sudore, nostram Rempublicam contineri.*

- 2 Princeps † verò nouæ Urbis conditor feruentior, & diligentior in construendis Dei Templis esse debet, quàm in alijs ædificijs, prout perspicuo sapientissimi † Salomonis admonetur exemplo, qui longè ardētior extitit in ædificatione Templi Dei, quàm domus propriæ: nam illud mirabile Templum compleuit 7. annis; in domo verò propria construenda 13. annorum spatium consumpsit, & citius cepit ædificare Templū, quàm domum suam, vtpatet 3. Reg. 7. & alibi etiam testantur sacræ litteræ, quàm magnam curam habeat Dominus de Templo, dum Ciuitas ædificatur;

quia præcepit Cyro Persarum Regi, vt extrueret ei domum in Hierusalem 1. Esdræ 21. quod intelligitur de Templo materiali, vt elicitur ex Isai. cap. 45.

- 4 Ex ipsis quoque Ethnicorum scriptis deducimus, quod in nouis condendis Urbibus, id potissimum earum conditori suadebant, vt Deorum † Tempia, quæ magnum Urbibus ornamentum, & præcipuum decus afferret, magnifica, & sumptuosa construerent, ne Religionis minus studiosi, quam rebus humanis intenti viderentur, quod quidem expressit Virgi. Æneid. lib. 1. dum cecinit.

Hic Templum Iunoni ingens Sidonia Dido

Condebat donis opulentum, & numine Diuæ

Ærea cui gradibus surgebant limina, nouæque

Ære trabes, foribus cardo stridebat ahenis.

Hinc & Vitruu. de public. ædific. lib. 3. & 4. quæ Religion. &c. accuratè explicat circumstantias Templi ædificandi tam circa magnitudinem, quàm artificium, & materiam, & aliquando vndecim Asiæ Ciuitates per celebres inter se contendisse super Templi construendi prælatione, & auditis per plures dies earum Legatis, rogati Patres,

sen-